

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека

*Ви можете замовити наш журнал
на компакт-дисках.
Розмістимо вашу рекламу
на сторінках нашого журналу.*

*Вы можете заказать
наш журнал на компакт-дисках.
Разместим вашу рекламу
на страницах нашего журнала.*

*You can subscribe
our journal on CD.
We are ready to place you
advertisement in our journal.*

*Vous pouvez commander
notre revue de CD.
Nous placerons votre reclame
dans notre revue.*

РЖ «АПК України», 2016, № 4

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Реферативний журнал

AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Journal of abstracts

4
2016

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

4(70)'2016

Видається
щоквартально
з 1999 р.

Агропромисловий комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

Я.М. ГАДЗАЛО

Заступник головного редактора

В.А. ВЕРГУНОВ

Відповідальний секретар

О.В. КАПРАЛЮК

Члени редакційної колегії

В.В. АДАМЧУК

С.А. БАЛЮК

А.В. БАЛЯН

М.І. БАЩЕНКО

С.А. ВОЛОДІН

І.В. ГРИНИК

В.М. ЖУК

О.М. ЖУКОРСЬКИЙ

А.С. ЗАРИШНЯК

І.І. ІБАТУЛЛІН

Ш.І. ІБАТУЛЛІН

О.О. ІВАЩЕНКО

Г.М. КАЛЕТНИК

Ю.О. ЛУПЕНКО

М.С. МАНДИГРА

Д.О. МЕЛЬНИЧУК

М.Д. МЕЛЬНИЧУК

В.Ф. ПЕТРИЧЕНКО

С.М. РИЖУК

М.В. РОЇК

О.І. ФУРДИЧКО

EDITORIAL BOARD

Editor-in-chief

Ya. HADZALO

Deputy editor-in-chief

V. VERGUNOV

Responsible secretary

O. KAPRALYUK

Editorial board members

V. ADAMCHUK

S. BAILYUK

A. BAILYAN

M. BASHCHENKO

S. VOLODIN

I. GRYNKYK

V. ZHUK

O. ZHUKORSKIY

A. ZARYSHNYAK

I. IBATULLIN

Sh. IBATULLIN

O. IVASHCHENKO

G. KALETNIK

Yu. LUPENKO

M. MANDYGRA

D. MELNYCHUK

M. MELNYCHUK

V. PETRYCHENKO

S. RYZHUK

M. ROYIK

O. FURDYCHKO

Київ
2016

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК
УКРАЇНИ

Національна
наукова
сільсько-
господарська
бібліотека

Агропромисловий Заснований у 1999 р. комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

4(70)'2016

Засновники —
Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека НААН,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем
і меліорації НААН
тел. (044) 257-40-30

Наукові референти:

БОРОДАЙ І.С.
ІВАНЧЕНКО Л.А.
КАРГІНА О.В.
ЛЮТИК Т.В.
НИНЬКО П.І.
РОМАНЧУК Л.О.
РУЧКО Т.В.
ТОВМАЧЕНКО В.М.
ШЕЛЕПОВ В.В.

Редактор

РОМАНЧУК В.П.

Відповідальні за випуск:

НИНЬКО П.І.
РОМАЩЕНКО М.І.

Коректор

ЗАХАРЧЕНКО Л.П.

Комп'ютерний набір

САМОЙЛОВА Л.Г.

Комп'ютерна верстка

ШАЙНІКОВ О.С.

Свідоцтво про державну
реєстрацію КВ 3796
від 29.04.1999 р.

Підписано до друку 29.12.2016 р.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 12,09.
Обл.-вид. арк. 16,57.

© ННСГБ НААН, 2016
© Державне видавництво
“Аграрна наука” НААН,
оригінал-макет, 2016

ЗМІСТ

Передмова	3
Історія аграрної науки	5
Економіка сільського господарства.	7
Організація та управління сільськогосподарським виробництвом	
Сільськогосподарські машини, знаряддя та інструменти	11
Ґрунтознавство	14
Агротехніка	17
Сільськогосподарська меліорація	21
Добрива	24
Охорона природи. Сталий розвиток.	27
Сільськогосподарська екологія	
Хвороби рослин. Шкідники рослин. Захист рослин	31
Біотехнологія	34
Рослинництво	36
Загальні питання	36
Хлібні злаки. Зернові культури	38
Кормові культури	41
Технічні культури	44
Садівництво. Плодівництво	47
Овочівництво. Городництво	49
Декоративні культури.	53
Квітництво	
Тваринництво	54
Загальні питання	54
Конярство	55
ВРХ. Скотарство	57
Вівчарство. Козівництво	60
Свинарство	61
Птахівництво	63
Домашні кролі. Хутрові звірі	66
Бджільництво. Шовківництво	67
Рибне господарство.	70
Аквакультура	
Ветеринарія	73
Харчова і переробна промисловість.	76
Продукти тваринництва	
Лісове господарство	79
Список скорочень і аббревіатур	82
Авторський покажчик	83
Алфавітно-предметний покажчик	86
Покажчик використаних періодичних і продовжуваних видань	93
Біобібліографічні, бібліографічні та історико-бібліографічні серії ННСГБ НААН (1998–2016)	96

CONTENTS

Foreword	3
History of Agrarian Science	5
Economy of Agriculture.	7
Organization and Administration of Agricultural Production	
Farm Implements, Machinery and Equipment	11
Soil Science	14
Cultivation Technique	17
Agricultural Irrigation	21
Fertilizers	24
Protection of Environment. Sustainable Development. Agroecology	27
Plant Diseases. Plant Pests. Plant Protection	31
Biotechnology	34
Plant Cultivation	36
General Issues	36
Food Grains. Cereals	38
Forage Plants	41
Industrial Crops	44
Horticulture. Fruit-Growing	47
Vegeticulture	49
Decorative Cultures. Flower Growing	53
Animal Breeding	54
General Issues	54
Horse-breeding	55
General Livestock. Cattle	57
Sheep-breeding	60
Pig-breeding	61
Poultry-keeping	63
Rabbit-breeding. Fur-farming	66
Bee-keeping. Sericulture	67
Fish-breeding. Aquaculture	70
Veterinary Medicine	73
Food and Processing Industry. Produce of Animal Breeding	76
Forestry	79
Abbreviation List	82
Author Index	83
Subject Index	86
Used Periodical and Serials Publications Index	93
Biobibliographic and Historic Bibliographic Series by NSAL of NAAS (1998–2016)	96

ПЕРЕДМОВА

За творчим задумом редколегії реферативний журнал (РЖ) покликаний інформувати вчених та фахівців галузі про основні вітчизняні досягнення аграрної науки і виробництва з метою своєчасного, найповнішого застосування цих досягнень на практиці, слугувати засобом здійснення оперативного пошуку інформації, міждержавного обміну інформативними масивами.

Видання є орієнтиром для спеціалістів та працівників науково-технічної інформації.

РЖ функціонує у таких напрямках:

- оперативне ознайомлення широкого загалу науковців і практиків з новими публікаціями у сфері науки і техніки;
- цільовий пошук необхідної інформації з усіх галузей АПК;
- сприяння інтеграції наук;
- міжгалузевий та міждержавний обмін інформацією;
- інформування про найновішу аграрну продукцію, методи і технології.

Підготовка видання РЖ “Агропромисловий комплекс України” передбачає тематичне структурування, планування номерів, підбір першоджерел, їхнє попереднє опрацювання, бібліографічний опис, підготовку тексту рефератів на основі вивчення та узагальнення положень діючих стандартів і рекомендацій провідних фахівців із цих питань.

РЖ складається з рефератів монографій, найґрунтовніших статей наукових журналів, збірників, матеріалів конференцій.

До складу редколегії РЖ входять відомі вчені в галузі АПК, що дає змогу оцінювати рівень реферованих публікацій.

Враховуючи створення РЖ в умовах динаміки попиту на продукцію інтелектуальної праці, а також матеріального виробництва галузей АПК, випуск часопису може бути з різною кількістю рефератів, рекламою, поліграфічним оформленням.

Отже, реферативний журнал ННСГБ НААН — єдине інформаційне видання, що відображає динамічний розвиток агропромислового комплексу України.

Для формування журналу аналізу і синтезу підлягає широкий тематичний спектр публікацій, зокрема: економіка, с.-г. машини і знаряддя, землеробство, рослинництво, тваринництво, агроекологія тощо.

Періодичність видання — 4 випуски на рік. Читач має можливість замовляти РЖ у друкованій формі, електронною поштою, а також бібліографічні описи без рефератів, повний випуск або його частину.

Сподіваємось, що матеріали РЖ зацікавлять науковців, фахівців АПК, працівників сільськогосподарських бібліотек, спеціалістів сфери науково-технічної інформації, журнал стане постійним супутником на довгі роки.

Редколегія з вдячністю розгляне ваші зауваження, побажання і пропозиції щодо змісту та оформлення журналу, виконає замовлення на публікацію рекламної інформації науково-технічного спрямування.

За довідками, з пропозиціями та рекламними матеріалами
просимо звертатися за адресами:

**НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА
БІБЛІОТЕКА НААН**
вул. Героїв оборони, 10,
м. Київ, 03127, Україна,
тел. (044) 258-42-81

**ІНСТИТУТ
ВОДНИХ ПРОБЛЕМ
І МЕЛІОРАЦІЇ НААН**
вул. Васильківська, 37,
м. Київ, 03022, Україна,
тел. (044) 257-40-30

FOREWORD

The creative idea of this Abstract Journal Agroindustrial Complex of Ukraine (AJ AIC) is to inform scientists and specialists about main native country achievements in agroindustrial complex development in order to implement it into practice of full value in time, to be the source of fulfillment of operative search of information, interstate exchange of information massive.

The Journal is reference for specialists and employees of scientific and technical information branch.

AJ functions in several trends, including:

- operative acknowledgement of wide circle of scholars and experts with new publications in sphere of science and technique;
- special search of necessary information from all branches of agriculture;
- promotion in integration of sciences;
- interbranch and interstate exchange of information;
- informing about the most innovative products, methods and technologies.

While preparing of AJ the following methodical principles are foreseen: theme structuring, planning of issues, selection of sources, their previous processing, design of bibliographic list, preparing texts of abstracts, based on learning and generalization of principles of acting standards and recommendations of prominent specialists in these questions.

It is worth to emphasize that AJ of such a structure and specialization (according to trends of diversified system) is published for the first time. It is also created for the first time by co-workers of National Scientific Agricultural Library of National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine.

Editorial board and editorial council consist of prominent scholars of agricultural branch, which allows evaluating the level of abstract publishing.

Taking into consideration creation of AJ under circumstances of dynamic demand on production of intellectual labor and material security of AIC as well, it is allowed to publish Journal with different quantity of abstracts, advertisement, polygraph design.

The selection of literature for reweaving is stipulating by research and practice actual importance, original elaboration of the problem.

Periodically of the edition — 4 issue per year. We hope this information will be of great interest for scholars, professors and other specialists of agroindustrial complex and of course, for agricultural libraries' and science-technical information organizations' staff as well.

Our AJ will take orders for publication of advertisements of scientific and technical orientation.

The AJ Editorial Board will appreciate your remarks, wishes and proposals concerning the journal's contents and design.

For reference, proposals and advertising materials,
please apply to the following addresses:

03127 MSP, Kyiv,
10 Geroyiv oborony Str.,
**NATIONAL SCIENTIFIC
AGRICULTURAL LIBRARY OF NAAS**
Tel. (044) 258-42-81

03022 MSP, Kyiv,
37 Vasyli'kivs'ka Str.,
**INSTITUTE OF HYDRAULIC PROBLEMS
AND LAND RECLAMATION OF NAAS**
Tel. (044) 257-40-30

63 (091) ІСТОРІЯ АГРАРНОЇ НАУКИ

Науковий референт — доктор істор. наук БОРОДАЙ І.С.

Науковий консультант — академік НААН ВЕРГУНОВ В.А.

УДК [378.2:63:57+477](092)Франкфурт

2016.4.1. С.Л. ФРАНКФУРТ ТА УКРАЇНА (до 150-річчя від дня народження) / Вергунов В.А.; НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграрної науки, освіти та техніки. — К., 2016. — 260 с. — (Іст.-бібліогр. сер. "Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії"; кн. 95). — Бібліогр.: 531 назва. Шифр 547823.

Історія с.-г. дослідної справи, агрономія, аграрна економіка, агрохімія, переробка с.-г. продукції, організація галузевого дослідництва, с.-г. товариство, учений у галузі с.-г. дослідної справи Франкфурт С.Л.

Висвітлено життєвий і творчий шлях, внесок у становлення вітчизняної с.-г. дослідної справи С. Л. Франкфурта. Для становлення його наукового світогляду вбачаються важливими роки навчання в Цюрихському університеті, захист докторської дисертації "Хімічно-технічні методи дослідження будівельних матеріалів". Доведено вплив на формування його наукових пріоритетів професора Е. Шульца, під керівництвом якого працював старшим хіміком та завідувачем хімічної лабораторії Швейцарського інституту для випробування будівельних матеріалів. Для підтвердження наукового ступеня захистив магістерську дисертацію "Про фізіологічну роль деяких складових частин насіння" при Імператорському Московському університеті. Працював у с.-г. хімічній лабораторії Департаменту землеробства при Імператорському Лісовому інституті в Санкт-Петербурзі. Обґрунтовано роль С. Л. Франкфурта в становленні мережі дослідних установ Всеросійського товариства цукрозаводчиків (ВТЦ), Миронівської дослідної і селекційної станції, Київського агрономічного товариства, Української Академії Наук. Доведено, що агрохімічна лабораторія та контрольно-насіннава станція з обслуговування мережі дослідних полів ВТЦ стали базою для створення в 1928 р. Центральної агрохімічної лабораторії — попередниці Інституту землеробства НААН. Творча спадщина С. Ф. Франкфурта — близько 265 наукових праць з агрономії, аграрної економіки, агрохімії, переробки с.-г. продукції та ін. Встановив оптимальні норми висіву озимої пшениці та ефективність внесення фосфатних добрив на посівах буряків цукрових. Розробив методичні рекомендації агрохімічних досліджень із визначення вмісту гумусу та аміаку в ґрунті, технологію вирощування буряків цукрових та їх переробки. Акцентовано увагу на тому, що організаційна система поєднання інтересів виробників с.-г. продукції та науковців у формі різних товариств, членом яких був С. Л. Франкфурт, може використовуватися при зміні сучасних державних пріоритетів стосовно інституцій управління с.-г. дослідною справою в країні.

УДК 001.32:664.1(091)(477)

2016.4.2. УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ЦУКРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ (90-річчю з дня заснування інституту присвячується) / Шевчук Г.В., Ходаковська З.М., Гербут А.Я. — К.: Основа, 2016. — 415 с. — Бібліогр.: 95 назв. Шифр 547821.

Історія с.-г. дослідної справи, цукрова промисловість, буряки цукрові, механізація і автоматизація виробництва, охорона праці, організація виробництва, Український науково-дослідний інститут цукрової промисловості.

Висвітлено основні періоди діяльності Українського науково-дослідного інституту цукрової промисловості (УНДІЦП) — головного наукового центру цукрової галузі харчової промисловості України. Відображено напрями досліджень, які охоплюють цикл виробництва цукру з буряків цукрових, створення нових технологій та обладнання, механізацію й автоматизацію виробництва, охорону праці й економіку, організацію виробництва й управління, впровадження завершених наукових розробок у виробництво. Обґрунтовано, що результати діяльності УНДІЦП на початку 90-х років ХХ ст.

сприяли переоснащенню цукрових заводів відповідно до вимог технічного прогресу, забезпечили виведення цукрової промисловості України за обсягами виробництва цукру на перше місце в світі. Наукові розробки УНДІЦП з теорії і практики зберігання буряків цукрових, дифузійного процесу добування соку, його очищення і випаровування, уварювання утфелів мають світове визнання. В інституті працювали відомі вчені: І. О. Тищенко, І. А. Кухаренко, Г. С. Бенін, М. А. Кондак, І. Б. Мінц, А. С. Рейсер, С. Ф. Дронов, Ю. В. Жвірблянський, О. О. Шумілов та ін. Установі належить понад 500 винаходів, захищених авторськими свідоцтвами і патентами. Узагальнено наукові здобутки УНДІЦП періоду незалежності України зі створення і вдосконалення нової техніки та технологій. Вбачаються своєчасними підготовлені нормативні документи та методичні рекомендації з економіки та організації виробництва, проект Закону України про цукор і ринок цукру, концепція розвитку галузі.

УДК 001.891:061.62(477)

2016.4.3. КУЛЬТУРА БОЛІТ НА ПОЛТАВЩИНІ: СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК У СВІТЛІ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ П.В. СПЕСИВЦЕВА / Вергунов В.А.; НААН, ННСГБ, Полтав. обл. краєзнавч. музей ім. В. Кричевського. — К., 2016. — 160 с. — (Іст.-бібліогр. сер. "Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії"; кн. 92). — Бібліогр.: 179 назв. Шифр 547945.

Історія с.-г. дослідної справи, Підставське болотне дослідне поле, болото, осушення ґрунтів, екологія, луки, фахівець з культури боліт і лувківництва П.В. Спесивцев.

Відображено основні віхи життєвого і творчого шляху П.В. Спесивцева (1885–1922), його внесок у розвиток наукових основ с.-г. використання осушених ґрунтів Полтавщини. У 1916 р. на чолі зі спеціалістом Департаменту землеробства П.В. Спесивцевим розпочало роботу Підставське болотне дослідне поле. Обґрунтовано, що ідея створення дослідної інституції для вивчення торфоболотного фонду регіону виникла в 1900 р. на засіданні економічної ради Полтавської губернської земської управи. Використовуючи ініціативу місцевої територіальної громади, важелі державного регулювання, П.В. Спесивцев запровадив дослідництво для культури боліт у зоні Лісостепу України, заклав підвалини для майбутніх здобутків Панфільської дослідної станції ННЦ "Інституту землеробства НААН". Встановлено, що її подальша діяльність спрямовувалася переважно на вирішення питання культури кормових рослин на болотних ґрунтах. Зокрема, П.В. Спесивцев сформулював пропозиції щодо створення системи лувківництва короткотермінового використання в умовах значного перенаселення Полтавщини для забезпечення кормами галузі тваринництва. Монографія містить вибрані твори з наукової спадщини П. В. Спесивцева, що стосуються культури боліт і лувківництва Полтавщини, характеристики сучасного екологічного стану торфовищ заплави р. Трубіж.

УДК 631.1:061.62(091)(477)

2016.4.4. НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ХАРКІВСЬКОГО ТОВАРИСТВА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА І СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ У ГАЛУЗІ МЕХАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА / Ткаченко С.С., Поштаренко Д.В. // Вісник Національного технічного університету "ХПІ": зб. наук. пр. — Х.: НТУ "ХПІ", 2015. — № 63 (1172). — С. 90–94. — (Сер. Системний аналіз, управління та інформаційні технології). — Бібліогр.: 26 назв. Шифр 547695.

Харківське товариство сільського господарства і с.-г. промисловості, механізація сільського господарства, трактори, с.-г. машини, двигуни внутрішнього згорання.

Визначено характерні риси передреволюційного с.-г. машинобудування: обмежена номенклатура при значній кількості

марок однорідних с.-г. машин і знарядь простих конструкцій, спрямування продукції на місцевий ринок, залежність від урожаю, відсутність спеціалізації підприємств, сезонність виробництва. Переважна кількість машин і знарядь імпортувалася з Німеччини — 34%, США — 32, Англії — 18, Австро-Угорщини — 6, Швеції — 4, з інших країн — 6%. Обґрунтовано роль с.-г. товариств у розповсюдженні землеробської техніки та елітного посівного матеріалу. У 1912 р. при Харківському товаристві сільського господарства (ХТСГ) створено відділення с.-г. машинобудування, до програми діяльності якого входили: організація випробування землеробських машин і знарядь, обґрунтування напрямів розвитку с.-г. промисловості регіону. Першочергово випробовували трактори, двигуни внутрішнього згорання землеробських машин, організовували конкурси та виставки с.-г. машин і знарядь, курси monterів с.-г. техніки, обстеження земських складів і господарств з метою визначення типів машин і знарядь, що користувалися в даному районі найбільшим попитом; ознайомлення з новими способами випробування землеробських машин. У контексті розвитку механізації сільського господарства вбачається важливою організаційна діяльність ХТСГ, зокрема у сфері формування ввізного мита на с.-г. машини та знаряддя.

УДК 636.09:572.7(091)(477)

2016.4.5. НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ КАФЕДРИ АНАТОМІЇ ТВАРИН ІМ. АКАДЕМІКА В. Г. КАСЬЯНЕНКА (до 95-річчя з дня заснування кафедри) / Стегней М.М. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 217, ч. 1. — С. 10–13. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 547644.

Історія с.-г. освіти, ветеринарна медицина, морфологія, анатомія, патологія, наукова школа, учений у галузі ветеринарної медицини Касьяненко В.Г.

Відображено основні етапи та напрями діяльності Київської школи ветеринарних морфологів, заснованої професором Б.О. Домбровським при кафедрі анатомії тварин ім. академіка В.Г. Касьяненка НУБіП України. Статус наукової школи вперше отримала на III Всесоюзному з'їзді зоологів, анатомів і патологів у Ленінграді в 1927 р. З 1932 р. її розвивали послідовники Б.О. Домбровського: В.Г. Касьяненко, Г.О. Гіммельрейх, С.К. Рудик та ін. Акцентовано увагу на тому, що в Інституті зоології В.Г. Касьяненко започаткував новий науковий напрям — порівняльно-анатомічний і функціональний аналіз локомоторного апарату, Г.О. Гіммельрейх дослідив вплив віку і екології на будову локомоторного апарату і головної кишки ссавців, С.К. Рудик встановив особливості будови скелета, м'язів і травної трубки у тварин, визначених різною видовою належністю, віком і умовами утримання. В еволюційному вивченні хребетних тварин вбачаються значимими запропоновані С.Ф. Манзієм методи морфологічних досліджень (електрофізіологічні, біомеханічні). Актуалізує статтю те, що міжнародна наукова спільнота визнала 20 видатних учених XX ст. у цій галузі, серед яких п'ятеро з Києва — академіки АН СРСР О.М. Северцов, І.І. Шмальгаузен, академік АН КазРСП Б.О. Домбровський, академік АН УРСР В.Г. Касьяненко та професор Г.О. Гіммельрейх.

УДК 636.2.082:001(091)(477)

2016.4.6. РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНИХ І МЕТОДОЛОГІЧНИХ ОСНОВ СЕЛЕКЦІЇ В СКОТАРСТВІ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XX СТ.) / Апостол М.В.; НААН, ННСГБ; наук. ред. чл.-кор. НААН В.А. Вергунов. — Бориспіль: Люксар, 2015. — 76 с. — Бібліогр.: 131 назв. Шифр 547783.

Історія с.-г. дослідної справи, селекція, тваринництво, скотарство, порода, с.-г. тварини, велика рогата худоба, схрещування, лінійне розведення, інбридинг, плеїнна цінність, збереження генофонду тварин.

Висвітлено історичні етапи становлення і розвитку теорії та методології селекції у скотарстві України, фундаторами якої є М.В. Зубець, В.П. Буркат, М.Я. Єфіменко, М.І. Башенко, О.Ф. Хаврук та ін. Досліджено генезис теорії породотворення у другій половині XX ст. Позитивні зміни в селекційно-плеїнній роботі забезпечені становленням її системної концепції та теорії схрещування як основи породотворення у скотарстві. Українськими вченими обґрунтовано концепцію кардинального перетворення генофонду с.-г. тварин на основі складного

відтворного схрещування, що передбачає поєднання генетичного потенціалу продуктивності кращих порід зарубіжної селекції з високими показниками пристосованості до умов регіонального розведення, відмінною відтворюючою функцією місцевої худоби. Розглянуто концептуальні підходи до застосування системи лінійного розведення в тваринництві як вищої форми селекційно-плеїнної роботи, положення з оцінки, добору й раціонального використання плеїнних тварин, покладені в основу сучасних систем національної та міжнародної оцінки плеїнної цінності худоби. Акцентовано увагу на вирішенні глобальної проблеми — збереження генофонду с.-г. тварин на основі застосування ефективних методів і систем in situ та ex situ.

УДК 636.4.082(091)(477)

2016.4.7. СВИНАРСТВО НАДДНІПРЯНЩИНИ В КІНЦІ XIX — НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ / Халак В. І., Чегорка П. Т. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2015. — № 9. — С. 143–147. — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 547512.

Історія с.-г. дослідної справи, Катеринославська обласна с.-г. дослідна станція, свинарство, порода с.-г. тварин, продуктивність, с.-г. виставки.

Обґрунтовано, що свинарство в Катеринославській губернії на межі XIX–XX ст. вирізнялось споживацьким характером, найбільшого піднесення досягло в приватновласницьких господарствах. Розвитку галузі на наукових засадах сприяла організована в 1911 р. Катеринославська обласна с.-г. дослідна станція, у складі якої функціонував відділ тваринництва. Дослідження у свинарстві координували: губернське земство, ветеринарний і агрономічний персонал Департаменту землеробства. Встановлено, що за період 1896–1911 рр. прийнято 4 постанови щодо налагодження ветеринарної роботи, забезпечення парувальних пунктів плеїнними плідниками тощо. Доведено, що масове поліпшення свинарства мало економічне значення для населення губернії, свідченням чого є слухання на засіданнях губернського земства щодо виділення асигнувань на ветеринарне обслуговування, страхування худоби, організацію виставок тощо. У 1910 р. губернським земством спільно з представниками Департаменту землеробства розроблено розширений план масового поліпшення галузі. Важливу роль у розвитку свинарства відіграло систематичне ввезення та інтенсивне використання тварин зарубіжної селекції, с.-г. виставки, зокрема Віденно-Російська обласна с.-г., промислова і кустарна виставка (Катеринослав, 1910). У її роботі брали участь представники з Катеринославської (11 господарств), Харківської (1), Таврійської (2) губерній і Франції (1).

УДК 636.4.082:001(477)

2016.4.8. ХВАТОВ АНАТОЛІЙ ІВАНОВИЧ — ВІДОМИЙ ВЧЕНИЙ У ГАЛУЗІ РОЗВЕДЕННЯ ТА СЕЛЕКЦІЇ СВИНЕЙ (до 75-ї річниці від дня народження) / Стрижак Т.А.; НААН, Ін-т тваринництва // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2016. — № 115. — С. 5–11. — Бібліогр.: 9 назв.

Історія с.-г. дослідної справи, плеїнна справа, свинарство, селекція, технологія виробництва, порода с.-г. тварин, учений-селекціонер А.І. Хватов.

Розглянуто основні етапи наукової діяльності талановитого вченого в галузі свинарства, кандидата с.-г. наук А.І. Хватова. Професійну освіту здобув на зоотехнічному факультеті Одеського сільськогосподарського інституту (1966). Вбачаються важливими для його становлення як вченого роки навчання в аспірантурі НДІ тваринництва Лісостепу та Полісся УРСР, захист кандидатської дисертації “Використання методу оцінки свиней за власною продуктивністю для підвищення їх відгодівельних та м'ясних якостей при чистопородному розведенні та схрещуванні” (1975). У 1983 р. отримав вчене звання старшого наукового співробітника за спеціальністю “розведення і селекція с.-г. тварин”. Працював молодшим науковим співробітником, провідним науковим співробітником відділу свинарства, завідувачем лабораторії технології виробництва свинини Інституту тваринництва НААН. Систематизовано наукову спадщину А. І. Хватова, що становить понад 200 наукових праць. Залишаються актуальними запропоновані вченим: автоматизована система управління

селекційно-технологічним процесом у племінному свинарстві; алгоритми та програмне забезпечення з моделювання та оптимізації селекційного процесу за рівнем селекційного тиску при роздільній і комплексній селекції для персональних комп'ютерів. Створив автоматизований банк ознак порід свиней, що використовувався при підготовці матеріалів для апробації свиней нових внутрішньопорідних типів великої білої, уельської, української м'ясної порід. За його участі створено харківський беконний тип, харківський заводський тип української м'ясної породи, вдосконалено велику білу, ландрас і уельську породи свиней.

УДК 639.371.52(091)(477)

2016.4.9. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РИБОГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ ГАЛИЦЬКОГО КОРОПА (ОГЛЯД) / Грициняк І.І., Гурбик В.В. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 3. — С. 76–87. — Бібліогр.: 52 назви.

Історія с.-г. дослідної справи, ставове рибництво, коропівництво, галицький короп, селекція, продуктивність, схрещування, учений у галузі рибництва О.І. Кузьома.

Виділено основні періоди становлення та розвитку коропівництва в Галичині. Актуалізовано проблему дослідження галицького коропа, який на сучасному етапі потребує збереження як аборигенний вид. Широкого розповсюдження як об'єкт ставового рибництва набув із введенням у коропівництво нової прогресивної системи Дубіша. Для XVII–XX ст. характерна інтенсифікація розвитку ставової аквакультури, у зв'язку з цим галицького коропа використовували як для чистопорідного розведення, так і схрещування з коропами іншого походження з метою отримання вищих показників продуктивності на основі гетерозису. Перша світова війна призвела до занепаду ставового рибного господарства на землях України. Встановлено, що 30-ті роки XX ст. позначилися розширенням існуючих рибозоспільних і будівництвом нових повносистемних господарств. Український селекціонер О.І. Кузьома вперше дослідив і систематизував популяції коропів, виділивши широколінійний, лінійний, великолускатий і голий типи. Вивів перші в Радянському Союзі породи коропа — український лускатий та український рамчастий методом відтворюючого схрещування місцевих безпорідних коропів Антонінського держрибозоспільника з дзеркальними галицькими. Породи пройшли державну апробацію в 1954–1956 рр. і відзначаються високими продуктивними якостями.

Використання історичних відомостей про галицького коропа вбачається доцільним при подальшому вивченні комплексу рибницько-біологічних характеристик цієї породи.

УДК 929:338.43:001(477)

2016.4.10. ГАЛИЧАНИН З ЄВРОПЕЙСЬКИМ МИСЛЕННЯМ: МЕМУАРНО-ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ПОРТРЕТ ДІЯЛЬНОГО УКРАЇНЦЯ НА ЗЛАМІ ЕПОХ / Пригорницький Ю. — Дрогобич, 2016. — 464 с.

Історія с.-г. дослідної справи, агропромисловий комплекс України, ветеринарна медицина, тваринництво, аграрна економіка, вчений у галузі аграрної економіки Гладій М.В.

Відображено основні етапи наукової, виробничої, організаційної, громадської та державотворчої діяльності доктора економічних наук, професора, академіка НААН М.В. Гладія. Фахову освіту ветеринарного лікаря здобув в Омському державному ветеринарному інституті (1970–1975). Вбачаються плідними роки перебування на посаді заступника і першого заступника (1992–1996), голови (1997–1999, 2001–2002) Львівської обласної державної адміністрації. Обраний членом-кореспондентом НААН (1999), академіком (2002) НААН зі спеціальності економіка сільського господарства і АПК. Як Віце-прем'єр-міністр Кабінету Міністрів України і Міністр аграрної політики України (1999), Голова Комітету Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин з липня (2006) виніс на розгляд парламенту 46 законопроектів і низку пропозицій, спрямованих на законодавче забезпечення АПК України, земельних відносин тощо. У 1996 р. захистив кандидатську дисертацію "Соціально-економічні та організаційні особливості реформування колективних сільськогосподарських підприємств (на прикладі Львівської області)", у 1998 р. — докторську дисертацію "Використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки України (питання теорії, методології і практики)". Узагальнено комплексні дослідження з економіки та організації галузі тваринництва, зростання його конкурентоспроможності та вирішення проблеми безпеки харчування, проведені М.В. Гладієм в Інституті розведення і генетики тварин імені М.В. Зубця НААН за період його керівництва. Наукові публікації стосуються проблем формування громадянського суспільства на селі в період розвитку ринкової економіки, аграрного виробництва та сільських територій.

338.43 ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА. 631.1 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ВИРОБНИЦТВОМ

Науковий референт — кандидат екон. наук ЛЮТИК Т.В.

Науковий консультант — академік НААН ШПИЧАК О.М.

УДК 330.33.330.341.1:162.12

2016.4.11. ПРИКЛАДНА АПРОБАЦІЯ УНІВЕРСАЛЬНОГО СПОСОБУ РЕВЕРСІЇ СУКУПНОГО ЕФЕКТУ, ОТРИМАНОГО ВПРОДОВЖ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОДУКЦІЇ / Гавука І. // Аграрна економіка. — 2016. — Т. 9, № 1/2. — С. 98–106. — Бібліогр.: 23 назви.

Інноваційна продукція, торф'яно-болотні угіддя, життєвий цикл інноваційної продукції, спосіб реверсії сукупного ефекту.

Обґрунтовано придатність до практичного використання розробленого універсального способу реверсії сукупного ефекту, отриманого внаслідок виготовлення і споживання інноваційної продукції за весь період її життєвого циклу, що забезпечить визначення поточної вартості такого ефекту. Як приклад, оцінено ефективність результатів інноваційної діяльності, пов'язаної з реконструкцією і подальшою експлуатацією торф'яно-болотних угідь у регіоні. Встановлено, що найбільшу частку (38,8%) у структурі обсягу зазначеного ефекту становить виплата відсотків за користування креди-

тами, наданими комерційними банками, найменшу (8,9%) — надходження до регіональних бюджетів, що зумовлює потребу в зниженні відсоткових ставок за довгостроковими кредитами та необхідність підвищення частки надходжень до регіонального бюджету за рахунок інноваційної діяльності. Розраховано, що частка ефекту, отриманого підприємницькими структурами (23,1%), є меншою за частку ефекту, яка надходить до державного бюджету.

УДК 330.711.438

2016.4.12. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Дієсперов В.С. // Економіка АПК. — 2016. — № 11. — С. 26–33. — Бібліогр.: 7 назв.

Підприємство с.-г., ефективність виробництва, Сумська область.

Встановлено факт реєстрації десятої частини с.-г. підприємств Сумської області в семи містах обласного підпорядкування, що утруднює аналіз територій й обмежує мож-

ливості сільських громад. Зазначено, що у значній частині господарств області прибуток завищений за рахунок недостатнього відтворення робочої сили та засобів виробництва. Так, станом на 2015 р. у середньому по області сума доданої вартості розподілилася таким чином: оплата праці — 25,6%, відрахування на соціальні заходи — 9,4, амортизація основних засобів — 18,8, розрахунковий прибуток — 46,2%. Виділено 12 підприємств, які досягли найвищої ефективності за критерієм виробництва не менше 5 тис. грн доданої вартості на гектар земельних угідь та покриттям витрат виторгом понад 100%.

УДК 332.2

2016.4.13. ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ТЕОРІЇ ЗЕМЛЕУСТРОЮ В УКРАЇНІ / А. Третяк // Землевпорядний вісник. — 2016. — № 9. — С. 20–23. — Бібліогр.: 3 назви.

Землеустрій, землевпорядна процедура, землевпорядний процес, землевпорядні дії, землевпорядна наука, теорія землеустрою.

Аргументовано, що прийняття закону України “Про землеустрій” (2003 р.) і поява нових понять у системі землеустрою зумовили необхідність удосконалення правових та організаційних основ діяльності у сфері землеустрою, спрямованої на регулювання відносин, що виникають між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами із забезпечення сталого розвитку землекористування. Розмежовано поняття “землевпорядна процедура” й “землевпорядний процес” для потреб землевпорядної науки та практики, що сприятиме вирішенню реальної поведінки суб’єктів від законодавчо регламентованої. Запропоновано визначення поняття “землевпорядного процесу” в науковому аспекті, яке слід розглядати як юридично-економічну діяльність уповноважених осіб, що здійснюється відповідно до визначеної законом процедури та інших вимог законодавства України із захисту й охорони безспірних земельних прав та інтересів як фізичних, юридичних осіб, так і держави.

УДК 332.2:631.95

2016.4.14. ЗЕМЛЕУСТРІЙ В УКРАЇНІ: СЬОГОДЕННЯ ТА МАЙБУТНЄ / А. Мартин // Землевпорядний вісник. — 2016. — № 8. — С. 10–13. — Бібліогр.: 7 назв.

Землеустрій, земельна реформа, земельні відносини, приватизація державної власності, ринок землевпорядних послуг.

Означено, що якщо у середині 2000-х рр. у землевпорядній галузі було зайнято 30–40 працюючих, то в 2016 р. — 15–20 тис. осіб. Аргументовано настання у перспективі пріоритету галузі землеустрою не стільки за рахунок перерозподілу земель, скільки завдяки ефективному управлінню нерухомістю, плануванню територій громад, топографо-геодезичному та землевпорядному забезпеченню реального сектору економіки. Виокремлено ймовірні тренди розвитку землеустрою у середньостроковій перспективі: 1) структурування землевпорядних робіт за їх основним призначенням; 2) відхід від регулювання землеустрою як виду господарської діяльності і перехід до його регулювання як виду професійної діяльності; 3) подальше скорочення кількості працівників галузі; 4) кардинальна дерегуляція галузі та виведення системи професійного регулювання за рамки державного апарату; 5) подальша інтеграція української землевпорядної спільноти до європейських та світових професійних об’єднань.

УДК 332.37

2016.4.15. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДЕГРАДОВАНИХ І МАЛОПРОДУКТИВНИХ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ / Д.С. Добряк, Н.В. Кузін // Економіка АПК. — 2016. — № 9. — С. 10–18. — Бібліогр.: 14 назв.

Еколого-економічний механізм, деградовані землі, малопродуктивні землі, екологобезпечні угіддя.

Діагностовано стан с.-г. використання земель, для якого характерне створення передумов інтенсивного розвитку деградаційних процесів, насамперед, ерозійних. Визначено, що використання деградованих і малопродуктивних ґрунтів у складі орних земель призводить до прямих збитків: у цілому по Україні — 300 млн грн і 66,5 млн/га, в зоні Полісся —

75,7 млн грн і 73,2 грн/га, в Лісостепу — 137,3 млн грн і 94,4 грн/га, зоні Степу — 94,4 млн грн і 44,3 грн/га відповідно. Розглянуто основні напрями консервації земель на конкретних прикладах. Еколого-економічний механізм реабілітації деградованих і малопродуктивних земель запропоновано розглядати як систему заходів, спрямованих на відтворення їх продуктивної спроможності консервацією, реабілітацією, трансформацією й регенерацією.

УДК 334.7

2016.4.16. ФЕРМЕРСЬКЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ / Ретін К. // Землевпорядний вісник. — 2016. — № 8. — С. 16–18.

Землекористування, фермерське господарство, с.-г. угіддя, регіони України, культури с.-г.

Виявлено, що переважну більшість земельних угідь фермерських господарств стабільно займають експортно-орієнтовані культури — зернові, зернобобові та олійні. Означено, що порівняно зі стрімким зростанням кількості фермерських господарств у 1990-х рр., нині у низці областей (Донецька, Дніпропетровська, Київська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Харківська) відбувається їх зменшення за рахунок укрупнення. Найбільш суттєве скорочення земельних площ відбулося лише у Рівненській області — майже на 40% у 2014 р. порівняно з 2005 р. З’ясовано суттєві відмінності між областями України за показниками середньої площі угідь на одне фермерське господарство на кінець 2014 р.: Харківська обл. — 223 га, Луганська, Чернігівська, Кіровоградська, Запорізька, Сумська та Донецька — понад 150 га, Дніпропетровська, Вінницька, Полтавська, Херсонська, Черкаська та Київська — понад 100 га, Рівненська, Волинська, Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька — менше 70 га, Закарпатська — близько 7 га.

УДК 336.201.2:338.439.62

2016.4.17. ПЛАТОСПРОМОЖНИЙ ПРОДОВОЛЬЧИЙ ПОПИТ / Б.Й. Пасхавер // Економіка АПК. — 2016. — № 9. — С. 51–61. — Бібліогр.: 11 назв.

АПК, купівельна спроможність населення, продовольчий попит.

Як індекс інфляції, який дає змогу оцінити різницю між номінальними й реальними доходами населення в усьому їх обсязі, запропоновано використовувати дефлятор валового внутрішнього продукту, що визначається статистикою національних рахунків. Цей показник, як зазначено, за період 1990–2015 рр. становив 20,3 раза, що значно перевищує індекс споживчих цін та темп номінального зростання зарплат і пенсій, пояснює факт збідніння основної маси населення в Україні. Актуалізовано трагічність важкого для пояснення скорочення в 2014–2015 рр. на понад чверть споживчих витрат населення та майже на третину — продовольчих витрат. Оцінено обсяг фактичного споживання населення України у фактично діючих цінах у 2015 р. в розмірі 620 млрд грн, або близько 1,3 тис. грн у місяць у розрахунку на одну особу. Разом з тим виявлено вплив високих темпів інфляції на пропорції галузей АПК, зокрема, зауважено, що динаміка цін у 2015 р. сприяла підвищенню рентабельності в сільському господарстві та підвищенню частки фермерської продукції до 36%.

УДК 336.648

2016.4.18. ТЕНДЕНЦІЇ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Назар М.В. // Облік і фінанси АПК. — 2016. — № 3. — С. 89–94. — Бібліогр.: 15 назв.

Підприємство с.-г., Львівська область, комерційний банк, кредит.

Визначено найактивніших кредиторів села у Львівській області за період 2011–2013 рр. — Ощадбанк, Банк Південний, Райффайзен Банк Аваль. Наголошено на ризикованості кредитних відносин с.-г. підприємств з комерційними банками. Так у 2015 р. із 19 районів Львівської області не були прокредитовані 9, що більше порівняно з 2012–2013 рр. Зазначено, що якщо частка місцевого бюджету Львівської області в державному збільшилася у 2012–2013 рр. в 3,4 раза (від 11,1 до 37,38%), то в частині, спрямованій на здешевлення кредитів, — вона зменшилася на 1,2% (від

10,6 до 9,44%). Діагностовано сучасний стан кредитування вітчизняних с.-г. підприємств: 1) незадоволення потреби у кредитних ресурсах; 2) відсутність можливості взяти кредит на довгостроковий період; 3) неефективність регулювання кредитного забезпечення та недостатність державної підтримки; 4) незадоволеність обсягами надходження кредитних ресурсів в аграрну сферу через жорсткі умови та високі відсоткові ставки.

УДК 338.2

2016.4.19. РОЗВИТОК СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ / Н.І. Шиян // Економіка АПК. — 2016. — № 9. — С. 38–43. — Бібліогр.: 17 назв.

Аграрні підприємства, сільські території, скотарство, корови, амортизаційні витрати, молоко.

Визначено стратегічний напрям розвитку галузі скотарства в Україні — збільшення обсягів виробництва продукції з метою забезпечення достатньої її кількості для споживання населенням країни. Діагностовано фінансово-економічний стан аграрних підприємств, у результаті чого визначено неконкурентоспроможність господарств із поголів'ям корів 10–30 гол. порівняно з тими, де воно перевищує 800 гол. Це створює бар'єр для розвитку галузі в невеликих підприємствах, потребує розробки державної політики щодо їх підтримки й створення умов для збільшення поголів'я корів, підвищення рівня товарності. З'ясовано, що дія економічного закону спадної віддачі обмежує заінтересованість підприємств у подальшій інтенсифікації галузі молочного скотарства, зокрема максимум показника прибутку констатується при рівні амортизаційних витрат на 1 працівника в 40000 грн.

УДК 338.242.4.025.2

2016.4.20. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АПК У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ / Польова О.Л., Ліцький В.О. // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2016. — № 7. — С. 7–17. — Бібліогр.: 10 назв.

Агропромисловий комплекс України, євроінтеграція, конкурентоспроможність, продукція с.-г., фізіологічна норма споживання, експорт, імпорт.

Акцентовано увагу на постійних структурних змінах, які відбуваються у сільському господарстві України, а саме: імпортозаміщення власного виробництва окремих видів с.-г. продукції (зерно, овочі, фрукти, м'ясо, м'ясні і молочні продукти тощо). Зокрема означено, що забезпечення основними продуктами харчування населення України у 2015 р. здійснювалося таким чином: за споживанням м'яса та м'ясо-продуктів — на 63,63%, молока та молокопродуктів — на 55,24%, олій — на 61,50%, плодів, ягід та винограду — на 56,66%; хліба, хлібних продуктів та цукру — в межах норми; овочів, баштанних культур та картоплі — вище норми. Запропоновано відпрацювання підходів, які впливають на конкурентоспроможність ієрархічного ланцюга "продукція — аграрні підприємства — галузь — регіон — держава": позиціонування на внутрішньому та зовнішньому ринках аграрної продукції; підвищення ефективності використання виробничо-ресурсного потенціалу АПК; запровадження технологій безвідходного виробництва з використанням альтернативних джерел енергії.

УДК 338.43:519.8

2016.4.21. МЕТОД DEA ПРИ ОЦІНЦІ ОСНОВНИХ РЕСУРСНИХ ПОКАЗНИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ / Долгих Я.В. // Економіка АПК. — 2016. — № 11. — С. 55–59. — Бібліогр.: 12 назв.

Підприємство с.-г., ресурси, Сумська область, зернова галузь, ефективність виробництва, метод DEA.

За допомогою методу DEA визначено ресурсні показники с.-г. підприємств Сумської області, що забезпечать їм 100% ефективності в галузі виробництва зернових і зернобобових культур. Здійснено оцінку ефективності діяльності 13 с.-г. підприємств Сумської області зони Полісся. Розроблено модель оцінки чистої технічної ефективності виробництва у зерновій галузі. Визначено залежність виробництва зернових та зернобобових культур від площі збору на 1 працюючого, обсягу мінеральних та органічних добрив на 1 га та кількості тракторів. У результаті розрахунків встановлено, що в 2015 р.

7 із 18 районів Сумської області (Лебединський, Липоводолинський, Недригайлівський, Охтирський, Роменський, Сумський, Тростянецький) мали чисту технічну ефективність, що дорівнювала 1, інші райони — менше 1.

УДК 338.436

2016.4.22. ДОСЛІДНІ ГОСПОДАРСТВА ЯК ПЕРСПЕКТИВНІ ОСЕРЕДКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ / Коломієць Т.В. // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2016. — № 8. — С. 46–54. — Бібліогр.: 12 назв.

Аграрний розвиток, дослідні господарства, інноваційний розвиток, навчальні заклади, рентабельність виробництва.

Розкрито роль дослідних господарств при переході аграрного сектору на інноваційну модель розвитку. Зокрема, зазначено, що рентабельність виробництва цієї організаційно-правової форми господарювання вище, ніж у середньому серед усіх вітчизняних с.-г. підприємств. З одного боку, крім низького рівня фінансування, виділено такі проблеми розвитку науково-дослідної діяльності в аграрному секторі загалом та дослідних господарствах зокрема, як розпорошеність досліджень та відсутність галузевих пріоритетів і стратегій. З іншого боку, вказано, що дослідні господарства мають усі перспективи бути прибутковими інституціями за належної державної підтримки. Зауважено, що за умови співпраці з аграрними навчальними закладами дослідні господарства стануть територіальними центрами трансферу знань та інновацій.

УДК 338.436:330.341

2016.4.23. МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ВІДТВОРЮВАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ КООПЕРАТИВНОГО ЗБУТОВОГО КАНАЛУ НА ЗЕРНОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ / Нікішина О.В. // Економіка харчової промисловості. — 2016. — Т. 8, вип. 3. — С. 3–15. — Бібліогр.: 20 назв.

Зерновий ринок України, пшениця, додана вартість, агрологістична система, корпоративний збутовий канал, кооперативний збутовий канал.

Визначено вплив суб'єктів корпоративного й індивідуального секторів на відтворювальний розвиток ринку зерна в Україні. Зокрема встановлено, що національну продовольчу безпеку забезпечують не надприбуткові агрохолдинги, а індивідуальні господарства, які виробляють близько 70,0% зерна для внутрішнього споживання. Науково обґрунтовано механізми державної підтримки створення та розвитку мережі регіональних зернових обслуговуючих кооперативів в Україні. Здійснено порівняльний аналіз доданої вартості пшениці, рентабельності її реалізації та відтворювальної рентабельності у розрізі корпоративного збутового каналу. Зазначено, що відтворювальна рентабельність за корпоративним і кооперативним збутовими каналами становила відповідно 23,8 і 60,4% на внутрішньому ринку й 41,8 і 82,9% — на зовнішньому. Існування непродуктивної компоненти доданої вартості означено як наслідок недосконалого корпоративного збутового каналу, що присвоюється трейдерами і приватними елеваторами як прибуток, не надходить до аграрного сектору та завищує логістичні витрати первинних виробників зерна.

УДК 338.439:330(477)

2016.4.24. АГРОПРОДОВОЛЬЧИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ: ЕКОНОМІЧНИЙ ДИСКУРС / Пугачов М.І., Болдирева Л.М. // Економіка АПК. — 2016. — № 11. — С. 15–19. — Бібліогр.: 26 назв.

Агропродовольчий сектор економіки, економіка, соціально-економічна система.

Зазначено, що в умовах ринкових засад господарювання у науковому обігу здійснюється спроба замінити поняття "агропромисловий комплекс" на таке, що точніше відповідає сучасним реаліям — "агропродовольчий сектор". Агропродовольчий сектор економіки України (АПС) ідентифіковано як соціально-економічну систему, що складається з підсистем двох рівнів. За твердженням авторів, АПС як соціально-економічна система є сукупністю взаємопов'язаних галузей (видів діяльності) та сільської території з населенням, які утворюють разом певну цілісність, що охоплює процеси ви-

робництва, обміну і споживання аграрної продукції та продовольства, забезпечуючи розвиток відповідних територій. До першого рівня віднесено операційну, логістичну, фінансову, інформаційно-комунікативну й територіальну підсистеми, які поділяються на підсистеми другого рівня, що конкретизують окремі завдання функціонування агропродовольчої системи.

УДК 631.11:631.1:330.33.012

2016.4.25. УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ОПТИМІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ / Железняк А., Іваницький І. // Аграрна економіка. — 2016. — Т. 9, № 1/2. — С. 116–122. — Бібліогр.: 10 назв.

Аграрне підприємство, бізнес-процес, оптимізація, програмний пакет SAP Business Suite.

Визначено характерні риси розвитку великотоварного аграрного виробництва в останні роки: а) створення вертикальної інтегрованої структури з повним циклом виробництва; б) стратегічний напрям на збільшення ефективності виробництва та обсягів бізнесу; в) тенденція до постійного зростання, скорочення частки збиткових підприємств. Для зменшення витрат на систему управління ресурсами вітчизняним аграрним підприємствам запропоновано здійснювати управління ресурсами за допомогою програмного рішення SAP Enterprise Resource Planning (додаток програмного пакета SAP Business Suite). Оптимізацію бізнес-процесів фермерським господарствам рекомендовано здійснювати з включенням таких модулів: 1) закупівля-логістика; 2) планування і виробництво продукції, розширення асортименту; 3) продажі та обслуговування. Зазначено, що в умовах сьогодення навіть холдингові структури змушені вирішувати проблеми організації за рахунок активного здійснення інвестицій у виробництво; продажу нерентабельного бізнесу, надання в оренду невикористовуваних або малоприбуткових технологічних потужностей, елеваторів тощо, що вивільняє кошти на модернізацію виробництва.

УДК 631:338.43.01

2016.4.26. АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ / В.П. Рябоконь // Економіка АПК. — 2016. — № 9. — С. 18–25. — Бібліогр.: 14 назв.

АПК, аграрна політика, трансформація національної економіки, сільські території.

Охарактеризовано кризу аграрної сфери України, що полягає у втраті частки інвестицій у сільське господарство з 1990 р. на 14,2%, зменшенні основних засобів з 2000 р. на 23,1%, та забезпеченні аграрного виробництва машинно-технологічним парком менше 45–50% потреби. Актуалізовано активізацію реалізації низки урядових програм із розвитку сільського господарства, зокрема тваринницької галузі. Наголошено на ухваленні Урядом України постанови, якою передбачено доплати в розмірі від 600 до 1900 грн за кожну вирощену голову худоби, вирощений і проданий на забій молодняк великої рогатої худоби та свиней, продане населенням молоко. Стійкі тенденції процесу спаду с.-г. виробництва аргументовано некомплексним підходом до проведення аграрної реформи, порушенням диспаритету цін на промислову і с.-г. продукцію. Зростання виробництва с.-г. продукції у фермерських господарствах на фоні загального спаду охарактеризовано як непоказове у зв'язку з тим, що дана форма господарювання почала створюватися лише з 1995 р.

УДК 657:631.1

2016.4.27. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ / Бондарчук Н.В., Васильєва Л.М. // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. — 2016. — Т. 2, вип. 12. — С. 168–178. — Бібліогр.: 10 назв.

Підприємства с.-г., дебіторська заборгованість, обліково-аналітична система, аналітична картка обліку договорів.

Проаналізовано стан дебіторської заборгованості в активах вітчизняних с.-г. підприємств за 2008–2014 рр. Встановлено, що в дебіторській заборгованості приховані значні резерви підвищення ефективності господарської діяльності суб'єктів господарювання та їх результатів. Так, частка дебіторської заборгованості в активах підприємства за досліджуваний пе-

ріод зростає і в 2014 р. становила 39,0%, що на 16,23% більше 2008 р. Частка дебіторської заборгованості в оборотних активах підприємств у 2014 р. становила 57,0%, впливаючи на основні показники результативності їх діяльності. З метою проведення якісного та ефективного аналізу дебіторської заборгованості с.-г. підприємствам запропоновано використовувати документ “Аналітична картка обліку договорів”, що забезпечить своєчасність та повноту обліку наявності такої недоїмки.

УДК 658.14

2016.4.28. НОМО EMPATHICUS ТА НОМО ECONOMICUS НА ТЛІ ІЛЮЗІЙ, АБО ПСЕВДОРЕФОРМУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЯК НАСЛІДОК ЕКВІВІДНОСТІ МІЖ ЕТАТИЗМОМ І ПРИНЦИПОМ “LAISSEZ FAIRE” / Хомин І.П. // Економіка України. — 2016. — № 6. — С. 87–95. — Бібліогр.: 8 назв.

Аграрний сектор економіки, реформування, Номо Empathicus, Номо Economicus, фінансові ресурси.

Визначено реальні можливості кардинальних зрушень в аграрному секторі економіки з урахуванням його нинішнього стану. Актуалізовано тенденцію деградації с.-г. угідь України та необхідність перегляду підходів до формування фінансових ресурсів для забезпечення діяльності всіх суб'єктів господарювання в аграрній сфері. Здійснено неупереджений аналіз реальності пропозицій учених щодо забезпечення розвитку аграрного сектору. З метою залучення до фінансування аграрного сектору максимум можливих коштів, запропоновано переорієнтувати бюджетні асигнування, які виділяються с.-г. товаровиробникам, винятково на стимулювання розширення банківського кредитування шляхом компенсації позичальникам частини відсотків за користування кредитами.

УДК 658.8.012.12:633.85

2016.4.29. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ НА РИНКУ РІПАКУ УКРАЇНИ / Чехов С.А., Чехова І.В. // Економіка України. — 2016. — № 5. — С. 55–63. — Бібліогр.: 10 назв.

Олійні культури, виробництво ріпаку, ринок ріпаку, природно-кліматичні зони, цінова позиція.

Означено зростання урожайності ріпаку на 27,6% за 2009–2013 рр. на фоні скорочення площі посівів. Одночасно наголошено на тому, що середньостатистичний рівень урожайності ріпаку на практиці вдвічі менший за потенційні можливості рослин: сучасних сортів ріпаку вітчизняної селекції — 50 ц/га, іноземних гібридів — 65 ц/га. Падіння мінімальної ринкової ціни на ріпак за 2011–2013 рр. на 800 грн/т, максимальної — на 500 грн/т пов'язане з об'єктивними причинами (збільшення площі посівів, нарощування обсягу пропозиції ріпаку, монополізація його переробки, скорочення попиту на вітчизняний ріпак з боку країн ЄС). Зазначено, що експортний напрям споживання ріпаку частково зумовлений відсутністю такого захисного механізму у вигляді ввізного мита, як на соняшник (у розмірі 10%), який за певний час здійснив “переорієнтацію” споживання соняшнику з чистого експорту на продукт переробки на олію.

УДК 664.12+330.352.3:33.009.12

2016.4.30. ВІДНОВЛЕННЯ ЛІДЕРСТВА БУРЯКОЦУКРОВОГО КЛАСТЕРА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ VI ДОВГОЇ ХВИЛІ М.Д. КОНДРАТЬЄВА / Синельников Б.В. // Економіка України. — 2016. — № 7. — С. 66–81. — Бібліогр.: 10 назв.

Бурякоцукровий комплекс України, бурякоцукровий кластер, урожайність, довгі хвилі М. Д. Кондратьєва.

Підкреслено, що відставання України за врожайністю буряку від зарубіжних країн, яке розпочалося 100 років тому, у 2000-х рр. збільшилося. Так, нині у зарубіжних країнах з 1 га посіву буряку одержують 10–12 т цукру, в Україні — лише 3–4 т. Спрогнозовано розвиток цукрових заводів на основі нових знань у найближчому майбутньому, що зумовлено: зміною клімату на планеті, забрудненням повітря, ґрунту і води; перенасиченістю цукрового ринку зростанням цін на енергоносії; переробкою нецукреної стружки в біоенергетичних реакторах з метою отримання біогазу й екологічно чистого добрива. Встановлено, що VII довгу хвилю М. Д. Кондратьєва і XXII ст. бурякоцукровий кластер зустріне з новими цілями, місією, корпоративною та функціональною стратегіями, які не потребують зовнішніх енергетичних ресурсів.

631.3 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МАШИНИ, ЗНАРЯДДЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ЛІННИК М.К.

УДК 629.01

2016.4.31. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ВТРАТ МТА В РЕЖИМІ СТАЛОГО РУХУ / Шуляк М., Козлов Ю. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2016. — Вип. 20. — С. 36–45. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 547535.

Енергетичні втрати МТА, сталій рух, колісні машини, прискорення МТА, амплітудно-частотна характеристика.

Зазначено, що під час рівномірного руху з постійною миттєвою швидкістю колісних машин енергія двигуна витрачається на подолання сил опору руху. Відомо, що будь-які зміни швидкості призводять до додаткової витрати енергії машини. Виявлено фактори, які викликають додаткові втрати енергії за рахунок виникнення коливань дійсної швидкості за сталого руху. Запропоновано методику встановлення амплітуди та частоти зміни швидкості, яка базується на аналізі експериментальних даних із застосуванням дискретного перетворення Фур'є. Проведено аналіз амплітудно-частотної характеристики, виявлено верхню межу частот для аналізу прискорення машинно-тракторного агрегату (МТА) під час технологічного процесу.

УДК 631.24:621.45.04

2016.4.32. ЗЕРНОСУШИЛЬНИЙ КОМПЛЕКС КЗС-10 НА БІОПАЛИВІ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ / Кравчук В., Занько М., Лисак О. // Техніка і технології АПК. — 2016. — № 6. — С. 8–15. — Бібліогр.: 4 назви.

Зерносушильний комплекс КЗС-10, біопаливо, зерновиробники малих підприємств, продуктивність.

Наведено результати випробувань зерносушильного комплексу КЗС-10 під час сушіння зерна кукурудзи в умовах фермерського господарства Вінницької області України. Зазначено, що за видалення вологи на 5% (від 20 до 15%) продуктивність сушарки становить 8 т/год. Споживання при цьому електроенергії — 29,3 кВт/год. Для зниження вологості в 1 т зерна на 5%, витрачається 3,6 кВт/год електроенергії. Для зниження вологості на 1 т/т потрібно 0,7 кВт/год електроенергії. Бункер БВ-40А здійснює вентилявання зерна атмосферним повітрям і видалення вологи на 1% (від 16 до 15%) з продуктивністю 4 т/год. Встановлено, що зерносушильний комплекс КЗС-10 з теплогенератором на біопаливі відповідає запитам зерновиробників. Технічні параметри, прийняте енергозабезпечення — потужність електродвигунів та продуктивність складових комплексу — теплогенератора, норій і вентиляційного бункера “ув'язані” з параметрами та продуктивністю ключового технологічного “елемента” — сушарки. Для видалення вологи на 1 т/т необхідно електроенергії 1,4 кВт/год. За продуктивністю і застосуванням паливом комплекс КЗС-10 найбільшою мірою відповідає потребі малих та середніх зерновиробних господарств.

УДК 631.3:633.1

2016.4.33. СРЕДСТВА МЕХАНИЗАЦИИ В ПЕРСПЕКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЯХ ВЫРАЩИВАНИЯ ЗЕРНОВЫХ КУЛЬТУР / Рожков А.А., Дьяконов С.А., Пахучий А.Н. // Инженерия природокористування. — 2016. — № 1. — С. 53–57. — Библиогр.: 7 назв.

Засоби механізації, підготовка ґрунту, технології “No-till”, сівалки прямої сівби, розподіл насіння, універсальність сівалок.

Встановлено, що найбільш перспективними технологіями підготовки ґрунту під зернові культури є мінімальні системи і їх різновиди технології “no-till”, що засновані на використанні сівалок прямої сівби. Наведено результати польових дос-

ліджень за визначенням якісних показників роботи сівалок прямої сівби порівняно з традиційною технологією. Показано, що найбільша кількість насіння за горизонтами закладання на заданій глибині та допустимих агротехнічних відхилень від неї ($\pm 15\%$) спостерігається у варіанті сівби ґрунтообробною приставкою із зерновою сівалкою. Найменша кількість насіння за горизонтами 0,5–4,0 і 6,0–8,0 см спостерігалась у варіанті сівби сівалкою АПП-6 з плоскоріжучими лапами-сошниками. Порівнянням розподілу насіння за горизонтами 0,5–4,0 і 6,0–8,0 см при сівбі у варіанті із зерновою сівалкою за традиційною технологією обробки ґрунту і сівби приставкою з сівалкою встановлено, що винос насіння у верхні і нижні шари ґрунту в другому випадку менше на 26% і 30% відповідно. Відмічено, що впровадження запропонованих машин і знарядь дасть змогу завантажити трактори марки ХТЗ класу 3 т.с. та провести переоснащення існуючого парку с.-г. машин за рахунок більшої універсальності сівалок і їх меншої вартості.

УДК 631.312:629.018

2016.4.34. РЕЗУЛЬТАТИ ВИПРОБУВАНЬ ПЛУГА ПСКУ-5 / Погорілий В., Шустік Л., Маринін С., Громадська В. // Техніка і технології АПК. — 2016. — № 5. — С. 21–25. — Бібліогр.: 2 назви.

Випробування плуга, обробіток ґрунту, полицева оранка, глибоке розпушування, продуктивність.

Наведено результати випробувань плуга ПСКУ, рекомендованого для господарств різних типорозмірів, які вирощують с.-г. культури, застосовуючи традиційну та диференційовану системи обробітку ґрунту. Корпус плуга ПСКУ виконано за оригінальною схемою, в якій використано ефект протидійного похилого лемеша. При цьому менші тягові зусилля трансформовано у збільшену ширину захвату. Перевагами плуга є висока продуктивність, низькі витрати палива, багатофункційність за рахунок використання його як глибокорозпушувача, екологічності, можливості застосування тракторів з широкими шинами, не обмеженими шириною борозни, руху трактора не в борозні, а по необробленому полю, що є більш ефективним за тяговими характеристиками. В агрегаті з тракторами потужністю 165–250 к.с. плуг ПСКУ-5 забезпечує задовільне виконання технологічного процесу полицевої оранки або глибокого розпушення на робочих швидкостях 6,5–7,5 км/год за різних фонів та умов. При цьому, за прийнятих норм витрат палива до 20 л/га, продуктивність такого агрегату становить 1,7–2 га/год основного часу, що майже в 2 рази більше аналогічних агрегатів, комплектованих на базі звичайних 5-корпусних плугів вітчизняного та зарубіжного виробництва.

УДК 631.313

2016.4.35. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИСТАВКИ ДЛЯ ЗБИРАННЯ РІПАКУ / Войтович Р., Іванкевич М., Кожушко М. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2016. — Вип. 20. — С. 228–230. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 547535.

Приставка ПРЕ-6000, збирання ріпаку, комбайн Class Leksion, жатка, втрати насіння.

Розглянуто ефективність використання приставки для збирання ріпаку. Львівською філією УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого проведено випробування приставки ПРЕ-6000 на двох фонах під час збирання прямим комбайнуванням ріпаку сортів “Атлант” і “Титан”. Висота рослин ріпаку сорту “Атлант” (I фон) становила 165 см, сорту “Титан” (II фон) — 116 см, а врожайність насіння — 34,0 і 15,2 ц/га відповідно (табл.).

Ефективність використання приставки, навішеної на комбайн Class Leksion, порівнювали з роботою комбайна Class Leksion, обладнаного звичайною жаткою. Рослини ріпаку характеризувались сильним переплетінням стебел. Під час обмолоту від контакту з жаткою комбайна спостерігалося розтріскування стручків, що призводило до значних втрат насіння. Встановлено, що втрати насіння на фоні I під час збирання прямим комбайнуванням становлять 0,98 ц/га, роздільним способом — 0,91 ц/га, а з використанням приставки ПРЕ-6000 — 0,37 ц/га. На фоні II — 0,39 ц/га, 0,39 ц/га і 0,13 ц/га відповідно. Використання приставки дало змогу зменшити втрати насіння в 2,4–3 рази, що свідчить про доцільність застосування приставки для збирання насіння ріпаку в сучасних технологіях.

УДК 631.316.022.4

2016.4.36. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПАРАМЕТРІВ ЛЕЗА НА ЕНЕРГЕТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОБОЧИХ ОРГАНІВ КУЛЬТИВАТОРІВ / Козаченко О.В., Шкргаль О.М., Каденко В.С., Блезнюк О.В., Д'яконов С.О. // Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів. — 2016. — № 4. — С. 236–242. — Бібліогр.: 11 назв.

Лапа культиватора, тяговий опір, параметри леза, локальне зміцнення, глибина обробітку, швидкість руху.

Наведено результати експериментальних досліджень впливу конструктивних параметрів лап культиваторів на тяговий опір у лабораторних умовах. Установлено доцільність застосування робочих органів з криволінійною формою та можливість удосконалення їх елементами локального зміцнення по довжині леза. Відмічено також, що швидкісний режим та глибина обробітку ґрунту робочими органами культиватора впливають на зміну показників тягового опору при виконанні технологічного процесу. Збільшення глибини обробітку ґрунту від 0,06 до 0,12 м в діапазоні швидкостей 0,5–1,0 м/с зумовлює зменшення тягового опору експериментальної лапи порівняно з серійним робочим органом культиватора, в середньому від 4,3% до 10,8%. При збільшенні робочої швидкості руху від 0,5 до 1,0 м/с у діапазоні зміни глибини обробітку ґрунту 0,06–0,12 м значення тягового опору розробленого робочого органу культиватора порівняно з серійним є меншими, у середньому на 9,4–14,2%.

УДК 631.331:001.8

2016.4.37. РЕЗУЛЬТАТИ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ УДОСКОНАЛЕНОЇ КОНСТРУКЦІЇ ПЛІВКОУКЛАДАЧА ДО КУКУРУДЗЯНОЇ СІВАЛКИ / Осипов І., Сисоліна І. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПБТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2016. — Вип. 20. — С. 106–113. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 547535.

Конструкція плівкоукладача, пристрій для кукурудзяної сівалки, сівалка точного висіву, ширина плівки, ґрунові валики, економічний ефект.

Обґрунтовано вдосконалення конструкції пристрою для сіви зернових під плівку. Запропоновано пристрій, який приєднується до кожної посівної секції кукурудзяної сівалки, для реалізації другого способу — роздільне пробивання отворів та висів. Висів здійснюється у відкритий ґрунт звичайною сівалкою точного висіву, у плівці плівкоукладач перфоратором виконує низку повздовжніх надрізів з кроком 3 см уздовж лінії висіву, укладає її на ґрунт і закриває краї ґрунтом. Пророслі паростки знаходять найближчий надріз для виходу з під плівки. Для перевірки конструкції за цією технологією була розроблена програма експериментальних досліджень, якою передбачалось: визначення необхідної висоти ґрунтових валиків для утримання країв плівки від поривів вітру, вивчення ефективності покриття посівів плівкою, визначення раціональної ширини плівки. Встановлено, що засипання або закопування країв плівки ґрунтовими валиками має бути заввишки 60–80 мм, щоб шквальний вітер (18 м/с) її не здував. Доведено, що доцільно використовувати плівку шириною близько 40 см. Підтверджено, що під плівкою в похмуру погоду температура була на 2–3°C, а в сонячну на 10–12°C вище, ніж на відкритих посівах. Ця технологія буде сприяти більш ранньому висіву та завершенню збиральних робіт, отриманню врожаю високої якості. Зроблено висновок, що з

урахуванням незначних додаткових витрат застосування цієї технології може мати значний економічний ефект.

УДК 631.333

2016.4.38. ОБҐРУНТУВАННЯ КОНСТРУКТИВНИХ ПАРАМЕТРІВ РОБОЧОГО ОРГАНУ РОЗКИДАЧА МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ / Кобець А.С., Науменко М.М., Пономаренко Н.О. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2015. — Вип. 45, ч. II. — С. 42–46. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 547123.

Розкидач мінеральних добрив, параметри робочого органу, дисковий розсіювач добрив, продуктивність машин, рівномірність внесення.

Розроблено технологічні параметри машин для внесення мінеральних добрив розкидачами відцентрового типу. Вирішено науково-практичну задачу підвищення ефективності механізованого внесення твердих мінеральних добрив шляхом поліпшення якості їх розділення по поверхні ґрунту і підвищення продуктивності машин. Виявлено, що розкидачі відцентрового типу можуть забезпечувати більш щільне засівання по краях смуги захвату. Розроблено математичну модель руху гранул по поверхні робочого органу. Отримані формули дають змогу визначити абсолютну швидкість вильоту туків з диска і кут вильоту, які необхідні для визначення ширини захвату розсіювача. Виведені прості для інженерного застосування формули, оснований на теоремі про зміну кінетичної енергії, що дають можливість обґрунтувати конструкцію дискового розсіювача добрив, який гарантовано покращує розсіювання. Розроблено робочий орган відцентрового типу для машин, що вносять мінеральні добрива, який забезпечить рівномірність внесення на 90%.

УДК 631.3–351

2016.4.39. РОЗРАХУНОК НАДІЙНОСТІ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНІВ ЗА КРИТЕРІЄМ ОПТИМАЛЬНОСТІ ХОДОВОЇ СИСТЕМИ / Мажейка О.Й., Каліч В.М., Маркович С.І. // Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. — Кіровоград, 2016. — Вип. 29. — С. 53–58. — (Сер. Техніка в с.-г. виробництві, галузеве машинобудування, автоматизація). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 547681.

Зернозбиральний комбайн, ходова система, коливання, імовірність.

Розглянуто процес роботи зернозбирального комбайна при виконанні технологічного процесу збирання за мінімальних втрат урожаю. Показано, що спектри вертикальних коливань корпусу ходової системи комбайна і крутильних коливань приводу ходової системи знаходяться в однаковому частотному діапазоні ($\omega=6\text{--}15\text{ с}^{-1}$). Це приводить до виникнення синхронізації коливань приводу ходової системи і корпусу на транспортних режимах роботи машин. При наявності навіть слабких взаємодій починаються коливання з однаковими частотами за певних фазових співвідношень між ними. Використання імовірнісного критерію оптимізації для такого завдання дало можливість встановити, що при зниженні жорсткості шин ходових коліс на $5\cdot 10^3\text{ Н/м}$ вірогідність перевиконання цільової функції D_z знижується від 1-Р (u_p) = 0,0338 до 1-Р (u_p) = 0,1Т. Визначено ступінь ідентичності прийнятих моделей і реальних об'єктів.

УДК 631.353.3:631.53.023–026

2016.4.40. ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ТВЕРДОГО БІОПАЛИВА / Гайденок О.М. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13. — С. 129–135. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 547519.

Біопаливо тверде, рослинна біомаса, паливні гранули, технологічні лінії, твердопаливне виробництво.

Визначено основні технологічні операції по виробництву твердого біопалива (паливних гранул) з рослинної біомаси с.-г. культур. Установлено, що залежно від стану вхідної сировини, її технологічних параметрів та фізико-механічних властивостей кількість технологічних операцій та послідовність їх виконання може бути змінена в будь-якому конкретно взятому випадку. Доведено, що процес виробництва твердого біопалива, в т.ч. паливних гранул, потребує постійного та

своєчасного контролю параметрів вихідної продукції. Також на якість паливних гранул суттєво впливають вологість, ступінь подрібнення і фізико-хімічні властивості сировини, однак завдяки відповідності кінцевої продукції заданим параметрам якість визначається їх вартістю та напрям використання. На підставі системного аналізу розглянуто основні типи технологічних ліній виготовлення паливних гранул, у яких передбачено виконання основних виробничих операцій з використанням універсальних технічних засобів, що сприятиме підвищенню ефективності твердопаливного виробництва на 12–18%.

УДК 631.354.2.001.4

2016.4.41. ТЕХНІЧНИЙ ЗАСІБ ДЛЯ ЗНИЖЕННЯ ТРУДОМІСКОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ВИКОНАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ШТАНГОВИМИ ОБПРИСКУВАЧАМИ / Іваненко І., Любченко С., Карпенко А. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2016. — Вип. 20. — С. 161–167. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547535.

Технічний засіб для визначення якості, технологічний процес, штанговий обприскувач, дисперсність розпилювання, імітація руху.

Розроблено та виготовлено технічний засіб для визначення якості виконання технологічного процесу внесення агрохімікатів штанговими обприскувачами, зокрема для визначення густоти покриття краплями цільової поверхні, дисперсності розпилювання (розподіл розміру крапель за фракціями) та знесення робочої рідини з імітацією руху обприскувача від 0,75 до 20 км/год. Основні технічні характеристики цього засобу наведено в таблиці. Принцип його дії полягає в імітації руху обприскувача шляхом пересування з постійною швидкістю контрольних водочутливих папірців під нерухомим розпилювачем обприскувача для подальшого аналізу отриманих зразків у лабораторії. Описано будову технічного засобу для визначення якості внесення агрохімікатів. Розроблений технічний засіб задовільно виконує свої функції під час імітації руху обприскувача від 0,75 до 20 км/год. Затрати часу під час проведення випробувань обприскувача ОПК-300 в агрегаті з трактором МТ-380 знизились на 15%. Застосування розробленого технічного засобу дає змогу проводити випробування обприскувача в приміщеннях під час опадів та перевищення допустимих значень швидкості вітру.

УДК 631.354.2.001.8

2016.4.42. ТЕХНІЧНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОТРИМАННЯ ЧИСТОГО ЗЕРНА В КОМБАЙНІ / Кравчук В., Занько М. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2016. — Вип. 20. — С. 214–227. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 547535.

Отримання чистого зерна, комбайнове збирання, система очищення зерна, технологічні регулювання.

Наведено результати досліджень впливу особливостей технології комбайнового збирання, будови і технологічних регулювань системи очищення зерна та умов її роботи на чистоту бункерного зерна. Так якщо на рекомендованих обертах вентилятора за відсутності втрат за решітним станом зерно в бункері засмічене, а схід маси в колосовий елеватор — незначний, слід зменшувати зазори між жалюзіями решіт до отримання потрібної чистоти зерна. Регулювання відкриття жалюзей решіт та подовжувача верхнього решета необхідно здійснювати залежно від кількості зернового вороху в системі очищення зерна. Регулювання зазорів у решетах слід проводити за відсутності вороху на них. Жалюзі решіт у закритому положенні мають вільно без напруги прилягати одне до одного. Не допускається докладати зусилля на маховику системи регулювання для закриття жалюзі. Величина повітряного потоку, який надходить на очищення, регулюється тільки з увімкненим головним контрприводом комбайна.

УДК 631.354.633.1

2016.4.43. ВПЛИВ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НА ТРАВМУВАННЯ І ЯКІСТЬ НАСІННЯ ПІД ЧАС ПІДСУШУВАННЯ / Де-

рев'яно Д.А., Дерев'яно О.Д. // Техніка і технології АПК. — 2016. — № 7. — С. 23–26. — Бібліогр.: 11 назв.

Якість насіння, травмування, підсушування, температура, вологість, зернова маса.

Досліджено дію робочих органів під час оброблення та підготовлення насіння і можливість травмування зернівок за виконання технологічних процесів. Відмічено, що допустимі температурні параметри нагрівання зернової маси залежать від її середньої вологості і тривалості температурного впливу, але при цьому потрібно враховувати, що зменшення відбирання вологи не повинно перевищувати 5–6% за годину. Підвищення температури теплоносія сприяє збільшенню тріщин зернівок кукурудзи і при температурі 50°C їх кількість становить 10–12%, а при 70°C зростає до 70%. У виробничих умовах процес підсушування супроводжується комплексним впливом нагрівання, зневоднення і охолодження. Під час підсушування насіння вологістю 16% з подальшим охолодженням до +20°C кількість розтріскуваних зернівок збільшується від 28 до 41%, за вологості 1–30% спостерігається повільне зростання розтріскування, а потім воно значно зростає. Під час підсушування зернової маси за вологості 35% на 100 зернівок утворилося 284 тріщини через весь ендосперм, хоча на початку процесу нараховувалося лише 25 тріщин. Травмування насіння при підсушуванні, утворення тріщин та його руйнування залежать від складу компонентів, кількості травмованого насіння після збирання, початкової вологості, температурного режиму, теплоінтенсивності, фізіологічних і біологічних особливостей, хімічного складу зернівок та інших чинників.

УДК 631.356.24

2016.4.44. ДОСЛІДЖЕННЯ РОБОТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ЗРАЗКА 3-РЯДНОЇ НАЧІПНОЇ КОРЕНЕЗБИРАЛЬНОЇ МАШИНИ З ЗАСТОСУВАННЯМ ГІДРОМЕХАНІЧНОГО ПРИВОДУ / Солтисюк В.І., Матвіїшин П.В., Стельмах В.М., Шатров Р.В. // Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів. — 2016. — № 3. — С. 241–246. — Бібліогр.: 7 назв.

Коренезбиральна машина, конструктивно-технологічна схема, гідромеханічний привід, технологічні можливості, фермерські господарства, металоємність.

Представлено результати дослідження конструктивних особливостей універсальної 3-рядної навісної коренезбиральної машини з застосуванням гідромеханічного приводу для виконання коренеплодів цукрових, кормових і столових буряків, моркви, визначено їх позитивні сторони та недоліки. На основі цього запропоновано нову конструктивно-технологічну схему коренезбиральної машини з розширеними технологічними можливостями для фермерських господарств, яка може забезпечити продуктивність праці 0,9 га/год з якісним виконанням технологічного процесу та зменшити металоємність.

УДК 631.362.3:631.45

2016.4.45. ЗБЕРЕЖЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ ЗА РАХУНОК ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ПЕРВИННОГО ОЧИЩЕННЯ КОРЕНЕПЛОДІВ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Волоха М. // Техніка і технології АПК. — 2016. — № 5. — С. 11–13. — Бібліогр.: 6 назв.

Первинне очищення коренеплодів, викопувальний робочий орган, твердість ґрунту, шнек-транспортёр, гелікоїд, крок навівки.

Досліджено проблему підвищення якості первинного очищення коренеплодів буряків цукрових від залишків ґрунту, гички та бур'янів удосконаленням робочої поверхні шнека-транспортёра дискового викопувального робочого органа. Розроблені моделі нових поверхонь шнеків з навіскою у формі прямого і похилого гелікоїда, крок якого у напрямку виконання технологічного процесу поступово зменшується. Наведено результати польових експериментальних досліджень. Установлено, що використання нових гелікоїдальних (прямий, похилий) шнеків навіть за твердості ґрунту 4,0–4,5 МПа забезпечує суттєве зменшення забрудненості коренеплодів грудками землі, як у варіантах дослідження, так і відносно контролю (12,3%, 16,9% проти 19,8 за НІР₀₅=2,5%). Показники вмісту домішок у вигляді зеленої маси та кількості пошкоджених коренеплодів знижуються (1,7% та 4,3% відповідно) у разі використання похилого гелікоїдального шнека, що суттєво

нижче проти бітерного пристрою. За твердості 4,0–4,5 МПа маса пошкоджених коренеплодів похилим гелікоїдальним шнеком досягла 21,1%, прямим — 23,6%, бітерним очисником — 29,6% за $HP_{05}=2,7\%$.

УДК 631.372:631.334

2016.4.46. ВИКОРИСТАННЯ АВТОМОБІЛЬНОГО ШАСІ НА ВНЕСЕННІ ДОБРИВ / Адамчук В., Погорілий С. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2016. — Вип. 20. — С. 62–70. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 547535.

Автомобільне шасі, внесення добрив, машинні с.-г. агрегати, продуктивність, прямі експлуатаційні витрати.

Запропоновано шляхи зниження собівартості виробництва продукції рослинництва шляхом зменшення прямих експлуатаційних витрат на внесенні добрив за рахунок використання у цих технологічних операціях машинних с.-г. агрегатів на базі автомобільного шасі підвищеної прохідності КраЗ-6322 та машини для внесення мінеральних добрив, хімічних меліорантів МРД-94 і твердих органічних добрив АРОД-11. Наведено технічні і технологічні характеристики машинних с.-г. агрегатів КраЗ-6322 + МРД-94 та + АРОД-11. Відмічено, що використання машинних с.-г. агрегатів на базі автомобільного шасі КраЗ-6322 і змінних технологічних модулів МРД-94 та АРОД-11 на виконанні технологічних операцій з внесення добрив дають можливість збільшити продуктивність на 60% і зменшити прямі експлуатаційні витрати на 30% порівняно з машинно-тракторними агрегатами на базі ХТЗ-17221.

УДК 631.374

2016.4.47. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ТРАНСПОРТУВАННЯ ЗЕРНОВОГО МАТЕРІАЛУ ШНЕКОМ / Куликівський В.Л., Палілічук В.К., Боровський В.М. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2015. — Вип. 45, ч. II. — С. 86–92. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 547123.

Транспортування зернового матеріалу, шнек, гвинтовий робочий орган, транспортер, амплітуда і частота вібрації.

Наведено методику та результати експериментальних досліджень ефективності роботи гвинтових робочих органів транспортерів. Відмічено, що нерационально використовувати шнек зі змінним кроком гвинтового робочого органу в діапазоні від 60 до 110 мм. Віброзбудження шнека дає можливість збільшити його продуктивність на 13% при частоті обертання гвинтового робочого органу більше 90 хв^{-1} . Кут відхилення матеріалу при вібрації зменшується на 15° . Показано, що раціональні значення амплітуди і частоти вібрації становили відповідно 2 мм та 10 Гц.

УДК 633.521:631.172

2016.4.48. ЕЛЕМЕНТИ ВЗАЄМОДІЇ ПАЛЬЦІВ ПІДБИРАЛЬНОГО БАРАБАНА ПРЕС-ПІДБИРАЧА ЗІ СТЕБЛАМИ ЛЬОНОТРЕСТИ І ТЕХНОЛОГІЧНА НАДІЙНІСТЬ ПРЕС-ПІДБИРАЧІВ / Лімонт А.С. // Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів. — 2016. — № 5. — С. 8–15. — Бібліогр.: 9 назв.

Прес-підбирач, підбиральний барабан, стебла льонотрести, надійність технологічного процесу.

Розглянуто пошкодження стебел трести льону-довгунця при її збиранні прес-підбирачами як одиничний показник надійності технологічного процесу прес-підбирачів. Пошкодження стебел пов'язано з дією на них робочих органів прес-підбирачів. Визначено, що сила тиску пальця підбирального барабана на стебла льонотрести стосовно прес-підбирача ПР-1,2Л становить від 6 до 22 Н, а прес-підбирача ППР-110 — коливається в межах 9–32 Н. Кількість стебел, що захоплюють пальці однієї граблини, орієнтовно становить від 4500 до 15500 шт. Зусилля, що діє на одне стебло в момент початку взаємодії зі стеблами пальця підбирального барабана, може становити майже 0,1 Н (прес-підбирач ПР-1,2Л) та 0,14 Н (ППР-110). Ці значення зусиль можуть бути руйнівними для стебел, викликаючи їх пошкодження. В рулонах, що були сформовані прес-підбирачем ПР-1,2Л, значення пошкодження стебел льонотрести відмічено в межах 7,4–8,9%, а в рулонах формування прес-підбирачем ППР-110 воно становило від 10,2 до 13,3%. За показником пошкодження стебел технологічна надійність прес-підбирача ПР-1,2Л перевищує надійність прес-підбирача ППР-110.

631.4 ҐРУНТОЗНАВСТВО

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН МАЗУР Г.А.

УДК 631.4

2016.4.49. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ҐРУНТООХОРОННОГО МОНІТОРИНГУ / за наук. ред. Мірошніченка М.М. — Х., 2016. — 384 с. — Бібліогр.: на С. 360–383. Шифр 548023.

Ґрунтоохоронний моніторинг, деградація ґрунтів, показники якості ґрунтів, родючість.

Викладено методичні засади оцінювання деградації ґрунтів на землях с.-г. призначення, нормування показників якості та родючості ґрунтів і оцінювання їх змін. Розглянуто термінологічні, теоретичні, методичні та організаційні підходи до вдосконалення ґрунтоохоронного моніторингу, підвищення точності та надійності прогнозування змін якості ґрунту під дією природних та антропогенних чинників, просторову неоднорідність ґрунтів та її вплив на оцінку змін показників родючості ґрунтів. Показано сезонну динаміку показників якості та родючості ґрунту. Наведено приклади практичної реалізації моніторингової інформації з метою посилення контролю за ефективним використанням ґрунтів на землях с.-г. призначення.

УДК 631.4:577.4:579.26

2016.4.50. ВПЛИВ ОРГАНО-МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ НА ОСНОВІ ОСАДІВ СТИЧНИХ ВОД НА ЦЕНОЗ МІКРОМІЦЕТІВ / Гришко В.М., Коріновська О.М. // Ґрунтознавство. — 2015. — Т. 16, № 1/2. — С. 76–81. — Бібліогр.: 20 назв.

Ґрунт, мікроміцети, добрива, осади, стічні води, видове різноманіття.

Досліджено структурні перебудови ценозу мікроміцетів за внесення в ґрунт органо-мінеральних добрив на основі осадів міських стічних вод і амофосу. Показано, що в едафотопі за внесення амофосу та органо-мінеральних добрив на основі осадів міських стічних вод у 1,5–2,3 раза збільшується чисельність мікроскопічних грибів, також зростає їх видове різноманіття, на що вказує підвищення індексу домінування і видового різноманіття. Використання органо-мінеральних добрив на основі осадів міських стічних вод, порівняно з амофосом, значно знижує частоту траплянь *Fusarium oxysporum*, який є фітопатогенним видом і збудником кореневої гнилі у рослин.

УДК 631.4:633.11:631.82

2016.4.51. НОРМАТИВНІ ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ НА ЧОРНОЗЕМАХ ЛІСОСТЕПУ ТА СТЕПУ / Лісовий М.В. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 8. — С. 5–7. — Бібліогр.: 10 назв.

Пшениця озима, білок, клейковина, склоподібність, чорнозем, добрива.

Досліджено вплив природної родючості різних типів чорнозему та мінеральних добрив на вміст білка, клейковини та склоподібності зерна пшениці озимої в умовах Лісостепу та Степу. Визначено, що на основних підтипах чорнозему в умовах Лісостепу нормативні показники вмісту білка в зерні пшениці озимої становлять: на чорноземі опідзоленому — 11,0%, чорноземі типовому — 11,3, в умовах Степу на чор-

ноземі звичайному — 11,9, чорноземі південному — 12,6. Застосування мінеральних добрив підвищує вміст білка в зерні пшениці на чорноземах Лісостепу до 13,7%, чорноземах Степу — до 14,2%. Нормативні показники вмісту клейковини також збільшуються від 23,0% на чорноземах опідзолених до 28,1% на чорноземах південних. На вміст клейковини в зерні пшениці істотно впливають погодні умови. Унесення мінеральних добрив також підвищує вміст клейковини від 29,0% на чорноземі опідзоленому до 32,6% — на чорноземі південному. Склоподібність зерна пшениці за типами чорнозему становить 61–79%. Унесення мінеральних добрив підвищує склоподібність у Лісостепу до 62% на чорноземі опідзоленому та до 80% на чорноземі типовому; на ґрунтах Степу — до 91–93%. Отже, якість зерна пшениці озимої залежить від природної родючості різних типів чорнозему та оптимальних доз мінеральних добрив.

УДК 631.412:631.415.1:631.452

2016.4.52. ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РОДЮЧІСТЮ ҐРУНТІВ: монографія / Трускавецький Р.С., Цапко Ю.Л.; за наук. ред. Р.С. Трускавецького. — Х., 2016. — 388 с. — Бібліогр.: на С. 365–385. Шифр 548024.

Родючість ґрунтів, гідроморфні та ацидні ґрунти, вуглецево-азотні трансформації, ґрунтові режими, дефініція родючості.

Узагальнено сучасні досягнення і результати авторських напрацювань у галузі системного управління родючістю ґрунтів. Досліджено ґрунти, що зазнають періодичного та постійного перезволоження (гідроморфні), а також з підвищеною кислотністю ґрунтового середовища (ацидні), яким притаманна контрастна диференціація ґрунтового профілю, висока динамічність окисно-відновного потенціалу та вуглецево-азотних трансформацій. Висвітлено теоретичні принципи системного управління ґрунтовими режимами. Дано сучасну дефініцію родючості та окультуреності ґрунтів у методологічному контексті структурно-функціонального підходу. Основну увагу акцентовано на проблемі діагностики та оптимізації складових родючості, вирішення якої здійснено на теоретичних засадах показників буферних властивостей ґрунтів — оціночних критеріїв саморегуляції їхніх режимів (факторів родючості). Показано роль і місце меліорації в управлінні родючістю гідроморфних і кислих ґрунтів.

УДК 631.412:631.427

2016.4.53. РОЛЬ КАЛЬЦІЮ В ОПТИМІЗАЦІЇ ПОКАЗНИКІВ РОДЮЧОСТІ ТА УМОВ ІСНУВАННЯ ПЕДОБІОТІВ У ЧОРНОЗЕМІ ОПІДЗОЛЕНОМУ / Десятник К.О. // Ґрунтознавство. — 2015. — Т. 16, № 1/2. — С. 53–59. — Бібліогр.: 9 назв.

Кальцій, вапняні меліоранти, чорнозем опідзолений, люмбрициди, структура.

Відмічено, що в результаті внесення кальцієвмісних меліорантів на чорноземі опідзоленому відбулося значне підвищення активності кальцію, яке, в свою чергу, призвело до нейтралізації ґрунтової кислотності. Такі зміни хімічних показників ґрунту закономірно відобразилися на чисельності ґрунтової біоти. Встановлено, що при внесенні вапняних меліорантів чисельність дощових черв'яків є значно вищою порівняно з контролем, винятком є лише варіант з червоним шлаком, внесення якого чинить згубну дію на люмбрициди. Збільшення чисельності дощових черв'яків на чорноземі опідзоленому при вапнуванні свідчить про активізацію самовідновлюваних і саморегуляційних процесів у ґрунті та поліпшення його агроекологічного стану. Разом із цим доведено, що вапнування сприяє утворенню ґрунтових агрегатів, коагуляції колоїдів, і, як результат, поліпшенню структури ґрунту та аерації. На всіх варіантах відмічено підвищення кількості агрономічно цінних фракцій 0,25–10 мм, на досліді з доломітом їх сумо досягає 90%. Коефіцієнт структурності досліджуваного ґрунту свідчить про високу оструктуреність ґрунту. Отже внесення кальцієвмісних меліорантів на чорноземі опідзоленому сприяє не лише нейтралізації ґрунтової кислотності, а й поліпшенню умови існування ґрунтових безхребетних, які, в свою чергу, здійснюють свого роду біологічну меліорацію ґрунту, яка сприяє самовідтворенню та саморегуляції його родючості.

УДК 631.415.2:631.412:631.46

2016.4.54. ВПЛИВ КИСЛОТНОГО ЧИННИКА НА ҐРУНТИ РІЗНОГО МЕХАНІЧНОГО СКЛАДУ / Ковальчук О.З., Однопріг З.С. // 4-й Міжнар. конгрес захисту навколишнього середовища. Енергоощадність. Збалансоване природокористування: зб. матеріалів, м. Львів, 21–23 верес. 2016 р. — Л., 2016. — С. 28. Шифр 547522.

Властивості ґрунтів, кислотний чинник, закислення ґрунтів, бактерії, гриби, нітрифікація, амоніфікація.

Досліджено зміни хімічних і біологічних властивостей трьох типів ґрунтів (супіщані, суглинкові і торф) під впливом дії на них сірчаної, азотної кислот та їх суміші (підливання ґрунту розчинами зі значенням рН 2,5, 3,0, 3,5, 4,0, 4,5 і 7,8 (контроль). Відмічено, що незалежно від виду кислотного чинника реакція рН верхніх шарів ґрунтів перемістилася від 0,2 до 0,8 одиниці кислотності. Закислення ґрунтів протягом 3 років дослідження відмічено на глибині до 20 см. Нижче цього рівня не відмічено видимих змін реакції ґрунтів. Вміст азоту і вуглецю зростає зі збільшенням кислотності ґрунтів незалежно від виду кислотного впливу. Зі зростанням закислення ґрунтів багаторазово зменшується кількість у них бактерій і грибів. При впливі кислотного чинника з рН 2,5 частково гальмуються процеси розкладу целюлози, дихання і нітрифікації, посилюються процеси амоніфікації. На органічних ґрунтах зі збільшенням кислотності зменшується активність досліджуваних ензимів, на мінеральних ґрунтах зафіксовано зворотну тенденцію.

УДК 631.417.2

2016.4.55. ВПЛИВ ВАПНУВАННЯ ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ В СІВОЗМІНІ НА БАЛАНС ГУМУСУ В СІРОМУ ЛІСОВОМУ ҐРУНТІ / Мазур Г.А., Ткаченко М.А., Шкляр В.М. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 10. — С. 5–11. — Бібліогр.: 19 назв.

Баланс гумусу, сірий лісовий ґрунт, вапнування, система удобрення, продуктивність.

Наведено результати довготривалого впливу вапнування за різних систем удобрення на баланс гумусу та продуктивність культур сівозміни, яка тісно пов'язана зі зміною гумусового стану сірого лісового ґрунту. Відмічено, що використання кислого сірого лісового легкосуглинкового ґрунту за вирощування с.-г. культур без проведення хімічної меліорації та використання добрив призводить до зниження в ньому загального вмісту гумусу від 1,34 до 1,19%. Баланс гумусу за 24 роки використання був дефіцитним і становив 1,71 т/га. Продуктивність с.-г. культур з кожною наступною ротацією знижувалася і в середньому становила 2,6 т/га зернових одиниць. Періодичне проведення вапнування (1 раз на 14 років) повною дозою за гідролітичною кислотністю сприяло збереженню вмісту загального гумусу при вирощуванні с.-г. культур за рахунок зростання продуктивності, що була вищою на 15% порівняно з контролем. Баланс гумусу був додатним. Середньорічний баланс гумусу за органомінеральних систем удобрення на фоні хімічної меліорації становив 0,91–0,96 т/га. Установлено тісні кореляційні зв'язки розрахункового балансу гумусу з фактичною зміною вмісту загального гумусу в орному шарі сірого лісового ґрунту за різних систем удобрення та вапнування — 0,876 із середньою продуктивністю культур сівозміни — 0,825 за детермінації відповідно 77 і 68,1%.

УДК 631.417:631.62

2016.4.56. ЗМІНА ВМІСТУ І ЗАПАСІВ ГУМУСУ ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТОГО ОСУШУВАННОГО ҐРУНТУ ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ / Дачко М.О. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 8. — С. 63–66. — Бібліогр.: 16 назв.

Уміст і запаси гумусу, системи удобрення, дерново-підзолистий осушуваний ґрунт, короткоротаційні сівозміни.

Досліджено ефективність використання різних систем удобрення (мінеральна, органічна та органомінеральна) у короткоротаційних сівозмінах з урахуванням оцінки зміни вмісту і запасів гумусу в дерново-підзолистому супіщаному ґрунті на осушуваних землях. Відмічено, що порівняно з контролем у плодозміній сівозміні тривале внесення гною у дозі 20 т/га сприяло найбільшому зростанню вмісту та запасів гумусу — на 0,38 абсолютних %, або на 11,4 т/га. Підвищення вмісту і запасів також відбувалося на фоні гною в дозі 10 т/га у

поєднанні із сидератом на 0,3 абс. %, або 9 т/га. За внесення мінеральних добрив спостерігалось зменшення вмісту гумусу на 0,02 абс. % та його запасів на 0,5 т/га. Таку саму тенденцію відзначено в зерновій сівозміні. Отже, органічна система удобрення з унесенням 20 т/га сівозмінної площі гною виявилася найоптимальнішою в обох сівозмінах щодо повернення органічних речовин.

УДК 631.417:631.81:631.63

2016.4.57. СКЛАД ГУМУСУ ЧОРНОЗЕМІВ ЗАЛЕЖНО ВІД СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ В КОРОТКОРОТАЦІЙНИХ СІВОЗМІНАХ / Цвей Я.П., Бондар С.О., Кісільська М.О. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 9. — С. 5–9. — Бібліогр.: 17 назв.

Чорнозем типовий вилугуваний, гумус, фульвокислоти, гумінові кислоти, сівозміни, система удобрення.

Досліджено зміни групового складу гумусу в чорноземах типових вилужених за застосування органо-мінеральної системи удобрення під буряки цукрові залежно від сівозмін. Відмічено, що у варіанті, де застосовували 50 т/га гною + $N_{100}P_{100}K_{100}$ під буряки цукрові і 8,3 т/га + $N_{43}P_{43}K_{43}$ за ротацію сівозміни, вміст гумусу у плодозмінній сівозміні досягав 3,55%, просапний — 3,34 і зернопросапний — 3,45%. Кількість лабільного гумусу становила 0,270; 0,256 і 0,254, тоді як без добрив — 0,204; 0,183 і 0,198%. За заорювання післяжнивних решток — солома + $N_{100}P_{100}K_{100}$ кількість гумусу в орному шарі ґрунту становила 3,24%, що на 0,14% більше від неудобреного варіанта сівозміни, а лабільного — на 0,259%. За застосування органо-мінеральної системи удобрення частка гумінових кислот у плодозмінній сівозміні становила 0,74%, у просапній — 0,60%, тоді як без застосування добрив — 0,62 і 0,56% відповідно. Співвідношення між гуміновими і фульвокислотами відповідно за застосування органо-мінеральної системи удобрення у плодозмінній сівозміні становило 1,69, просапній — 1,17, зернопросапній — 1,85, а без застосування добрив — 1,40; 1,14 і 1,48 відповідно; на фоні заорювання соломи + мінеральні добрива у плодозмінній сівозміні — 1,45. Найкращі якісні показники гумусу виявлено у зернопросапній сівозміні, де загальна кількість гумінових і фульвокислот за органо-мінеральної системи удобрення становила 1,20% (ГК — 0,78, ФК — 0,42%, зв'язаних із R_2O_3 — 18, з Са — 82%).

УДК 631.417:631.81:631.63

2016.4.58. ТРАНСФОРМАЦІЯ ГУМУСУ ЧОРНОЗЕМІВ ЗАЛЕЖНО ВІД УДОБРЕННЯ В КОРОТКОРОТАЦІЙНИХ СІВОЗМІНАХ / Бондар С.О. // Новітні технології вирощування с.-г. культур: тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, м. Київ, 29–30 верес. 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 10–11. Шифр 547531.

Гумус, чорнозем, удобрення, короткоротаційні сівозміни.

Дослідження з вивчення якісних змін гумусу проведено в довготривалому стаціонарному досліді Білоцерківської дослідно-селекційної станції Ін-ту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН. Відмічено, що у варіанті із застосуванням 50 т/га гною + $N_{100}P_{100}K_{100}$ під буряки цукрові і 8,3 т/га + $N_{43}P_{43}K_{43}$ за ротацію сівозміни, вміст гумусу у плодозмінній сівозміні досягав 3,55%, просапний — 3,34, зернопросапний — 3,45%. Кількість лабільного гумусу становила 0,270, 0,256 і 0,254%, тоді як без добрив — 0,204, 0,183 і 0,198% відповідно. У разі заорювання соломи + $N_{100}P_{100}K_{100}$ кількість гумусу в орному шарі ґрунту становила 3,24%, що було на 0,14% більше від неудобреного варіанта сівозміни, лабільного гумусу — 0,259%. При застосуванні органо-мінеральної системи удобрення частка гумінових кислот у плодозмінній сівозміні становила 0,74%, у просапній — 0,59%, тоді як без застосування добрив — 0,62 і 0,56% відповідно. Співвідношення між гуміновими і фульвокислотами, відповідно до застосування органо-мінеральної системи удобрення, в плодозмінній сівозміні становило 1,69, просапній — 1,14, зернопросапній — 2,00, без застосування добрив 1,40, 1,17 і 1,48 відповідно. На фоні заорювання соломи + мінеральні добрива в плодозмінній сівозміні — 1,45.

УДК 631.43:539.10

2016.4.59. РАДІОЛОГІЧНЕ ЗАБРУДНЕННЯ ҐРУНТІВ КІЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЧЕРЕЗ ТРИДЦЯТЬ РОКІВ ПІСЛЯ АВАРІЇ НА ЧАЕС / Василенко М.Г., Зосімов В.Д., Дмитренко О.В.,

Шило Л.Г., Костюченко М.В. // Агроекологічний журнал. — 2016. — № 3. — С. 68–73. — Бібліогр.: 8 назв.

Радіологічне забруднення, ґрунт, добрива, вапнування кислих ґрунтів.

Узагальнено результати радіоактивного забруднення ґрунтів Київської обл. через 30 років після аварії на ЧАЕС. Наведено результати досліджень за окремими господарствами і ділянками (полями) щодо визначення рівня радіологічного (радіоактивного) забруднення с.-г. угідь Київської обл. Доведено, що внесення підвищених доз органічних, органо-мінеральних, мінеральних (особливо фосфорних і калійних) добрив, регуляторів росту рослин, а також застосування вапнування кислих ґрунтів, підбір вирощуваних культур знижує рівень радіоактивного забруднення с.-г. продукції. Встановлено, що радіаційна ситуація в області дещо поліпшилась завдяки вжиттю контрзаходів та реабілітаційним процесам.

УДК 631.444:445

2016.4.60. ЕВОЛЮЦІЯ ОПІДЗОЛЕНИХ І РЕГРАДОВАНИХ ЧОРНОЗЕМІВ СХІДНОГО ВИСОЧИННОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ / Канівець С.В. // Ґрунтознавство. — 2015. — Т. 16, № 1/2. — С. 83–88. — Бібліогр.: 9 назв.

Опідзолені і реградовані чорноземи, еволюція ґрунту, ґрунтоутворення, гумус, деградація ґрунту.

Показано, що чорноземи, сформовані біоценозами дібровноголого та помірно посушливого Лісостепу, мають високі показники родючості — вміст гумусу у верхньому шарі 0–35 см знаходиться на рівні 5,7–6,5%, значний ресурс азоту, що легко гідролізується, відмінну великозернисту структуру, пухку будову тощо. При введенні цих ґрунтів у рілля різко змінюються умови ґрунтоутворення, зокрема режим аерації та гідротермічний, протікає вторинне глибинне окарбоначення (реградація), знижується кислотність, зростає насиченість на основі, розрихляється ілювій. Проте, позитивні еволюційні перетворення, пов'язані з реградацією, не дають очікуваного результату — стійкості до процесів деградації. Під впливом традиційних систем рільництва втрати гумусу в орному шарі досягають 44%, значно зменшується вміст азоту, що легко гідролізується, протікає деструктизація тощо. Для поліпшення агрегатних реградованих ґрунтів рекомендуються системи землеробства, адаптовані до ландшафту, орієнтовані на мінімалізований та комбінований обробітки ґрунту, утворення мультчи, що сприяють формуванню умов ґрунтоутворення, наближених до природних.

УДК 631.45

2016.4.61. ҐРУНТОЗНАВСТВО І ЗЕМЛЕРОБСТВО В КРАЇНАХ З ПОСУШЛИВИМ КЛІМАТОМ / Медведєв В.В. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 9. — С. 10–11. — Бібліогр.: 23 назви.

Ґрунтознавство, землеробство, посушливий клімат, деградація ґрунтів, засолення ґрунтів.

Висвітлено стан досліджень із ґрунтознавства в країнах Північної Америки, Близького і Середнього Сходу, які є важливими для ведення землеробства за посушливих умов. Зазначено, що у країнах із посушливим кліматом, особливо в Туреччині та Ірані, функціонують численні науково-дослідні й освітні установи, що проводять різноманітні дослідження на високому методичному рівні, спрямовані, головним чином, на адаптацію землеробства до несприятливих кліматичних умов, подолання опустелювання, засолення і деградації ґрунтів. Досвід ведення пасовищного господарства, вивчення і окультурення ґрунтів пасовищ, еродованих ґрунтів, різноманітні способи фіторе mediaції, зрощення і використання штучного ґрунту заслуговують на увагу в Україні з урахуванням можливих змін клімату, особливо в сухостеповій зоні.

УДК 631.452/459:631.95

2016.4.62. ОЦІНКА СТУПЕНЯ ДЕГРАДОВАНОСТІ ОРНИХ ЗЕМЕЛЬ КІЇВЩИНИ / Карпук Л.М., Крикунова О.В., Павліченко А.А. // Новітні технології вирощування с.-г. культур: тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, м. Київ, 29–30 верес. 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 15–16. Шифр 547531.

Деградація ґрунтів, дегуміфікація, виснаження на поживні елементи, водна ерозія, засолення, підкислення.

Показано, що за сучасних умов землекористування панівними видами деградації ґрунтів є дегуміфікація та виснаження орного шару на азот, фосфор і калій. Особливо інтенсивно збіднюються на гумус ґрунти районів Лівобережного Лісостепу (4,2 бала) та зони Полісся (4,0 бали). Найбільшими втратами поживних елементів характеризуються орні землі лісостепової частини області і, насамперед, правобережні райони, в яких виснаження на азот, фосфор і калій становить відповідно 4,2, 3,1 та 4,1 бала за п'ятибальною шкалою. Найшкочиннішим, хоча й менш поширеним видом деградації, є водна ерозія. Змиті ґрунти займають 11% площі орних земель. Процеси засолення та осолонцювання в області поширені майже на 42 тис. га ріллі, переважно в районах Лівобережного Лісостепу. Більшість цих ґрунтів малозасолені (містять до 0,2% солей), тому оцінка засоленості не перевищує одного бала. Загальна площа кислих ґрунтів у Київській обл. за останні 30 років збільшилась від 249 до 466 тис. га. Інтенсивніше процес підкислення с.-г. земель відбувається в лісостеповій зоні. Майже 35 тис. га, або 2,8% орних земель знаходиться у стані перезволоження, 28 тис. га (2,3%) — заболочені. Для зони Полісся найбільш значимими виявилися процеси дегуміфікації, виснаження на калій, забруднення радіонуклідами, підкислення та перезволоження. На території лісостепової зони значних масштабів набули: виснаження ґрунту на поживні елементи, дегуміфікація, ерозія та дефляція, забруднення ¹³⁷Cs, підкислення та засолення. На орних землях перехідної міжзональної території найбільше родючість ґрунтів лімітують процеси дегуміфікації, виснаження на поживні елементи, підкислення та перезволоження. Оцінка масштабів прояву деградаційних процесів вказує на необхідність проведення негалийних природоохоронних заходів щодо збереження та відтворення родючості ґрунтів і поліпшення екологічної ситуації в області.

УДК 631.452:631.442

2016.4.63. АЛЬТЕРНАТИВНІ ПІДХОДИ ДО МЕЛІОРАЦІЇ КИСЛИХ ҐРУНТІВ / Цапко Ю.Л., Десятник К.О., Огородня А.І., Мешреф Радван Б. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 10. — С. 12–15. — Бібліогр.: 10 назв.

Кислі ґрунти, меліорація, кальцієвісні відходи, буферність, культури-фітомеліоранти.

Узагальнено результати досліджень застосування кальцієвісних відходів виробництва та місцевих сировинних ресурсів як меліорантів на кислих ґрунтах. Наведено характеристику та механізм дії біомеліоративного впливу культур-фітомеліорантів на структурно-агрегатний стан опідзолених ґрунтів. Визначено, що найбільш ефективними та екологічно безпечними кальцієвісними меліорантами є доломіт, дефекат і вапняк флюсований у нормах, визначених за графіками рН буферності. Встановлено, що застосування фітомеліоративних способів окультурення кислих ґрунтів сприяє розв'язанню 3 головних проблем сучасного с.-г. виробництва: відтворення родючості ґрунтів, поліпшення їх агроекологічного стану та забезпечення кормової бази для тваринництва. Найефективнішими структуроутворювальними властивостями відзначаються люцерна, еспарцет і гірчиця.

УДК 631.461.1:351.777.6

2016.4.64. ЗАЛЕЖНІСТЬ БІОЛОГІЧНОЇ АКТИВНОСТІ ҐРУНТУ ВІД ЗАБРУДНЕНOSTІ ЕКОТОПІВ ВАЖКИМИ МЕТАЛАМИ / Корсун С.Г., Довбаш Н.І., Оліферчук В.П. // Агроекологічний журнал. — 2016. — № 3. — С. 56–61. — Бібліогр.: 14 назв.

Біологічна активність ґрунту, важкі метали, екотоп, забруднення, сірий лісовий легкосуглинковий ґрунт.

Дослідження проведено на базі тривалого дрібноділяного досліді на сірому лісовому легкосуглинковому ґрунті екотопів, що підлягали тривалому систематичному забрудненню свинцем, кадмієм, цинком. Установлено зміну активності мікробного ценозу ґрунту в умовах забруднення екотопів політантами. За зростання концентрації свинцю, кадмію, цинку в ґрунті відбулось зниження активності целюлозолітичних мікроорганізмів, пригнічення інтенсивності респірації ґрунту, спостерігалась тенденція до активізації мікроорганізмів-нітрифікаторів. Відмічено, що порушення природної концентрації важких металів у сірому лісовому ґрунті супроводжувалось змінами у видовому складі мікроміцетів. Перевищення природного фону екотоксикантів спричиняло додаткове збільшення кількості патогенних видів роду *Fusarium*, родини *Zygomycetes*, зокрема видів роду *Rizopus*, та появу ефекту "меланізації ґрунту".

УДК 631.461:632.931.1

2016.4.65. ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ ОСНОВНИХ ГРУП КОРИСНИХ ҐРУНТОВИХ МІКРООРГАНІЗМІВ В СУЧАСНИХ АГРОЦЕНОЗАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Шикіря О.В. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2015. — Вип. 81. — С. 164–170. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 547788.

ґрунтові мікроорганізми, агроценози, щільність популяцій, система добрив, хімічна меліорація ґрунту.

Наведено результати спільних досліджень, проведених Центром наукового забезпечення АПВ Поділля на базі Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН та лабораторії мікробіології Уладово-Люлинецької дослідно-селекційної станції, щодо чисельності різних груп корисної ґрунтової мікробіоти в ризосфері основних культур сучасних короткоротаційних сівозмін. Встановлено пряму залежність її кількісного та видового складу від культури, що вирощується. За щільністю популяцій основних груп корисної ґрунтової мікробіоти сірі лісові ґрунти поступаються чорноземам, однак вони є більш чутливими до внесення добрив. Визначено можливість регулювання корисної ґрунтової мікробіоти за допомогою системи добрив та хімічної меліорації ґрунту, як ефективних компенсуючих факторів сучасних ризиків, пов'язаних із змінами в агроценозах.

УДК 631.48:631.618

2016.4.66. ЗМІНИ СТАНУ ОРГАНІЧНОЇ РЕЧОВИНИ РЕКУЛЬТИВОВАНИХ ҐРУНТІВ ЗА ЇХ ТРИВАЛОГО СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ / Забалуєв С.В. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 5. — С. 68–71. — Бібліогр.: 10 назв.

Рекультивовані ґрунти, органічні речовини, техноземи, гумусоутворення, гумусонакопичення, фітомеліоративні агроценози.

Визначено вплив тривалого с.-г. використання техноземів, сформованих з потенційно родючих гірських порід, на темпи гумусонакопичення. Відмічено, що за тривалого с.-г. використання рекультивованих земель основним процесом ґрунтогенезу є гумусонакопичення, швидкість якого залежить від едафічних характеристик техноземів, біокліматичного потенціалу території, насиченості фітомеліоративними агроценозами. Кількість і якість рослинних залишків, що надходять в техноземи, є основним енергетичним і речовим матеріалом для гумусоутворення і гумусонакопичення. Прискорення процесів гумусонакопичення можливе завдяки насиченню сівозмін багаторічними бобовими і бобово-злаковими агроценозами.

631.5 АГРОТЕХНІКА

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.354:631.361.025:633.853.494

2016.4.67. ЗБИРАННЯ ВРОЖАЮ ОЗИМОГО РІПАКУ / Курцев В., Гайденок О. // Агробізнес сьогодні. — 2016. — № 13. — С. 56–57.

Ріпак озимий, насіння, пряме комбайнування, десикація, дефоліація.

Відмічено, що останнім часом більшість господарств віддає перевагу прямому комбайнуванню при збиранні врожаю

ріпаку озимого. Пряме комбайнування дає можливість скоротити збиральну кампанію та значно зменшити втрати насіння. Пряме комбайнування слід застосовувати на незабур'янистих посівах та за настання повної стиглості і вологості насіння не вище 15%, але до початку розтріскування стручків. У разі перевищення вологості насіння та забур'яненості посіву слід застосовувати десикацію. Залежно від застосування препаратів з різною основою — диквату або гліфосату, десикації поділяються на два процеси: власне десикація і дефоліація. Дефоліація застосовується за два тижні до збирання врожаю, коли побуріє 70% стручків. За дефоліацією відбувається поступове пожовтіння і висихання рослин. Препарат проникає у судинну й кореневу системи рослини, що призводить до зниження вмісту олії на 8–12% та погіршення її якості. У зв'язку з цим ріпак, оброблений гліфосатами, забороняється використовувати на корм тваринам, а ріпакову олію — у харчовій промисловості. Процес десикації відбувається значно швидше. Препарати не тільки зупиняють ріст і розвиток рослин, а ще й витягують воду як з рослини, так і насіння, тобто відбувається ефект висушування без впливу на якість насіння. При прямому комбайнуванні зібране насіння частіше реалізується прямо з поля до покупця, як кажуть “з коліс”. У разі завезення насіння на склади, післязбиральну доробку його необхідно проводити у стислі строки на очисних машинах ОВС-25, ОВП-20А та ін. Очищене й сухе насіння (8–10%) зберігають насипом або в мішках. Посівний матеріал потребує вторинної очистки й сортування на спеціальних машинах “Петкус-Гігант К-231 та ін. з трієрним блоком К-553.

УДК 631.51:631.348:633.111:631.582

2016.4.68. ВПЛИВ СИСТЕМ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ НА ЗАБУР'ЯНЕНІСТЬ ПОСІВІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В КОРОТКОРОТАЦІЙНИХ СІВОЗМІНАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Коваленко Н.П., Аль-Джанабі К.Т.Б. // Бюлетень Інституту сільськогосподарства степової зони НААН України. — Д., 2016. — № 10. — С. 69–72. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 547515.

Обробіток ґрунту, пшениця озима, забур'яненість посівів, короткоротаційні сівозміни, врожайність.

Наведено результати досліджень з вивчення впливу систем обробітку ґрунту на забур'яненість посівів пшениці озимої в умовах південного Степу України. Вивчали диференційований (контроль), полицево-безполицевий, безполицевий різноглибинний, безполицевий мілкий обробіток ґрунту в зерно-паровій, сидеральній (з викою), сидеральній (горох + гірчиця), зерновій короткоротаційних сівозмінах. Встановлено, що найменша кількість бур'янів (33,6 шт./м²) з найнижчою повітряносухою масою (37,8 г/м²) була на посіві пшениці озимої в зерно-паровій сівозміні з чорним паром. Низька забур'яненість посівів пшениці (46,8 і 48,1 шт./м²) була у сидеральних сівозмінах. Найбільша кількість бур'янів (65,2 шт./м²) з повітряносухою масою 74,8 г/м² була у зерновій сівозміні з 100% насиченням зерновими культурами. Найкраще зарекомендував диференційований обробіток ґрунту — 14,0 шт./м² з повітряносухою масою 17,1 г/м², що сприяло одержанню високої врожайності зерна пшениці озимої — 4,28 т/га. Найгіршим виявився безполицевий мілкий обробіток ґрунту з кількістю бур'янів 64,0 шт./м², масою 58,6 г/м² і врожайністю 3,69 т/га. Зроблено висновок, що найкращий фітосанітарний стан посівів пшениці озимої був у зерно-паровій сівозміні з полем чорного пару і сидеральних сівозмінах з полем вики та гороху. Насичення сівозмін зерновими культурами до 100% різко погіршувало фітосанітарний стан за всіх систем обробітку ґрунту. Кращими попередниками для пшениці озимої в умовах південного Степу є чорний і сидеральний пари з диференційованим обробітком ґрунту.

УДК 631.526.3:631.547:633.16

2016.4.69. ВПЛИВ СТРОКІВ СІВБИ НА УРОЖАЙНІСТЬ СОРТІВ ЯЧМЕНЮ ОЗИМОГО ПО ПОПЕРЕДНИКУ СОЯ В ПІВНІЧНОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ / Умрихін Н.Л., Савранчук В.В., Мостіпан М.І. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13: Стан та перспективи розвитку агропромислового виробництва України: матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і спеціалістів, 24–25 берез. 2016 р. — С. 82–85. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 547519.

Ячмінь озимий, сорти, строки сівби, врожайність.

Наведено реакцію сортів ячменю озимого (Достойний, Зимовий та Тутанхамон) на строки сівби (17 і 25 вересня, 2, 10 і 17 жовтня) по попереднику соя в умовах Кіровоградської області. Отримані результати з вивчення висоти, кущистості, зимостійкості рослин та врожайності свідчать, що сортам притаманні різні біологічні властивості, які чітко проявляються через їх реакцію на умови вирощування. Проте щодо показників росту та розвитку рослин сорти ячменю озимого більше різнилися за строками сівби, ніж за біологічними властивостями. Так, найбільша висота рослин — 20,4–22,6 см — була за сівби 17 вересня, найнижча — 6,3–7,1 см — за сівби 17 жовтня. Помилка у висоті рослин між сортами була у межах несуттєвої різниці. Різна висота рослин пояснюється зміною температурного режиму, інтенсивності освітлення та зменшенням тривалості періоду осінньої вегетації. Зміщення строків сівби у бік пізніх зменшувало і кущистість рослин ячменю від 2,6–2,7 пагона до 1,3 пагона/рослину. Аналіз результатів зимостійкості різновікових рослин ячменю озимого засвідчив, що найвищі результати були у сорту Тутанхамон (79,5 і 81,3%) за сівби 17 і 25 вересня відповідно, найнижчі (71,0 і 71,1%) у сорту Достойний. За сівби 17 жовтня зимостійкість рослин була найнижчою — 64,8–74,1%. За роки досліджень (2010–2012) вищу врожайність сортів Достойний (4,12 і 4,21 т/га) та Тутанхамон (4,96 і 4,86 т/га) одержано за сівби 17 і 25 вересня відповідно. Найнижчу врожайність — 3,24–4,69 т/га — одержано за сівби 17 жовтня. Зроблено висновок, що в умовах північного Степу України більш врожайними є сорти Достойний та Тутанхамон, які за сівби 17 і 25 вересня здатні формувати врожайність 4,12–4,96 т/га. Сорт Зимовий за всіх строків сівби формував найнижчу врожайність — 4,72–2,61 т/га.

УДК 631.53.027.2:633.11“324”:631.559

2016.4.70. ПРОТРУЄННЯ НАСІННЯ: РЯТІВНИЙ КОРАБЕЛЬ ЧИ ПІДВОДНИЙ АЙСБЕРГ? / Авраменко С., Попов С., Циганко В., Курилов О. // Пропозиція. — 2016. — № 9. — С. 90–92.

Насіння зернових культур, протруєння, збудники хвороб, врожайність.

Відмічено, що застосування хімічних протруйників, крім позитивних характеристик, має низку специфічних особливостей. У дослідях Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва виявлено, що на сьогодні немає протруйників, які б тією чи іншою мірою не знижували енергію проростання насіння. Проте цей факт виробники протруйників ретельно приховують. Особливо зниження енергії проростання відбувається в зоні недостатнього зволоження під час сівби озимих зернових. Проте протруєння має і позитивний ефект. За тривалого перебування у сухому ґрунті й дефіциту вологи насіння здатне довше залишатися неушкодженим збудниками хвороб та шкідниками. Отже, ефективність застосування протруйника визначається погодними умовами та строками сівби. Вплив протруєння насіння на зниження врожайності озимих зернових після попередника кукурудза на силос становить 13%, після попередника люцерна — 0, попередника соя — 9, соняшника — 3, зайнятого пару — 6%. Істотне зниження врожайності у варіантах із протруєним насінням пов'язано із сівбою у пізні строки. Низька температура повітря спричиняє значне ослаблення рослин пшениці озимої. Сходи з'являються на 3–4 дні пізніше, ніж на варіантах з непротруєним насінням. Рослини входять у зиму слабо розкущеними та з меншою площею листової поверхні. Це призводить до відставання у рості і зниження врожайності. Зроблено висновок, що для підвищення ефективності хімічного протруєння, до протруйників слід додавати регулятори росту й розвитку рослин, які сприяють підвищенню енергії проростання і збільшенню врожайності.

УДК 631.53.04:633.11“324”:631.559

2016.4.71. КОРИГУВАННЯ СТРОКІВ СІВБИ / Авраменко С., Попов С., Кузьменко Н. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 9. — С. 80–81.

Пшениця озима, строки сівби, попередники, системи удобрення, врожайність.

Відмічено, що зміщення строків сівби у бік пізніх сприяло скороченню періоду вегетації пшениці озимої в середньому

на 7–15 днів, хоча її врожайність не зменшувалась, а в окремі роки — навіть підвищувалась. Для коригування строків сівби пшениці озимої в Інституті рослинництва ім. В.Я. Юр'єва упродовж 2012–2015 рр. проводили дослідження щодо впливу строків сівби (II і III декади вересня та I декада жовтня) після попередників чорний пар та горох. По чорному пару досліді закладали за трьох систем удобрення: без добрив, органічна система (післядія гною, 30 т/га — фон) й інтенсивна органо-мінеральна система (фон + $N_{60}P_{60}K_{60}$ + N_{30} підживлення). Після гороху до трьох систем удобрення додали варіант основного внесення $N_{30}P_{30}K_{30}$ на фоні гною. Встановлено, що по чорному пару врожайність більше залежала від добрив, ніж від строків сівби. Усереднені дані за фонами удобрення свідчать, що починаючи від 2001 до 2006 р. найвищу врожайність пшениці озимої одержано за сівби в період 10–20 вересня, а з 2006 по 2015 р. — за сівби у третій декаді вересня по попереднику чорний пар, після гороху — за сівби у II декаді вересня. Зроблено висновок, що за вирощування пшениці озимої після найкращих попередників на фоні без добрив або з мінімальним їх внесенням, найбільш раціонально сівбу проводити у II декаді вересня, за достатнього внесення добрив — у III декаді вересня, починаючи по гірших попередниках, а закінчуючи — по найкращих. Розпочинати сівбу потрібно пізньостиглими сортами, а закінчувати — ранньостиглими. У посушливі роки сівбу озимих слід проводити в допустимо пізніші строки більш пластичними сортами пшениці озимої, які меншою мірою знижують продуктивність.

УДК 631.53.04:633.111:631.547.1

2016.4.72. КОЛИ ПІЗНЯ СІВБА НА ВРОЖАЙ / Коваленко А., Коваленко О. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 10. — С. 84–86.

Степ південний, пшениця озима, строки сівби, сходи пшениці.

Відмічено, що у південному Степу високі температури повітря в серпні та вересні часто призводять до висушування верхніх шарів ґрунту, й на час оптимальних строків сівби пшениці озимої запаси ґрунтової вологи знижуються до рівня фізіологічно недоступної. Виявлено, що у період з 1960 по 1991 р. за сівби пшениці озимої по чорному пару в вересні одержано до 80% сходів пшениці і тільки 18–19% — забезпечували сходи за сівби пшениці у жовтні, що можна пояснити ймовірністю збільшення вологозапасів за рахунок жовтневих опадів. Це дає підстави рекомендувати в посушливу осінь сіяти пшеницю озиму у пізні строки тільки по чорному пару, навіть у сухий ґрунт. Необроблена сівба в пізні строки по інших попередниках призводить до загибелі посівів пшениці, оскільки її рослини не встигають сформувати навіть три листка та загартуватися. Зроблено висновок, що у південному Степу сіяти пшеницю озиму в пізні строки в сухий ґрунт можна тільки по чорному пару. Після непарових попередників сіяти у пізні строки пшеницю можливо тільки за умов наявності вологи в ґрунті у межах 8–10 мм, що може забезпечити задовільну перезимівлю рослин.

УДК 631.55:633.16:631.529

2016.4.73. ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЮ ГОЛОЗЕРНОГО ТА ПЛІВЧАСТОГО ЯРОГО ЯЧМЕНЮ ЗАЛЕЖНО ВІД НОРМ ВИСІВУ ТА МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Сардак М.О., Сардак М.І., Гвоздь О.О. // Миронівський вісник: зб. наук. пр. — Миронівка, 2016. — Вип. 2. — С. 249–261. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547766.

Ячмінь ярий, сорт, норма висіву, мінеральне живлення, врожайність.

Наведено результати досліджень щодо впливу норм висіву та норм мінеральних добрив на елементи продуктивності та врожайність сортів голозерного та плівчастого ячменю в умовах Північного Лісостепу України. Вивчали сорт голозерного ячменю Козацький та плівчастого Імідж за норм висіву 3, 4 та 5 млн насінин/га та норм внесення (NPK)₀, (NPK)₃₀, (NPK)₆₀ і (NPK)₉₀. Встановлено, що при вирощуванні сортів голозерного ячменю Козацький та плівчастого Імідж оптимальним поєднанням норми висіву та норми внесення мінеральних добрив є 4 млн/га та (NPK)₆₀. За цього поєднання одержано найвищу врожайність — 5,21 т/га сорту Козацький і 5,37 т/га —

сорту Імідж. Збільшення норми внесення мінеральних добрив і норми висіву 5 млн/га було неефективним. За поєднання норми висіву 4 млн/га та внесення (NPK)₆₀ одержано найбільший приріст врожайності — 1,34 т/га (31,2%) сорту Козацький і 1,18 т/га (28,2%) — сорту Імідж.

УДК 631.564:633.12:631.51.023:631

2016.4.74. ВИРОЩУВАННЯ ГРЕЧКИ У ПІСЛЯУКІСНИХ ПОСІВАХ / Грищенко Р., Любич О. // Пропозиція. — 2016. — № 6. — С. 46–48.

Гречка, післяукісне вирощування, сорти, врожайність.

Відмічено, що гречка має важливе господарське значення, традиційно її використовують як зернову й медоносну культуру. Рослини гречки, завдяки значному розгалуженню кореневої системи, залишають ґрунт досить пухким. Гречка добре росте й розвивається за умов післяукісної і післяжнивної сівби в умовах Лісостепу та Полісся. Післяукісну сівбу гречки проводять після збирання озимих, сумішок ярих колосових і бобових на зелений корм. Система підготовки ґрунту включає: дискування стерні, культивування плоскорізами на глибину 16–18 см, розбивання грудок та коткування. Під обробіток ґрунту потрібно внести 30–45 кг/га NPK. Для сівби слід використовувати скоростиглі сорти — Сумчанка, Ярославна, Антарія, Селяночка, Українка та інші. Сівба проводиться широкорядним (45 см) або рядковим (15 см) способами. Норма висіву для післяукісних посівів збільшується на 10–20% і сягає близько 3,0 млн насінин/га. Насіння гречки загортають на глибину 3–5 см. Бур'яни на посівах гречки знищуються післясходовим боронуванням у фазі першого справжнього листочка, або культивацією міжрядь на глибину 8–10 см. Хімічні засоби захисту рослин на посівах гречки не проводять, проте обробляють регуляторами росту: Біосилом, Вермістимом Д.в.р. та Радостимом в.с.р. Збирають врожай гречки скошуванням рослин у валки, які кладуть на високу стерню (до 30 см). Валки укладають упоперек сівби. Обмолот валків проводять за вологості зерна 15–16%, стебел — 30%. Гречка є одним із кращих попередників для ярих зернових культур. Маловитратна технологія вирощування гречки у післяукісних посівах робить її високорентабельною культурою у більшості господарств країни.

УДК 631.582.1:633.15

2016.4.75. ВИРОЩУВАННЯ КУКУРУДЗИ В БЕЗЗМІННОМУ ПОСІВІ / Гангур В.В., Кохан А.В., Лень О.І., Семашкіна А.О. // Агроном. — 2016. — № 3. — С. 118–120.

Кукурудза, беззмінне вирощування, сівозмінна, врожайність.

Відмічено, що Україна стала другим у світі експортером зерна кукурудзи після США, випередивши Аргентину і Бразилію. Найбільше зерна кукурудзи експортується до країн Північної Африки, Близького Сходу, ЄС та Південно-Східної Азії. У зв'язку з цим простежується беззмінне вирощування кукурудзи. Проте єдиної точки зору щодо доцільності беззмінних посівів немає. В Україні досліді щодо беззмінних посівів кукурудзи ведуться давно. Так, на Кіровоградській дослідній станції у беззмінному посіві при щорічному внесенні $N_{20}P_{20}K_{20}$ або 6 т/га гною, середня врожайність за 12 років становила 3,02 т/га, в сівозміні після пшениці озимої — 3,33 т/га, після буряків цукрових 3,09 т/га. В Уманському с.-г. інституті середня врожайність за 1967–1983 рр. становила 4,72 т/га, що на 22% нижче, ніж у сівозміні. В штаті Айова середня врожайність за 10 років становила 7,71 т/га за щорічного внесення N_{134} і 8,28 т/га — за внесення N_{201} . На величину врожаю у беззмінному посіві суттєво впливали добрива. Так, у досліді Полтавської ДСГДС ім. М.І. Вавилова в середньому за 30 років врожайність зерна кукурудзи при внесенні 30 т/га гною один раз у три роки була на 1,54 т/га більшою, ніж без добрив. Зроблено висновок, що беззмінне вирощування кукурудзи можливе за умов щорічного внесення добрив. Проте беззмінне вирощування кукурудзи на зерно допустиме упродовж 6–7 років, на силос — до 10 років.

УДК 631.582:631.53.04:633.11

2016.4.76. ВПЛИВ ПОПЕРЕДНИКІВ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ РІЗНОВІКОВИХ РОСЛИН ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В УМОВАХ СТЕПОВОЇ ЗОНИ / Черенков А.В., Солодушко М.М., Ярошенко С.С., Желязков О.О., Педаш О.О. // Бюлетень

Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2015. — № 9. — С. 76–80. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 547512.

Пшениця озима, попередник пшениці, строки сівби пшениці, продуктивність пшениці.

Наведено результати досліджень з вивчення впливу попередників і строків сівби на продуктивність пшениці озимої в умовах Степу України впродовж 2006–2015 рр. Дослідження проводились на Синельниківській селекційно-дослідній станції (північний Степ) та Генічеській дослідній станції (південний Степ) по попередниках чорний пар, горох, соняшник, ячмінь ярий за різних строків сівби та доз мінеральних добрив. У досліді Синельниківської станції в середньому за десять років урожайність пшениці озимої найвищою була по чорному пару за сівби в оптимальний строк (20.09) — 4,99 т/га з перевищенням на 0,63 та 1,97 т/га по гороху та соняшнику. За ранньої сівби (5.09) різниця в урожаї пшениці озимої по чорному пару та непарових попередниках досягала 0,36–1,45 т/га, за пізньої сівби (5.10) — 0,54–1,78 т/га. На Генічеській станції найбільша середня врожайність — 6,23 т/га — була також по чорному пару за сівби 30.09. По ячменю ярому врожайність пшениці озимої становила 4,13 т/га, після соняшнику — 3,62 т/га, що менше порівняно з чорним паром на 1,82 та 2,33 т/га відповідно. Урожайність пшениці озимої по чорному пару коливалась від 5,62 т/га за сівби 5.09 до 7,27 т/га — 30.09, після соняшнику — від 3,31 до 4,69 т/га, після ячменю — від 3,85 до 5,01 т/га. Зроблено висновок, що в умовах Степу найвища продуктивність пшениці озимої була по чорному пару за сівби на початку третьої декади вересня (20.09) й у середині першої декади жовтня (5.10).

УДК 631.582:631.559:633.111

2016.4.77. ОПТИМАЛЬНІ ПАРИ ДЛЯ СТЕПУ / Андрійченко Л. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 10. — С. 52–55.

Чорні й зайняті пари, врожайність пшениці озимої, родючість ґрунту, рівень рентабельності.

Наведено результати досліджень щодо визначення співвідношення чистого й сидерального парів у короткоротаційній сівозміні в умовах південного Степу України. На Миколаївській ДСДС впродовж 2011–2015 рр. у стаціонарному досліді вивчали короткоротаційні сівозміни з чистим паром (20%) й зайнятим сидеральним паром (20%) та їх вплив на врожайність пшениці озимої й родючість ґрунту. Середній рівень врожайності по чистому пару становив 4,0 т/га, що на 24,5% вище за врожайність пшениці озимої після кукурудзи на силос і на 27,8% — після стерньового попередника. Вирощування пшениці озимої по чистому пару було найприбутковішим (рівень рентабельності — 48–60%), а кращі показники якості зерна позитивно вплинули на ціну його реалізації. Проте чисті (чорні) пари зменшують баланс гумусу та посилюють ерозійні процеси. У зв'язку із цим альтернативою чистим парам є сидеральні пари, які збільшують вміст гумусу на 0,13–0,15%, охороняють ґрунт від ерозії, поліпшують його водно-фізичні властивості. На підставі розбіжності між станом впливу чистих й сидеральних парів на врожайність та родючість ґрунту, пропонується в умовах півдня України в короткоротаційних сівозмінах пшеницю озиму розміщувати по 10% на чорному та сидеральному парах. Таке розміщення пшениці озимої забезпечує позитивний баланс гумусу та покращені господарсько-економічні показники сівозміни.

УДК 631.583:631.526.3:633.15

2016.4.78. КУКУРУДЗА ХАРЧОВА (ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИРОЩУВАННЯ): монографія / Якунін О.П., Заверталюк В.Ф., Губар О.В., Заверталюк О.В.; за ред. О.П. Якуніна. — Вінниця: ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2016. — 208 с. — Бібліогр.: 353 назви. Шифр 547493.

Кукурудза харчова, морфо-біологічні особливості кукурудзи, агротехніка вирощування кукурудзи, сорти кукурудзи, врожайність кукурудзи.

Висвітлено результати наукових досліджень, проведених науково-дослідними установами та авторами монографії з морфо-біологічних особливостей та технології вирощування кукурудзи цукрової і розлусної. Монографія містить 10 розділів (господарське значення; морфо-біологічні особливості; ґрунтово-кліматичні умови північного Степу України; формування врожайності кукурудзи харчової залежно від попе-

редників, основного обробітку ґрунту, строків сівби та норм висіву насіння; конвеєрне надходження качанів кукурудзи харчової). Значне місце зайняли проблеми контролювання забур'яненості в посівах кукурудзи харчової в умовах високої засміченості ґрунту насінням бур'янів та резистентності рослин кукурудзи харчової до фітотоксичної дії гербіцидів. Показано економічну ефективність вирощування кукурудзи цукрової та розлусної залежно від досліджуваних факторів в умовах Північного Степу України. Закінчується монографія рекомендаціями з одержання середньої врожайності качанів технологічної стиглості та економічних показників за вирощування гібридів кукурудзи цукрової: Спокуса і Внесок СВ (ранньостиглі), Сюрприз, Венілія та Ароматна (середньоранні), Кабанець СВ (середньостиглий); кукурудзи розлусної — Фурор, Шанс та Гостинець. Названі гібриди здатні забезпечувати високу врожайність за оптимального строку сівби та норми висіву (7,81–9,59 т/га) кукурудзи цукрової і 3,76–4,75 т/га — кукурудзи розлусної, кращі показники собівартості 1 т качанів, умовно чистий прибуток та рівень рентабельності (табл. 8.9 і 8.10).

УДК 631.584:633.12:631.51.023

2016.4.79. ФЕРМЕРСЬКА ЕКОГРЕЧКА / Іванишин В., Гаврилячок Р., Бурдига В., Бойко І. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 9. — С. 64.

Гречка, фермерське господарство, післяукісне вирощування гречки, бджолозапильнення гречки, врожайність.

Наведено технологію вирощування екологічно чистої гречки у ТзОВ “Жива земля Потутори” на Поділлі в умовах природного зволоження. Гречку вирощують у післяукісних посівах після однорічних бобово-злакових сумішок, які забезпечують ґрунт біологічним азотом і пригнічують сеgetальну рослинність. Сформований урожай зеленої маси бобово-злакових сумішок на рівні 300–400 ц/га пригнічує бур'яни, які потім знищуються за скошування. Це виключає потребу в застосуванні гербіцидів для захисту від бур'янів. Сіють гречку в кінці 3-ї декади травня широкорядним способом. Для сівби слід використовувати ранньостиглі сорти, зокрема Елену, оскільки дорослі рослини гречки чутливі до осінніх заморозків. Комплекс заходів для вирощування екогречки у фермерському господарстві “Жива земля Потутори” полягає в наступному: а) проведення дворазового міжрядного обробітку, що сприяє знищенню бур'янів і покращанню аерації ґрунту; б) забезпечення якісного запилення шляхом підведення до посіву пасіки із розрахунку 2–3 бджолосім'ї на гектар; в) своєчасне та якісне збирання врожаю, яке припадає на період побуріння 75–80% плодів на рослині; г) скошування посівів на висоті стерні 15–20 см, що сприяє швидкому підсиханню і якісному обмолоту; д) очистка зерна не пізніше ніж через 3–4 години після обмолоту. Дотримання такої технології вирощування екогречки дає можливість одержувати в післяукісних посівах до 2–3 т/га екологічного насіння з економічною ефективністю.

УДК 631.675:633.15:631.527.5

2016.4.80. ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ КУКУРУДЗИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ / Лавриненко Ю., Заєць С., Василенко Р. // Пропозиція. — 2016. — № 6. — С. 58–60.

Кукурудза, агротехніка вирощування, захист посівів, врожайність.

Наведено результати досліджень щодо визначення реакції гібридів кукурудзи різних груп стиглості на строки сівби й системи захисту рослин в умовах зрошення. Вивчали середньоранні гібриди Тендра і Сіваш, середньостиглі — Азов і Каховський, середньопізні — Наддніпрянська 50 та Бистриця за сівби 25 квітня, 5 і 15 травня та систем біологічного (Гаупсин + Триходермін) та хімічного (Протеус + Абакус) захисту рослин від хвороб. У середньому за 2014–2015 рр. найбільша врожайність зерна — 10,9 і 11,5 т/га була у гібридів Каховський і Бистриця, що на 5–20% більше середньостиглих і на 27–38% — середньоранніх. За строками сівби найвища врожайність була за сівби 25 квітня та застосування хімічного захисту рослин. Проте біологічна система захисту суттєво не поступалась хімічній. За результатами розрахунків економічної ефективності встановлено, що найвищий прибуток — 18708–18737 грн/га — забезпечив гібрид Каховський за сівби 25 квітня, коли застосування біологічних препаратів

максимально збільшило рівень рентабельності — до 89%. Зроблено висновок, що в умовах Півдня України на зрошенні варто висівати гібриди кукурудзи середньопізньої (Бистриця) і середньостиглої (Каховський) груп стиглості за сівби у третій декаді квітня і застосовувати біологічну систему захисту рослин, зокрема препарати Гаупсин та Триходермін.

УДК 633.1:631.362.3:631.5

2016.4.81. ПІДГОТОВКА ПОСІВНОГО МАТЕРІАЛУ / Кирпа М., Міщенко М. // *The ukrainian farmer*. — 2016. — № 9. — С. 112–115.

Посівний матеріал, сортування зерна, машини сортувальні.

Відмічено, що обробка свіжозібраного зерна та підготовка до сівби посівного матеріалу складається із операцій очищення-сортування. Залежно від їх проведення складається вихід готової продукції, формуються посівні якості та врожайні властивості. Очищення й сортування технологічно близькі між собою, але й різняться. Очищення поділяється на попереднє й первинне. Попередньому очищенню підлягає все свіжозібране зерно. Воно повинно бути швидким, щоб за короткий час відібрати від основного зерна великі органічні домішки та пил, що покращує сипкість зерна. Первинне очищення відбирає не лише домішки, а й неповноцінне зерно й здійснюється після попереднього очищення. Основною машиною для первинного очищення слугує повітряно-ситовий сепаратор, у якому суміш розділяється за лінійними розмірами й аеродинамічними властивостями. Очищене зерно за допомогою сортування розділяється на окремі фракції (за лінійними розмірами, масою, парусністю). Особливим режимом сортування є калібрування зерна за розміром насіння. Воно пов'язане з сівалками, які висівають вирівняне насіння (кукурудза, соняшник, буряк). Насіння калібрують за параметрами ширини й товщини на машинах вітчизняного та імпортного виробництва. Більш поширеними машинами для калібрування насіння є зерносепаратори російського, німецького та австрійського виробництва. Із вітчизняного обладнання слід зазначити машини ПАТ "Хорольський механічний завод", які вдало поєднують високу технологічну оцінку (добір 80% основного продукту) з низькою витратою електроенергії. До них відносяться БСХМ-16 — ситовий

зерносепаратор, АСХ — сепаратор повітряний, стіл гравітаційний та тихохідні норії з пластмасовими ковшиками, що дає змогу отримувати насіння зі схожістю 96–99%, силою росту — 85–95%, не містять травмування, внаслідок чого збільшується врожай на 16–18%.

УДК 633.1:631.543.1:631.559(821.2)

2016.4.82. МЕНШЕ ПОСІЯЛИ — БІЛЬШЕ ЗІБРАЛИ / Драганчук М. // *The ukrainian farmer*. — 2016. — № 9. — С. 82–83.

Культури польові, норми висіву насіння, врожайність, послуги компаній.

Наведено досвід вирощування важливих польових культур за недостатнього зволоження ґрунту в умовах Аргентини. Фермерське господарство Густаво Тісеен знаходиться на півдні провінції Буенос-Айрес з середньорічною кількістю опадів 400 мм. Ґрунт обробляється тільки за системою no-till. Головна родзинка цього господарства — постійне зниження норм висіву за всіма культурами. Так, раніше кукурудзу вирощували по 65 тис. рослин/га, сьогодні — 25 тис., пшеницю раніше по 120–130 кг/га, нині — 30 кг/га, сої відповідно 350 і 50 тис. шт./га. Низькі норми — це зменшення "гравців" (рослин), які конкурують на полі між собою за воду. Наприклад, за сівби пшениці твердої з нормою висіву 38–40 кг/га, в полі формується 800–900 тис. рослин/га, які здатні сформувати врожайність понад 4,5 т/га зерна. Збільшення врожайності відбувається за рахунок більшого розміру колоса і кількості зерен у колосі. Добрива вносять перед сівбою (80 кг сечовини), фосфор — одночасно із сівбою (90 кг) і 80 кг/га сечовини — у фазі кущення. Менші норми висіву — єдиний спосіб одержання високих врожаїв пшениці, кукурудзи та сої. Останню сію з точним розкладанням насіння у рядку. У режимі економії господарство позбулося власних сівалок, вантажівок. Їх наймають у компаній, які надають ці послуги. Компанії, які надають послуги, самі завантажують сівалки насінням й добривами. Послугові компанії знаходяться в радіусі 70 км, а інколи — за 500 км. Автопоїзд складається із житлового вагончика і причепа, в якому перевозять пальне, питну воду, запчастини та інструмент для ремонту. Разом все це взяте дає змогу фермеру одержувати високі врожаї та підвищувати економічні показники.

631.6 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА МЕЛІОРАЦІЯ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — професор СЛЮСАР І.Т.

УДК 631.62:332.72

2016.4.83. ФОРМУВАННЯ РИНКУ ОСУШЕНИХ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ: монографія / Кожушко Л.Ф., Велесик Т.А. — Рівне: НУВГП, 2016. — 188 с. — Бібліогр.: 171 назва. Шифр 547843.

Осушені землі, ринок, земельні відносини, меліоративні системи.

Досліджено теоретико-методичні та практичні засади формування ринку осушених земель с.-г. призначення. Розглянуто місце та роль ринку осушених с.-г. земель у трансформації земельних відносин, державне регулювання формування ринку осушених земель с.-г. призначення. Охарактеризовано стан використання осушених земель, технічний стан меліоративних систем. Зроблено ретроспективний аналіз структури осушених с.-г. земель. Розроблено модель оцінки впливу економічних, екологічних і технічних факторів на вартість осушених с.-г. земель. Узагальнено досвід формування та розвитку ринку осушених с.-г. земель.

УДК 631.62:631.445.124:631.41

2016.4.84. ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСУШУВАНИХ ТОРФОВИХ ҐРУНТІВ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ ЗА ДОВГОТРИВАЛОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ / Тараріко Ю.О., Дацько Л.В., Стецюк М.Г., Зосимчук М.Д. // *Вісник аграрної науки*. — 2016. — № 9. — С. 56–60. — Бібліогр.: 10 назв.

Осушувані торфові ґрунти, трансформація ґрунтів, водно-фізичні властивості, агрохімічні властивості.

Наведено результати багаторічних досліджень з вивчення впливу довготривалого с.-г. використання на зміну водно-фізичних та агрохімічних властивостей осушуваних торфових ґрунтів Західного Полісся. Установлено, що строк та інтенсивність освоєння торфових ґрунтів впливають на зміну їх водно-фізичних та агрохімічних властивостей. За довготривалого періоду досліджень щільність ґрунту на довготривалих луках зросла у 1,58 раза (1958 р. — 0,210 г/см³, 2015 — 0,333 г/см³), а за інтенсивного с.-г. використання (просапна сівозміна) — у 2,1 раза (1958 р. — 0,210 г/см³, 2015 — 0,446 г/см³). Доведено, що за більш ніж 50 років с.-г. використання торфові ґрунти зі слабо- та середньозольних трансформувались у високозольні.

УДК 631.62:631.6.004.68:631.559

2016.4.85. ОБҐРУНТУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР НА ОСУШУВАНИХ ЗЕМЛЯХ У ВОДОГОСПОДАРСЬКИХ ПРОЕКТАХ / Рокочинський А.М., Шалай С.В. // *Вісник аграрної науки*. — 2016. — № 7. — С. 49–54. — Бібліогр.: 10 назв.

Обґрунтування врожайності, осушувані землі, водогосподарські проекти.

Розроблено принципи побудови і реалізації моделі врожаю с.-г. культур за довготерміновим прогнозом множинних змін-

них природно-агромеліоративних умов реального об'єкта. Застосовано метод імітаційного моделювання врожайності культур, технологій регулювання водного режиму ґрунту та кліматичних умов місцевості. При розгляді категорій урожайності на меліоративних землях використано метод аналізу та синтезу. Перевірка запропонованого підходу за ідентифікацією моделі врожайності здійснена для умов меліоративного об'єкта з 2-бичним регулюванням водного режиму осушуваних земель площею 397 га, розташованого у верхів'ї р. Прип'ять. Вона показала, що за структурою будови, рівнем складності інформаційного забезпечення і достовірністю отриманих результатів (70–90%) розробка відповідає вимогам практичного застосування. Розроблена методика може бути використана для обґрунтування оптимальних проектних рішень під час будівництва, реконструкції та експлуатації меліоративних систем у зоні достатнього та нестійкого зволоження України з урахуванням технологічних, економічних та екологічних аспектів їх функціонування та оцінки їхньої інвестиційної ефективності.

УДК 631.62:631.67

2016.4.86. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ МЕЛІОРАТИВНИХ ЗЕМЕЛЬ ГУМІДНОЇ ЗОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗМІН КЛІМАТУ / Тараріко Ю.О., Сайдак Р.В., Сорока Ю.В. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 7. — С. 55–59. — Бібліогр.: 10 назв.

Меліоровані землі, гумідна зона, клімат, водний режим ґрунту.

Встановлено, що за останні десятиліття на території України, зокрема в зоні Полісся, відбулися істотні зміни клімату. Умови зволоження вегетаційного періоду змінилися з вологих і надмірно вологих на зону нестійкого зволоження. У перспективі до 2050 р. дефіцит річного кліматичного водного балансу в регіоні може становити 70–80 мм. За таких умов необхідності в осушенні, навіть у ранньовесняний період, взагалі не буде. Такий стан вже нині потребує напрацювання нових підходів і технологій використання земель с.-г. призначення в зоні Полісся, де регулювання водного режиму ґрунту здебільшого зводиться до скиду надлишків весняного паводка. Ці підходи потрібно реалізувати створенням системи акумуляції водних ресурсів і впровадженням технології оптимізації умов зволоження в посушливі періоди вегетації.

УДК 631.62:633.15:633.25:631.51

2016.4.87. ВПЛИВ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ТА УДОБРЕННЯ НА ВРОЖАЙНІСТЬ КУКУРУДЗИ НА ОСУШУВАНИХ ҐРУНТАХ ЛІСОСТЕПУ / Слюсар І.Т., Богатир Л.В. // Агроекологічний журнал. — 2016. — № 3. — С. 89–94. — Бібліогр.: 7 назв.

Осушувані ґрунти, органогенні ґрунти, основний обробіток ґрунту, добрива, кукурудза, урожайність.

Показано ефективність основного обробітку ґрунту і добрив у формуванні продуктивності кукурудзи на осушуваних органогенних ґрунтах Лісостепу. Найнижчу врожайність зеленої маси кукурудзи зафіксовано на ділянках без добрив, що становила за оранки на глибину 25–27 см — 48,5 т/га, за дискування на 10–12 см — 44,7 і за нульового обробітку (внесення гербіциду) — 41,9 т/га. Встановлено, що найефективнішим основним обробітком під кукурудзу на силос була оранка на глибину 25–27 см, що забезпечувало врожайність за повного мінерального удобрення на рівні 87,9 т/га, а із застосуванням дискування на 10–12 см — 89,3 т/га, що майже не поступалося показникам урожайності за оранки на 25–27 см.

УДК 631.67:631.41

2016.4.88. ҐРУНТОВО-МЕЛІОРАТИВНІ ПОКАЗНИКИ ЧОРНОЗЕМУ ЗВИЧАЙНОГО ЗА КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ / Воротинцева Л.І. // Агроекологічний журнал. — 2016. — № 3. — С. 62–68. — Бібліогр.: 8 назв.

Краплинне зрошення, засолення, осолонцювання, гумус, чорнозем звичайний, мінералізована вода.

Наведено результати досліджень з вивчення впливу краплинного зрошення мінералізованою водою на ґрунтово-меліоративні показники чорнозему звичайного Північного Степу України. Встановлено, що локальний характер зволоження спричиняє посилення неоднорідності ґрунтового покриву та просторової диференціації ґрунтово-меліоративних показників на відрізу "стрічка — рядок — міжряддя". Виявлено

посилення розвитку процесів засолення, осолонцювання ґрунту, особливо в зоні поливної стрічки, наслідком якого є підвищення концентрації токсичних солей натрію, насичення вбирного комплексу натрієм і калієм. Доведено, що довгострокове зрошення призвело до зниження в орному шарі загального вмісту гумусу, підвищення щільності ґрунту, поважчання його гранулометричного складу до середньоглинистого внаслідок зростання фракцій мулу та дрібного пилу, руйнування та зниження стійкості мікроструктури (зростання фактора дисперсності). Обґрунтовано, що за краплинного зрошення овочевих культур мінералізованою водою необхідним є контроль показників стану ґрунту та застосування заходів з хімічної меліорації для запобігання та усунення прояву деградаційних процесів.

УДК 631.67:631.41:631.45

2016.4.89. ЕКОЛОГО-ТОКСИКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗРОШЕННЯ ЗЕМЕЛЬ В УМОВАХ ТЕХНОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ ТА ЗАХОДИ З ДЕТОКСИКАЦІЇ СИСТЕМИ "ҐРУНТ — РОСЛИНА" / Воротинцева Л.І. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 9. — С. 61–66. — Бібліогр.: 11 назв.

Зрошення земель, техногенне навантаження, детоксикація, важкі метали, родючість ґрунтів.

Вивчено вплив техногенного навантаження на стан зрошувальних вод, ґрунтів та якості с.-г. продукції в умовах зрошуваних агроландшафтів Донецької та Херсонської областей, зокрема Інгuleцької зрошувальної системи, розроблено диференційовані заходи із детоксикації системи "ґрунт — рослина". Довготривалими дослідженнями встановлено, що за техногенного навантаження спостерігається погіршення екологічного стану зрошуваних агроландшафтів, що виявляється у підвищенні концентрації важких металів у зрошувальній воді, ґрунтах (чорноземи звичайні і темно-каштанові), посиленні їх міграційної здатності та накопиченні в с.-г. продукції залежно від рівня техногенного та меліоративного впливу. З метою мінімізації ризику деградації зрошуваних агроландшафтів та зниження меліоративного навантаження на ґрунти потрібні екологічне нормування, застосування системи заходів із детоксикації, відновлення родючості забруднених ґрунтів та зниження транслокації металів у вирощуваних культурах, що є однією з важливих складових стратегії збалансованого використання зрошуваних земель.

УДК 631.67:631.425.5(477.7)

2016.4.90. ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ ЗРОШЕННЯ НА ПРОТИДЕФЛЯЦІЙНУ СТІЙКІСТЬ ҐРУНТІВ СТЕПУ УКРАЇНИ / Письменний О.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2016. — Вип. 1. — С. 92–98. — Бібліогр.: 10 назв.

Зрошення, протидефляційна стійкість, мінералізація, структура ґрунту.

Представлено результати досліджень, якими встановлено, що внаслідок зрошення збільшився вміст агрегатів >1 мм в темно-каштанових ґрунтах і протидефляційна стійкість чорноземів південних. Вміст обмінного Na більше 4% в темно-каштановому ґрунті сприяє підвищенню його протидефляційної стійкості. Підвищення позитивних температур у зимово-весняний період вплинуло на зростання вмісту дефляційно небезпечної фракції <0,25 мм у досліджуваних ґрунтах, що може призвести до більш швидкої їх руйнації і виведення сильними вітрами. Зрошення (неконтрольоване) ґрунтів Степу України водами з підвищеним рівнем мінералізації може призвести до негативних наслідків: підвищення рівня ґрунтових вод, вторинного осолонцювання і погіршення структури зрошуваних ґрунтів.

УДК 631.67:631.527.5:631.8(477.72)

2016.4.91. ПРОДУКТИВНІСТЬ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД СТИМУЛЯТОРІВ РОСТУ ТА МІКРОДОБРИВ В УМОВАХ ЗРОШЕННЯ / Вожегова Р.А., Лавриненко Ю.О., Гож О.А. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 7. — С. 17–21. — Бібліогр.: 11 назв.

Зрошення, кукурудза, гібриди, стимулятори росту рослин, мікродобрива, продуктивність.

Зазначено, що застосування стимуляторів росту рослин і мікродобрив за період 2013–2015 рр. досліджень в умовах зрошення на посівах кукурудзи позитивно вплинуло на ріст, розвиток рослин і формування врожаю. Урожайність зерна

кукурудзи за умов зрошення без обробки препаратами для всіх груп стиглості гібридів у середньому за роки досліджень становила 9,57–12,54 т/га. Найбільшу врожайність (13,80 т/га) в умовах зрошення сформував середньопізній гібрид Арабат за комплексного застосування стимуляторів росту (обробка насіння Сизам-Нако та підживлення рослин кукурудзи Грейнактив-С), що на 1,26 т/га більше за контроль. Подібну закономірність знайдено й для інших гібридів. Найбільше реагували на застосування мікродобрив і стимуляторів росту в умовах зрошення середньостиглі та середньопізні гібриди. Відмічено, що в умовах зрошення на темно-каштановому ґрунті півдня України для отримання врожайності зерна кукурудзи на рівні 10–14 т/га потрібно застосовувати ефективні інноваційні стимулятори росту рослин і мікродобрива. При цьому доцільно вирощувати нові гібриди кукурудзи інтенсивного типу середньостиглої та середньопізньої груп: Збруч, Каховський, ДН Гетера, Арабаб.

УДК 631.67:633.174:631.8(477.72)

2016.4.92. ПРОДУКТИВНІСТЬ ЦУКРОВОГО СОРГО НА СИЛОС ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ ЗАСТОСУВАННЯ КАРБАМІД-АМІАЧНОЇ СУМІШІ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Василенко Р.М., Степанова І.М. // 2016: зернобобові культури та соя для сталого розвитку аграрного виробництва України: матеріали Міжнар. наук. конф., 11–12 серпня 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 149–150. Шифр 547736.

Зрошення, цукрове сорго, силос, карбамідно-аміачна суміш, продуктивність.

Відмічено, що зрошення забезпечило збільшення врожаю силосної маси як у гібрида Довіста, так і сорту Силосне 42 майже у 2 рази, вегетаційні поливи проводили зрошуваною нормою 1800 м³/га дощувальною машиною ДДА-100МА. За умов додаткового зрошення гібрид Довіста був продуктивнішим за врожайністю, яка становила 61,3–83,5, у той час як сорт Силосне 42 поступався на 25,4–31,4%. На зрошуваних ділянках за внесення азотних добрив найпродуктивнішим було підживлення у фазі 4–5 листків. Такий захід забезпечив найбільшу продуктивність силосної маси гібрида Довіста із збором сухої речовини — 18,6 т/га, виходом кормових одиниць — 13,2 т, перетравного протеїну — 0,62 т/га, валової енергії — 3,29 ГДж і обмінної — 150 ГДж. При підживленні в наступні фази вегетації рослин сорго поступово знижувало продуктивність силосної маси.

УДК 631.67:633.2/3:631.582

2016.4.93. СТВОРЕННЯ КОРМОВИХ СІВОЗМІН ДЛЯ ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ / Василенко Р.М. // 2016: зернобобові культури та соя для сталого розвитку аграрного виробництва України: матеріали Міжнар. наук. конф., 11–12 серпня 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 118–120. Шифр 547736.

Зрошувані землі, кормові сівозміни, кормові культури, структура кормової площі, ресурсний потенціал.

Зазначено, що на поливних землях розміщують, як правило, високопродуктивні кормові культури. Запас вологи для одержання дружних сходів і росту кормових культур можна регулювати поливами, отже, чергування культур здійснюють, головним чином, із врахуванням строку їхнього збирання, створення здорового фітосанітарного стану ґрунтів та посівів. У сівозміну обов'язково включають бобові багаторічні трави, переважно люцерну, для підтримання родючості ґрунту та поліпшення його фізико-хімічних властивостей. При вирощуванні культур з коротким періодом вегетації у сівозміни вводять проміжні культури. Бобові трави до 40% зменшують потребу сівозміни в азотних добривах. Високий вихід кормів забезпечує 6-пільна сівозміна із введенням проміжних культур. Кормові культури займають у сівозміні 100% площі, зокрема 40% — багаторічні трави. Індекс використання землі у сівозміні — 1,67. На чотирьох полях розміщено післяукісні посіви. Сівозміна забезпечує накопичення гумусу в ґрунті і може бути освоєна господарствами з досить високою ефективністю. Важливим ресурсним потенціалом є поліпшення структури кормової площі у бік збільшення посівів під люцерною, еспарцетом, соєю.

УДК 631.67:633.34:631.527

2016.4.94. СЕЛЕКЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ В УМОВАХ ЗРОШЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ /

Вожегова Р.А. // 2016: зернобобові культури та соя для сталого розвитку аграрного виробництва України: матеріали Міжнар. наук. конф., 11–12 серпня 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 16–17. Шифр 547736.

Зрошення, вирощування сої, селекційно-технологічні аспекти.

Відмічено, що завдяки зрошенню південь України є зоною гарантованого виробництва сої. На поливних землях аграрії отримують урожайність, яка коливається від 3,0 до 3,4 т/га, що на 1,0–2,2 т/га більше, ніж в інших зонах гарантованого виробництва сої. Першочергові селекційно-технологічні аспекти вирощування сої в умовах зрошення — це вибір сорту та режим зрошення. Соя слабо реагує на зрошення до початку цвітіння і тому тільки у посушливі роки до настання цієї фази виникає потреба у проведенні одного вегетаційного поливу. Найбільша віддача від зрошення спостерігається у критичний період, який розпочинається під час цвітіння і продовжується 40–50 діб до закінчення наливання бобів. У цей період необхідно сконцентрувати основну кількість вегетаційних поливів. За повітряної посухи під час критичного періоду росту рослин поряд з вегетаційними слід застосовувати освіжаючі поливи (150–200 м³/га). Закінчувати поливи необхідно через 10–15 днів після наливу бобів середнього ярусу.

УДК 631.674.3

2016.4.95. ДРЕНАЖНО-СКІДНІ СТОКИ РИСОВОЇ ЗРОШУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЯК ДОДАТКОВИЙ РЕЗЕРВ ПОЛИВНОЇ ВОДИ / Дементьєва О.І. // Агроекологічний журнал. — 2016. — № 3. — С. 148–152. — Бібліогр.: 7 назв.

Дренажно-скідні стоки, рисова зрошувальна система, поливи води, врожайність зерна рису.

Розглянуто доцільність розбавлення дніпровської води дренажно-скідними водами на 25% та використання їх у технології вирощування с.-г. культур на заливних рисових полях (чеках), що сприятиме охороні навколишнього природного середовища рекреаційної зони Південного Степу України. Наведено дані щодо якості дніпровської, дренажно-скідних та змішаних вод. Установлено залежність врожайності зеленої маси вирощуваної культури від якості поливної води. Досліджено врожайність зерна рису сортів різних груп стиглості залежно від кількості, якості поливної води та добрив.

УДК 631.674.6+631.811.98:631.559(477.5)

2016.4.96. УРОЖАЙНІСТЬ СОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ І КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ В СХІДНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Бобро М.А., Огурцов Є.М., Клименко І.В. // 2016: зернобобові культури та соя для сталого розвитку аграрного виробництва України: матеріали Міжнар. наук. конф., 11–12 серпня 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 28–29. Шифр 547736.

Соя, краплинне зрошення, регулятори росту рослин, інюкуляція, врожайність.

Показано, що на ділянках із застосуванням регуляторів росту і краплинного зрошення (система краплинного зрошення с.-г. культур сезонно-стаціонарної дії) поліпшувалися умови росту і розвитку рослин сої, збільшувалась листкова поверхня, покращувались фотосинтетичні та симбіотичні процеси, поліпшувались показники структури врожаю, які сприяли приросту врожайності зерна. Сумісне застосування краплинного зрошення, регуляторів росту та інюкуляції сприяло приросту врожайності сорту Романтика на 0,96–1,00, сорту Аннушка — на 0,82–0,88 т/га порівняно з контролем. Збільшення вмісту білка від застосування досліджуваних препаратів і зрошення у сорту Романтика становило 2,6, у сорту Аннушка — 2,5%.

УДК 631.674:635.11

2016.4.97. КРИТИЧНІ ПЕРІОДИ ТА ПАРАМЕТРИ РОСТУ БУРЯКА СТОЛОВОГО ЗА КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ В ПІВДЕННОМУ СТЕПУ / Васюта В.В. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 10. — С. 47–50. — Бібліогр.: 11 назв.

Краплинне зрошення, критичні періоди, буряк столовий, параметри росту, прискорення росту.

Визначено критичні періоди росту буряків столових за краплинного зрошення, установленно ступінь мінливості врожайності за несталості параметрів росту в критичні фази. Встановлено, що за краплинного зрошення 1-ша критична

точка росту настає через 43,6 доби від початку вегетації незалежно від факторів впливу. Максимальна швидкість росту спостерігається в 2-й критичній точці за внесення добрив нормою $N_{90}P_{60}K_{135}$ через 63,9 доби від початку вегетації за нульового прискорення росту, що свідчить про перехід від фази інтенсивного росту до фази гальмування ростових процесів. Найбільша тривалість критичного періоду спостерігається у варіантах без удобрення — 41,3 доби, що на 0,9 доби більше, ніж за внесення добрив. Виявлено тісний зв'язок між швидкістю зростання сирі маси рослин у критичні фази росту і врожайністю, який показав, що за краплинного зрошення у 98% випадків норма добрив впливає на інтенсивність параметрів росту в критичні періоди і є головною причиною мінливості врожайності.

УДК 631.675.4:631.674.6

2016.4.98. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ “PENMAN-MONTEITH” В УМОВАХ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ СТЕПУ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ЗЕРНОВОЇ КУКУРУДЗИ) / Ромащенко М.І., Шатковський А.П., Журав-

льов О.В. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 5. — С. 55–59. — Бібліогр.: 14 назв.

Краплинне зрошення, коефіцієнт культури, евапотранспірація, кукурудза, вологозапаси, критичний період.

Визначено евапотранспірацію (ЕТС), розрахункове і фактичне значення сумарного випаровування ЕТС. На основі результатів польового експерименту проведено коригування коефіцієнта культури K_c за фазами розвитку рослин кукурудзи з використанням відхилень від стандартних умов. Установлено, що значення фактичного коефіцієнта культури K_c для кукурудзи на зерно в умовах краплинного зрошення Степу України відрізняється від типового K_c (FAO). На початковій та прикінцевій стадіях розвитку рослин кукурудзи K_c (FAO) завищує фактичне значення випаровування на 20–225%, а в середині сезону, навпаки, — занижує на 10–15%. Це призводить до переполиву на початку та наприкінці вегетації кукурудзи і дефіциту вологозапасів у критичний період розвитку рослин. З урахуванням чіткої кореляції K_c (FAO) і K_c (прийнятій) для визначення фактичної евапотранспірації рослин кукурудзи рекомендовано використовувати скориговані значення K_c .

631.8 ДОБРИВА

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН БИКІН А.В.

УДК 631.5:633.15

2016.4.99. ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМПЛЕКСНОГО ЗАСТОСУВАННЯ МАКРО- І МІКРОДОБРИВ У ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ КУКУРУДЗИ НА ЗЕРНО / Красенков С.В., Дудка М.І., Шевченко О.М., Носов С.С., Березовський С.В. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2016. — № 10. — С. 45–49. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547515.

Кукурудза, урожайність, мікроелементи, мінеральні добрива, обприскування.

У ДП ДГ “Дніпро” (2014–2015 рр.) дослідили ефективність і розробили технологічні прийоми застосування мікроелементів і комплексних добрив у кореневе і позакореневе підживлення рослин кукурудзи (К.). Висівали насіння ранньостиглого гібрида К. Почаївський 190 МВ. Спосіб сівби — широкорядний (70 см), густина розміщення рослин — 55 тис./га. Загальний фон живлення $P_{30}K_{30}$, внесення N_{45} під культивування та перед міжрядним обробітком. Наведено хімічний склад мікродобрив, вплив макро- та мікродобрив на біометричні показники рослин та урожайність К. (2014–2015 рр.). Показано зростання ефективності мікродобрив без внесення N_{45} — приріст врожайності від використання препаратів реакто-СР-кукурудза з карбамідом досягав 0,24 т/га. Комплексне поліпшення морфологічних і репродуктивних показників рослин К. за рахунок оптимізації їх живлення позитивно впливало на врожайність культури. В сумарному ефекті взаємодії азотних добрив і мікроелементів частка аміачної селітри у формуванні врожайності становила 0,93 т/га, а бакових сумішей карбаміду з мікроелементними препаратами була менш суттєвою — 0,37 т/га.

УДК 631.8:633.11

2016.4.100. ЯКІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗА ТРИВАЛОГО ЗАСТОСУВАННЯ ДОБРИВ У ПОЛЬОВІЙ СІВОЗМІНІ / Господаренко Г.М., Черно О.Д. // Вісник Уманського національного університету садівництва. — 2016. — № 1. — С. 11–15. — Бібліогр.: 7 назв.

Пшениця озима, добрива, натура зерна, маса 1000 зерен, схоплідність, білок, клейковина.

Висвітлено результати досліджень впливу тривалого застосування добрив на чорноземі опідзоленому у польовій сівозміні в умовах Правобережного Лісостепу України на фізичні та біохімічні показники якості зерна пшениці м'якої озимої (ПМО), попередником якої був горох. З'ясовано, що за рахунок добрив можна підвищити врожайність культури (за мінеральної системи удобрення на 31–71%, органічної — 28–60 та органо-мінеральної на 35–73%). Встановлено, що

найвищі показники якості забезпечило застосування високих норм органічних і мінеральних добрив у польовій сівозміні ($N_{135}P_{135}K_{135}$ на 1 га площі сівозміни) — 14,2–14,4% білка та 28,2–28,6% клейковини 1-ї групи якості. За еквівалентних норм N , P_2O_5 , K_2O в складі мінеральної та органо-мінеральної систем удобрення істотних відмін між ними не виявлено. Встановлено, що на ділянках, де добрив не вносили, зерно відповідало 3-му класу, за одинарних і подвійних норм добрив — 2-му і на ділянках з потрійними нормами добрив за усіх систем удобрення — 1-му класу. Тіснота зв'язку за коефіцієнтом кореляції між масою 1000 зерен і натурою зерна була значною ($r=0,65$), а між масою 1000 зерен і врожайністю — сильною ($r=0,76$). Погодні умови та добрива істотно впливали на схоплідність зерна. За достатнього зволоження воно формувалося напівсхоплідним, а внесені добрива сприяли деякому збільшенню цього показника (на 5–13 відн.%) залежно від їх норм.

УДК 631.8:661.639.2:661.8'045.3

2016.4.101. ТРИ ВЛАСТИВОСТІ ФОСФІТІВ / Логінова І. // Агроном. — 2016. — № 4. — С. 32–34.

Фосфіти, фосфати, фітотоксичність, біостимулювальний ефект, фунгіцидний ефект.

Вітчизняні виробники добрив відгукуються на світову тенденцію, вводячи в свої композиції сполуки фосфітів. На відміну від фосфатів, фосфіти характеризуються іншими фізичними та хімічними властивостями, а їх вплив на рослини значно відрізняється від традиційних фосфатів. Чи є вони добривом? Фосфіти — солі фосфористої кислоти H_3PO_3 . При внесенні в ґрунт фосфіти зазнають перетворення, що відбувається за участю ґрунтових мікроорганізмів. Процес повної трансформації фосфітів у фосфати в ґрунті відбувається протягом 6–8 місяців. Фосфіти, внесені в ґрунт з добривами, через кращу розчинність доступніші як для мікроорганізмів, так і для рослин. Препарати, до складу яких входить фосфіт, використовуються за трьома основними напрямками. 1) джерело фосфору (добрива): поглинання рослиною фосфору у вигляді фосфіта PO_3 відбувається інтенсивніше, ніж фосфатів PO_4 . Але не можна говорити про заміну фосфатів фосфітами у живленні рослин. Дія фосфітів як добрива скоріше проявляється після їх трансформації мікроорганізмами у фосфат-іони; 2) “Біостимулятор” (БС): підсилювач метаболічних процесів рослин. Найбільш відоме як БС добриво Nutri-Phite Magnum S німецької фірми Agroplanta. Використання фосфітів як БС змінює наше звичне уявлення про добрива; 3) препарат з фунгіцидною активністю. Відомо застосування фосфітів як підсилювачів захисних механізмів рослин від-

повідно до захворювань (відомі дані про наявність такого ефекту відповідно до несправжньої борошністої роси і грибів роду *Phytophthora*). Наведено дані про вимоги до фосфітів при використанні їх як добрива, а також перелік продуктів фосфітів, присутніх на українському ринку.

УДК 631.81.095.337:633.11“324”

2016.4.102. ЗАСТОСУВАННЯ МІКРОДОБРИВ У ПОСІВАХ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ ВОСЕНІ / Ходаніцький В. // Пропозиція. — 2016. — № 10. — С. 76–78.

Мікродобрива, пшениця озима, елементи живлення, мікроелементи, дефіцит елементів.

Наведено інформацію про вплив мікроелементів (МЕ) (бор, цинк, молібден, ін.) на перебіг низки важливих процесів, зокрема азотного обміну, корегування активності ферментів та підсилення фотосинтезу; здатність рослин протидіяти несприятливим факторам — поліпшують холодо-, жаро-, соле-, посухостійкість, а також стійкість до вилягання і грибних хвороб. Розглянуто вплив кислотності (рН) на продуктивність поля, доступність для рослин таких елементів, як: азот, фосфор, калій, сірка, кальцій, магній, бор, молібден, які забезпечують нормальний ріст і розвиток рослин. З-поміж найважливіших у ґрунті мікроелементів для пшениці озимої (ПО) та інших рослин є залізо, мідь, марганець, цинк, бор і молібден. Охарактеризовано функції, які виконують ці елементи в рослинному організмі, процеси, в яких вони беруть участь, чутливість ПО до нестачі МЕ, та мікродобрива (Келкат Мікс Кальцій, Келік Мікс, марганцеві добрива, розчин сульфату цинку, борний суперфосфат, молібдат амонію), які застосовують для усунення їх дефіциту. Зроблено висновок, що використання мікродобрив у посівах ПО разом із внесенням азоту, фосфору і калію дає змогу оптимально забезпечити культуру елементами живлення, що позитивно впливає на врожайність і якість зерна.

УДК 631.81:631.5:633.16“321”

2016.4.103. РЕАКЦІЯ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО НА ДОБРИВА, ШИРИНУ МІЖРЯДЬ ТА МУЛЬЧУВАННЯ ҐРУНТУ / Гирка А.Д., Ткаліч І.Д., Сидоренко Ю.Я., Бочевар О.В., Ільєнко О.В. // Бюлетень Інституту сільськогосподарства степової зони НААН. — Д., 2016. — № 10. — С. 40–45. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547515.

Ячмінь ярий, мульчування, ширина міжрядь, мінеральні добрива, водоспоживання, врожайність зерна.

Метою досліджень було з'ясувати особливості росту і розвитку рослин ячменю ярого (ЯЯ) та формування ними зернової продуктивності залежно від мульчування ґрунту при внесенні різних доз мінеральних добрив і встановити при цьому вплив розширених міжрядь як заходу по збереженню та ефективному використанню запасів вологи. Польові досліді проводилися впродовж 2012–2014 рр. (Ерастівська дослідна станція ДУ Ін-т сільськогосподарства степової зони). Сорт ЯЯ Ілот. Наведено дані щодо динаміки температури ґрунту на глибині залягання вузла кущіння ЯЯ залежно від мульчування і мінерального живлення, запасів продуктивної вологи та її використання посівами ЯЯ, а також коефіцієнта водоспоживання залежно від мульчування, ширини міжрядь і мінерального живлення. Показано, що солома пшениці озимої (8 т/га), залишена на полі після збирання врожаю, позитивно впливає на ріст і розвиток рослин наступної культури за рахунок зменшення випаровування вологи та ефективного використання її посівами. Урожайність ячменю ярого за ширини міжрядь 15 см від мульчування і фону удобрення збільшувались на 4,2–8,1%, а 30 см — на 2,3–4,9%.

УДК 631.811.98:633.1/31

2016.4.104. ВПЛИВ СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ ТА СТИМУЛЯТОРА РОСТУ НА ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ЛЮЦЕРНО-ЗЛАКОВИХ ТРАВСУМІШЕЙ НА ЗЕЛЕНИЙ КОРМ / Демидас Г.І., Пророченко С.С. // Збірник наукових праць ННЦ “Інститут землеробства НААН”. — К., 2016. — Вип. 1. — С. 106–112. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 547523.

Люцерно-злакові травосумішки, мінеральне живлення, стимулятор росту, білок, жир, зола, протеїн.

Люцерно-злакові травосумішки (ЛЗТ) за вмістом білка у понад 2 рази переважають зернові культури, а їх білок

збалансований за всіма амінокислотами і ефективно засвоюється тваринами. Дослідили вплив мінеральних добрив за різних доз їх внесення та стимулятора росту (СР) Фумар на показники якості корму із ЛЗТ в умовах Правобережного Лісостепу України. Робота проведена на кафедрі кормовиробництва НУБіП, “Агрономічна дослідна станція” (с. Пшеничне, Київська обл.). Наведено характеристики ґрунту, методику та програму безпокровного посіву у 2014 р. — трифакторний дослід після однорічних злакових; повторність досліду — чотириразова. Удобрення здійснювали азотними, калійними, фосфорними добривами та вносили СР Фумар у нормі 2 л/га у фазі кущення злакових трав та галушення люцерни посівної. Наведено дані щодо якості сухої маси багаторічних трав залежно від удобрення та СР (середнє за 2014–2015 рр.). Встановлено, що з елементів технологій найбільш суттєво на показники якості корму із ЛЗТ впливали видовий склад та удобрення. Найбільші їх рівні виявилися у травосуміші, до складу якої входили люцерна посівна, стоколос безостий та пажитниця пасовищна.

УДК 631.82/84:57.018:633.34

2016.4.105. ВПЛИВ НОРМ АЗОТНИХ ДОБРИВ НА АЗОТ-ФІКСУЮЧУ ЗДАТНІСТЬ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ СОЇ / Каленська С.М., Новицька Н.В., Каленський В.П. // 2016: зернобобові культури та соя для сталого розвитку аграрного виробництва України: матеріали Міжнар. наук. конф., 11–12 серпня 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 30–31. Шифр 547736.

Азотні добрива, продуктивність сої, зернобобові культури, інокуляція ризогуміном.

Вивчали вплив інокуляції ризогуміном та мінерального азоту на азотфіксувальну здатність та продуктивність сортів сої Аннушка і Устя. Соя вирощували у ВП НУБіП України “АДС”. Використовували наступні варіанти: 1 — без добрив (контроль); 2 — $N_{30}P_{60}K_{60}$; 3 — $N_{60}P_{60}K_{60}$; 4 — $N_{90}P_{60}K_{60}$; 5 — $N_{120}P_{60}K_{60}$. Установлено, що внесення помірних норм азотних мінеральних добрив ($N_{30}P_{60}K_{60}$ і $N_{60}P_{60}K_{60}$) у варіантах без інокуляції сприяло взаємодії мінерального азоту з природною популяцією бульбочкових бактерій. Інокуляція насіння сої ризогуміном стимулювала розвиток на кореневій системі сої бульбочок із максимальними показниками за кількістю і масою. Найвищого значення показники симбіотичної діяльності рослин сої досягали у варіанті з інокуляцією і внесенням добрив у нормі $N_{60}P_{60}K_{60}$. Збільшення норм азоту від N_{60} до N_{120} знижувало ефективність інокуляції шляхом пригнічення азотфіксації, зменшення кількості і маси бульбочок на коренях і врожайності в цілому.

УДК 631.82/85:631.5:631.452:633.34

2016.4.106. ВПЛИВ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ ТА СПОСОБІВ ОБРОБІТКИ НА ПОКАЗНИКИ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТУ ЗА ВИРОЩУВАННЯ СОЇ / Козачок О.Л. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 10. — С. 72–74. — Бібліогр.: 10 назв.

Добрива, обробіток ґрунту, соя, поживний режим.

Відомо, що за мінімізації обробітку ґрунту його поживний режим поліпшується. Метою дослідження було вивчити вплив добрив і способів обробітку ґрунту на забезпечення рослин сої основними елементами живлення. Дослідили вплив різних норм азотних добрив на фоні фосфорно-калійних за різних способів обробітку ґрунту (лушення стерні, зяблева оранка, передпосівна культивация). За результатами досліджень наведено дані щодо динаміки (сходи, гілкування, формування бобів, технічна стиглість) вмісту основних елементів живлення (N_{min} , P_2O_5 , K_2O) у ґрунті (0–25 см) за вирощування сої (середнє за 2013–2015 рр.). Уміст N_{min} у шарі ґрунту 0–25 см залежно від обробітку корелював із нормами добрив ($r^2=0,98-0,99$). Додаткове його внесення на фоні $P_{60}K_{60}$ за безполіцевих способів поліпшувало фосфорне та калійне живлення, що сприяло зростанню врожайності за цих способів. Проте вона була нижчою порівняно із оранкою через погіршення фізичних показників ґрунту, зокрема його щільності.

УДК 631.82:631.5:633.11“321”

2016.4.107. ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ТА ЯКОСТІ ПШЕНИЦІ ТВЕРДОЇ ЯРОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ У ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Каленська С.М., Шутий О.І. // Вісник Полтавської державної

аграрної академії. — 2016. — № 3. — С. 19–24. — Бібліогр.: 15 назв.

Пшениця тверда яра, продуктивність, якість, система удобрення, підживлення.

Пшениця тверда традиційно вирощувалася в південних регіонах України, переважно озимі форми, а поява нових сортів пшениці твердої ярої зумовлює можливість вирощування її і в інших регіонах. Мета дослідження — оптимізація системи живлення рослин сортів пшениці твердої ярої за рахунок використання макро- та мікроелементів з метою отримання високоякісного зерна за одночасного підвищення врожайності. Дослідження проводились у 2012–2014 рр. у стаціонарному досліді кафедри рослинництва в ВП НУБіП України “Агрономічна дослідна станція” (с. Пшеничне, Васильківський р-н, Київська обл.). Схема досліді передбачала визначення впливу основного удобрення і позакореневого підживлення рослин азотом та мікроелементами на урожайність і якість зерна сортів пшениці твердої ярої. Підживлення рослин проводили відповідно до схеми досліді, використовуючи різні за складом добрива “Росток”: “Росток” Зерновий — норма внесення 2,5 л/га; “Росток” Макро — 1 л/га та “Росток” Плодоношення — 2,5 л/га. Фосфорні та калійні добрива використовували у вигляді суперфосфату та калійної солі, які вносили згідно зі схемою досліді під основний обробіток ґрунту, азотні — навесні під передпосівну культивування. У позакореневе підживлення за етапами органогенезу вносили карбамід та мікродобриво “Росток”. Дослідженнями встановлено провідну роль системи живлення рослин, яка дає можливість управляти формуванням зернової продуктивності посівів пшениці твердої ярої. Оптимізація режиму живлення забезпечує більш повне розкриття ресурсного потенціалу рослин, за рахунок чого зростає врожайність.

УДК 631.84

2016.4.108. КАС — ГНУЧКИЙ ІНСТРУМЕНТ ЖИВЛЕННЯ РОСЛИН / Волкодав Д. // Агроном. — 2016. — № 4. — С. 40–42.

Карбід-аміачна суміш, добрива, азот, форми азоту (нітратна, амонійна, амідна), підживлення рослин.

Карбід-аміачна суміш (КАС) — це єдине азотне добриво, що містить у собі три форми азоту: нітратну — забезпечує миттєву дію, амонійну — в процесі нітрифікації переходить в нітратну форму, амідну — в результаті діяльності ґрунтових мікроорганізмів переходить в амонійну форму, а потім у нітратну. КАС забезпечує пролонговане живлення рослин. Собівартість азоту в КАС найнижча; перевагою КАС є його висока технологічність. Наведено інформацію щодо особливостей застосування: строки і способи застосування, експлуатаційні витрати на його внесення; норми й дози внесення залежно від виду культур, строку та способу внесення, попередника й інших чинників. Наведено перелік переваг і недоліків застосування КАС порівняно з гранульованими добривами.

УДК 631.86

2016.4.109. ВИРОБНИЦТВО ОРГАНІЧНИХ ФЕРМЕНТО-ВАНИХ ДОБРИВ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ ЗА ВИРОЩУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР / Гаврилюк В.А., Валецька О.В., Повх О.В. // Аграрна наука — виробництво. — 2016. — № 1. — С. 9.

Органічні добрива, аеробна ферментація, мул ставків, курячий послід.

Запропоновано виготовлення добрив методом аеробної ферментації місцевих сировинних ресурсів — мулу ставків рибогосподарського використання, курячого посліду, тирси хвойних порід дерев і солом. Результати аналізу основних компонентів добрива (мул ставків і курячий послід) свідчать про їх екологічну безпечність. Наведено дані про усереднений уміст загальних сполук (на суху речовину) органічного ферментованого добрива (ОФД). Польові дослідження дали змогу зробити висновок, що за ефективністю дії на продуктивність картоплі застосування 15 т/га ОФД не поступається внесенню 30 т/га гною ВРХ. Розроблена система удобрення культур ланки сівозмін із застосуванням ОФД забезпечує поліпшення мікробіологічних та агрохімічних показників дерново-слабопідзолистого ґрунту, а також покращання показників якості отриманої продукції.

УДК 631.86/87:579:579.64

2016.4.110. БІОКОМПОСТУВАННЯ ПТАШИНОГО ПОСЛІДУ АСОЦІАЦІЄЮ ГРИБІВ *TRICHODERMA HARZIANUM* 128 / Волкогон В.В., Дімова С.Б., М'ягко М.В., Деркач С.М., Луценко Н.В., Штанько Н.П. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 11. — С. 13–19. — Бібліогр.: 11 назв.

*Компости, суцесії угруповань мікроорганізмів, пташиний послід, *Trichoderma harzianum* 128.*

Мета досліджень — з'ясування особливостей компостування органічного субстрату на основі пташиного посліду та встановлення оптимального періоду інтродукції до нього асоціації грибів *Trichoderma harzianum* 128. Дослідження проведені протягом 2013–2015 рр. у лабораторії ґрунтової мікробіології Ін-ту с.-г. мікробіології та агропромислового виробництва НААН в умовах модельних і польових дослідів. Компостування передбачало попереднє визначення у субстраті оптимального співвідношення С:N на рівні 20:1 (змішування посліду з торфом і соломом у розрахованих кількостях). Наведено дані щодо динаміки розвитку амоніфікуювальних мікроорганізмів і азотфіксаторів, розвитку мікроміцетів і асоціації *Trichoderma harzianum* 128 у компостованих сумішах залежно від їх складу; впливу інтродукції *T. harzianum* 128 на показники якості компосту (виробничий дослід); впливу біоорганічного добрива на урожайність картоплі сорту Латона (польовий дослід). Зроблено висновок, що компостування субстрату на основі пташиного посліду за додавання асоціації *T. harzianum* 128 забезпечує інтенсифікацію мінералізаційних процесів і накопичення агрономічно цінних мікроорганізмів — активних деструкторів органічної речовини та продуцентів фізіологічно активних речовин. Отже, біокомпост є перспективним для використання в с.-г. виробництві.

УДК 631.86:631.445.24:631.582

2016.4.111. БІОЛОГІЧНА СИСТЕМА УДОБРЕННЯ У РІЗНОРОТАЦІЙНИХ СІВОЗМІНАХ НА ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТИХ ҐРУНТАХ / Мельничук А.О., Хохлов В.В. // Аграрна наука — виробництво. — 2016. — № 1. — С. 7.

Біологічна система удобрення, дерново-підзолисті ґрунти, сівозміни.

В Інституті сільського господарства Полісся НААН зроблено біологічну систему удобрення для різноротаційних сівозмін, яка передбачає залучення в колообіг усіх можливих місцевих органічних матеріалів (гній, сидерати, солома тощо) з метою підвищення біологічної активності ґрунту й відтворення його родючості. За результатами 5-річних досліджень встановлено, що внесення у 5-пільний сівозміні на 1 га сівозміної площі 12 т/га гною, заорювання 10 т зеленої маси бобово-злакового сидерату (пелюшка + овес) і 5 т соломи забезпечує продуктивність на рівні 5,43 т/га к.од., сприяє розширеному відтворенню гумусу (0,51 т/га на рік) та підвищенню його вмісту в ґрунті за 5 років на 0,09%. Вирощування у двопільній сівозміні просапної (картоплі) та зернової (жита озимого) культур за поєднання 20 т/га підстилкового гною, 7 т/га бобово-злакового сидерату (пелюшка + овес), 5 т/га соломи на 1 га сівозміної площі забезпечує збір з 1 га сівозміної площі 5,34 т к. од., підвищує на 0,16% уміст гумусу та забезпечує його надходження у кількості 0,97 т/га за рік. Розробку впроваджено у СТОВ “Заповіт”, Житомирська обл.

УДК 631.862

2016.4.112. ПІДДАТИ ОТРУТУ БІОКОНВЕРСІЇ / Дергодук Е. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 4. — С. 16–18.

Пташиний послід, органічне добриво, послідосховища, біоконверсія, біодеструкція, компост, аеробні і анаеробні процеси, органо-мінеральні біоактивні добрива (ОМБД).

Пташиний послід (ПП) — цінне органічне добриво, у якому залежно від підстилки міститься до 60–85% органічної речовини. Поживні речовини перебувають у доступній для рослин формі і легко переходять у водну витяжку: азоту 70–75%, фосфору — до 47% і калію майже до 100%. Крім макроелементів у посліді є мікроелементи — марганець, цинк, кобальт, мідь й ін. Водночас ПП — це агресивне джерело забруднення навколишнього природного середовища. Наведено інформацію про переваги посліду як добрива, недбалство при утилізації посліду та екологічні загрози, які

несе в собі свіжий ПП (токсичні властивості, що негативно впливають на початковий ріст і розвиток рослин; насиченість збудниками інфекційних захворювань, ін.). Наведено правила зберігання ПП за нормативом ВНТП-АПК 04-05, яких треба дотримуватись на промислових птахофабриках. Надано опис технології біоконверсії — найважливішого технологічного процесу одержання знезараженої компостної маси й основної складової для створення нового покоління органо-мінеральних біоактивних добрив (ОМБД). Відзначено науковий внесок Відділу агрохімії ННЦ "Ін-т землеробства НААН" у виробництво ОМБД за буртовою технологічною лінією. Автор звертається до широкого наукового загалу, вчених-агрохіміків й екологів, інвесторів і власників великих компаній із виробництва яєць і м'яса птиці щодо екологічної й економічної доцільності біоконверсії пташиного посліду, перетворення відходів на продукцію, яка сприятиме і бізнесу, і охороні навколишнього середовища.

УДК 633.11"324":631.8(251.1–17)

2016.4.113. РІСТ І РОЗВИТОК РОСЛИН ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В ОСІННІЙ ПЕРІОД ВЕГЕТАЦІЇ ЗАЛЕЖНО ВІД УМОВ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ / Гасанова І.І., Семенкова А.С., Носенко Ю.М. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2016. — № 9. — С. 67–70. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547512.

Пшениця озима, сорт, фон мінерального живлення, біометричні показники, маса рослин.

Метою досліджень було вивчити особливості росту та розвитку рослин нових сортів пшениці озимої (ПО) в осінній період вегетації залежно від елементів погоди та фону мінерального живлення. Дослідження проведено в ДП дослідне господарство "Дніпро" Ін-ту сільського господарства степової зони. Ґрунтовий покрив місця проведення досліджень — чорнозем звичайний малогумусний середньосуглинковий. Клімат зони помірно континентальний з річною кількістю опадів 514 мм та середньорічною температурою повітря 8,5°C. Сорти ПО, з якими проводились дослідження, — Благодарка одеська та Златоглава. Наведено дані щодо гідротермічних умов осіннього періоду вегетації ПО і стану рослин ПО на час припинення осінньої вегетації (2012–2014 рр.). В технології вирощування ПО після непарових попередників важливе місце посідає система удобрення посівів впродовж вегетації, при цьому особливе значення надається передпосівному внесенню мінеральних добрив. У складі повного добрива обов'язково повинен бути азот, адже після та-

ких попередників вміст даного елемента живлення рослин у ґрунті досить низький. Також необхідно дотримуватися оптимального співвідношення поживних речовин, що є запорукою отримання не тільки високого рівня урожайності, але й якісного продовольчого зерна. В умовах північного Степу після ячменю ярого в 2012–2014 рр. найбільші значення біометричних показників (висота, кількість пагонів, вузлових коренів, листків, маса рослин ПО) були в 2012 р. за сприятливих гідротермічних умов у передпосівний період і в період осінньої вегетації. Найкращі біометричні показники та найбільша маса рослин були у сортів Благодарка одеська та Златоглава за передпосівного внесення повного добрива, у складі якого містилося азоту 60–90 кг/га д.р. Значно менші значення показників одержано на ділянках, де вносили лише фосфорно-калійні добрива.

УДК 633.51:631.82(477.72)

2016.4.114. ПРОДУКТИВНІСТЬ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РЕЖИМУ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ В УМОВАХ СУХОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Коновалова В.М., Ніжеголенко В.М. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13. — С. 34–36. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 547519.

Льон олійний, мінеральне живлення, природне вологе забезпечення, олійність льону.

Мета досліджень — вивчити вплив різних режимів мінерального живлення на продуктивність льону олійного (ЛО) на фоні природного вологого забезпечення в умовах сухого Степу. Польові дослідження проводились на полях Асканійської державної с.-г. дослідної станції Ін-ту зрошуваного землеробства НААН у 2013–2015 рр. В однофакторному досліді передбачалося вивчення впливу доз внесення мінеральних добрив: $N_{30}P_{30}$, $N_{60}P_{45}$, $N_{90}P_{60}$ та без добрив (контроль), на фоні природного вологозабезпечення. Встановлено, що достовірний позитивний ефект від застосування добрив проявився в усіх варіантах досліді. Внесення добрив вплинуло на ріст, розвиток та формування врожаю. Наведено дані щодо продуктивності льону (висота рослин, см; маса насіння з 1 рослини, г; маса 1000 насінин, г; кількість насінин на 1 рослині, шт.). Також наведено дані щодо впливу добрив на врожай ЛО сорту Віра, олійність та вихід олії з гектара ЛО залежно від застосування добрив (середні дані за 2013–2015 рр.). Найбільшу врожайність ЛО сорту Віра (1,44 т/га) та вихід олії з одиниці площі (601 кг/га) отримано за внесення $N_{90}P_{60}$.

502/504 ОХОРОНА ПРИРОДИ. СТАЛИЙ РОЗВИТОК 631.92/.95 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ЕКОЛОГІЯ

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ГУДКОВ І.М.

УДК 504.054:[631.95+636+664]:539.16

2016.4.115. КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО РЕАЛІЗАЦІЇ РАДІОЗАХИСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРОСФЕРІ І ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ / Гудков І.М. // 4-й Міжнар. конгрес захисту навколишнього середовища. Енергоощадність. Збалансоване природокористування, м. Львів, 21–23 верес. 2016 р.: зб. матеріалів. — Львів, 2016. — С. 24. Шифр 547522.

Радіоекологія, агросфера, харчова промисловість, радіонукліди, радіаційна безпека.

Розроблено комплексний підхід до реалізації радіозахисних технологій в агросфері і харчовій промисловості. Зазначено, що населення, яке мешкає на забруднених радіонуклідами (Р.) територіях, до 90% дози одержує за рахунок внутрішнього опромінення, що формується споживанням продуктів харчування. Таким чином, відповідальність за радіаційну безпеку населення фактично покладається на виробників харчових продуктів — у першу чергу працівників АПК і харчової промисловості. З використанням досвіду великомасштабних радіаційних інцидентів, зокрема аварії на ЧАЕС у 1986 р., розроблено технології у сільському господарстві, які

дають змогу істотно зменшити вміст Р. у продукції протягом усього трофічного ланцюга. У рослинництві на його ланці ґрунт — рослина — це застосування хімічних меліорантів, зокрема вапнування кислих ґрунтів, яке знижує рухомість Р. у ґрунті та їх перехід у рослини; внесення підвищених норм фосфорних, калійних та органічних добрив і деяких мікроелементів, які блокують надходження в рослини ^{137}Cs і ^{90}Sr ; заміна культур у сівозміні на такі, що накопичують меншу кількість Р.; зміна режиму зрошення на поливних угіддях; внесення в ґрунт спеціальних сорбентів і комплексонів; зрештою — очищення ґрунту від Р. за допомогою спеціальних агро- і біотехнологій. У тваринництві на ланці рослини (корми) — тварини — це покращання кормової бази шляхом поверхневого чи докорінного поліпшення луків і пасовищ; зміни в раціонах годівлі тварин; підгодовування тварин мінеральними солями, мікроелементами; додавання до раціону ентеросорбентів, зокрема фероцину; перевід тварин перед забоем на чисті корми з метою виведення Р. з їх організму. На ланці продукція рослинництва і тваринництва — людина — це застосування первинних кулінарних і техно-

логічних методів переробки продукції з метою її очищення від Р.: виварювання овочів, грибів, м'яса; сепарування молока; виготовлення м'якого сиру тощо. Можливості харчової промисловості у цьому процесі дещо обмежені: переробка забрудненої Р. картоплі на крохмаль, молока — на тверді сири, вершкове масло, виділення цукрів та спирту з вуглевмісної продукції рослинництва та плодівництва. Комплексна реалізація радіозахисних прийомів (контрзаходів) на окремих етапах харчового ланцюга дає змогу на порядок і більше зменшити вміст ^{137}Cs і ^{90}Sr в основних дозуювальних продуктах — молоці, м'ясі, картоплі, овочах та іншій продукції і з урахуванням частки їх внеску в раціон людини зменшити дозу опромінення в декілька разів.

УДК 504.054:636(477.41)“737”

2016.4.116. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОМИСЛОВОГО ТВАРИННИЦТВА СУЧАСНОЇ АГЛОМЕРАЦІЇ / Тертична О.В., Пінчук В.О., Степанов Р.А., Бородай В.П. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 6. — С. 54–59. — Бібліогр.: 11 назв.

Екологія с.-г., тваринництво промислове, забруднення довкілля, біоенергетика, аміак (емісія).

Здійснено аналіз тенденцій розвитку тваринництва в умовах Київської обл. за останні 20 років й зроблено первинну екологічну оцінку впливу цієї галузі на стан довкілля в контексті сталого розвитку регіону. З'ясовано, що порівняно з 1995 р. поголів'я ВРХ та свиней у 2015 р. зменшилося в 7,3 та 1,4 раза відповідно, поголів'я птиці збільшилося в 2,4 раза. Визначено кількість твердих відходів тваринництва (1812,8 тис. т/рік), обсяги виділення аміаку (20674,8 тис. т). Забруднення відходами й стічними водами розглянуто як важливу екологічну проблему, що потребує екологічно безпечного й економічно доцільного вирішення. Зауважується, що обсяги біогазу, одержаного тваринницькими підприємствами, становлять 25 млн м³. Основою розв'язання екологічних проблем тваринництва є проведення системного моніторингу в зонах ведення інтенсивного тваринництва, виявлення індикаторів антропогенних забруднень і виконання природоохоронного законодавства. Подальший економічний розвиток сільського господарства Київщини за виробництва тваринницької продукції потребує використання екобезпечних сучасних технологій, що активізують відродження природно-ресурсного потенціалу регіону та не порушують природні екосистеми.

УДК 504.056:504.453(477.85)

2016.4.117. ДОБУВАННЯ ГРАВІЙНОЇ СУМІШІ З РУСЕЛ ГІРСЬКИХ РІЧОК БУКОВИНИ: ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ / Жаріков Г.А. // Екологічний вісник. — 2016. — № 2. — С. 21–22.

Руйнування русел гірських річок, видобування гравію з русел річок, екологічні ризики.

Висвітлено питання впливу на довкілля видобування гравійної суміші з русел гірських річок Буковини. Слід зазначити, що екологічна криза й небезпечні для людей явища техногенно-екологічного характеру спричинені антропогенним навантаженням на навколишнє середовище й ігноруванням нормативів екологічної безпеки. Це значною мірою стосується й річок з валуно-гальково-гравійними руслами. Вважалося, що вплив кар'єрів є переважно локальним і поширюється на певних ділянках річок (вгору та вниз від локальної ділянки кар'єру). Але картина поступово змінювалась. Наприкінці 80-х років було заборонено діяльність потужних кар'єрів у руслах річок. Точковий відбір алювію на інших ділянках, тим більше несанкціонований, був відносно невеликим за обсягом. Останнім часом набули поширення так звані “руслорегулювальні” роботи, які активно підтримувала у свій час попередня влада та наближені до неї бізнес-структури. Щороку з гаслом “руслорегулювання” без наукового й екологічного обґрунтування з русел та заплав річок краю вибирають близько 0,5 млн м³ гравійної суміші. Це є надзвичайним за своїми масштабами втручанням у природні екосистеми, яке однозначно негативно впливає на екологічний стан і річок, і регіону в цілому. Спостереження й дослідження свідчать, що за останні роки врізання (пониження вертикального положення) русел річок відбулося на дуже багатьох їхніх ділянках. Його вже не можна характеризувати як локальне явище. Світова й українська практика свідчить про значну шкоду, якої завдає довкіллю видобування гравію

з річок. Наслідками неконтрольованого видобутку гравію та піску будуть забруднення води, зменшення водності, міграція русла, активізація водної ерозії берегів, зменшення фільтраційної здатності річки, руйнування природних нерестовищ. Добування руслового гравію та піску спричиняє зміни русла, зниження рівня ґрунтових вод, підмивання берегоукріплювальних споруд та інші негативні явища, які, у свою чергу, зменшують здатність річки до водопоглинання і тим самим збільшують вірогідність настання катастрофічних наслідків у результаті повеней. Незважаючи на наведені факти та заяви громадських організацій, розпорядженням Чернівецької обласної держадміністрації від 25 вересня 2015 р. № 644 було затверджено чергову Регіональну програму робіт з розчистки та регулювання русел річок Чернівецької обл. на період 2015–2019 рр. Залишаються незрозумілими критерії, якими керувалися особи, які визначили необхідність та допустимість здійснення “руслорегулювання” з вилученням руслового алювію на кожній з 47 ділянок. Обґрунтовано висновки, що Регіональна програма дає змогу “обраним” бізнес-структурам протягом 5 років здійснювати надкорисну діяльність — добувати під час регулювання русел гальково-піщаний матеріал (корисна копалина загальнодержавного значення) без відповідних дозволів на користування надрами, нехтуючи нормами екологічної безпеки та раціонального природокористування.

УДК 504.062(4)“737”

2016.4.118. БІБЛІОТЕКА ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЛІГИ. СЕР. ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ / редкол.: Тимочко Т.В. (голов. ред.) [та ін.]. — К., 2016. — № 7: Оновлена стратегія збалансованого розвитку ЄС. — 35 с.

Збалансований (сталый) розвиток, виникнення і становлення концепції збалансованого розвитку, оновлена стратегія збалансованого розвитку.

Висвітлено сутність поняття “збалансований (сталый) розвиток” (ЗСР), який є шляхом до збереження суспільства. Зазначено, що ЗСР — це такий розвиток країн і регіонів, за якого економічне зростання, матеріальне виробництво і споживання, а також інші види діяльності суспільства відбуваються в межах, які визначаються здатністю екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішніх і майбутніх поколінь. Концепція збалансованого розвитку стала відповіддю на виклик часу. Вона є альтернативою панівній споживацькій моделі розвитку, де природа лише джерело сировини для виробництва різних товарів. Головними принципами ЗСР є: поєднання збереження природи і розвитку суспільства; задоволення основних потреб людини; досягнення рівності й соціальної справедливості; забезпечення соціального самовизначення та культурного різноманіття; підтримання цілісності екосистем. Першою віхою в історії становлення концепції ЗСР можна вважати Конференцію ООН з проблем навколишнього середовища, що відбулася в Стокгольмі у червні 1972 р., де було вперше внесено до міжнародного порядку денного питання про взаємозв'язок між економічним розвитком і погіршенням стану навколишнього середовища. Наведено основні положення оновленої стратегії збалансованого розвитку ЄС, яку було ухвалено Європейською Радою у Брюсселі 16 червня 2006 р.

УДК 504.53.052/54:634.445.4:631.452:631.459(477.62)

2016.4.119. СТАБІЛЬНІСТЬ РОДЮЧОСТІ ЧОРНОЗЕМІВ ЗВИЧАЙНИХ ТА ЇХ ПОЛІПШЕННЯ В УМОВАХ ЕРОЗІЙНО СТИЙКИХ АГРОЛАНДШАФТІВ ДОНЕЦЬКОГО РЕГІОНУ / Зуза В.О., Тютюнник Н.В., Качанова О.В. // Аграрна наука — виробництво. — 2016. — № 2. — С. 5.

Агрорландшафт, родючість ґрунтів, ерозія ґрунтів, чорнозем звичайний, сівозмінна.

Здійснено аналіз протиерозійних підходів щодо виявлення ерозійної небезпеки ґрунтів за допомогою заходів постійної дії: контурно-меліоративного землеробства; основних заходів у сфері охорони і відтворення родючості земель завдяки сівозмінам і системам обробітку ґрунту. Розробка забезпечує високу дефляційну стійкість поверхні ґрунту, де відсоток ґрундоватості збільшується до 90%; зменшує щільність будови ґрунту під культурами сівозміни до 1,24 г/см³, збільшує продуктивність пшениці озимої до 47 ц/га, покращує волого-

забезпеченість у метровому шарі ґрунту до 50%, забезпечує поповнення гумусу на 1,7 т/га. Для стабільної родючості чорноземів звичайних запропоновано шляхи раціонального використання ерозійно стійких агроландшафтів в умовах Донбасу, у яких розкрито наступні протиерозійні заходи: ландшафтні (гідротехнічні); система сівозмін (ґрунтозахисна); агротехнічні (система обробітку ґрунту); біологічні (посів багаторічних трав, лісомеліоративні); контроль земель с.-г. призначення при здійсненні виробничої діяльності землевласниками та землекористувачами. Економічний ефект — скорочення витрат на 700 грн/га; збільшення чистого прибутку на 1194 грн/га, рівня рентабельності на 8,4%. Екологічний ефект — забезпечення поповнення гумусу на 1,7 т/га, зменшення втрат фізичної маси ґрунту від дефляції на 0,7 т/га. Запропоновано розробку впроваджено у ДП ДГ “Донецьке” Донецької області на площі 500 га.

УДК 504.54.062.4:504.453(477.54)

2016.4.120. ЕКОЛОГІЧЕСКОЕ ОЗДОРОВЛЕНИЕ БАСЕЙНА РЕКИ СЕВЕРСКИЙ ДОНЕЦ — ОСНОВА ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КП “ХАРЬКОВВОДОКАНАЛ” ВО ВЗАИМОДЕЙСТВИИ С СЕВЕРСКО-ДОНЕЦКИМ БУВР / [Коринько И.], Пилиграмм С. // Водне господарство України. — 2016. — № 4: спец. вип.: День Сіверського Дінця — 10 років спільних дій... — С. 35–37.

Екологія гідросфери, екологічне оздоровлення річок, екологічна безпека.

Висвітлено питання впровадження в життя розробленого інвестиційного регіонального проекту “Екологічне оздоровлення басейну р. Сіверський Донець і поліпшення якості питної води”. Розробка проекту була продиктована необхідністю сконцентрувати в одному документі всі вимоги урядової комісії, створеної для ліквідації наслідків аварії на Диканівських очисних спорудах. Зокрема для забезпечення працездатності системи водовідведення необхідно впроваджувати новітні технології в процес біологічного очищення стоків. Не вирішено проблему утилізації осаду, що утворюється після біологічного очищення стічних вод. Міжнародним банком реконструкції і розвитку виділено кредит у сумі 75,8 млн дол. для реалізації інвестиційного проекту “Удосконалення системи муніципального господарства каналізаційних очисних споруд, м. Харків”, який має вирішити проблему утилізації осаду. У 2013 р. завершено переобладнання всіх каналізаційних насосних станцій міста, зокрема було замінено насосне обладнання на менш енергомістке виробництва фірми “FLYGT” (Швеція), здатне працювати в затопленому стані. Розроблено пілотний проект зі створення дослідно-промислової установки для глибокого очищення стічних вод від біогенних сполук азоту і фосфору. Весь цей комплекс заходів дав змогу істотно знизити негативний вплив на стан басейну р. Сіверський Донець і навколишнього природного середовища.

УДК 504.662:633.8:582.949.2

2016.4.121. ЕКОЛОГІЧНИЙ ЕФЕКТ ВИРОЩУВАННЯ ШАНДРИ ЗВИЧАЙНОЇ (MARRUBIUM VULGARE L.) / Деркач В.О., Куценко Н.І. // Агроекологічний журнал. — 2016. — № 2. — С. 46–49. — Бібліогр.: 5 назв.

Шандра звичайна, фітоценоз, біорізноманіття, апіпродукти, ерозія ґрунту.

Проведено комплексні дослідження аборигенної лікарської рослини — шандри звичайної (ШЗ), спрямовані на введення її у промислову культуру. Сировинні ресурси рослини є значними для здійснення промислових заготівель. У колекції Дослідної станції лікарських рослин Ін-ту агроекології і природокористування НААН (ДСЛР) ШЗ вирощується з 1927 р. Необхідно підкреслити, що ШЗ є новою лікарською культурою, яка не загрожує екогенною експансією у фіто- чи агроценозах, адже вирощується в межах первинного ареалу. У процесі досліджень проведено порівняння за комплексом ознак рослин 18 зразків, зібраних у природних популяціях та одержаних з колекції наукових установ України. Виокремлено найперспективніший для селекції зразок та створено високопродуктивний сорт ШЗ Медунічка, який рекомендовано для вирощування в Лісостепу України. Обґрунтовано висновки, що вирощування ШЗ на лікарську сировину сприятиме прогнозованому одержанню додаткових позитивних ефектів: зменшенню навантаження на фітоценози під час заготівлі

рослинної сировини; протидії водній та вітровій ерозії ґрунту за рахунок глибокого проникнення кореневої системи в ґрунт та багаторічного вирощування на одному місці; підвищенню якості апіпродуктів та продуктивності пасік; збільшенню біорізноманіття агроценозів.

УДК 631.459.2

2016.4.122. АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ВСТАНОВЛЕННЯ СТУПЕНЯ ЕРОЗІЙНОЇ НЕБЕЗПЕКИ СХИЛОВИХ УГІДЬ / Назарок П.Г. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 8. — С. 72–76. — Бібліогр.: 16 назв.

Ерозія водна, схилі угіддя, ерозійна небезпека.

Здійснено порівняння та аналіз підходів до встановлення ерозійної небезпеки угіддя на основі їх віднесення до технологічної групи та за допомогою гідромеханічної моделі ерозії Ц.Є. Мірцхулаві (ГМЕ). Верифікацію ГМЕ проводили методом обліку змиву згідно з результатами обмірювання водорівняків. Зазначено, що в охороні ґрунтів загальноприйнятою практикою є нормування антропогенного навантаження на технологічні групи земель і при цьому єдиним критерієм виділення таких груп виступає кут нахилу земної поверхні. Наразі набув чинності ДСТУ з розрахунку потенційних втрат ґрунту за допомогою ГМЕ. Даний Держстандарт враховує базові гідрометеорологічні, геоморфологічні, гідрологічні та ґрунтові показники, які визначають величину потенційних втрат ґрунту, і дають змогу приймати зважені ґрунтоохоронні проектні рішення. Слід зазначити, що віднесення угіддя до технологічної групи має ознаки якісної процедури, а це унеможливорює обґрунтоване складання сівозміни та агротехнічних засобів для ерозійно безпечної використання угіддя. Основною проблемою при використанні ГМЕ є точність аргументів, що вводяться. Некоректність їх уведення спричиняє багаторазове збільшення (зменшення) прогнозних значень. Вказано на необхідність формування бази даних достовірних значень аргументів для сценаріїв ерозійної події.

УДК 631.95:332.334

2016.4.123. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЗЕМЛЕУСТРОЮ НА ЗЕМЛЯХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ / Дудич Г.М., Ступень Н.М. // Збалансоване природокористування. — 2016. — № 2. — С. 138–140. — Бібліогр.: 10 назв.

Агроекологія с.-г., землеустрій, еколого-економічні аспекти землеустрою.

Розглянуто еколого-економічні аспекти землеустрою на землях с.-г. призначення, а також проаналізовано існуючі дослідження з цієї тематики. Розроблено науково обґрунтовані пропозиції для раціонального використання земель с.-г. призначення й запропоновано заходи щодо вдосконалення землеустрою на цих землях. Для вдосконалення системи землеустрою на землях с.-г. призначення необхідно здійснити такі заходи: узгодити проекти землеустрою на регіональному рівні (проекти створення нових і впорядкування існуючих землеводільних і землекористувальних, проекти еколого-економічного обґрунтування угідь та сівозмін) зі схемами землеустрою на території району та відповідно з регіональними та національними програмами використання земель; оновити планово-картографічну основу із масштабним обстеженням ґрунтів; оптимізувати структуру посівних площ в агроформуваннях; надавати державну підтримку с.-г. кооперації, особливо невеликим товаровиробникам; виплачувати дотації агровиробникам, які підвищують рівень зональної спеціалізації. У перспективі пріоритетними напрямками діяльності с.-г. підприємств в усіх природно-кліматичних зонах країни має стати розвиток галузей молочного і м'ясного скотарства, а в Поліссі й Лісостепу — також виробництво зернових і технічних культур.

УДК 631.95:504.054:631.811.98:615.9

2016.4.124. ГОСТРА ТОКСИЧНІСТЬ НОВИХ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ РОСЛИН — ПОХІДНИХ N-ОКСИД ПІРИДИНУ / Васецька О.П. // Сучасні проблеми токсикології, харчової та хімічної безпеки. — 2016. — № 3. — С. 5–11. — Бібліогр.: 24 назви.

Забруднення довкілля, агроекологія, регулятори росту рослин, токсичність стимуляторів росту рослин, токсикологічні дослідження.

Проведено дослідження з метою визначення за критерієм гострої токсичності (ГТ) небезпечності для людини й довкілля нових регуляторів росту рослин (РРР) — метильних похідних N-оксид піридину у формі комплексів з органічними кислотами й солями металів, а також доцільності подальших токсикологічних досліджень, необхідних для визначення можливості впровадження цих речовин у сільське господарство за призначенням. Результати дослідження ГТ 13 нових РРР засвідчили, що вони є малотоксичними для щурів і мишей та помірно токсичними для інфузорій *Tetra hymena pyriformis* W. Показано можливість екстраполяції ГТ із інфузорій на тварин. Зазначено, що комплекси N-оксид-2-метил піридину і N-оксид-2,6-диметил піридину з органічними кислотами (бурштинова і малеїнова) або солями металів ($ZnCl_2$, ZnI_2 , $CoCl_2$, CoI_2 , $MnCl_2$) за гострою пероральною токсичністю для тварин є малотоксичними речовинами і можуть бути рекомендовані для подальших досліджень щодо оцінки їх небезпечності для людини та можливості застосування в сільському господарстві за призначенням.

УДК 631.95:614.7:632.954:[633.1+633.15+633.854.78]

2016.4.125. ТОКСИКОЛОГО-ГИГИЕНИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА И РЕГЛАМЕНТАЦИЯ ПРИМЕНЕНИЯ ГЕРБИЦИДОВ НА ОСНОВЕ ТРИБЕНУРОН-МЕТИЛА ДЛЯ ЗАЩИТЫ ЗЕРНОВЫХ ЗЛАКОВЫХ КУЛЬТУР, КУКУРУДЗЫ И ПОДСОЛНЕЧНИКА / Лепёшкин И.В. // Сучасні проблеми токсикології, харчової та хімічної безпеки. — 2016. — № 2. — С. 5–10. — Бібліогр.: 22 назв.

Агроєкотоксикологія, гербіциди, хімічний захист рослин, зернові культури, кукурудза, сояшник, трибенурон-метил.

Здійснено токсиколого-гігієнічну оцінку трибенурон-метилу (ТБ-М) різних виробників і гербіцидів на його основі, а також проведено дослідження щодо розробки гігієнічних регламентів застосування препаратів у сільському господарстві на посівах зернових злакових культур, кукурудзи і сояшника. Встановлено, що за лімітуючим показником токсичності ТБ-М віднесено до пестицидів 3-го класу небезпеки. За показником “стабільність у ґрунті”, “стабільність у воді”, “стійкість у вегетуючих с.-г. культурах” ТБ-М належить відповідно до пестицидів 3–4-го, 2-го і 3-го класу небезпеки відповідно. За лімітуючим показником токсичності досліджувані гербіциди, які містять як діючу речовину ТБ-М, віднесено до пестицидів 3-го класу небезпеки. Максимально допустимий рівень вмісту залишкових кількостей ТБ-М у зерні хлібних злаків — 0,02 мг/кг (межа кількісного визначення методом високоефективної рідинної хроматографії (ВЕРХ) — 0,02 мг/кг), зерні кукурудзи — 0,05 (межа кількісного визначення методом ВЕРХ — 0,05); кукурудзяній олій — не потрібно; насінні сояшника — 0,02 (межа кількісного визначення методом ВЕРХ — 0,02); олій сояшниковій — не потрібно. Рекомендації про недоцільність нормування і контролю вмісту залишкових кількостей ТБ-М в олій кукурудзи і сояшника розроблено, виходячи з токсиколого-гігієнічної характеристики діючої речовини (3-й клас небезпеки за токсичністю, Т50 в рослинах — 6,9–9,9 діб, низької ліпофільності, відсутності залишкових кількостей діючої речовини в урожаї) та тривалого вегетаційного періоду для озимих культур, кукурудзи і сояшника. Строк очікування до збирання врожаю зернових злакових культур, кукурудзи і сояшника визначати не треба. Застосування гербіцидів на основі ТБ-М у сільському господарстві України на зернових злакових культурах, кукурудзі і сояшнику за дотримання гігієнічних нормативів і регламентів не є небезпечним з позицій можливості забруднення залишковими кількостями трибенурон-метилу зерна врожаю хлібних злаків, кукурудзи, насіння сояшника, кукурудзяної і сояшникової олій.

УДК 631.95:631.438:504.5.053(477.65)

2016.4.126. СУЧАСНИЙ РАДІОЛОГІЧНИЙ СТАН ҐРУНТІВ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Стоянова С.А. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13: Стан та перспективи розвитку агропромислового виробництва України: матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і спеціалістів, 24–25 берез. 2016 р. — С. 75–78. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 547519.

Агроєкологія, радіоактивне забруднення ґрунту, деградація ґрунту, радіонукліди, моніторинг ґрунту.

Проведено дослідження з метою уточнення факторів впливу на величину радіоактивного забруднення різних типів ґрунтів радіонуклідами ^{137}Cs і ^{90}Sr у Кіровоградській області. Для цього було використано стаціонарні контрольні майданчики спостереження, закладені в 1976 р. Зазначено, що доаварійна ситуація області характеризувалась стабільним рівнем радіоактивності. Забруднення ^{137}Cs коливалось від 0,04 до 0,05 Ki/km^2 , ^{90}Sr — від 0,03 до 0,04 Ki/km^2 , гамма-фон становив 13–16 мкР/год. У 1986 р. внаслідок аварії на ЧАЕС, відбулося різке підвищення радіаційного стану. Вміст ^{137}Cs у ґрунтах був на рівні 0,09–0,72 Ki/km^2 , радіостронцію 0,06–0,37 Ki/km^2 . Гамма-фон у цей період коливався від 30 до 500 мкР/год. Найзабрудненішими виявилися чорноземи опідзолені в Новомиргородському районі та чорноземи регровдані в Новоархангельському, у яких вміст ^{137}Cs становив 0,72–0,41 Ki/km^2 та ^{90}Sr — 0,37–0,11 Ki/km^2 відповідно. У 1987 р. відбулося різке зниження гамма-фону в результаті розпаду короткоживучих радіонуклідів. У подальшому на всіх контрольних майданчиках відбулося зниження вмісту ^{137}Cs (у середньому на 20%). Що стосується ^{90}Sr , то на деяких майданчиках його вміст підвищився. Проведені дослідження на контрольних ділянках дали можливість встановити для орного шару ґрунту межі концентрації радіонуклідів ^{137}Cs і ^{90}Sr у 2014–2015 рр. Максимальний рівень вмісту ^{137}Cs було зафіксовано в с. Оситняжка Кіровоградського р-ну та в с. Суботці Знаменського р-ну 0,27 та 0,25 Ki/km^2 відповідно. Лабораторні дослідження довели, що вміст ^{90}Sr у ґрунтах області знаходиться майже на одному рівні і становить від 0,04 до 0,08 Ki/km^2 . Активність радіонуклідів не перевищувала ДР-2006 для пшениці 50 Бк/кг по ^{137}Cs і 20 Бк/кг по ^{90}Sr й становила 4,25 Бк/кг по радіоцезію та 2,6 Бк/кг по радіостронцію. В інших с.-г. культурах теж не було зафіксовано підвищення активності радіонуклідів. Зроблено висновок, що ґрунти Кіровоградщини завдяки своєму генетичному й гранулометричному складу по-різному впливають на сорбцію радіонуклідів, зумовлюючи різний рівень надходження їх у рослини, але активність їхня не перевищувала ДР. Отже, продукція, вирощена на цих ґрунтах, придатна для споживання й переробки та може використовуватись у дієтичному і дитячому харчуванні.

УДК 631.95:631.44.48:631.459.2:631.6.02:631.5

2016.4.127. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ СХИЛОВИХ ЗЕМЕЛЬ / Назарок П.Г. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 9. — С. 76–81. — Бібліогр.: 21 назва.

Агроєкологія, ерозія ґрунтів, схилі землі, сівозмінна, захист ґрунтів від ерозії.

Розглянуто шляхи оптимізації просторового розміщення сівозмін на схилі землях (СЗ), які ґрунтуються на принципах екологічної раціональності та економічної збалансованості використання СЗ. Зменшення врожайності с.-г. культур і збільшення виробничих витрат на СЗ спонукає до пошуку підходів економічно-ефективного їх використання без розриву з ґрунтоохоронними позиціями. Опрацьовано можливі сценарії оптимізації розташування сівозмін на схилі землях агроформувань із застосуванням моделі ерозії Ц.Є. Мірцхулаві. Просторове розміщення сівозмін не можна проводити, спираючись на одну з груп критеріїв — екологічну чи економічну. Комбінаторна оптимізація є раціональним й універсальним інструментарієм просторової оптимізації розміщення сівозмін. Для підвищення економічних й екологічних показників виробництва продукції рослинництва на схилі землях необхідне зниження значення протиерозійного показника с.-г. культур (проміжні культури, агротехнічні й лісомеліоративні заходи тощо), підвищення рівня родючості еродованих ґрунтів, збільшення врожайності вирощуваних культур.

УДК 631.95:631.453:504.054:[631.84+646.4/8]

2016.4.128. ВПЛИВ АМІАЧНОЇ СЕЛІТРИ НА КОНЦЕНТРАЦІЮ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У ҐРУНТІ / Ткачук О.П. // Збалансоване природокористування. — 2016. — № 2. — С. 162–165. — Бібліогр.: 6 назв.

Забруднення ґрунту, селітра аміачна, важкі метали, свинець, мідь, цинк, кадмій, токсичність ґрунту.

Наведено результати досліджень щодо концентрації важких металів (свинець, кадмій, мідь і цинк) у ґрунті після внесення різних норм мінерального азоту з мінеральним добривом аміач-

на селітра (АС). Показано динаміку зміни концентрації свинцю в ґрунті залежно від зростання норми мінерального азоту. Встановлено, що АС, яку використовують для удобрення основних польових культур, містить у своєму складі свинець. З'ясовано, що внесення АС не позначається на зміні концентрації в ґрунті кадмію, міді й цинку. Підвищення норми азоту в АС, внесененого під кормову багаторічну траву стоколос безостий, збільшує забруднення ґрунту свинцем у 1,5–2,0 рази на кожні 30 кг/га мінерального азоту АС, а від 30 до 60 кг/га — у 10 разів порівняно з концентрацією свинцю в ґрунті до внесення добрива. Слід зазначити, що внесення 210 кг/га діючої речовини мінерального азоту з АС спричиняє накопичення свинцю в ґрунті 6,00 мг/кг за вмісту свинцю в ньому до внесення АС 0,01 мг/кг ґрунту. За досліджуваних вихідних умов концентрація свинцю в ґрунті при однорічному внесенні 210 кг/га мінерального азоту АС не є токсичною, проте при щорічному внесенні високих норм АС або вищій початковій концентрації свинцю в ґрунті можливе підвищення його накопичення до критичних показників. У зв'язку з цим у господарствах, які використовують високі норми аміачної селітри протягом тривалого часу, необхідно здійснювати постійний моніторинг його вмісту в ґрунті.

УДК 631.95:631.86/.87:633.112.9"321"

2016.4.129. ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНИХ БІОПРЕПАРАТІВ ТА ДОБРИВ НА ВМІСТ ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ЖИВ-

ЛЕННЯ В ЗЕРНІ ТРИТИКАЛЕ ЯРОГО / Августинович М.Б. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2016. — Вип. 1. — С. 110–117. — Бібліогр.: 15 назв.

Агроекологія, біопрепарати, добрива гумінові, екологічна безпека, тритикале яре.

Досліджено реакцію сортів тритикале ярого (ТЯ) на дію мікробіологічного препарату Азотер та гумінового добрива за показниками вмісту поживних елементів у зерні. Представлено результати впливу екологічно безпечного біопрепарату та добрив на вміст поживних елементів у зерні ТЯ. Встановлено, що найбільший вплив на зростання вмісту поживних елементів у зерні ТЯ досліджуваних сортів Оберіг Харківський і Лосинівське мають варіанти з використанням мікробіологічного препарату Азотер і гумінового добрива. Найвищі показники вмісту елементів живлення, зокрема азоту, зафіксовано на варіантах із мікробіологічним препаратом. Це пов'язано з властивістю складових препарату Азотер фіксувати і відновлювати атмосферний азот. Внесення мінеральних добрив не сприяє зростанню вмісту азоту, фосфору та калію в зерні ТЯ, що вказує на низьку ефективність їх застосування. Одержані результати свідчать про доцільність виключення мінеральних систем удобрення тритикале ярого, що відповідно зменшить антропогенне навантаження на с.-г. угіддя Західного Лісостепу України.

632 ХВОРОБИ РОСЛИН. ШКІДНИКИ РОСЛИН. ЗАХИСТ РОСЛИН

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

Науковий консультант — академік НААН ЛІСОВИЙ М.П.

УДК 632.1:633.34

2016.4.130. НАЙБІЛЬШ ПОШИРЕНІ ХВОРОБИ СОЇ В ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ І КОНТРОЛЬ ЇХ РОЗВИТКУ / Корнійчук М.С., Поліщук С.В., Ляска С.І. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 61. — С. 177–187. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 06 547786.

Соє, бактеріальні та грибні хвороби, збудники, ураженість рослин, контроль розвитку хвороб.

Мета досліджень — провести моніторинг грибних і бактеріальних хвороб сої, уточнити симптоми прояву найбільш поширених хвороб, встановити можливість контролю їх розвитку застосуванням стійких сортів, оптимальних строків сівби та біологічних засобів захисту рослин. Дослідження провели впродовж 2012–2014 рр. у дослідному господарстві "Чабани" ННЦ "Ін-т землеробства НААН". Установлено, що найголовнішими хворобами сої в зоні Лісостепу України є грибні (пероноспороз, септоріоз, аскохітоз) та бактеріальні (кутаста плямистість листя і пустульний бактеріоз). Наведено опис хвороб сої; ураженість сої грибними та бактеріальними хворобами за різних строків сівби, сорт сої Юг-30 (2012–2014 рр.); вплив біологічних препаратів (Ековітал, Вітавакс, Мікосан, Хетомік, Гаупсин, Триходермін, Триходермін + Ековітал) на ураженість сої грибними хворобами. Важливими заходами контролю розвитку хвороб сої є вирощування стійких проти них сортів, оптимальні строки сівби та біологічні препарати фунгіцидної дії.

УДК 632.3/.4:633.11

2016.4.131. ЩО "ПОРАДИТЬ" ФІТОЕКСПЕРТИЗА НАСІННЯ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ / Рожкова Т., Карпенко К. // Agroexpert. — 2016. — № 9. — С. 40–43.

Фітоекспертиза насіння, пшениця озима, фітопатогенні гриби, бактерії, віруси, проростання насіння, альтернاریоз.

Методи і методологія проведення фітоекспертизи дуже суперечливі і відстають від сучасних вимог виробництва. Тому українські аграрії минають цю процедуру і всі намагаються протруїти насіння озимої пшениці. Наразі запропоновані такі основні методи фітоекспертизи насіння (ФН): макроскопічний, обмивання насіння, біологічний, аналізу зародків та

люмінесцентний. Наведено характеристику вказаних методів, вказано на їх недоліки. Більш репрезентативним вважають біологічний метод, який дає змогу виділити збудника. Розглянуто природну взаємодію: насіння — ґрунт — умови, зокрема новий спосіб ФН зернових культур, який враховує умови вирощування культури (патент Р.І. Сафіна та ін.). Проаналізовано насіння пшениці врожаю 2016 р. із Сумщини біологічним методом з висівом його на поживне середовище. Зразки отримали з Білопільського та Сумського районів. Наведено результати фітопатологічної експертизи насіння пшениці озимої врожаю 2016 р. вказаних районів. Питання шкідливості альтернاریозу для насіння пшениці озимої досі повністю не вивчене не лише в Україні, але й у світі. Більшість вітчизняних вчених схиляється до думки, що гриби із роду *Alternaria* не впливають на проростання насіння. Але існує і діаметрально протилежна думка (аргентинські вчені E. Perello і S. Larran) — гриби *Alternaria* впливають не лише на схожість, але і на подальший розвиток рослин. Питання потребує ретельного дослідження, оскільки останніми роками спостерігається значне зараження насіннєвого матеріалу пшениці озимої на території всієї України.

УДК 632.361:595.70

2016.4.132. ЕНТОМОПАТОГЕННІ НЕМАТОДИ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР ВІД ШКІДЛИВИХ КОМАХ / Сігарьова Д.Д., Ковтун А.М., Харченко В.В. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 61. — С. 280–290. — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 06 547786.

Ентомопатогенні нематоди, Steinernema, Heterorhabditis, інвазійні личинки, культивування, велика воскова міль, штучне середовище.

На основі аналізу літературних джерел вітчизняних та зарубіжних авторів висвітлено можливість використання ентомопатогенних нематод (ЕН) родів *Steinernema* (S) та *Heterorhabditis* (H) у системі захисту с.-г. культур, розглянуто систематичне положення та особливості біології ЕН, наведено методи їх культивування на личинках комах-хазяїв та штучних середовищах у лабораторних умовах. Зроблено

висновок про те, що ЕН родів *S* і *H* завдяки симбіозу з бактеріями родин *Enterobacteriaceae* здатні спричинити швидку загибель комах, у т.ч. ґрунтоживучих і прихованоживучих. Завдяки цим властивостям їх використовують у захисті рослин у вигляді біопрепаратів нового покоління. Їх переваги полягають у тому, що вони діють на шкідливих комах на стадії личинки, лялечки. Препарати легко застосовувати в польових умовах, оскільки їх можна вносити в ґрунт та на рослини будь-яким типом обприскувача і проводити лише одну обробку на 2–3 роки (завдяки тривалому зберіганню личинок у ґрунті). Майже 20 країн світу виробляють і продають 36 біопрепаратів на основі 8 видів ЕН. В Україні процеси створення біопрепаратів на основі ЕН на початковій стадії. Ентомопатогенні нематоди родів *S* і *H* дають можливість випробувати їх проти різних комах у лабораторних умовах.

УДК 632.9

2016.4.133. КОМПЛЕКС ШКІДЛИВОЇ БІОТИ В АГРОЕКОСИСТЕМАХ УКРАЇНИ / Борзих О.І. // *Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб.* — К., 2015. — Вип. 61. — С. 3–10. — Бібліогр.: 23 назви. Шифр 06 547786.

Хвороби, шкідники та бур'яни в агроценозах, видовий склад, методи захисту, агроекосистеми.

Фітосанітарні заходи не завжди вирішують ентомологічні, фітопатологічні та гербологічні проблеми. Незважаючи на постійне оновлення переліку хімічних засобів захисту рослин від хвороб, шкідників та бур'янів, фітосанітарний стан агроценозів не змінюється. Наведено дані щодо поширених в Україні шкідників (загалом близько 400 видів, у т.ч. 120 — здатних завдавати посівам та насадженням відчутної шкоди). Серед найшкодочинніших: мишоподібні (8,0%); нематоди (1,5%); кліщі (1,5%); комах (81,0%). Регуляція шкідливих організмів в агроценозах польових культур поєднує основні методи захисту рослин: карантинний, організаційно-господарський, агротехнічний, імунологічний, біологічний, фізико-механічний і хімічний. Надмірна спеціалізація господарств України та необґрунтоване збільшення частки площ під посівами зернових культур і соняшнику (наведено дані щодо структури посівних площ основних культур в Україні за 1990 та 2012 рр.) призводить до грубого порушення сівозміни в агроценозах, що збільшує чисельність шкідливих організмів (ШО) в агроекосистемах. Тому важливим заходом з регуляції чисельності ШО в агроекосистемах є стабілізація і оптимізація структури посівних площ, особливо щодо затратних культур, наприклад, соняшнику. Розроблення зональних інтегрованих систем регуляції чисельності ШО необхідно здійснювати з урахуванням структури посівних площ, комплексу ШО та домінування їх видів, абіотичних та біотичних властивостей зони, використання стійких сортів та гібридів, системи обробітку ґрунту, ефективного використання біометоду та безпечного застосування пестицидів.

УДК 632.9:633.15

2016.4.134. ЩО ЗАВАДИЛО “ЦАРИЦІ ПОЛІВ” ОТРИМАТИ ВИСОКУ ВРОЖАЙНІСТЬ У 2016 РОЦІ? / Рожкова Т. // *Agroexpert*. — 2016. — № 11. — С. 40–43.

Кукурудза, системи захисту, шкідники кукурудзи, кукурудзяний жук, іржа кукурудзи, хвороби листя кукурудзи, кукурудзяний метелик, фузаріоз.

За значних посівних площ кукурудзи не лише збільшуються обсяги виробництва, але і загострюються проблеми зі шкідливими організмами. На великих площах розширюються видовий склад, чисельність, шкідливість цих організмів. Відомо близько 400 видів комах, із яких у нашій країні поширені майже 200, а найшкодочиннішими є 22 види. З 2001 р. з'явився західний кукурудзяний жук, який може стати нездоланною проблемою на кшталт колорадського жука на картоплі. Наведено дані щодо стійкості гібридів кукурудзи до кукурудзяного метелика та фузаріозу качанів; пошкодження насіння та паростків кукурудзи ківсяком плямистим, підвищення чисельності попелиць у поточному році через вологі умови. Відзначено масове поширення іржі та плямистості. Хвороби листя кукурудзи (іржа) пов'язують із ймовірним зв'язком із вирощуванням гібридів, не стійких до місцевих популяцій збудника — *Puccinia sorhi* Schw — дводомного гриба, який вдало пристосувався розвиватись лише на кукурудзі. Окрім іржі розглянуто інші проблеми: хвороби, зокрема

плямистість листя, збудником якої є гриби; шкодочинність стеблових кукурудзяних метелика і його вплив на зменшення маси врожаю і погіршення його якості; як фузаріоз може завадити експорту кукурудзи; зроблено акцент на необхідності розробки ефективних систем захисту та моніторингу фітосанітарного стану полів господарств.

УДК 632.9:633.16

2016.4.135. ОЦІНКА СТІЙКОСТІ СОРТОЗРАЗКІВ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ПРОТИ ЛИСТКОВИХ ХВОРОБ / Мостіпан Т.В., Іщенко В.А. // *Вісник Степу: зб. наук. пр.* / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13. — С. 51–53. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 547519.

Ячмєнь ярий, сортотрази, листові хвороби, інфекційний фон, фітопатологічні спостереження, джерела стійкості.

Метою досліджень було дати фітопатологічну оцінку стійкості сортів ячменю ярого (ЯЯ) різного походження. Дослідження проведені в 2013–2015 рр. на природному інфекційному фоні. Об'єкт дослідження — 72 сорти колекційного розсадника ЯЯ. Колекційний розсадник розміщували в сівозміні лабораторії селекції і насінництва зернових та технічних культур по попереднику соя. Фітопатологічні спостереження виявили, що в 2013–2015 рр. домінуючими хворобами ЯЯ були борошниста роса та темно-бура плямистість. Поширення борошнистої роси на сприйнятливих сортах змінювалось у межах 10–100%, а відсоток ураження становив від 1 до 6–10. Виділено сорти, які характеризувались стійкістю щодо збудників борошнистої роси, темно-бурої і смугастої плямистостей, як окремо щодо кожної, так і комплексу хвороб. Високу стійкість проти збудника борошнистої роси проявили сорти: Юкатан, Авгій, Псьол, Хадар (Миронівський ін-т пшениці ім. В.М. Ремесла), Парнас, Аспект, Взірець (Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН), Незабудка (Ін-т кормів та сільського господарства Поділля НААН), Консерто (ТОВ Лімагрейн Україна). У результаті досліджень виділено джерела стійкості ЯЯ проти збудників листових хвороб. Найбільш цінними для селекціонерів є сорти: Юкатан, Авгій, Псьол, Хадар, Парнас, Взірець, Аспект, що характеризуються груповою стійкістю проти комплексу хвороб. Ці сорти рекомендують селекціонерам як джерела стійкості при селекції ЯЯ на імунітет до борошнистої роси та плямистостей листя.

УДК 632.93:633.367

2016.4.136. УДОСКОНАЛЕНА СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПОСІВІВ ВІД БУР'ЯНІВ У ТЕХНОЛОГІЯХ ВИРОЩУВАННЯ ЛЮПИНУ ВУЗЬКОЛИСТОГО / Сторожук В.В., Ткачук В.П., Тугуєва І.В. // *Аграрна наука — виробництво*. — 2016. — № 2. — С. 10.

Системи захисту рослин, бур'яни, люпин, біологічна ефективність.

Удосконалено систему захисту посівів люпину вузьколистого — запропоновано застосовувати суміш препаратів Міура, к.е. 1,0 л/га та Серп, в.р.к. 0,3 л/га шляхом обприскування посівів по вегетуючих бур'янах у фазі 3–5 листочків. Біологічна ефективність цієї суміші становить 87,4%. Вирощування люпину вузьколистого із застосуванням рекомендованої системи захисту дає змогу одержувати врожаї зерна на рівні 2,14 т/га, що на 0,28 т/га більше порівняно з урожаєм, який можна отримати не вдаючись до засобів захисту. Запропонована система захисту посівів люпину пройшла виробничу перевірку в ТОВ “Bega Agro” Брусилівського р-ну Житомирської обл. на площі 180 га, де було зібрано по 2,36 т/га зерна. Умовно чистий прибуток становив 911 грн/га.

УДК 632.934:632.937:633.11

2016.4.137. НА ЩО СПРОМОЖНИЙ БІОЗАХИСТ / Вожегова Р., Заєць С., Музика В. // *The ukrainian farmer*. — 2016. — № 12. — С. 56–58.

Хімічний захист, біологічний захист, біопрепарати, пшениця озима.

Розглянуто можливість поєднання за вирощування стійких сортів пшениці озимої (ПО) хімічних методів захисту із використанням у період вегетації біопрепаратів (БП). Метою досліджень (проведені у 2014–2016 рр. на дослідному полі Ін-ту зрошувального землеробства НААН, сорти Овідій, Марія та Кохана) було визначити оптимальний строк сівби та

систему захисту рослин, їх комплексний вплив на врожай і якість зерна сучасних сортів ПО у вирощуванні після сої в умовах зрошення. Наведено дані щодо ефективності дії фунгіцидів (Капало, Абакус, Гаупсин, Гаупсин + Триходермін) проти хвороб ПО (сорт Овідій) та урожайності сортів зерна ПО залежно від строків сівби і захисту рослин. Досліджено економічну ефективність вирощування ПО сорту Овідій залежно від строків сівби та захисту рослин. Зазначено, що біологічний захист рослин від хвороб і шкідників, окрім додатково зібраного врожаю зерна, сприяв одержанню екологічно безпечної продукції та зберігав довкілля. Це свідчить про перспективність застосування БП Гаупсин і Триходермін на пшениці озимій у системі захисту рослин від шкідливих організмів. Удосконалено інтегровану систему захисту ПО від шкідників, хвороб і бур'янів за сівби в оптимальні строки на зрошуваних землях.

УДК 632.937

2016.4.138. ОПТИМІЗАЦІЯ МАСОВОГО РОЗВЕДЕННЯ КОМАХ-ФІТОФАГІВ ДЛЯ БІОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ РОСЛИН / Черній А.М., Киянівська Л.В. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 61. — С. 335–350. — Бібліогр.: 26 назв. Шифр 06 547786.

Комахи-фітофаги, технологія розведення, штучні живильні середовища, щільність популяції утримання, життєздатність культур.

Біологічний метод в інтегрованих системах захисту рослин є одним із основних елементів сучасних технологій фітосанітарної оптимізації агроценозів і отримання екологічної продукції. Сучасний арсенал біологічних засобів (мікробіологічні препарати, ентомофаги) дає можливість стримувати розвиток понад 40 видів шкідників зернових, овочевих, плодових культур. Сформувався новий напрям — технічна ентомологія — технологія масового розведення комах. Мета досліджень — визначити оптимальну щільність популяції утримання гусени яблуневої плодожерки (ЯП) (*Laspeyresia pomonella* L.), капустяної совки (КС) (*Mamestra brassicae* L.) і кукурудзяного метелика (КМ) (*Ostrinia nubilalis* Hb.) на штучних живильних середовищах для оптимізації процесу розведення і забезпечення життєздатності інсектарних культур. Наведено опис матеріалів, методів, а також результатів дослідження: вихід метеликів ЯП, її виживання і життєздатність залежно від щільності утримання гусени на живильному середовищі; аналогічні показники для КС і КМ, а також головні біологічні показники культури досліджуваних комах (тривалість розвитку генерації і гусени до залялькування; співвідношення статей імаго; фертильність яєць; маса лялечок самиці і самця, відродження та виживаність гусени (%); деформовані лялечки (%).

УДК 632.95.022:631.95:632.95.027:631.4+631.468

2016.4.139. БИОСЕНСОРНЫЕ СВОЙСТВА ПОЧВЕННОЙ МИКРОБИОТЫ ПРИ ВОЗДЕЙСТВИИ ПЕСТИЦИДОВ / Бровка И.С., Чабанюк Я.В., Мазур С.В., Ящук В.У. // Агроэкологический журнал. — 2016. — № 3. — С. 111–116. — Библиогр.: 8 назв.

Пестициди, біотестування, мікробіота, біосенсор, тест-культура, Azotobacter.

Запропоновано експрес-метод визначення токсичності пестицидів з використанням тест-смужок, виготовлених на основі інертних матеріалів з нанесенням на них пестициду з градієнтом концентрацій. Метою дослідження був підбір оптимальних культур біосенсорів для оцінки токсичної дії пестицидів із застосуванням тест-смужок. Як біосенсори використали мікроорганізми наступних родів: *Azotobacter* (*A. chroococcum*), *Rhizobium* (*R. leguminosarum*), *Bradyrhizobium* (*B. japonicum*), *Pseudomonas* (*P. fluorescens*), *Azospirillum* (*A. lipoferum*), *Bacillus* (*B. subtilis*), *Paenibacillus* (*P. polymyxa*) колекції Ін-ту агроекології і природокористування. Обробку результатів визначення токсичності досліджуваних пестицидів (Примекстра Голд, Пульсар, Ураган Форте, Захист, Фолікур, Фастак) провели з допомогою мікробіологічного аналізатора BIOMIC V3 (Giles Scientific Inc., США). Наведено дані щодо швидкості формування зони затримки росту культури із зоною смужки визначеної концентрації з урахуванням бактеріостатичного впливу препарату та рекомендовано біосенсори для досліджених пестицидів.

УДК 632.95.024

2016.4.140. ЗАХОДИ ЩОДО ЗМЕНШЕННЯ ПОБІЧНОГО ВПЛИВУ ПЕСТИЦИДІВ НА КУЛЬТУРИ / Сторчоус І.М. // Агроном. — 2016. — № 4. — С. 48–52.

Пестициди, захист культур, фітотоксичність, фітопатогени, стресор, пестицидний стрес, гумати.

Захисні механізми рослин є своєрідною хімічною зброєю проти стресу. Щоб задіяти захисні механізми рослини мають спочатку відчувати і розпізнати стрес. Одним із чинників, що викликають стрес у рослини, є хімічний, тобто пестицидний стрес, що призводить до уповільнення росту, зниження схожості, скручування листя, ін. Тому внесення пестицидів із дотриманням регламенту стає невід'ємною і вирішальною умовою при їх використанні. При застосуванні пестицидів необхідно враховувати: негативний вплив випаровування, дефіцит насичення і відносно вологість повітря для формування крапель різних розмірів, а також фізіологію рослин. Важливе значення мав час доби, коли коливання відносно вологості та температури повітря максимально сприяливі для внесення препаратів. Оптимальним періодом для внесення пестицидів є проміжок часу між 21:00 та 10:00 год. Важливим чинником є якість води для приготування робочого розчину — необхідно використовувати чисту воду, наприклад, артезіанську, без домішок глини, органічних речовин і солей. Необхідно знати рівень рН і жорсткість води. Поряд із виведенням нових посухостійких сортів велика роль відводиться агротехнологіям і ефективним препаратам, які формують адаптаційні якості рослини. Адаптації рослин до стресу сприяють гумати — природні органічні речовини, що утворюються в ґрунті у вигляді водорозчинних солей гумінових кислот.

УДК 632.952:633.34

2016.4.141. БІОПРЕПАРАТИ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ СОЇ ВІД ШКІДЛИВИХ ОРГАНІЗМІВ / Карасевич В.В., Мовчан І.В., Колодій С.В., Рудська Н.О., Лехман О.В. // 2016: зернобобові культури та соя для сталого розвитку аграрного виробництва України: матеріали Міжнар. наук. конф., 11–12 серпня 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 62–63. Шифр 547736.

Соя, біопрепарати (соя), захист сої.

Метою досліджень було встановити вплив біологічних препаратів на розвиток і поширення шкідливих організмів у посівах сої. Польові дослідження провели у 2014–2015 рр. в Ін-ті кормів та сільськогосподарства. Інокуляцію насіння сої біопрепаратами проводили в день сівби, а обприскування — у фазі початку цвітіння рослин культури. При застосуванні обробки насіння препаратами Ризобіофіт, 2,0 л/г.н.н. + Фосфобактерин, 1,0 л/г з наступною обробкою сходів Актотітом, 2,0 л/га, а також за обробки насіння Ризобіофітом, 2,0 л/г.н.н. у поєднанні з Біополіцидом, 100 мл/г.н.н. з наступним внесенням Гаупсину, 4,0 л/га по сходах найбільший рівень збереженого урожаю становив 0,28–0,33 т/га. Таку обробку доцільно застосовувати у посівах сої для отримання якісної органічної продукції і обмеження поширення шкідників та хвороб.

УДК 632.954:633.15

2016.4.142. ЕФЕКТИВНІСТЬ ГЕРБІЦИДІВ У ПОСІВАХ КУКУРУДЗИ НА ЗЕРНО ЗА КОРЕНЕПАРОСТКОВО-ЗЛАКОВО-ОДНОРІЧНОГО ТИПУ ЗАБУР'ЯНЕНOSTІ / Зуза В.С., Гутянський Р.А. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2016. — Вип. 20. — С. 25–32. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 547676.

Кукурудза, бур'яни, гербіциди.

Наведено дані ефективності 7 варіантів окремих післясходових гербіцидів і їх комбінацій в контролюванні коренепаросткових і злакових однорічних бур'янів у посівах кукурудзи (К.) на зерно. Досліди впродовж трьох років проводили на дослідному полі Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва (ДП ДГ "Елітне", Харківська обл.). Для закладання дослідів вибирали ділянки забур'янені коренепаростковими бур'янами. Схема дослідів складалась з таких варіантів: без застосування гербіцидів (контроль); Тітус; Тітус + 2,4-Д (диметиламінна сіль); Тітус + Естерон; Тітус + Пріма; Тітус + Пік; Таск; Міларго; ручні прополювання. Наведено дані щодо зміни компонентів агрофітоценозів К. на зерно, ефективності гербіцидів у зниженні забур'яненості посіву і підвищенні урожайності кукурудзи на зерно (середнє за 3 роки). В усі роки досліджень

усі варіанти хімічної прополки забезпечували достовірні прирости урожайності К. на зерно порівняно з контролем. Найбільшу урожайність забезпечив гербіцид Таск, який найбільш ефективно контролював увесь комплекс бур'янів. Близький рівень урожайності одержано за використання бакової суміші препаратів Мілагро з Діален Супер.

УДК 632.954:633.15

2016.4.143. РЕАКЦІЯ БАТЬКІВСЬКИХ КОМПОНЕНТІВ СЕРЕДНЬОРАННІХ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ НА ҐРУНТОВІ ГЕРБІЦИДИ / Кравець С.С., Бернацький М.М. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13: Стан та перспективи розвитку агропромислового виробництва України: матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і спеціалістів, 24–25 берез. 2016 р. — С. 40–44. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 547519.

Гібриди кукурудзи, гербіциди, Примекстра TZ ГОЛД, хлор-ацетаміди.

Дослідили реакцію батьківських компонентів середньоранніх гібридів кукурудзи Оржиця 237 МВ, Яровець 243 МВ, Любава 279 МВ на ґрунтові гербіциди і норми їх внесення. Досліди провели у 2014–2015 рр. на полях ДП “ДГ “Дніпро” ДУ Ін-т сільського господарства степової зони. Батьківські компоненти ♀ Крос 239 М стерильна; ♂ ДК 247 МВ; ♀ Крос 244 М стерильна; ♂ ДК 273 МВ; ♀ Крос 278 М стерильна; ♂ ДК 276-1 МВ, СВ. Застосували такі гербіциди: Харнес, Пропоніт, Дуал голд; Примекстра TZ ГОЛД. Ґрунтові гербіциди досліджувались у двох дозах: максимальній та мінімальній. Наведено дані щодо польової схожості (%) насіння батьківських компонентів досліджуваних гібридів під впливом ґрунтових гербіцидів відносно контролю (2014–2015 рр.). За результатами досліджень для безпечного застосування на ділянках гібридизації кукурудзи залежно від ступеня та характеру засміченості рекомендовано наступні ґрунтові гербіциди та дози: гібрид Яровець 243 МВ — Дуал Голд (1,0 л/га); гібрид Оржиця 237 МВ — Дуал голд (1,0 л/га) або Примекстра (3,0 л/га); гібрид Любава 279 МВ — Пропоніт (2,5 л/га) або Харнес (2,5 л/га) або Дуал голд (1,6 л/га).

УДК 632.954:633.34

2016.4.144. ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЇ І ТРИВАЛІСТЬ ПІСЛЯДІЇ / Гончаров О. // Agroexpert. — 2016. — № 9. — С. 34–38.

Гербіциди, ріпак озимий, контроль бур'янів, клопіралід, піклорам, амінопіралід, піридини.

Для контролю бур'янів із родини складноцвітих на посівах ріпаку застосовують гербіциди із діючою речовиною (ДР) клопіралід (К.). Розглянуто дію К. на бур'яни (багаторічні,

родин бобових, пасльонових, зонтичних, хрестоцвіті, родини маревих та амарантових). Дію К. підсилили піклорамом (П.) у препараті Галера 334, а у трикомпонентному гербіциді Галера Супер 334 SC — амінопіралідом (АП). Клопіралід, П. і АП справляють виражену ґрунтову дію. Саме ця їх особливість дає змогу успішно їх використовувати для боротьби з багаторічними бур'янами. Це створює також проблеми небажаної післядії, обмежуючи вибір наступних культур. Тривалість ґрунтової дії (та відповідно післядії) АП набагато довше, ніж П., а останнього — значно триваліше за К. Розглянуто дані різних джерел щодо періоду напіврозпаду К., П. і АП; рекомендації щодо внесення препаратів на пасовищах і перед сівбою зернових. При застосуванні гербіцидів, що містять П. і АП обмеження щодо сівозміни набагато суворіші, а інтервал між внесенням гербіциду і сівбою чутливих культур значно довший. Використання “потужних” гербіцидів є виправданим лише тоді, коли без них неможливо впоратися. Зменшити ризик післядії із розглянутими д.р. можна внесенням гербіцидів лише восени, коли бур'яни перебувають в уразливій фазі. Тривала ґрунтова дія препаратів перешкоджатиме появі сходів озимих бур'янів і таких, що зимують, а залишкова дія навесні — сходів ранніх ярих. За осінньо-зимовий період значна частина діючих речовин розпадається та втрачає активність.

УДК 632:633.16:57.047

2016.4.145. ХАРАКТЕРИСТИКА СОРТІВ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗА СТІЙКІСТЮ ДО БІОТИЧНИХ ЧИННИКІВ / Солонечна О.В., Козаченко М.Р., Наумов О.Г., Васько Н.І., Солонечний П.М., Важеніна О.Е., Шевченко Г.С., Зимогляд О.В. // Селекційно-генетична наука і освіта: матеріали міжнар. наук. конф., м. Умань, 16–18 берез. 2016 р. — Умань, 2016. — С. 323–327. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 547850.

Ячмінь ярий, біотичні чинники, сорти ячменю, стійкість до біотичних чинників.

Проведено оцінку стійкості 29 сортів ячменю ярого (ЯЯ) вітчизняної та зарубіжної селекції до збудників наступних хвороб: кам'яна сажка, борошниста роса, сітчастий гельмінтоспоріоз, ураження стебловими шкідниками та виділення найбільш цінного вихідного матеріалу для селекції за індивідуальною групою та комплексною стійкістю, а також за високою урожайністю. Дослідження проведено у 2013–2015 рр. в Інституті рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. Наведено дані щодо характеристик сортів ЯЯ за стійкістю до біотичних чинників. Виявлено високоурожайні і стійкі до дії біотичних чинників сорти ЯЯ, які можна використовувати в селекції як вихідний матеріал.

60:57 БІОТЕХНОЛОГІЯ

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

Науковий консультант — академік НААН МЕЛЬНИЧУК М.Д.

УДК 60:004.65:631.523

2016.4.146. РОЗРОБЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПОРТАЛУ ДАНИХ ЩОДО ГЕНЕТИЧНО МОДИФІКОВАНИХ РОСЛИН “GENETICALLY MODIFIED PLANTS GATEWAY” / Співак С.І., Ємець А.І., Пірко Я.В., Пидюра М.О., Карпов П.А., Ісаєнков С.В. // Фактори експериментальної еволюції організмів: зб. наук. пр. — 2016. — Т. 19. — С. 238–242. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 547538.

Рослини генетично модифіковані, портал, генетично модифіковані організми (ГМО), база даних ГМО.

Мета роботи — розробка та впровадження спеціалізованої бази даних як інструменту оптимізації та зменшення собівартості аналізу на наявність ГМ компонентів у насінні, продуктах харчування та кормах. Розроблено веб-додаток на основі Grails — високопродуктивного програмного каркасу на платформі Java. Інформаційна система складається з двох частин — інформаційного шлюзу і сховища. Наведено структуру українського інформаційного ГМ portalу, перелік генномодифікованих рослин, створених з метою комерційного використання, опис веб-інтерфейсу Українського portalу даних щодо генетично модифікованих рослин “Genetically

Modified Plants Gateway”. Портал постійно оновлюється сертифікованими методиками та протоколами для аналізу вмісту генетично модифікованих компонентів у продуктах на основі рослинної сировини. Адреса portalу: <http://gmprgv.ifbg.org.ua:8080/gmodb>.

УДК 60:57.085.21

2016.4.147. РЕГЕНЕРАЦІЙНА ЗДАТНІСТЬ ЛІНІЙ КУЛЬТУРНОГО СОНЯШНИКА (*HELIANTHUS ANNUUS* L.) В УМО-ВАХ *IN VITRO* / Бабич В.О., Хомутовська С.В., Куліш О.Ю., Смірнова В.А., Парій Я.Ф., Парій М.Ф., Симоненко Ю.В. // Фактори експериментальної еволюції організмів: зб. наук. пр. — К., 2016. — Т. 19. — С. 68–72. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 547538.

Соняшник культурний, регенераційна здатність, культивування in vitro, клітинна селекція, генетична трансформація, соматична гібридизація.

Поєднанням класичної селекції та біотехнологічних прийомів та методів можна прискорити створення нових сортів та гібридів. Під час роботи з соняшником необхідно враховувати генотип, тип експланта та склад живильного середовища. За

умови наявності ефективної системи регенерації в умовах *in vitro* вдосконалення соняшника буде максимальним і дасть змогу отримувати рослини з новими господарсько цінними ознаками. Метою дослідження було розроблення ефективної системи регенерації для трьох генотипів однорічного соняшника української селекції (0001в, 00026в та 006в). Експлантами слугували: сім'ядолі, гіпокотиль, підсім'ядольне коліно та корені. Експланти культивували на кожному середовищі з різним співвідношенням 6-бензиламінопурину (БАП) та 1-нафтилоцтової кислоти (НОК) до появи рослин-регенерантів. Установлено, що відсоток регенерації є вищим у експлантів із підсім'ядольного коліна та гіпокотіля, ніж з котиленоносних та кореневих експлантів. Однак у лінії 002ВНІС спостерігалася регенерація з котиленоносних експлантів. Це може свідчити про те, що цей генотип є чутливим та позитивно відкликається на співвідношення БАП та НОК з концентраціями 1 та 0,1 мг/л. Підтверджено дані літературних джерел про те, що регенераційна здатність у однорічного соняшника є генотипзалежною, тому є необхідність у розробці ефективної системи регенерації для кожної лінії соняшника.

УДК 60:57:634.38:631.147

2016.4.148. СПОСІБ ЗАСТОСУВАННЯ ШОВКОВИЦІ НА ШЛЯХУ ПЕРЕХОДУ ТВАРИННИЦТВА ДО ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ / Бабаєва Г.І., Литвин В.М., Войтенко В.І., Хмельова Т.С. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 241–243. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 06 547673.

Органічне тваринництво, Morus alba L., Morus nigra L., шовковиця, сорти шовковиці, листя і плоди шовковиці, корми із шовковиці, препарати із шовковиці.

Листя шовковиці завдяки його унікальному хімічному складу здавна використовується з метою виготовлення препаратів для профілактики і лікування захворювань людини та тварин. Листя і плоди білої (*Morus alba* L.) і чорної (*Morus nigra* L.) шовковиці часто використовуються як засіб профілактики і лікування різних захворювань внаслідок широкого спектра біологічної активності їх складових. Наведено літературні дані щодо хімічного складу листя та суплідь шовковиці. Запропоновано загальну технологію використання листя шовковиці у деяких галузях тваринництва і обсаджування кормових ланів захисними смугами із сортової шовковиці, збір листя та суплідь, підгодівля ними тварин, використання залишків гілок та листя після згодовування для виробництва органічних добрив та в альтернативній енергетиці у циклі безвідходного виробництва. Рекомендовано використання кормових сортів шовковиці: Українська 5, Українська 6, Українська 7, Слобожанська 1, Мереф'янська, а також сортів, виведених у відділі шовківництва та технічної ентомології ННЦ "ІЕКВМ".

УДК 60:577.13:57.088.6+574+57.085.2

2016.4.149. ВИВЧЕННЯ ДЕЯКИХ БІОХІМІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ВИДІВ РОСЛИН, ЩО ОХОРОНЯЮТЬСЯ, В КУЛЬТУРИ *IN VITRO* / Пушкарьова Н.О., Белокурова В.Б., Кучук М.В. // Фактори експериментальної еволюції організмів: зб. наук. пр. — 2016. — Т. 19. — С. 182–184. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 547538.

*Біорізноманіття, банки генів, культивування *in vitro*, антиоксидантна активність, поліфруктани, біохімічні показники.*

Вивчали деякі біохімічні показники рослин, що занесені до Червоної книги України — низку видів дикорослої флори, які мають різний природоохоронний статус. У дослідженнях використано рослинний матеріал, розмножений за допомогою методів культури *in vitro*. Наведено дані про природоохоронний статус видів, що досліджувались, антиоксидантну активність (АОА), вміст загального розчинного білка та поліфруктанів (ПФ) у листових екстрактах дослідних видів: *Ligularia sibirica*, *Leontopodium apilinum*, *Crambe tatarica*, *Geocoryriza glabra*, *Iris sibirica*. Встановлено, що культивування в умовах *in vitro* може викликати зміни у процесах синтезу біологічно активних сполук. Однак не виявлено значних відмінностей у вмісті фруктозозв'язаних цукрів, білка, а також антиоксидантних властивостей екстрактів досліджуваних рослин *in vitro* порівняно з даними інших рослин, культивованих у відкритому ґрунті. Вперше оцінено вміст ПФ, білка та АОА для *Crambe tatarica*. Цей вид потребує подальшого дослідження, оскільки може бути джерелом сполук із біологічною активністю.

УДК 60:577.151:579.864.1

2016.4.150. ОЦІНКА *IN VIVO* ГЕНОТОКСИЧНОСТІ ТА МУТАГЕННОСТІ МУЛЬТИКОМПОНЕНТНОЇ ВАКЦИНИ "МУЛЬТИБОВІСАН", МОДИФІКОВАНОЇ БІОБЕЗПЕЧНИМИ НАНОЧАСТИНКАМИ АУРУМУ / Риженко Г.Ф., Горбатюк О.І., Андрияшук В.А., Жовнір О.М., Рудой О.В., Тютюн С.М., Дибкова С.М., Резніченко Л.С., Грузина Т.Г. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2016. — Вип. 28. — С. 225–232. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 547672.

"Мультибовісан", наночастинки ауруму, генотоксичність, мутагенність, метод ДНК комет, мікроядерний тест, біобезпека.

Метою роботи була оцінка *in vivo* генотоксичності та мутагенності мультикомпонентної вакцини "Мультибовісан" (М.), модифікованої біобезпечними наночастинками ауруму. Застосування наночастинок металів, зокрема ауруму, у біотехнологічних схемах виготовлення мультикомпонентних імунобіологічних препаратів має широкі перспективи завдяки його унікальним властивостям цільового потрапляння лікарських препаратів до органів-мішеней. Для тестування *in vivo* генотоксичності й мутагенності зразків вакцини М., модифікованої наночастинками ауруму в кількості 0,5 та 1,0%, використовували статевозрілих самців кролів. Всього було три групи тварин: I група — дослідна (М. + AuNP (0,5%)); II група — дослідна (М. + AuNP (1,0%)); III група — контрольна, вводили немодифіковану вакцину М. Виконаний *in vivo* комплекс досліджень щодо оцінки біобезпечності модифікованої наночастинками ауруму вакцини М. за показниками генотоксичності та мутагенності дає змогу зробити висновок про відсутність потенційного негативного впливу на генетичний апарат організму тварин як базової вакцини, так і модифікованої наночастинками ауруму і відсутність негативного впливу наночастинок цього металу на цілісний живий організм. Крім того, біотрансформація наночастинок ауруму *in vitro* не призводить до утворення промутагенів у організмі тварин. Дослідження відкривають перспективи широкого впровадження нанобіотехнологій, зокрема комплексних імунобіологічних препаратів для специфічної профілактики особливо небезпечних аеробних та анаеробних інфекцій с.-г. тварин.

УДК 60:577.21:57.085.1:577.233.3:633

2016.4.151. ІRAP-АНАЛІЗ РОСЛИН-РЕГЕНЕРАНТІВ ТРИТИКАЛЕ, СТИЙКИХ ДО ВОДНОГО ДЕФІЦИТУ / Бавол А.В., Великожон Л.С., Пикало С.М., Дуброва О.В. // Фактори експериментальної еволюції організмів: зб. наук. пр. — 2016. — Т. 19. — С. 73–77. — Бібліогр.: 21 назва. Шифр 547538.

Тритикале, рослини-регенеранти, водний дефіцит, праймери, клітинна селекція, генетичний поліморфізм.

Мета роботи — аналіз рівня поліморфізму ділянок ДНК, флангованих інвертованими повторами L довгих термінальних ділянок (LTR) ретротранспозонів у рослин-регенерантів тритикале, одержаних за клітинної селекції на стійкість до водного дефіциту. Вивчали: 1) вихідний матеріал — рослини тритикале лінії 38/1276 (10 рослин); 2) стійкі до водного дефіциту рослини-регенеранти, отримані шляхом клітинної селекції (14 рослин); 3) контрольні рослини-регенеранти, одержані з калюсів, без проведення клітинної селекції (14 рослин). У ході дослідження доведено, що за використання праймерів Su, Wh та Wi1 геномів рослин-регенерантів тритикале, отриманих шляхом клітинної селекції на стійкість до водного дефіциту, можна ідентифікувати делеції ДНК та точкові мутації в LTR ділянках, а за використання пари IRAP-праймерів Su/Ni виявлено транспозицію МТЕ. Одержані дані свідчать, що саме за дії сублетальної концентрації маніту відбувається транспозиція ретротранспозонів Sukkula/Nikita, оскільки у контрольних рослин-регенерантів, отриманих без впливу стресора їхня активність не встановлена. Виявлений генетичний поліморфізм може свідчити про загальну нестабільність геному тритикале, що є штучним амфідиплоїдом, а також вказувати на проходження процесу коадаптації пшеничного та житнього субгеномів.

УДК 60:577.21:57.085.1:577.233.3:633

2016.4.152. СУЧАСНІ БІОТЕХНОЛОГІЇ ОТРИМАННЯ СТИЙКИХ ДО СТРЕСІВ РОСЛИН ПШЕНИЦІ / Моргун В.В., Дуброва О.В., Моргун Б.В. // Физиология растений и генетика. — 2016. — Т. 48, № 3. — С. 196–214. — Бібліогр.: 93 назви.

Triticum L., клітинна селекція, генетична інженерія, молекулярні маркери, біотичні й абіотичні стресори.

Проаналізовано сучасний стан розвитку клітинних і молекулярних біотехнологій рослин, зокрема пшениці. Висвітлено досягнення вітчизняних і зарубіжних учених у галузі клітинної селекції й генетичної інженерії з отримання рослин пшениці, стійких до біотичних та абіотичних стресових чинників довкілля. Розглянуто основні напрями, методи добору й оцінювання, можливості, перспективи і проблеми сучасних біотехнологічних досліджень цієї стратегічної для України с.-г. культури. У поєднанні з традиційною практикою селекції рослин біотехнологія робить внесок у розвиток нових методів генетичних змін розвитку рослин та їх продуктивності. Практично важливими на сьогодні є біотехнологічні системи отримання рослин, стійких до грибних патогенів. У роботах із клітинної селекції найчастіше використовують токсичні метаболіти збудників кореневих гнилей. Для озимої м'якої пшениці розроблено біотехнологію, що забезпечує створення форм, стійких до фузаріозних кореневих гнилей. Отримано рослини-регенеранти, стійкі до збудників гельмінтоспориозу, церкоспорельозної та офіобольозної кореневих гнилей. Значні зусилля біотехнологів спрямовані також на створення генотипів, толерантних до абіотичних стресових чинників — водного дефіциту, засолення, екстремальних температур, іонів алюмінію, УФ-В-радіації. Розглянуто питання генетичної інженерії рослин — технології створення генетично модифікованих форм шляхом перенесення активних генетичних структур, сконструйованих *in vitro*, в ДНК організму, що модифікується. Відзначено, що генетично модифіковані (ГМ) с.-г. культури поступово завойовують світ. Протягом останніх років у біотехнології рослин застосовується техніка генетичної трансформації пластид як альтернатива технології трансформації ядерної ДНК. Інтеграція трансгенних підходів із класичними методами селекції пропонує потенційно екологічне рішення боротьби зі шкідниками та збудниками хвороб (стійкість до біотичних стресорів). Пряме введення генів методами

генетичної інженерії — швидкий підхід до поліпшення толерантності рослин (захист від абіотичних стресорів). Також розглянуто питання поліпшення харчових якостей пшениці та чоловічої стерильності при виробництві гібридів.

УДК 60:579.22

2016.4.153. МІКРОБНІ ПОВЕРХНЕВО-АКТИВНІ РЕЧОВИНИ У ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕХНОЛОГІЯХ: монографія / Пирог Т.П., Іутинська І.О., Софілканіч А.П., Конон А.Д. — К.: Наук. думка, 2016. — 278 с. — Бібліогр.: 678 назв. Шифр 547498.

Мікробні поверхнево-активні речовини, біотехнологічний потенціал бактерій, біосинтез поверхнево-активних речовин, мікробний синтез, ароматичні сполуки, біоремедіація довкілля, деструкція нафтових і комплексних забруднень, важкі метали.

У роботі наведено матеріали досліджень з розроблення технологій одержання поверхнево-активних речовин (ПАР) мікробного походження на основі різних промислових відходів і їх застосування для деструкції ксенобіотиків. Біодеградабельні і нетоксичні ПАР можуть стати альтернативою своїм хімічним аналогам у зв'язку з підвищеною увагою до збереження довкілля засобами біотехнології. Наведено літературні і експериментальні дані авторів щодо біотехнологічного потенціалу бактерій родів *Rhodococcus* і *Nocardia*, а також синтезованих ними метаболітів, зокрема й ПАР. Представлено також дані щодо синтезу мікробних ПАР різноманітної хімічної природи на різних відходах: олійно-жирової, цукрової, молочної промисловості, сільського і лісового господарств, виробництва біодизеля, а також на відпрацьованих рослинних оліях. Розглянуто: шляхи інтенсифікації синтезу ПАР на олійно-жирових промислових і виробництва біодизеля відходах; роль мікроорганізмів як деструкторів ксенобіотиків ароматичної природи; дані щодо використання мікробних ПАР у процесах очищення довкілля від нафтових забруднень, у т.ч. й за наявності катіонів важких металів.

633/635 РОСЛИННИЦТВО

633.0 Загальні питання

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633.1:631.1:338.1:631.526.3

2016.4.154. НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В УКРАЇНІ НА ПЕРСПЕКТИВУ / Черенков А.В., Шевченко М.С., Рибка В.С., Компанієць В.О., Кулик А.О., Ковтун О.В. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2015. — № 9. — С. 40–48. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 547512.

Культури зернові, інтенсифікація, структура посівних площ, сорти і гібриди, економічна ефективність.

Наведено результати аналізу сучасного стану зернової галузі в Україні за період 1991–2014 рр. Виявлено, що починаючи з 1991 р. валові збори зернових зросли майже вдвічі — від 38452 тис. т (1991–1995 рр.) до 63859 тис. т (2014 р.). За оцінками фахівців, приріст урожайності зернових культур залежав на 50% від технології вирощування і на 50% — від гідротермічних умов. Кожні 10 мм додаткових (мінусових) вологоресурсів забезпечували збільшення (зменшення) збору валового зерна на 1,5–2,0 млн т на всій посівній площі. Доведено, що структура посівних площ є визначальним фактором, який формує як систему землеробства в цілому, так і основні технологічні процеси, рівень екологічного втручання в родючість ґрунту. Структура посівних площ є також істотним регулятором рівня врожайності зерна. Так, пшениця озима в Степу після чорного пару забезпечує формування врожайності зерна в 6,4 т/га, а після соняшнику — 2,8 т/га;

кукурудза, після парової озимини — 5,7 т/га, а в повторних посівах — 4,2 т/га. Слід відмітити, що за останні 20 років структура посівних площ зазнала суттєвої зміни: скоротилися площі посіву кормових культур від 35 до 5%, а площі соняшнику зросли від 10 до 35%. За такої структури посівних площ одержання середньої врожайності зерна на рівні 3,0 т/га і більше стає практично неможливим. Якщо взяти до уваги всі позитивні і негативні наслідки від деформації структури посівів, то оптимальною вона повинна бути — 5–10% чорних парів, 35–45% — озимих культур, 15% — кукурудзи і 20–25% — соняшнику. Сівозміна є вагомим фактором, що дає змогу за її оптимізації додатково збільшувати валовий збір зерна до 4 млн т. Прогрес у селекції за останні 100 років сприяв значному підвищенню врожайності зернових культур. Так, якщо на початку ХХ ст. в Україні середня врожайність зерна становила 0,7 т/га, а в Європі — 2,0 т/га, то зараз ці показники збільшилися до 3,5–4,0 т/га і 8,0–9,0 т/га відповідно. Тобто комплексний вплив сортів, технологій та погодних умов сприяв зростанню врожайності в середньому на 0,028–0,033 т/га в Україні і на 0,06–0,07 т/га — в Європі. При цьому потенціал врожайності вітчизняних сортів пшениці озимої (10,0–11,0 т/га) і кукурудзи (12,0–13,0 т/га) тримається на вершині світових селекційних досягнень і не поступається зарубіжним. За результатами сортовипробування в Інституті зернових культур НААН (2011–2014 рр.) першість за показниками

врожайності здобули сорти Ювілейна 100 (7,52 т/га), Красnodарська 99 (7,31 т/га) і Золотоколоса (7,29 т/га). Понад 7 т/га одержали сорти Епоха одеська, Заможність, Смуглянка і Васса (7,17–7,26 т/га). Високий потенціал продуктивності та ефективності виробництва зерна в Україні сьогодні не можна реалізувати без вирощування зернових культур на інтенсивній основі, де основними факторами мають бути: нові сорти і гібриди та система насінництва (20–25%); сучасні інноваційні технології (20–30%); оптимізація посівних площ та сівозміни (10–15%); інтегрована система захисту рослин (10–15%); зменшення втрат врожаю при збиранні (15%). Своєчасне і якісне виконання всіх технологічних операцій дасть змогу реально підвищити валовий збір зерна на 20–25 млн т, а в цілому — до 70–80 млн т.

УДК 633.1:631.527:632.03

2016.4.155. КАТАЛОГ ВИХІДНОГО МАТЕРІАЛУ ЗЕРНОВИХ, ЗЕРНОБОБОВИХ КУЛЬТУР І СОНЯШНИКУ ДЛЯ СЕЛЕКЦІЇ НА СТІЙКІСТЬ ДО ОСНОВНИХ ХВОРОБ І ШКІДНИКІВ В УМОВАХ СХІДНОЇ ЧАСТИНИ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / За ред. В.П. Петренко, В.К. Рябчуна. — Х., 2016. — Вип. 3. — 55 с. — Бібліогр.: 29 назв.

Культури зернові і зернобобові, хвороби рослин, шкідники рослин, ураження рослин, ступінь стійкості рослин.

Узагальнено п'ятирічні дослідження (2011–2015 рр.) з визначення стійкості зразків світового генофонду зернових колосових, зернобобових культур, кукурудзи та соняшнику до збудників хвороб і шкідників в умовах східної частини Лісостепу України. Дослідження проведено в Інституті рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. Вивчали 319 зразків пшениці озимої (Україна, Росія, Білорусь, Казахстан, Канада, США та ін.) та 247 — ярої (Україна, Росія, Казахстан, Мексика та ін.), 185 зразків ярого ячменю (Україна, Росія, Білорусь, Казахстан, Сирія та ін.), 231 зразок кукурудзи та 66 зразків соняшнику. Стандартними сортами для зернових колосових культур слугували: Альбатрос одеський (пшениця озима), Харківська 26 (яра м'яка), Спадщина (яра тверда), Взорець, Вакула (ячмінь ярий). Характеристику зразків надано як за ознаками стійкості до шкідливих організмів, так і за основними цінними господарськими ознаками (табл.). Окремо по кожній культурі представлено джерела стійкості до найбільш поширених і шкідливих хвороб і шкідників у східній частині Лісостепу України. Видання пропонується для працівників науково-дослідних установ у галузі селекції, захисту рослин та фахівців сільськогосподарства.

УДК 633.111:581.132

2016.4.156. ФОТОСИНТЕЗ І ПРОДУКТИВНОСТЬ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ РАСТЕНИЙ / Стасик О.О., Кирилий Д.А., Прядкина Г.А. // Физиология растений и генетика. — 2016. — Т. 48, № 3. — С. 232–251. — Бібліогр.: 89 назв.

Фотосинтез, продуктивність рослин, пшениця озима.

Відмічено, що за останні десятиліття відбулося значне зменшення приросту врожайності злакових культур. Так, якщо у 1968–1987 рр. приріст врожайності пшениці щороку становив 30–32%, то у 1998–2007 рр. він знизився до 1%. Для підвищення приросту врожайності у світі створено міжнародний консорціум Wheat Yield Consortium (WYC), завданням якого є розробка шляхів підвищення врожайності пшениці до 50% протягом 20 років. На думку експертів WYC, насамперед це є підвищення активності фотосинтезу. Важливим внеском у розвиток підвищення активності фотосинтезу внесли праці відділу фізіології і екології фотосинтезу ІФРГ НАН України. Насамперед, це фізіологічна роль фотодихання у регуляції фотосинтезу та стійкості рослин до абіотичних стресорів. Виявлено, що генотипи з високою зерновою продуктивністю мають більшу кількість хлоропластів у клітинах порівняно з менш продуктивними сортами. Це дає їм можливість більше асимілювати CO₂, тим самим краще забезпечуючи зернівку поживними речовинами. Інтенсивність асиміляції CO₂ збільшує фермент РБФК/о, який сприяє накопиченню розчинених білків у листках та живленню зернівки у колосі. Другим фактором впливу фотосинтезу на збільшення життєздатності зав'язей зернівки є збільшення CO₂ у стеблах рослин, які є додатковим акцептором асимілянтів для харчування зернівки. Усе це разом взятє збільшує фотосинтез пшеничного поля і, як наслідок, його врожайність.

УДК 633.111:581.522.4

2016.4.157. ВПЛИВ АГРОКЛІМАТИЧНИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНУ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПОСІВІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ / Красильнікова Т.М., Довгаль Г.П. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2016. — Вип. 1. — С. 18–22. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547511.

Пшениця озима, показники тепло- та вологозабезпеченості, забур'яненість посіву, врожайність.

Досліджено багаторічну (1996–2015 рр.) динаміку агрокліматичних ресурсів зони Лісостепу Полтавської обл. та їх вплив на продуктивність посівів пшениці озимої. Полтавська обл. за кількістю опадів (480 мм) належить до підзони нестійкого зволоження, що зумовлює оптимальні агрокліматичні умови для одержання стабільних врожаїв зернових культур. За 20-річний період середня врожайність пшениці озимої становила 3,11 т/га, тоді як у 1997, 2000 і 2003 рр. цей показник знижувався до 1,8 (57%), 1,0 (35%) і 0,8 т/га (25% від середньої) відповідно. З наукових джерел відомо, що на продуктивність пшениці у вегетаційний період найбільше впливають забезпечення теплом і вологою під час одержання сходів, куціння та виходу рослин у трубку. За цими показниками 1997, 2000 і 2003 рр. були оптимальними, тому на врожайність більше вплинули ураження хворобами та стан забур'яненості посівів. Так за забур'яненості посівів їх ступінь становив 2–3 бали з 3 можливих. Причиною цього було утворення потужної льодяної кірки, що зумовлювало загибель рослин і зрідження посівів. Часті дощі зливового характеру зумовлювали полягання і ураження хворобами, грибними захворюваннями. Зроблено висновок, що для одержання стабільних високопродуктивних урожаїв пшениці озимої необхідно враховувати комплекс агрокліматичних ресурсів (теплозабезпеченість, вологозабезпеченість, забур'яненість посівів та ураження рослин хворобами).

УДК 633.111:631.559:631.155.1

2016.4.158. МІЖ ЧИКАГО ТА ПАРИЖЕМ / Левицький Я. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 9. — С. 44–45.

Пшениця, валовий збір, якість зерна, експорт пшениці.

Відмічено, що за даними Мінагропроду в Україні у 2016 р. зібрано близько 27 млн т зерна пшениці, що не поступається попередньому. Проте врожайність — 42,8 ц/га, що на 15,7% більше, ніж рік тому. Високому врожаю пшениці сприяли досить м'яка зима й рясні весняні опади, що вдихнуло життя навіть у ті сходи, які господарства готували списувати. Великий врожай пшениці призвів до перенасичення ринку зерном, внаслідок чого СВОТ у Чикаго знизив ціни від 170,8 до 149,8 дол./т. Проте в Парижі MATIF підвищив ціни від 177,7 до 181,9 дол./т. В Україні, за оцінкою низки трейдерів, 55% вирощеного зерна є продовольчим класом і 45% — фуражним. Збільшення врожаю продовольчого зерна є перспективою для експорту. Проте величина експорту зерна визначається квотами, про які потрібно домовлятися Уряду. Ціна на українську пшеницю балансує між біржами Чикаго та Парижа і перебуває в коридорі 160–165 дол./т, що дасть можливість максимізувати прибуток як у гривневому, так і в доларовому еквівалентах.

УДК 633.15:577.21:582.542.11

2016.4.159. МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯДЕРНОГО ГЕНОМУ КУКУРУДЗИ: [монографія] / Волкова Н.Е. — О.: Астропринт, 2015. — 120 с. — Бібліогр.: С. 97–119. Шифр 547487.

Кукурудза, маркерно-генетичні дослідження, трансгенні рослини, селекція.

Представлено результати досліджень з питань щодо структури та організації ядерного геному кукурудзи як на сучасному рівні досліджень, так і в історичному плані та проблем розробки молекулярних маркерів на основі його поліморфізму. Кукурудза стала основною дослідною рослиною для багатьох академічних дисциплін, зокрема генетики, селекції, фізіології, біохімії та ін. Дослідження з молекулярної генетики зробили величезний внесок у загальну біологію, зокрема в рослинництво — введено добір генотипів за допомогою маркерів (marker assisted selection) та підходи геномної селекції (genome breeding), які значно підвищили значення рослин, зокрема кукурудзи, не тільки в світі, а й в Україні. Яскравим прикладом є створення трансгенних форм кукурудзи, стійких до шкідників,

посухи, толерантних до гербіцидів, з підвищеним вмістом лізину та триптофану. На прикладі селекції стає зрозумілим, що майбутнє в усіх галузях рослинництва стане за використання молекулярних маркерів, використання яких підвищить селекційний процес, дасть змогу зменшити матеріальні й часові затрати та зберегти навколишнє середовище.

УДК 633.15:631.5:631.56

2016.4.160. КУКУРУДЗА. ВИРОЩУВАННЯ, ЗБИРАННЯ, КОНСЕРВУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ / Шпаар Д., Гінапп К., Дрегер Д., Захаренко А., Каленська С. [та ін.]; за ред. Д. Шпаара. — К.: Альфа-стевія ЛТД, 2009. — 396 с. — Бібліогр.: 778 назв.

Кукурудза, агротехніка вирощування, напрями використання, врожайність, економіка вирощування.

Відмічено, що книга "Кукурудза. Вирощування, збирання, консервування і використання" витримала три видання (1998, 1999 і 2005 рр.), одержала хороші відгуки фахівців, проте стала втрачати актуальність, бо від часу останнього видання встигли з'явитися нові наукові знання й практичний досвід у сфері вирощування кукурудзи у різних країнах зони помірного клімату. Узагальнивши останній досвід вирощування кукурудзи, керівництво Національного університету біоресурсів і природокористування України з колективом авторів наукових установ різних країн видали четверте видання, яке значно розширило питання біології, агротехніки вирощування та переробки продукції кукурудзи, насамперед за рахунок іноземних джерел. Видання містить 20 розділів: економічне і господарське значення, біологія, вимоги кукурудзи до умов вирощування, місце кукурудзи у сівозміні, агротехніка вирощування, переробка продукції, економіка вирощування та ін. Серед усіх розділів слід звернути увагу на перший "Економічне значення кукурудзи", в якому в табличному матеріалі розкривається народногосподарське значення та напрями використання кукурудзи. Книга призначена для фахівців аграрних підприємств, науковців і студентів навчальних закладів с.-г. профілю.

УДК 633.15:631.543.1:581.132

2016.4.161. ФІЗІОЛОГО-БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ ВИРОЩУВАННЯ / Князюк О.В., Липовий В.Г. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2016. — Вип. 1. — С. 47–52. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 547511.

Гібриди кукурудзи, група стиглості, фотосинтетична продуктивність, вихід сухої речовини.

Наведено результати досліджень щодо вивчення інтенсивності фотосинтетичної продуктивності та здатності поглинання фотосинтетичної активної радіації (ФАР) гібридами кукурудзи різної групи стиглості. Вивчали гібриди: ранньостиглі — Мотрин 178 СВ, Амабус, Бліч 160 МВ; середньоранні —

Артемів 230 СВ, Авіас 277 СВ, Бортова 290 СВ; середньостиглі — Збруч, Азов, Гіаліт 391 МВ за густоти рослин 80–100 і 100–120 тис./га. Встановлено, що листкова поверхня кукурудзи досягала максимальної величини у фазі молочної стиглості і становила у ранньостиглих гібридів 39,7–48,0 тис. м²/га, середньоранніх — 43,2–58,1, середньостиглих — 51,6–67,7 тис. м²/га. Продуктивність рослин залежала від інтенсивності асиміляції вуглекислого газу, яка залежала від густоти рослин. Так, із збільшенням густоти рослин від 80 до 100 тис./га, коефіцієнт використання ФАР підвищувався на 11–31%, проте за подальшого збільшення густоти від 100 до 120 тис./га — зменшувався на 5–10%. Максимальне значення показника чистої продуктивності фотосинтезу припадало на фазу викидання волоті — від 3,1–4,5 до 3,8–5,2 г/м² на добу. Максимальний вихід сухої речовини рослин (86,7 ц/га) — на фазу молочної стиглості за густоти рослин 100 тис./га середньостиглих гібридів, зокрема гібрида Гіаліт 391 МВ.

УДК 633.16:631.527:575

2016.4.162. ГЕНЕТИЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ СЕЛЕКЦІЇ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО: наукове видання / Козаченко М.Р., Воженіна О.Є., Наумов О.Г., Васько Н.І., Солонечний П.М., Солонечна О.В.; за ред. М.Р. Козаченка / НААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. — Х., 2016. — 458 с.

Ячмінь ярий, сорти, методи створення сортів, генетичні закономірності селекції.

У науковому виданні наведено історичні аспекти етапів, методів і напрямів селекції, особливостей та ідентифікації ячменю. У 1-му розділі теоретично узагальнюються та вирішуються найважливіші наукові проблеми з підвищення ефективності селекції ячменю ярого на урожайність, 2-му — на пивоварну якість, 3- та 4-му — на якість крохмалю та адаптивну здатність і стабільність сортів ячменю за кількісними ознаками шляхом установлення селекційно-генетичних особливостей ознак генотипів у системах діалельних схрещувань і топкросів. У 5-му розділі розкриваються досягнення селекції ячменю ярого методами гібридизації та експериментального мутагенезу. В усіх розділах досліджено генетичні основи, проблеми, досягнення та перспективи селекції на врожайність та якість зерна ячменю ярого. Встановлено морфо-біологічні особливості, мінливість, кореляцію, варіабельність, успадкування за компонентами генетичної дисперсії, комбінаційною здатністю та успадковуваністю ознак рослин. Закінчується видання резюме, де підкреслюється, що найбільш доступними і ефективними для створення нових сортів ячменю ярого є методи гібридизації та експериментального мутагенезу з наступним добором і оцінкою цінних біотипів. Використання цих методів дало можливість Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва внести до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення, 13 сортів ячменю ярого (2013 р.), серед яких слід відзначити безості сорти Модерн, Аграрій та Алегро, вперше створені в Україні.

633.1 Хлібні злаки. Зернові культури

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633.11:575.224.4

2016.4.163. СТВОРЕННЯ СЕЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ МЕТОДОМ ТЕРМІЧНОГО МУТАГЕНЕЗУ ТА ЙОГО ОЦІНКА / Близнюк Б.В., Коломієць Л.А. // Миронівський вісник: зб. наук. пр. — Миронівка, 2016. — Вип. 2. — С. 10–24. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 547766.

Пшениця озима, сорти пшениці ярої, термічний мутагенез, зимостійкість, продуктивність.

Наведено результати досліджень з використання методу В.М. Ремесла — трансформації ярих сортів пшениці в озимі. Дослідження проводили в Миронівському інституті пшениці по попереднику сидеральний пар упродовж 2005–2015 рр. Щороку висівалося від 20 до 60 сортів ярої пшениці із різних країн світу. Сівбу проводили після довготривалої яровизації насіння у другій половині оптимальних строків сівби пшениці озимої. Добір кращих форм проводили в Мз. У різні роки із

ярих сортів під дією термічного мутагенезу (осінньої сівби) відібрано озимі форми, які поєднують достатню зимостійкість, стійкість до вилягання, листових хвороб та якість зерна. До таких форм слід віднести *Taifun* (DEU), *Leguan* (CZE), *Alubus* (MEX) та ін. Зроблено висновок, що у різних ланках селекційного процесу вивчається значна кількість нащадків, створених методом трансформації ярих сортів в озимі.

УДК 633.111

2016.4.164. ДОДАЙТЕ ВЕСНИ У ВАШУ ОСІННЮ ПОСІВНУ (СІВБА ЯРОЇ ПШЕНИЦІ КВС ШІРОККО У ЛИСТОПАДІ) / Давидюк І. // Agroexpert. — 2016. — № 7. — С. 34–35.

Пшениця яра, врожайність пшениці, осіння сівба пшениці, агротехніка пшениці.

Відмічено, що сівбу ярої пшениці в осінній період у світі досліджують давно, зокрема в Англії компанія KWS щороку

вивчає нові сорти ярої пшениці за осінньої сівби після буряків цукрових. Так, за 20 років встановлено, що середня врожайність кращих сортів пшениці озимої становила 10,9–11,1 т/га, кращих ярих сортів за осінньої сівби — 8,8–9,9 т/га, кращих ярих за весняної сівби — 5,6–7,5 т/га. Проте якщо висівати сорти озимої і ярої пшениці в один строк (наприклад, у листопаді), то сорти ярої пшениці перевищують озимі як за врожайністю, так і за якістю зерна. Прикладом осінньої сівби ярої пшениці в Україні є агрофірма “АгроЕко ХХІ” на Хмельниччині, в якій протягом 25 років висівають яру пшеницю напочатку — в середині листопада. За такого строку сівби рослини ярої пшениці сорту КВС Широко входять у зиму у фазі шильця. Норма висіву — 6,0 млн насінин/га, оптимальна кількість колосів на момент збирання — 700–750 шт./м². Обов'язковим є азотне підживлення: перше — по мерзлоталому ґрунту аміачною селітрою (200 кг та 100 кг карбаміду), друге — у кінці появи прапорцевого листка (N₂₀₋₂₅ д.р.). Останнє підживлення сприяє підвищенню якості зерна. Обов'язковим є захист від хвороб (двічі) та застосування регуляторів росту для вирівнювання всіх стебел та зменшення висоти рослин. Така технологія вирощування сорту КВС Широко забезпечує приріст врожаю на 16–40 ц/га порівняно з весняним висівом і становить 80–86 ц/га. Зроблено висновок, що осіння сівба ярої пшениці рентабельна та вигідна для всіх видів господарств.

УДК 633.111:631.526.2

2016.4.165. СПЕЛЬТА (*TRITICUM SPELTA* L.) — НОВИЙ ТРЕНД ПШЕНИЦІ / Васильченко А. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 8. — С. 84–86.

Пшениця м'яка, спельта, характеристика виду спельта.

Відмічено, що на основний продукт — пшеницю припадає два види — пшениця м'яка (*Tr. aestivum* L.) і пшениця тверда (*Tr. durum* Desf.). Проте 150 років тому ситуація була інша. За відсутності транснаціональних компаній, відлагодженого ринку насінництва та товарної продукції, кожний регіон мав свій набір видів пшениць. У раціоні були спельти (*Tr. spelta*), полби (*Tr. dicoccum*), однозернянки (*Tr. monoccum* та *Tr. urartu*) та інші види. Причин, що призвели до витіснення м'якими та твердими пшеницями інших видів багато. Насамперед, це — голозерність, яка забезпечує легкість вимолоту зерна з колосу. Проте у світі йде пошук покращання м'якої пшениці й впровадження забутих видів, зокрема спельти. В Україні на сьогодні зареєстровано два сорти спельти — Зоря України та Європа. Порівнюючи м'яку пшеницю зі спельтою, встановлено: 1. У спельти менша реакція на збідненість ґрунту, тому на гірших ґрунтах вона менше втрачає врожаю, ніж м'яка пшениця. 2. Луска спельти іноді забиває висівні апарати, що призводить до зменшення густоти посівів. Для уникнення цього потрібна якісна доробка насіння. 3. Спельта краще витримує низькі температури порівняно з м'якою пшеницею. 4. Спельта більш інертна до мінеральних добрив, тому краще підходить для органічного землеробства. 5. Більше схильна до вилягання за рахунок більшої висоти рослин (100–170 см), тому потребує застосування ретардантів. 6. Ламкість колоса тим більше, чим вища врожайність, що ускладнює збирання врожаю. 7. За врожайністю вона на 20–30% поступається м'якій. Єдиним сортом спельт, який поступається тільки на 10% м'якій, є сорт Європа. 8. Важкий вимолот зерна потребує спеціальних лушпильних машин для одержання продовольчого зерна. 9. Зерно спельти характеризується кращими властивостями — протеїну — до 25%, клейковини — до 50%, що дає змогу використовувати його як поліпшувача. Виходячи із цього, кожен виробник повинен самостійно вирішувати, яку пшеницю вирощувати — м'яку чи спельту?

УДК 633.111:631.526.3:631.559

2016.4.166. ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ РІЗНИХ СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ В ЗОНІ ПІВДЕННОГО СТЕПУ / Романенко О.Л., Усова Н.М., Цапик Т.Ф. // Бюлетень Інституту сільськогосподарства степової зони НААН. — Д., 2015. — № 9. — С. 70–76. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547512.

Пшениця озима, сорт пшениці, врожайність пшениці, якість зерна пшениці, економічна ефективність.

Наведено результати вивчення 42 сортів пшениці озимої різних селекційних установ (Селекційно-генетичний інститут, Ін-т фізіології рослин, Миронівський ін-т пшениці, Полтавська

аграрна академія та інші) в умовах південного Степу України впродовж 2011–2013 рр. Сорти вивчали по попереднику чорний пар, строк сівби — III декада вересня, норма висіву — 4,5 млн насінин/га, фон живлення — N₄₀P₄₀K₄₀. За результатами досліджень, всі сорти виходили із зимівлі на рівні 98–100%. Врожайність сортів була різною — 5,29–3,65 т/га. Найбільшу середню врожайність сформували сорти: Жайвір (5,29 т/га), Епоха одеська (5,23) і Єрмак (5,19 т/га), найнижчу — Диканька (3,75 т/га) і Зерноградка 8 (3,65 т/га). За вмістом білка не було жодного сорту, який би відповідав 1-му класу, до 2- і 3-го класу віднесено 4 і 28 сортів відповідно. Середній вміст білка становив 10,5–12,7%. За масою 1000 зерен найнижчі показники були у сортів Лузанівка одеська і Бунчук (34,8 г), найвищі — у сорту Станична (45,6 г). Серед 42 сортів тільки 15 мали масу 1000 зерен вище 40 г. За трирічними даними найвищу рентабельність виробництва забезпечили сорти Жайвір (118,2%), Епоха одеська (115,5%), Єрмак (114,2%) та ін. Зроблено висновок, що для умов південного Степу кращими є сорти: Жайвір, Епоха одеська, Зорепад, Турунчук, Косовиця та Місія одеська, які здатні формувати врожайність зерна до 5,5–7,0 т/га та підвищити економічну ефективність виробництва.

УДК 633.111:631.559

2016.4.167. ПІДСУМКОВИЙ ПРОГНОЗ УРОЖАЙНОСТІ ПШЕНИЦІ ВІД АГРОЕКСПЕРТИ / Козоріз Д. // Agroexpert. — 2016. — № 7. — С. 10–12.

Пшениця, площі посіву, валовий збір, врожайність, якість зерна.

Наведено результати прогнозу врожайності пшениці озимої від експертів компаній Latifundist.com і KurKul.com, які у 2016 р. відвідали 16 агропідприємств 9 областей, оглянули 4 десятки пшеничних полів, де визначалась кількість колосів на 1 м² та середнє число зерен у колосі. Було підраховано, що врожайність пшениці озимої в 2016 р. збільшиться більш ніж на 20% порівняно з торішніми показниками з одиниці площі. Хоча площі під пшеницею озимою у 2016 р. зменшились на 12%, валовий збір зерна сягатиме 22,5–23 млн т. За висновками аграріїв, частка фуражної пшениці становитиме 60–70% від загального врожаю, що пояснюється великою кількістю опадів і виляганням рослин. Висока частка фуражного зерна стане причиною падіння цін на пшеницю. Другою причиною падіння цін стане відміна повернення ПДВ. За низьких закупівельних цін на пшеницю, українським фермерам стає невігодно продавати зерно пшениці.

УДК 633.111“324”:631.526.32:631.5

2016.4.168. РЕАКЦІЯ НОВИХ СОРТІВ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ СЕЛЕКЦІЇ СТАВРОПОЛЬСЬКОГО НІИСХ НА ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНОЛОГІЇ / Дуденко Н.В., Ерошенко Ф.В., Орехова А.Н. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 7. — С. 67–70. — Бібліогр.: 7 назв.

Пшениця озима, сорт пшениці, агротехніка сортова пшениці, врожайність пшениці.

Наведено результати досліджень щодо впливу агротехніки вирощування (дози добрив, норми висіву та строки сівби) на врожайність сортів пшениці озимої селекції Ставропольського НДІСГ впродовж 2013–2015 рр. Встановлено, що реакція сортів на умови вирощування неоднакова, що свідчить про необхідність для кожного сорту коректувати технологію вирощування. Так, сорт пшениці Одиссея володіє низькою вимогливістю до попередника та рівня мінерального живлення, найвищу врожайність зерна формує за оптимальних строків сівби і норм висіву. Сорт Олимп відрізняється середньою вимогливістю до попередника і високою — до мінерального живлення. Сорт Вікторія II більш вимогливий до попередника, менше реагує на строки сівби і норми висіву. Зроблено висновок, що при вирощуванні сортів пшениці потрібно для кожного сорту враховувати сортову агротехніку, за якої можливо одержувати найбільший врожай зерна.

УДК 633.112:631.582:631.559

2016.4.169. ПЕРСПЕКТИВНА СПЕЛЬТА / Поліщук К. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 9. — С. 62–63.

Спельта, господарсько-біологічна характеристика спельти, агротехніка вирощування спельти, сорти спельти, врожайність спельти.

Наведено біологічно-господарську характеристику пшениці вида спельта (*Tr. spelta* L.), який був поширений у Стародавньому Єгипті, Вавилоні, а нині в країнах Західної Європи. В Україні спельту вирощують здебільшого на експорт. Найбільші площі посіву в агрохолдингу LNZ Group, корпорації "Сварог Вест Груп" та ФГ "Грига". Зерно спельти містить на 20–60% більше амінокислот і вітамінів порівняно зі звичайною пшеницею. Хліб, вироблений з додаванням борошна спельти, довго не черствіє, має щільний м'якуш. В Україні біля витоків селекції спельти стояв селекціонер Ф. Парій, який вивів два сорти — Зоря України і Європа. Обидва сорти придатні для органічного землеробства й використовуються в дієтичному харчуванні. Біологічна характеристика обох сортів наведена в таблиці. Найкращими попередниками для спельти є зайняті пари, кукурудза на силос, зернобобові. Сіють її у III декаді вересня з нормою висіву 260–270 кг/га. Під оранку вносять $N_{60}P_{60}K_{60}$ та підживлюють у фазі кущіння N_{30} . Проте під час вирощування органічної спельти добрива не вносять, бур'яни знищують за 2–3 боронування пружинними боронами. Збирають спельту за воскової стиглості прямим комбайнуванням.

УДК 633.13:631.527:631.526.3

2016.4.170. СЕЛЕКЦІЯ ВІВСА: ОСНОВНІ НАПРЯМИ І РЕЗУЛЬТАТИ / Солодушко В.П. // Бюлетень Інституту сільськогосподарства степової зони НААН. — Д., 2015. — № 9. — С. 91–96. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 547512.

Овес, сорт вівса, селекція вівса, ознаки вівса, добір вівса, урожайність вівса.

Відмічено, що за останні 50 років світове виробництво зерна вівса скоротилося майже втричі: від 38,3 млн га на початку 60-х років минулого століття до 10,2 млн га нині. Аналогічна тенденція посівних площ і в Україні — скорочення від 481,0 до 208,9 тис. га. Хоча валовий збір зерна за відповідний період завдяки збільшенню врожайності культури зріс від 458,5 до 510,4 тис. т. Однак сорти вівса не повною мірою задовольняють вимоги сучасного виробництва. У зв'язку з цим в Інституті зернових культур продовжується селекційна робота зі створення нових сортів вівса у напрямі поліпшення біохімічних, технологічних і споживчих властивостей зерна. Основним методом селекції залишається внутрішньовидова гібридизація з наступним індивідуальним добором у розсадниках. Для гібридизації залучали сорти вівса як зарубіжної, так і місцевої селекції з добре вираженими елементами продуктивності, стійкості до вилягання, хвороби та посухи. Щороку проводиться 300–500 комбінацій схрещування. У результаті вивчення в конкурсному сортопробуванні (2013–2015 рр.) відібрано 12 сортів, які за врожайністю істотно перевищували (на 0,27–0,56 т/га) стандарт. У Державному реєстрі сортів рослин на 2015 р. із 25 сортів вівса 5 — селекції Ін-ту сільськогосподарства степової зони. У 2016 р. до Реєстру сортів рослин України внесено 2 нових сорти вівса — Мусон і Регбі, які на 0,45–0,47 т/га перевищують стандарт. У 2015 р. на Державне сортопробування передано ще 2 нових сорти — Пасат і Малахіт, які перевищують стандарт на 0,38–0,56 т/га відповідно, стійкі до біотичних і абіотичних чинників. Створені нові сорти вівса: Спурт, Бусол, Ірен, Стерно, Мусон, Регбі свідчать, що потенційні можливості цієї культури ще не вичерпані. При дотриманні технологій вирощування можливо отримувати до 4,0–6,0 т/га зерна вівса.

УДК 633.15:631.559:631.362.3

2016.4.171. УРОЖАЙНОСТЬ КУКУРУЗЫ — НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ / Фадеев Л.В. // Эксклюзивные технологии. — 2016. — № 2. — С. 19–23.

Кукурудза, сортування насіння, фракції, якість насіння.

Відмічено, що насіння кукурудзи розділяється трьома ознаками: розміром, формою і твердістю. Ці ознаки дуже варіабельні. Так, діапазон змін ознаки розміру становить 2–3 рази і вона змінюється як від ширини, так і товщини, різниця за формою — від подовжено-пласких до округлих, за твердістю насіння варіює у дещо меншому діапазоні $\approx 1,25$ рази. На першому етапі підготовки насіння при використанні повітряно-ситових сепараторів відбувається фракційне розділення насіння за розмірами і формою. Сортування за твердістю проходить на пневмовибростолі. Дворазове сортування насіння кукурудзи дає змогу отримувати партії

насіння високої якості, які характеризуються суворою вирівняністю за посівними і врожайними показниками. Вони рівномірно проростають, розвиваються і більш вирівняні до збирання. На підставі багатьох досліджень встановлено високу позитивну кореляцію врожайності й польової схожості насіння, що потребує введення у стандарт оцінки посівних якостей показника сили початкового росту. Пласке мілке насіння кукурудзи має низькі посівні й врожайні якості. Це пояснюється малою кількістю поживних речовин у зернівці і відповідним відставанням як при проростанні, так і під час розвитку. Зернівки округлої форми більш стабільні за посівними й врожайними властивостями, що можна пояснити достатньою кількістю поживних речовин навіть у мілкій зернівці. На підставі цього мілке насіння потрібно аналізувати окремо за формою. Більш достовірною оцінкою посівних й врожайних властивостей насіння є їх оцінка за твердістю, що формує максимально високий врожай.

УДК 633.16:581.1.036.5

2016.4.172. ОПТИМІЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ЩОДО ОЦІНКИ МОРОЗОСТІЙКОСТІ СЕЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ ЯЧМЕНЮ ОЗИМОГО / Демідов О.А., Гудзенко В.М., Хоменко Л.О. // Миронівський вісник: зб. наук. пр. — Миронівка, 2016. — Вип. 2. — С. 56–68. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 547766.

Ячміль озимий, морозостійкість ячменю, методи оцінки морозостійкості, загартування ячменю, добір ячменю.

Наведено результати досліджень щодо оптимізації методів оцінки та добору селекційного матеріалу ячменю озимого за морозостійкістю на різних етапах розвитку рослин у ланках селекційного процесу. Встановлено, що у первинних ланках селекції (колекційній та гібридній розсадники) для диференціації значної кількості номерів доцільно застосовувати "експрес-метод" проморожування загартованого накільченого насіння шляхом поступового зниження температури від 0 до мінус 5°C упродовж п'яти діб. Проте для більш об'єктивного визначення рівня морозостійкості необхідно використовувати штучне проморожування рослин, загартованих за природних умов у полі. З метою прискореної оцінки морозостійкості селекційного матеріалу у ланках селекційного процесу слід поєднати поєднувати дані підходу оцінки та добору кращих форм.

УДК 633.17:631.527.1/4:631.531

2016.4.173. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОТБОРА ПО КРУПНОСТИ СЕМЯН В ГИБРИДНЫХ ПОПУЛЯЦИЯХ ПРОСА ПОСЕВНОГО / Шукис Е.Р., Шукис С.К. // Аграрная наука. — 2016. — № 5. — С. 9–12. — Библіогр.: 9 назв.

Просо, гібридна популяція проса, сорт проса, маса 1000 зерен проса, фракція проса, продуктивність проса.

Відмічено, що основним методом створення сортів є гібридизація з наступним добором. Із усіх ознак, які впливають на продуктивність, особливу роль відіграє маса 1000 зерен. Остання не тільки важливий елемент структури врожаю, але від неї залежать інтенсивність початкового росту та швидкість утворення асиміляційного апарату. Вивчення маси 1000 зерен проводили у трьох гібридних популяціях, одержаних з участю кращих сортів: Саратовське 10 / Барнаулське 80 М; Саратовське 10 Х / Тувинське; Барнаулське 98 П / Кр. з. КФ. У зв'язку з тим, що добір в F_1 – F_2 за масою 1000 зерен мало-ефективний, добір за крупністю насіння провели в F_3 шляхом поділу насіння на крупну і мілку фракції у співвідношенні 50:50%. Одібрані фракції були висіяні у розсадниках РВ-1 і РВ-2. У процесі вивчення кращих ліній у кожній фракції виявлено низку переваг крупної фракції. Так, із крупної фракції краща лінія за № 4/1 мала врожайність 3,39 т/га, масу 1000 зерен 8,1 г, із мілкої відповідно — 2,98 т/га і 7,3 г. Зроблено висновок, що маса 1000 зерен є важливою ознакою в урожайності і якості проса. Виділення крупнозерної фракції в F_3 дає можливість сконцентрувати у гібридній популяції цінні генотипи і підвищити ефективність доборів.

УДК 633.174:547.458.6

2016.4.174. СОРГО ЗЕРНОВОЕ — ПЕРСПЕКТИВНОЕ СЫРЬЕ ДЛЯ ПРОИЗВОДСТВА КРАХМАЛА / Алабушев А.В., Ковтунов В.В., Лапшина О.А. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 7. — С. 64–66. — Библиогр.: 15 назв.

Сорго зернове, крохмаль, селекція сорго, сорт сорго, кореляція.

Відмічено, що крохмаль у рослин виконує функцію запасу поживних речовин і міститься у насінні, бульбах і плодах. Для людини крохмаль — основне джерело вуглеводів. Його використовують у харчовій, текстильній, паперовій, медичній та інших галузях виробництва. Головні виробники крохмалю — США, Канада, країни ЄС, Японія, де виробляється на особу понад 20 кг (у США — 50 кг), у Росії — 2,5 кг. Основним джерелом для вироблення крохмалю є кукурудза (США), рис (Японія, Китай), пшениця (ЄС), картопля (Росія). Для збільшення виробництва крохмалю потрібно шукати нові ресурси. Одним з них є зернове сорго. Зерно сорго містить до 69–83% крохмалю, що перевищує його вміст у кукурудзі. Крім того, зернове сорго є більш посухостійкою культурою, що сприяє його поширенню у виробництві. В Інституті зернових культур ім. І.Г. Калиненка ведеться селекція зі створення сортів сорго цукрового з підвищеним вмістом крохмалю. На підставі аналізу на вміст крохмалю 6 сортів, 38 зразків конкурсного сортовивчення та 311 зразків колекції було відібрано два сорти зернового сорго Зерноградське 88 і Великан, які за

біохімічним складом зерна відповідають вимогам сировини для виробництва крохмалю.

УДК 633.19:631.559:631.526.3

2016.4.175. АДАПТИВНІСТЬ СОРТІВ ТРИТИКАЛЕ ОЗИМОГО В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Харченко М.В. // Миронівський вісник: зб. наук. пр. — Миронівка, 2016. — Вип. 2. — С. 129–140. — Бібліогр.: 20 назв. Шифр 547766.

Тритикале озиме, сорти, врожайність.

Наведено результати досліджень щодо визначення стабільності врожайності сортів тритикале озимого різного екологічного походження в умовах Миронівки упродовж 2012–2015 рр. Сівбу проводили по попереднику зайнятий пар, площа ділянки — 5 м², повторність — одноразова. Середньою врожайністю 6,9 т/га, що на 1,2 т/га більше стандартного сорту Амфідиплоїд 256, характеризувалися сорти Раритет, АДМ 8, Амур (Україна), Цекад 90 (Росія) та Утро (Білорусь). Найстабільнішою врожайність за мінливих кліматичних умов вирощування відрізнялись сорти АДМ 11, Юкон (Україна) і Утро (Білорусь) з найменшими значеннями коефіцієнта варіації урожайності і високої гомеостатичності.

633.2/.4 Кормові культури

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — професор БОГОВІН А.В.

УДК 631.53.01/02:631.55:633.2

2016.4.176. ВПЛИВ ПЕРЕДПОСІВНОЇ ОБРОБКИ НАСІННЯ БІОПРЕПАРАТАМИ НА ОСНОВІ АСОЦІАТИВНИХ АЗОТ-ФІКСУЮЧИХ МІКРООРГАНІЗМІВ НА НАСІННЄВУ ПРОДУКТИВНІСТЬ СТОКОЛОСУ БЕЗОСТОГО / Колісник С.І., Сереветник О.В., Антонів С.Ф. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13: Стан та перспективи розвитку агропромислового виробництва України: матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і спеціалістів, 24–25 берез. 2016 р. — С. 30–34. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547519.

Стоколос безостий, азотфіксуючі мікроорганізми, біофунгіциди Екобацил, обробка насіння, врожайність насіння.

Наведено результати досліджень щодо вивчення впливу передпосівної обробки насіння стоколосу безостого сорту Всеслав азотфіксуючими бактеріями та їх поєднань з біофунгіцидом Екобацил на ріст, розвиток і врожайність насіння. Схема досліду передбачала обробку насіння 5 азотфіксуючими бактеріями та їх поєднань з Екобацилом (табл.). Встановлено, що передпосівна обробка насіння лише біопрепаратами збільшувала кількість генеративних пагонів на 16–47 шт./м², а в поєднанні з Екобацилом — на 55–87 шт./м² порівняно з контролем. Крім збільшення пагонів, обробка насіння сприяла зростанню загального вмісту хлорофілу. Найбільшим він був на ділянках при обробці насіння азотфіксатором Штамом КЛ-9 — 2,537 мг/г сирої наважки, але без біофунгіцида. Застосування азотофіксуючих біопрепаратів сприяло збільшенню врожайності насіння на 34–99 кг/га, а у поєднанні з Екобацилом — на 117–312 кг/га. Найбільшу врожайність насіння — 484 кг/га одержано при застосуванні біопрепарату Діазофит у поєднанні з Екобацилом, що на 359 кг/га більше контролю. Зроблено висновок, що на фоні основного добрива (N₃₀) передпосівна обробка насіння біопрепаратом Діазофит (0,1 л/га норму насіння) у поєднанні з біофунгіцидом Екобацил (0,1 л/га) збільшило врожайність насіння на 359 кг/га (289%) порівняно з контролем.

УДК 633.2.031:631.552

2016.4.177. ВПЛИВ СКЛАДУ ТРАВСУМІШОК, СТРОКІВ СІВБИ ТА РЕЖИМІВ ВИКОРИСТАННЯ НА ВИСОТУ БОБОВО-ЗЛАКОВИХ ТРАВСТОІВ / Оліфіровіч В.О. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13: Стан та перспективи розвитку агропромислового виробництва України: матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і спеціалістів, 24–25 берез. 2016 р. — С. 53–56. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 547519.

Бобово-злакові травосумішки, склад травосумішок, строки сівби та скошування, висота рослин.

Наведено результати вивчення впливу складу травосумішок, строків сівби та режимів скошування на висоту рослин. Вимірювання висоти рослин багаторічних трав показало, що вона залежала як від видового складу, так і від строків сівби, кількості та часу проведення укосів. Так, при триукісному використанні висота рослин багаторічних трав була нижчою порівняно з двоукісним скошуванням. Висота рослин лядвенцю рогатого в сумішці з тимофіївкою лучною в першому укосі за триразового відчуження становила 38,6 см, за дворазового — 41,6 см, злакового компонента відповідно — 42,3 і 52,4 см. За висотою виділилася костреця очеретяна, яка в сумішці з лядвенцем рогатим при триукісному використанні становила 54,0–54,7 см, а при двоукісному — 62,2–62,5 см. Висота стоколосу становила відповідно 48,5–49,9 і 57,2–59,8 см. Третій укіс багаторічних трав характеризувався зниженням висоти рослин. Найвищою висотою рослин характеризувались рослини сумішок за ранньовесняної сівби — 42,5–54,8 см, за осінньої — 38,7 і 43,6 см. Зроблено висновок, що висота травостоїв є одним з визначальних факторів при заготівлі кормів. У гірській частині Карпат найкращі умови для росту багаторічних трав забезпечувала ранньовесняна сівба. Кращим видом травосумішок була костреця очеретяна при двоукісному використанні.

УДК 633.2:551.5

2016.4.178. ПРОДУКТИВНІСТЬ БОБОВО-ЗЛАКОВИХ СУМІШЕЙ ОДНОРІЧНИХ КУЛЬТУР ЗАЛЕЖНО ВІД ПОГОДНИХ УМОВ ЛІСОСТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО / Гетман Н.Я. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2015. — Вип. 81. — С. 39–45. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 547788.

Однорічні культури, бобово-злакові суміші, погодні умови, урожайність, суха речовина.

Наведено аналіз погодних умов за період 1981–2014 рр. Правобережного Лісостепу України та їх вплив на кормову продуктивність сумішей вівса та тритикале ярого з високобілковими культурами. Аналіз погодних умов свідчить, що із 27 років, 6 років спостерігалась найменша кількість опадів від сходів до колосіння злакових культур, що становило в середньому 63 мм із сумою активних температур 852°C та ГТК 0,72. Більшість років (13) відносились до сприятливих умов при кількості опадів 125 мм та сумі позитивних температур 844°C, тоді як 8 років були з надмірним зволоженням з ГТК 2,19 та кількістю опадів 176 мм і сумою температур 806°C за

період вегетації від сходів до збирання. Для забезпечення зеленими кормами тварин у період між 1-м і 2-м укосами бобово-злакових багаторічних трав, найбільш розповсюдженими є суміші з включенням сортів вівса, тритикале ярого, горошку посівного, гороху польового та гірчиці білої. Незважаючи на зміни клімату, бобово-злакові суміші, до яких включали овес, горошок посівний та гірчицю білу, забезпечували стабільні врожаї зеленої маси. Так, суміш вівса з горошком посівним формувала середній врожай зеленої маси на рівні 32,9 т/га з виходом сухої речовини 6,48 т/га та перетравного протеїну 0,697 т/га, з включенням до складу суміші третього компонента — гірчиці білої, середня врожайність за 19 років становила 29,8 т/га з варіюванням від 18,6 до 63,8 т/га. Найбільша врожайність зеленої маси формувалась в умовах з коливанням ГТК від 1,11 до 1,85 і кількістю опадів понад 100 мм. Найменша — за коливання ГТК від 0,46 до 0,94 і кількістю опадів 37–80 мм. Крім вівсяно-бобових сумішей заслуговує на увагу суміш тритикале ярого з люпином вузьколистим та гірчицею білою, яка в середньому за 2006–2010 рр. забезпечила урожайність зеленої маси 27,1 т/га з виходом сухої речовини 7,81 т/га. Найбільший урожай — 38,0 т/га з виходом сухої речовини 12,11 т/га одержано в умовах 2008 р. при ГТК 1,11, сумі опадів 87 мм і активних температур — 784°C.

УДК 633.2:631.5:631.53.01

2016.4.179. ПІСЛЯЖИВНІ ПОСІВИ / Ковбасюк П. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 6. — С. 108–109.

Післяживні посіви, видовий склад сумішок, агротехніка вирощування.

Відмічено, що післяживні посіви за короткий період вегетації можуть забезпечувати високу врожайність зеленої маси (15–25 т/га) з виходом 2,0–3,5 т/га к.од. Проте їх частка у структурі кормових культур дуже низька або й зовсім відсутня. Причиною є побоювання виробників щодо виснаження та зниження родючості ґрунтів післяживними посівами. Для уникнення зниження родючості ґрунту післяживні посіви слід висівати травосумішками, до складу яких входять злакові, бобові та хрестоцвітні види. Компоненти післяживних посівів повинні бути сумісними за біологічними, морфологічними ознаками, витривалими щодо несприятливих погодних умов, характеризуватися настанням швидкої укїсної стиглості та забезпечувати подовження періоду використання зеленої маси. Склад кращих травосумішок для зон України наведено в таблиці. Для одержання високої продуктивності, сівбу травосумішок слід проводити по добре підготовленому ґрунту. Для сівби слід використовувати не свіжозібране, а насіння минулого року. Норми висіву треба збільшувати на 15–25% проти весняних. Загущені посіви травосумішок підвищують кормову цінність за рахунок тонкіших та ніжніших стебел. Збирати зелену масу слід починати за досягнення укїсної стиглості й продовжувати до пізньої осені.

УДК 633.21/.25:633.31/.37:631.55.034(477.7)

2016.4.180. ТРАВИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ / Антипова Л.К. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — Миколаїв, 2015. — Вип. 4. — С. 102–110. — Бібліогр.: 12 назв.

Багаторічні трави, структура посівних площ, валовий збір, кормові одиниці, поголів'я тварин.

Наведено результати досліджень щодо обсягу виробництва та продуктивності трав на півдні України на прикладі Миколаївської обл. Встановлено, що за період з 1990 по 2014 р. площі зернових культур збільшились на 11,8%, а кормових — зменшились на 31,3%. При цьому скоротились площі під основними кормовими культурами — багаторічними травами. Зменшення площ під травами зумовило і скорочення обсягів збору кормів. Так, якщо у 1995 р. було зібрано 407,1 тис. к.од., то у 2014 р. — тільки 465,3 т, що в 7–9 разів менше. Особливо зменшилось забезпечення тварин зеленими кормами з багаторічних трав — від 143,6 тис. к.од. до 1,6 тис. к.од. відповідно. У Миколаївській обл. в останні роки під багаторічні трави відводиться близько 4,0 тис. га. Для ефективнішого використання трав потрібно раціонально вносити добрива як мінеральні, так і органічні, застосовувати при вирощуванні трав зрошення, яке збільшує прибуток на 1 га в 2,1 раза, рівень рентабельності — від 41,3 до 76,8%. Більш урожайними багаторічними травами

на півдні України є стоколос безостий, райграс високий та пирій середній. Вони здатні формувати відповідно 3,73; 3,48 і 3,45 т/га повітряно-сухої речовини. З бобових культур урожайнішими є люцерна і буркун білий. Менш урожайними є житняк і конюшина лучна. Зроблено висновок, що для підвищення продуктивності трав їх слід вирощувати за умов зрошення та внесення мінеральних добрив.

УДК 633.25/.31:636.085:631.8

2016.4.181. ВПЛИВ РІВНЯ УДОБРЕННЯ ТА СПОСОБУ СІВБИ НА ВМІСТ ОРГАНІЧНИХ РЕЧОВИН У ЗЕЛЕНІЙ МАСІ СУМІШОК ЛЮЦЕРНИ І ЗЛАКОВИХ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ / Демидась Г.І., Демцюра Ю.В. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 3. — С. 76–83. — Бібліогр.: 10 назв.

Травосумішки, люцерна посівна, злакові трави, удобрення, хімічний склад зеленої маси.

Висвітлено закономірності нагромадження органічних речовин у зеленій масі сіяних багаторічних злаково-бобових травостоїв залежно від агротехнічних прийомів вирощування та ефективного використання ґрунтового-кліматичних умов. Відповідно до програми досліджень був закладений трифакторний польовий дослід: фактор А — сумішки бобових і злакових трав; фактор В — спосіб сівби, фактор С — удобрення. Встановлено, що найзбалансованішою за вмістом органічних речовин є зелена маса травосумішки з люцерни посівної, очеретянки звичайної та тонконога лучного, висіяної смуговим способом із внесенням повного мінерального добрива в дозі $N_{30}P_{60}K_{60}$, що дає змогу отримувати зелену масу з вмістом сирого протеїну на рівні 17,9%, жиру — 4,34, клітковини — 23,7 та БЕР — 44,2%. Сприятливе просторове розміщення рослин у травостой забезпечило зниження вмісту клітковини на 0,84–1,11% на ділянках без добрив та на 0,98–1,59% при застосуванні мінеральних добрив.

УДК 633.25/.37:631.584

2016.4.182. ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ СУМІШОК ОДНОРІЧНИХ КОРМОВИХ КУЛЬТУР У ПРОМІЖНИХ ПОСІВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ / Фостолович С.І. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2015. — Вип. 81. — С. 31–38. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 547788.

Післяживні двокомпонентні сумішки, фази росту, листковий апарат, лінійні розміри рослин, урожайність зеленої маси.

Наведено результати досліджень щодо вивчення впливу видового складу однорічних кормових культур та добрив на врожайність двокомпонентних сумішок для післяживного посіву в умовах Правобережного Лісостепу України. Сумішки вивчали по попереднику ячмінь озимий. Обробіток ґрунту включав лущення стерні та оранку на глибину 16–18 см з одночасним боронуванням. Добрива $N_{90}P_{60}K_{60}$ вносили під передпосівну культивування, сівбу проводили в III декаді липня — I декаді серпня. Показано склад кормових сумішок, фази розвитку, динаміку лінійних розмірів рослин, листкової поверхні та урожайності зеленої маси залежно від добрив (табл. 1–5). Порівняння цих показників у посівах вико-вівсяної сумішки, гірчиці, редьки та пелюшки з вівсом, свідчить про суттєві відмінності між ними за проходженням фаз розвитку, лінійного росту, площі листкової поверхні та врожайності зеленої маси. Проте основними елементами продуктивності сумішок були видовий склад і площа листкової поверхні сумішок. У середньому за роки досліджень (2013–2014), на 40-й день після сходів найнижчий рівень врожайності зеленої маси був у вико-вівсяної сумішки — 17,9 т/га на контролі і 22,2 т/га — за внесення $N_{90}P_{60}K_{60}$. Максимальний врожай зеленої маси формувала редька олійна з вівсом, відповідно — 24,1 і 29,7 т/га. Пелюшка і гірчиця біла з вівсом за врожайністю зеленої маси займали проміжне положення — 19,7–22,0 і 24,6–27,3 т/га відповідно. Зроблено висновок, що для умов Правобережного Лісостепу більш урожайною у післяживних посівах є сумішка редьки олійної з вівсом, яка на фоні $N_{90}P_{60}K_{60}$ здатна формувати понад 30 т/га зеленої маси і 5,2 т/га сухої речовини.

УДК 633.25:631.526.3:631.55.034

2016.4.183. ЗЛАК ДЛЯ ПАСОВИЩ І СІНОЖАТЕЙ / Матвієць В., Федорин Б. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 2. — С. 128–130.

Пажитниця багаторічна, агротехніка вирощування, сорти, врожайність, якість корму.

Відмічено, що пажитниця багаторічна (райграс пасовищний, англійський, пшонець) й багатоквіткова є одним із найпоширеніших низових злаків на культурних пасовищах. Завдяки високій врожайності, довговічності та кормовій цінності пажитниця швидко поширилась по всьому європейському континенту, зокрема в Поліссі України. У 100 кг сіна міститься 55,2 к.од. і 4,4 кг перетравного протеїну. Економічна користь вирощування пажитниці досягається завдяки ясным сходам, кількості укосів за сезон і витривалості парості навіть до найнесприятливіших погодних умов. Проте успішне впровадження пажитниці у виробництво можливе за наявності високопродуктивних, стійких до погодних умов сортів. Серед 35 сортів Державного реєстру сортів, кращими є Довбушанка й Коломийська. Сорт Довбушанка сінокісного та лукопасовищного типу заввишки 80–130 см, формує врожайність насіння 0,8–0,9 т/га, зеленої маси — 48,0–52,0 т/га, сіна — 10–12 т/га. У травостої утримується 5–6 років. Сорт Коломийська — сінокісно-пасовищного типу, формує врожайність зеленої маси 45,0–50,0 т/га, сіна — 10–12 т/га, насіння — 0,7–0,9 т/га, 4–6-річне використання. Кращими попередниками для пажитниці є озимі і ярі зернові та просапні культури. Обробіток ґрунту здійснюється за типом напівпару. Перед обробітком слід внести РК₍₄₅₋₆₀₎. Азотні добрива вносять під час вегетації. Перед сівою насіння обробляється препаратом беноміа (500 г/кг), сімба проводиться навесні під покрив вико-вівсяної сумішки на зелений корм. Збирають зелену масу у період колосіння, але не пізніше цвітіння, оскільки пізніше злакові трави грубішають, зменшують уміст протеїну й кормову цінність. За такої технології у фермерському господарстві "Прометей" Івано-Франківської обл. у 2011–2015 рр. одержано чистий прибуток 3700 грн/га за вирощування на зелену масу і 9400 грн/га — на насіння.

УДК 633.25:631.55.034

2016.4.184. ПЕРСПЕКТИВНА СИЛЬФІЯ / Ковбасюк П. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 2. — С. 132–135.

Сильфія пронизаноліста, агротехніка вирощування, врожайність зеленої маси, якість корму.

Наведено, що сильфія пронизаноліста (СП) — багаторічна кормова рослина, яка за довговічністю зростання на одному місці не має рівних (понад 15 років). Середня врожайність зеленої маси СП становить 90–120 т/га. За збором протеїну травостої СП у 6–7 разів перевищують природні кормові угіддя, у 4–5 — кормові коренеплоди, у 2–3 рази — однорічні бобово-злакові травостої. Сильфія стійка до несприятливих метеорологічних умов, не дуже вимоглива до ґрунтів. Проте посіви її в Україні практично відсутні через незнання технології її вирощування. Агротехніка вирощування СП нескладна, але має свої особливості. Найкращими ґрунтами для СП є дернові, темно-сірі та чорноземи середнього гранулометричного складу з рН 6,5–7,5. Ґрунт для посіву обробляється глибоко — на 20–30 см, перед сівою проводиться культивация з одночасним боронуванням важкими бородами. Під оранку вносять 40–60 т/га гною, NPK₍₆₀₋₉₀₎. За браку гною слід використовувати сидеральні культури. Сівбу слід проводити восени насінням крупної фракції за 2–3 тижні до замерзання ґрунту. За весняної сівби насіння потрібно скарифікувати, що потребує певних умов і значних витрат. Рано весною посіви боронують легкими бородами, проводять міжрядні культивация на глибину 6–8 см. За такої технології СП вже наприкінці 1-го року зростання формує густий травостій. У наступні роки навесні сходи боронують, вносять добрива в нормі N₉₀P₆₀K₆₀, що сприяє посіву щороку забезпечувати високу врожайність зеленої маси (понад 10,0 т/га) і низькі витрати на вирощування.

УДК 633.26/29:631.527

2016.4.185. ЗНАЧЕННЯ ЕСПАРЦЕТУ У СЬОГОДЕННІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ СТВОРЕННЯ ЙОГО СЕЛЕКЦІЙНИХ СОРТІВ / Чипляка С.П., Подлесний М.В. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13: Стан та перспективи розвитку агропромислового виробництва України: матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і спеціалістів, 24–25 берез. 2016 р. — С. 89–92. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 547519.

Еспарцет, кормова цінність, селекція.

Відмічено, що у кормовому балансі бобові і злакові трави становлять майже половину загальної потреби с.-г. тварин у рослинному кормі. Проте однією з найцінніших бобових трав є еспарцет, який за вмістом перетравного протеїну в сіні наближається до люцерни, а за поживністю навіть дещо вище — 0,54 к.од. на 1 кг проти 0,49 у люцерни. Завдяки своїм біологічним особливостям, хімічному складу, еспарцет є найбільш ефективною культурою як сировина для заготівлі сінажу. Еспарцет сіється раз на 3 роки, два з яких використовуються для заготівлі сінажу. Незважаючи на меншу врожайність зеленої маси, вихід кормових одиниць з 1 га площі посіву еспарцету вищий, ніж люцерни. Собівартість к.од. і корму з еспарцетного сінажу є найнижчою за усіх способів його заготівлі. Вміст цукрів в еспарцетному сінажі становив 2,21%, тоді як у люцерні лише 1,24%. Вміст загального азоту у сухій речовині еспарцету дещо менший за люцерну — 26,2–30,2 г/кг, у той самий час у ньому міститься більше вуглеводів — 56,1–60,3%. Останньою перевагою еспарцету є його значення як попередника для озимих зернових. Ґрунт після еспарцету добре піддається обробітку без утворення глиб. Основним методом створення сортів еспарцету є примусова і вільна гібридизація. Підвищити гібридизацію можливо шляхом добору вихідних батьківських форм. Сорти, одержані від вільного перехресного запилення, довго зберігають інтегровану генетичну структуру, що сприяє збільшенню врожайності. Зроблено висновок, що еспарцету слід приділяти більше уваги в структурі посівних площ у степовій зоні, зокрема у Кіровоградській області.

УДК 633.3:631.8:581.144.4

2016.4.186. ФОРМУВАННЯ ЛИСТКОВОЇ ПОВЕРХНІ ЛЮЦЕРНО-ЗЛАКОВИХ ТРАВСУМІШОК ЗАЛЕЖНО ВІД ЇХ СКЛАДУ ТА УДОБРЕННЯ / Демидас Г.І., Пророченко С.С. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2015. — Вип. 81. — С. 64–67. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 547788.

Листкова поверхня посіву, люцерно-злакові травосумішки, удобрення, видовий склад.

Висвітлено результати дворічних досліджень щодо особливості формування листкової поверхні люцерно-злакових травосумішок в умовах Правобережного Лісостепу України. Формування листкової поверхні вивчали залежно від складу травосумішок та удобрення (табл.). Встановлено, що величина листкової поверхні змінювалась як від досліджуваних факторів, так і метеорологічних умов року. 2014 рік характеризувався достатнім зволоженням у 2-й половині вегетації рослин та оптимальним діапазоном температур, що збільшило площу листкової поверхні, порівняно з 2015 р., коли була низька кількість опадів та висока температура повітря. Найбільшу площу листкової поверхні формували сумішки за варіанта удобрення N₆₀P₆₀K₉₀ + стимулятор росту Фумар — 43,1 тис. м²/га, що на 2,3 тис. м²/га більше від контролю. Найінтенсивніше наростання листкової поверхні у розрізі видового складу забезпечували травосумішки люцерна посівна + стоколос безостий + пажитниця пасовищна, найменше — люцерна посівна + костріця лучна + костріця очеретяна. Зроблено висновок, що з елементів технології найбільший вплив на формування площі листкової поверхні мали добрива та видовий склад.

УДК 633.31/37:631.552

2016.4.187. ЗАГОТІВЛЯ ВІТАМІННО-БІЛКОВОГО СІНА / Ковбасюк П. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 5. — С. 100–104.

Вітамінно-білкове сіно, технологія приготування сіна, якість сіна.

Відмічено, що вітамінне сіно є найбільш повноцінним кормом для тварин. У сухій масі його міститься 12–14% протеїну, 1,4–3,2% жиру, 22,5–26,5% клітковини, 5,5–9,0% золи, 35,0–40,5% БЕР, 1,0–1,2% кальцію, 0,24–0,3% фосфору, 120–130 мг каротину, 0,45–0,51 к.од. Для приготування такого сіна найціннішою сировиною є високобілкові багаторічні й однорічні бобово-злакові травосумішки. У бобово-злакових травосумішках частка бобових культур повинна переважати злакові, а саме бобових — не менше 60%. З бобових культур найціннішими є: лядвенець рогатий, коношина гіб-

ридна, люцерна посівна й жовта та еспарцет. Із злакових: стокolos безостий, очеретянка звичайна, костриця лучна, костриця очеретяна, тонконіг лучний, пажитниця багаторічна та житняк. Трави слід добирати з однаковою тривалістю вегетаційного періоду та близькими строками проходження фенофаз. Сучасна технологія приготування вітамінного сіна передбачає: скошування з одночасним плющенням бобових, ворущіння, згрібання маси у валки та їх перевертання, підбирання з валків, транспортування сухої маси до місця зберігання. Скошувати бобово-злакові травостої потрібно у фазі початку цвітіння на висоті 5–6 см. Для одержання високопоживного вітамінного сіна потрібно, щоб від скошування до висихання маси до оптимальної вологості (17%) час був якомога коротшим. Вітамінне сіно має містити не більше як 17 і не менше 12% вологи, мати зелений колір, велику кількість листків, суцвіт'я і приємний аромат.

УДК 633.31/.37:631.816.3

2016.4.188. СТИМУЛИ ДЛЯ СУМІШОК / Вишневецька О., Тугаєва І., Маркіна О. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 5. — С. 104–105.

Кормові сумішки, технологія вирощування, мінеральні добрива, врожайність сухої маси.

Наведено результати досліджень з вивчення впливу мікродобрив та біопрепаратів на формування продуктивності люпинових ценозів. Інститутом сільського господарства Полісся НААН розроблено технологію вирощування сумішок люпину вузьколистого з житом і тритикале ярими. Технологія передбачає сівбу люпину половинною нормою висіву і повною нормою злакового компонента з проведенням позакореневого підживлення рідким мінеральним добривом Інтермаг у фазі "стеблування та бутонізація — початок цвітіння". Підживлення добривом Інтермаг у фазі цвітіння забезпечило одержання 4,06–4,09 т/га сухої речовини, у фазі сизих бобів — 6,00–6,35 т/га, зернофуражу — 2,11–2,18 т/га та рентабельність до 45%. Для пелюшко-вівсяної сумішки кращим рідким мінеральним добривом був Росток-макро, яке за два підживлення забезпечило одержання 6,7 т/га сухої речовини, що на 21% більше базової технології. Проте позакореневе підживлення є лише допоміжним способом використання добрив, а не основним. Ним можна лише скоригувати брак елементів живлення, а не повністю його ліквідувати.

633.5/.9 Технічні культури

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН КАЛЕНСЬКА С.М.

УДК 631.526.3:633.8(477.7)

2016.4.189. ВПЛИВ СОРТОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОНАРДИ ДВІЙЧАСТОЇ НА ВИХІД ЕФІРНОЇ ОЛІЇ З РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ У ПІВДЕННОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ / Янченко І.А. // Вісник Уманського національного університету садівництва. — 2016. — № 1. — С. 54–58. — Бібліогр.: 18 назв.

Монарда двійчаста, ефірна олія, сировина, компонентний склад, сорт, структура.

Досліджено показники продуктивності, особливо структури рослинної сировини сортів монарди двійчастої. Визначено, що у генеративній фазі розвитку у рослин маса стебел у 2,0–2,9 раза перевищує масу листків, що значно впливає на вихід ефірної олії, оскільки кожен орган (стебло, листок, суцвіття) накопичує різну кількість олії. З урахуванням біологічних особливостей культури концентрацію ефірної олії визначали у зразках надземних пагонів монарди двійчастої на другий рік вегетації. Згідно з даними, отриманими у досліді, найбільшу кількість ефірних олій накопичують суцвіття, найменшу — стебло. Концентрація ефірної олії у рослинній сировині досліджуваних зразків становила: у сорту Слава — 1,2%, Серпанок — 0,99, Сніжана — 1,05% абсолютно сухої маси. На основі проведених досліджень встановлено, що вихід ефірної олії з одиниці площі на другий рік вирощування культури коливався у межах 4,5–11,5 г/м² і значно залежав від продуктивності сорту.

УДК 631.81:633.63(477.4+292.485)

2016.4.190. ЕФЕКТИВНІСТЬ МІКРОДОБРИВ НА ПОСІВАХ БУРЯКІВ ЦУКРОВИХ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Поліщук І.С., Поліщук М.І., Мацько О.Ю., Плаксий А.В. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 3. — С. 95–103. — Бібліогр.: 7 назв.

Буряк цукровий, мікродобрива, позакореневе підживлення, цукристість буряків, урожайність буряків.

Представлено результати по застосуванню позакореневого підживлення на посівах буряків цукрових такими препаратами, як: Нановіт Мікро, Нутрісол, Агросол, Вимпел, Акварін 15 М1, Sunny Mix Sugar Beet, Фертігрейн Фолліар, Альфа Гроу на фоні карбаміду 15 кг/га в умовах Лісостепу Правобережного. На даний час вичерпних достовірних даних про вплив цих препаратів мало, це і зумовило доцільність та необхідність проведення відповідних досліджень. Вивчено вплив макро- і мікродобрив на формування врожайності, цукристості буряків цукрових гібрида Федірка. Встановлено, що загалом всі препарати дали приріст урожайності від 1,2–12 т/га, кращі результати отримані після застосування препарату Нутрісол, що вносили триразово: у фазі змикання листків у рядках —

2 кг/га, у фазі змикання листків у міжряддях — 2 кг/га і через 15 днів після останньої обробки — 2,5 кг/га.

УДК 633.3:658.562

2016.4.191. ЕКОЛОГІЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ СТЕВІЇ В УКРАЇНІ / Роїк М.В., Кузнєцова І.В. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 8. — С. 8–13. — Бібліогр.: 10 назв.

Стевія, густина садіння, пластичність екологічна, світло період, стиглість технічна.

Вивчено екологічну стабільність стевії сорту Берегиня в результаті взаємодії систем "рослина — екологічне середовище". Досліджено вплив густоти садіння рослин стевії та агрокліматичних зон України на технічну стиглість і технологічну якість. Показано, що в кліматичних умовах Тернопільської обл. рослини набувають технічної стиглості на 5 дів раніше, ніж у Київській та Вінницькій областях, що зумовлено оптимальною (15–17°C) в травні–червні температурою для вегетаційного розвитку рослин стевії. Доведено, що стабільнішу пластичність рослини виявляють у підзоні нестійкого зволоження за густоти садіння 100 тис. шт./га (0,388, 0,397). Установлено, що оптимальною густиною садіння рослин для підзони достатнього і нестійкого зволоження є 45×16 см, що забезпечує формування листків високої якості з ПЛП_{сер}=6,5...7,0 см³. За значенням стабільності стевія є нестійкою і залежно від агрозаходів може змінювати ступінь екологічної пластичності.

УДК 633.51:631.82(477.72)

2016.4.192. ПРОДУКТИВНІСТЬ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РЕЖИМУ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ В УМОВАХ СУХОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Коновалова В.М., Ніжеголенко В.М. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13. — С. 34–36. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 547519.

Льон олійний, мінеральне живлення, продуктивність.

Установлено, що достовірний позитивний ефект від застосування добрив проявився на всіх варіантах досліді. Порівняно з контролем висота рослин збільшилась від 41,3 см до 43,2–45,9 см і найбільшою була за внесення добрив у дозі N₉₀P₆₀. Внесення добрив сприяло збільшенню таких показників продуктивності як кількість насінин на одній рослині, маса насіння з однієї рослини та маса 1000 насінин. Порівняно з контролем, ці показники зросли від 47,9 шт., 0,33 г, 6,8 г до 48,4–49,3 шт., 0,35–0,36 г та 7,2–7,5 г відповідно. Найбільшими вони були за внесення мінеральних добрив у дозі N₉₀P₆₀ та N₆₀P₄₅ (табл.). Найвищий урожай насіння льону олійного сорту Віра було одержано за внесення N₉₀P₆₀

на рівні 1,44 т/га. Краща олійність залежно від застосування добрив 46,8–46,9% була по двох фонах удобрення $N_{60}P_{45}$ та $N_{90}P_{60}$, а найвищий вихід жиру (601 кг/га) за внесення $N_{90}P_{60}$.

УДК 633.521

2016.4.193. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ПРОДУКТИВНОСТІ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО З ЛЬОНОМ-ДОВГУНЦЕМ В УМОВАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО ПОЛІССЯ УКРАЇНИ / Бучко К.Д. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград: ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13. — С. 9–11. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 547519.

Льон олійний, льон-довгунець, удобрення, продуктивність, прибуток, рентабельність.

Проведено польовий дослід на дослідному полі ІСГП у с. Грозине Коростенського р-ну Житомирської обл. по вирощуванню на різних фонах удобрення льону-довгунця сорту Журавка та льону олійного сорту Еврика. Показано, що за 2 роки врожайність насіння льону олійного сорту Еврика виявилась у 3,3 раза вищою у контрольному варіанті (без добрив) зі збільшенням до 4 разів у варіанті з нормою добрив $N_{30}P_{60}K_{90}$ (табл.). За технології, яка включала внесення $N_{30}P_{60}K_{90}$ та позакореневе підживлення інтермагікродобривами, сорт Еврика льону олійного забезпечив у середньому за 2 роки врожай насіння 16,2 ц/га проти 4,2 ц/га сорту Журавка льону-довгунця. У той же час урожайність льоносоюмою льону олійного сорту Еврика у середньому за 2 роки була нижчою, ніж льону-довгунця сорту Журавка. Показано, що прибуток від вирощування продукції льону олійного сорту Еврика може бути на рівні 16,5–18,2 тис. грн з 1 га за рентабельності 105–115% тоді, як прибуток від вирощування льону-довгунця без дотації може бути на рівні 12,5–14,8 тис. грн за рентабельності 42–46%.

УДК 633.6:664.1/2

2016.4.194. СТЕВІЯ МЕДОВА (STEVIA REBAUDIANA BER-TONI) — ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАТУРАЛЬНИЙ ПІДСОЛОДЖУВАЧ / Цвігун Г.В. // Генетичне та сортове різноманіття рослин для покращення якості життя людей: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 25-річчю Нац. генбанку рослин України, 4–7 лип. 2016. — К., 2016. — С. 138–139. Шифр 547730.

Стевія медова, натуральний підсолоджувач, селекційний матеріал, метод поліплоїдії, урожайність.

Охарактеризовано стевію медову як підсолоджувач, який містить комплекс цінних речовин з лікувальною дією. Доведено, що за регулярного вживання стевіозиду знижується вміст цукру, радіонуклідів і холестерину в організмі людини, поліпшується регенерація клітин і коагуляція крові, гальмується ріст новоутворень, зміцнюються кровоносні судини. Відзначено жовчогінну дію, протизапальну та діуретичну, підвищення стійкості організму до інфекційних хвороб. Методом поліплоїдії створено селекційний матеріал стевії медової за продуктивністю. Із колекції виділено 5 тетраплоїдних форм з урожайністю сухого листа до 5,2 т/га та вмістом дітерпенових глікозидів 14–15%. На інфекційному фоні виявлено 2 лінії стевії — толерантні до альтернативу для використання їх як вихідного матеріалу для подальшої селекції.

УДК 633.62

2016.4.195. СОРГО ЦУКРОВЕ — ПЕРСПЕКТИВНА БІОЕНЕРГЕТИЧНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ НЕДОСТАТНЬОГО ЗВОЛОЖЕННЯ СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Вербняк А.А., Ганженко О.М., Смірних В.М., Левченко Л.М. // Цукрові буряки. — 2016. — № 4. — С. 9–10. — Бібліогр.: 5 назв.

Сорго цукрове, біоенергетична культура, цукристість рослин, біомаса, біоетанол, тверде біопаливо.

Установлено, що тривалість вегетаційного періоду цукрового сорго від появи сходів до повної стиглості в умовах недостатнього зволоження Східного Лісостепу України триває в середньому 160–170 днів. Кушіння рослин проходить у фазі 5–6 листків. Цукристість рослин сорго цукрового залежить від фону живлення, строків сівби насіння та строків збирання біомаси і коливається у межах від 6 до 18%. Рослини, висіяні у III декаді квітня і зібрані у I декаді вересня, мали найбільшу цукристість, що у подальшому впливає на вихід біоетанолу.

Вміст сухих речовин у рослинах цукрового сорго коливається від 15 до 25%. Відмічено, що найвищий вихід біоетанолу з соку цукрового сорго (5,7 т/га) і вихід твердого біопалива після видалення соку (51,6 т/га) отримано в досліді за сівби насіння у III декаді квітня та збирання біомаси у I декаді вересня на фоні внесення максимальної дози добрив $N_{160}P_{160}K_{160}$. Впродовж 2011–2015 рр. найвищий вихід енергії — 969,9 ГДж/га одержано у гібрида Мамонт. Порівнюючи результати урожайності за 5 років (табл.), можна констатувати, що в зоні недостатнього зволоження кращим строком сівби цукрового сорго є III декада квітня, а кращим строком збирання — I декада вересня з фоном добрив $N_{160}P_{160}K_{160}$.

УДК 633.63

2016.4.196. ВПЛИВ ПОГОДНИХ УМОВ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ КОРЕНЕПЛОДІВ У СИСТЕМІ АЛЬТЕРНАТИВНОГО УДОБРЕННЯ БУРЯКІВ ЦУКРОВИХ / Войтова Г.П. // Цукрові буряки. — 2016. — № 4. — С. 11–13. — Бібліогр.: 5 назв.

Буряки цукрові, альтернативне удобрення, продуктивність буряків цукр., якість буряків цукр., погодні умови.

Представлено результати досліджень стаціонарного досліду із вивчення впливу погодних умов на продуктивність та якість коренеплодів буряків цукрових у системі органо-мінерального фону удобрення із застосуванням під буряки цукрові поєднання половинних норм традиційних органічних (гній 20 т/га) і мінеральних ($N_{200}P_{180}K_{200}$) добрив із нетрадиційними видами удобрення: соломою зернових + N_{10} /т та біомасою гірчиці білої як органічного добрива, що забезпечили найвищу продуктивність та є альтернативою для технології вирощування буряків цукрових у зоні достатнього зволоження Правобережного Лісостепу України.

УДК 633.63:631

2016.4.197. ОЦІНКА НОВИХ СОРТІВ СОЇ ЗА ГОСПОДАРСЬКО ЦІННИМИ ПОКАЗНИКАМИ / Присяжнюк Л.М., Шовгун О.О., Король Л.В., Гончарова С.О., Коровко І.І., Костенко А.В. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 11. — С. 24–27. — Бібліогр.: 12 назв.

Соя, нові сорти сої, кластерний аналіз, врожайність сої, білок, олійність.

Досліджено нові сорти сої за комплексом господарсько цінних ознак за допомогою кластерного аналізу. Доведено, що кращими для вирощування в умовах Полісся є сорти Кіото та Відра, оскільки, крім високої врожайності, вони характеризуються високим вмістом білка — 41,13 та 40,37%. Для зони Лісостепу найкращим виявився сорт Тріада, який мав найвищий рівень олійності — 21,58%, високими також були показники врожайності та вмісту білка. Визначено, що максимально наближеними за комплексом ознак є кластери, утворені сортами сої Кіото та Кассіди, Дана і Тріада, НС Зеніт і Діадема Поділля. Значної подібності між сортами сої Рапсодія, Відра, Бісер та Софія не виявлено. Установлено, що для зменшення ризиків, викликаних несприятливими умовами вирощування, доцільно в умовах одного господарства застосовувати сорти сої, які не виявилися подібними і по-різному реагують на умови вирощування.

УДК 633.63:631.52.575.125

2016.4.198. МАСА КОРЕНЕПЛОДУ І ЦУКРИСТІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТИ ВРОЖАЮ ЦУКРУ ТА ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК У ЛІНІЙ ЗАКРІПЛЮВАЧІВ СТЕРИЛЬНОСТІ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ (BETA VULGARIS L.) / Корнеєва М.О., Фалатюк Л.В., Суслик Л.О., Навроцька Е.Е. // Цукрові буряки. — 2016. — № 4. — С. 5–8. — Бібліогр.: 11 назв.

Буряки цукрові, закріплювачі стерильності, маса коренеплоду, цукристість.

На Уладово-Люлинецькій дослідно-селекційній станції у 2014–2016 рр. на основі поляризаційних доборів вивчали 5 ліній закріплювачів стерильності, що походять із місцевих популяцій однонасінних буряків. Проаналізовано індивідуальну мінливість закріплювачів стерильності уладівського походження за масою коренеплодів і цукристістю, досліджено кореляційне співвідношення між компонентами — складовими збору цукру. Визначено кращі лінії та сформовано групи добору з перевищенням абсолютних значень досліджуваних ознак. У селекційно-генетичних програмах з адаптивної се-

лекції перспективні номери планується вводити в гібридизацію за діалельною схемою для рекомбінезу ознак і добору компонентів високопродуктивних гібридів буряків цукрових.

УДК 633.63:631.582:631.81:632.51

2016.4.199. ВПЛИВ КОРОТКОРОТАЦІЙНИХ СІВОЗМІН І СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ НА ЗАБУР'ЯНІСТЬ ПОСІВІВ БУРЯКІВ ЦУКРОВИХ / Торліна О.М. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 6. — С. 64–67. — Бібліогр.: 12 назв.

Буряки цукрові, бур'яни, система удобрення, ланки сівозміни, чорнозем типовий слабосолонцюватий.

Визначено вплив короткоротаційних сівозмін і системи удобрення на формування забур'яненості посівів гібрида буряків цукрових Булава. Облік бур'янів у посівах буряків цукрових проводили в рамках 1,25 м у 0,20 м = 0,25 м², які накладали по діагоналі ділянки у 4 місцях. Встановлено, що у короткоротаційних сівозмінах забур'яненість посівів буряків цукрових залежала більше від ланок сівозмін, ніж від системи удобрення. Із застосуванням 25 т/га гною + N₉₀P₁₂₀K₉₀ загальна чисельність бур'янів у ланці з кукурудзою на силос становила 217,7 шт./м² з чорним паром — 38,2 шт./м². Найбільша забур'яненість була в ланці, де буряки цукрові висівали на 2 полях пшениці озимої — 323,0 шт./м². Найбільша чисельність однодольних бур'янів була на фоні 25 т/га гною + N₉₀P₁₂₀K₉₀: у ланці з кукурудзою на силос — 100,5 шт./м², у ланці з чорним паром — 14,3, на 2 полях пшениці озимої — 261,7 шт./м². Серед видового складу бур'янів переважала щиріця звичайна. Із застосуванням 25 т/га гною + N₉₀P₁₂₀K₉₀ у ланці з кукурудзою на силос її чисельність становила 82,1 шт./м², з чорним паром — 13,7, на 2 полях пшениці озимої — 28,4 шт./м². При внесенні 25 т/га гною + солома + N₉₀P₁₂₀K₉₀ у ланці з кукурудзою на силос її чисельність була 41,7 шт./м², з чорним паром — 8,7 шт./м². Встановлено, що для зони недостатнього зволоження в Лісостепу найефективнішою короткоротаційною сівозміною в боротьбі із забур'яненістю посівів буряків цукрових є зернопросапна: 1) чорний пар, 2) пшениця озима, 3) буряки цукрові, 4) ячмінь.

УДК 633.655:631.53.01:58.056

2016.4.200. ВПЛИВ АГРОЕКОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ВМІСТ ПРОТЕЇНУ ТА ОЛІЇ В НАСІННІ СОЇ / Шевніков М.Я., Міленко О.Г. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2016. — Вип. 20. — С. 84–88. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547676.

Соя, насіння, протеїн, олія, сорт, норма висіву, догляд за посівами.

Визначено, що на біохімічний склад насіння сої істотно впливали погодні умови року. Найбільший вміст протеїну було отримано в посушливий 2008 рік. В насінні сорту Устя отримано більший вміст протеїну, ніж сорту Романтика. Забур'яненість посівів негативно вплинула на якісні показники насіння сої. За рахунок механічного способу догляду за посівами збільшено вміст протеїну в межах 2,7%, а за допомогою хімічного способу — на 3%. Підвищення норми висіву насіння від 600 тис./га до 900 тис./га сприяло збільшенню вмісту протеїну від 36,3% до 38,0%. Встановлено залежність між якісними показниками, якщо вміст протеїну в насінні сої збільшується, то вміст олії при цьому зменшується. Найменший вміст олії в насінні сої було отримано в 2008 році. Для сорту Устя була характерна менша олійність насіння, ніж у сорту Романтика. На вміст олії краще впливав механічний спосіб догляду за посівами. Загущення агрофітоценозу за рахунок збільшення норми висіву насіння від 600 до 900 тис./га негативно вплинуло на олійність отриманої продукції, вміст олії зменшився від 21,1% до 20%.

УДК 633.85

2016.4.201. СЕЛЕКЦІЯ СОНЯШНИКУ В УМОВАХ ПІВДЕНОГО СТЕПУ УКРАЇНИ ПРИ ЗМІНАХ КЛІМАТУ ТА ЗБІЛЬШЕННІ ШКІДЛИВОСТІ ОСНОВНИХ ХВОРОБ / Вареник Б.Ф. // Генетичне та сортове різноманіття рослин для покращення якості життя людей: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 25-річчю Нац. генбанку рослин України, 4–7 лип. 2016. — К., 2016. — С. 122–123. Шифр 547730.

Соняшник, селекція соняшнику, гібриди соняшнику, вміст олії, продуктивність соняшнику.

У Селекційно-генетичному інституті — НЦНС на основі використання генетичного різноманіття створено та включено до Державного Реєстру сортів рослин України 36 гібридів і 28 батьківських компонентів. Кращими гібридами, які успішно вирощуються у виробництві, є Віват, Базальт, Сучасник, Селянин, Арциз, Славсон, Ореол, Гусляр. Ці гібриди, крім високої продуктивності (3,45–4,25 т/га), мають високий вміст олії в насінні (48–52%) та є стійкими до основних хвороб (НБР, фомоз, фомопсис, біла і сіра гнилі) й вовчка. Вони не поступаються кращим іноземним гібридам і успішно використовуються у с.-г. виробництві України.

УДК 633.854.78:575:632.9

2016.4.202. МІНЛИВІСТЬ ПАТОГЕННОГО КОМПЛЕКСУ НА ПОСІВАХ СОНЯШНИКУ У СХІДНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Боровська І.Ю. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2016. — Вип. 20. — С. 11–18. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 547676.

Соняшник, патогенний комплекс, фітосанітарний моніторинг, хвороби, інтенсивність розвитку.

У результаті фітосанітарного моніторингу посівів в умовах східної частини Лісостепу України за визначеними показниками поширення хвороб встановлено склад патогенного комплексу хвороб соняшнику. Визначено рівень поширення фомопсису, сирії, сухої, вугільної гнилей, несправжньої борошністої роси та інтенсивності розвитку фомопсису і сирії гнилі впродовж 2007–2015 рр. Оцінено ступінь мінливості зазначених хвороб під впливом погодних умов, та на основі отриманих даних поширеності проведено аналіз зв'язку між хворобами та частоти їх прояву.

УДК 633.854.78:581.1

2016.4.203. ТРИВАЛІСТЬ ПЕРІОДУ “СХОДИ — ЦВІТІННЯ” ЯК КОМПОНЕНТ ЖАРОСТІЙКОСТІ ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ / Макляк К.М., Кириченко В.В., Сивенко В.І. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2016. — Вип. 20. — С. 166–172. — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 547676.

Соняшник, гібрид, група стиглості, температурний режим, жаростійкість, урожайність.

Доведено вплив умов року на групи стиглості (визначеної за тривалістю періоду “сходи — цвітіння”) на врожайність гібридів соняшнику. Позитивні кореляційні зв'язки встановлені між урожайністю та показниками температурного режиму умов року, виражених у величинах накопичених гібридами впродовж періоду “сходи — цвітіння” суми градусо-днів. Зростання сум градусо-днів, розрахованих за нелінійною моделлю і накопичених гібридами впродовж періоду “сходи — цвітіння”, супроводжувалося зниженням врожайності гібридів різних груп стиглості у різному ступені. Найбільше зниження врожайності встановлено для гібридів скоростиглої групи.

УДК 633.854.78:631.527

2016.4.204. НОВІ КРУПНОПЛІДНІ ЛІНІЇ СОНЯШНИКУ І ГІБРИДИ, СТОРЕНІ ЗА ЇХ УЧАСТЮ / Леонова Н.М., Кириченко В.В., Сивенко О.А., Шепілов Б.П., Супрун О.Г., Ільченко Н.К., Шелякіна Т.А. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2016. — Вип. 20. — С. 157–164. Шифр 547676.

Соняшник, лінія, гібриди, напрями використання, урожайність.

Виділено із сортів-популяцій крупноплідні лінії Х51Б і Х2301В, отримано стерильний аналог лінії Х51Б-Сх51А. Виділені кращі гібриди з материнською лінією Сх51А. За оцінкою показників насіння вони мають різні напрями використання: Шумер і Форсаж — мають подвійні якості: кондитерську і олійну; Гудвін — кондитерську; Атлант — олійну і Оплот — олійновою. Гібрид Гудвін забезпечує отримання насіння з кращими показниками кондитерських ознак. При вирощуванні його з густотою стояння рослин 28 тис./га забезпечується потенційна врожайність понад 4,0 т/га, маса 1000 насінин — 103 г при високому вмісті білка в ядрі (до 25,7%) і високій лушпинності (менше 26%). При густоті стояння рослин 20 тис./га крупна фракція становить 83,6%, формується велика сім'янка (натура 358 г/л) з виповненим ядром (маса 1000 ядер 100,8 г) та добрими смаковими якостями.

634.1/8 Садівництво. Плодівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК [634.8+663.2]:339.72

2016.4.205. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ВИНОГРАДАРСТВА І ВИНОРОБСТВА УКРАЇНИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ВИХОДУ ЇЇ ПРОДУКЦІЇ НА СВІТОВИЙ РИНОК / Белоус І.В. — О.: ННЦ "ІВІВ ім. В.Є. Таїрова", 2015. — 204 с. — Бібліогр.: 207 назв. Шифр 546835.

Стратегія розвитку виноградарства, виноробство, інформаційні послуги, програми розвитку виноградарства, економіка виноградарства, технічне переоснащення виноградарства.

Проаналізовано сучасний економічний стан виноградарської галузі в Україні та визначено пріоритети подальшого розвитку вітчизняного виноградарсько-виноробного (ВВ) підкомплексу і його місце на світовому ринку. Наголошується на модернізації виробничої бази, розвитку кооперативних та інтеграційних зв'язків, соціальної та маркетингової політики. Підкреслюється необхідність впровадження постійного моніторингу та компетентного цінового регулювання ринку винограду та винопродукції, налагодження паритетних економічних взаємовідносин між суб'єктами ВВ маркетингової системи, вдосконалення страхової, податкової та фінансово-кредитної політики. Запропоновано вдосконалені методичні підходи щодо оцінки результативності економічного розвитку ВВ підкомплексу. Ключовим пріоритетом має стати технологічне переоснащення та організаційно-економічне забезпечення виноградарських, розсадницьких та виноробних підприємств за сучасними світовими стандартами, складання та ведення кадастру виноградників України, налагодження дієвої системи державного контролю якості продукції. Підвищенню ефективності ВВ підкомплексу сприятиме система інформаційно-консультативних послуг, кваліфіковані кадри та розвиток середнього і малого підприємництва. Передбачається створення Бюро з маркетингу винограду і вина, а також посилення процесів кооперації та інтеграції і забезпечення науковими розробками Програми розвитку виноградарсько-виноробного підкомплексу в Україні до 2025 року.

УДК 634.11:634.5(477.46)

2016.4.206. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ САД "МАІС": УКРАЇНСЬКЕ ЯБЛОКО КАК ЕКОНОМІЧЕСЬКЕ ЧУДО // Садоводство и виноградарство. Технологии и инновации. — 2016. — № 1. — С. 48–51.

Яблуневі сади "МАІС", горіхоплідний сад "МАІС".

Висвітлено досвід успішної діяльності аграрно-виробничої компанії "МАІС", яка у 2015 р. виростила і реалізувала на території України 6000 т яблук та запустила в дію лінію з виробництва натуральних соків "НАЙСИК" (с. Тополівка, с. Боровиця, Черкаська обл.). Загальна площа саду — 170 га — забезпечена системою краплинного зрошення, 2 басейнами по 15 тис. м³ і складним технологічним процесом з окремою інфраструктурою та централізованою системою управління і контролю. Успіх забезпечує коло ефективних партнерів у діяльності компанії "МАІС". До "друзів саду" увійшли провідні підприємства: "Сингента", "Голланд Планта Україна", "Інсолар-Холод", "Фітомаг" та ін. Зокрема провідний виробник GREEFA пропонує широку лінійку сортувальних (за кольором і калібром яблук) машин. Висвітлено холодильні установки для зберігання яблук, а також успіхи молодого яблуневого і горіхового саду.

УДК 634.22:631.526.3(477.53)

2016.4.207. ПОСАДІТЬ СЛИВУ / Цінченко Р. // Садівництво по-українськи. — 2016. — № 5. — С. 46–47.

Слива, сорти сливи, сади Полтавщини, краплинне зрошення.

Розглянуто досвід закладання сливового саду на підщепі ВВА-1 сортів Ханіта, Стенлей та Єлена за схеми садіння 5×3 м в умовах Полтавщини. Така схема за формування крони класичне веретено виявилась невдалою, бо дерева не заповнювали відведений для них простір. Рекомендується

схема 4,5×2 м, якій передують обов'язкове створення системи краплинного зрошення (КЗ). Через КЗ у промислових садах доцільно вносити інсектицид на основі хлорпірифосу (4 л/га за 48% вмісту д.р.) для боротьби з личинками шкідників. Щовесни для захисту від грибних хвороб потрібно застосовувати препарати, що містять мідь, а проти оленки волохатої — пластикові тарілочкі з водою (жовті, білі). Щодо сортів: Ханіта — досягає на початку серпня, плоди великі, приємні на смак, перезрілі схильні до опадання; Стенлей — досягає у 3-й декаді серпня, є запилювачем для інших сортів, плоди найкрупніші, врожайність стабільна; сорт Єлена дозріває у 3-й декаді вересня, плоди дуже дрібні. Сади щороку навесні підживлюють аміачною селітрою (вросип і через КЗ). У 2015 р. за допомогою гідробурів під деревами проколювали ґрунт на 30 см і вносили з водою 100 г нітроаммофоски. Під час хімізахисту в обприскувач додавали карбамід з мікроелементами. Побілка дерев навесні і восени здійснюється розчином з гашеного вапна і глини. На 5-й рік життя дерева дали врожайність 5–7 т/га.

УДК 634.23:631.527.82

2016.4.208. ЗАПИЛЕННЯ ЧЕРЕШНІ / Дідич Е. // Садівництво по-українськи. — 2016. — № 5. — С. 48–53.

Черешня (запилення), сади черешні (схеми схрещування), сорти-запилювачі черешні.

Розглянуто біологічні особливості черешні та фактори, які впливають на процес цвітіння і плодоношення. В умовах помірного клімату значної шкоди черешневим садам завдає низька зимова температура і весняні приморозки та сильні дощі. Стресові умови внаслідок нестачі води та вразливості підщепи до посухи під час диференціації квіткових бруньок можуть призвести до деформації квіток (утворення подвійної шийки маточки). Серед цінних підщеп черешні, які обмежують силу росту дерев, до стресу від посухи дуже вразливою є підщепа Гізела 5. Висвітлено підбір запилювачів для сортів черешні з урахуванням груп несумісності та термінів цвітіння, а також роль комах-запилювачів. Наведено показники зав'язування плодів 8 сортів черешні залежно від комбінації запилювача (Ріван, Бурлат, Ванда, Ван, Кордія, Гедельфінська, Лапінс, Регіна), схему розташування дерев сорту-запилювача у саду черешні. Зазначено, що високий відсоток зав'язування плодів залежить від правильного добору запилювача — Ріван × Бурлат, Бурлат × Ріван, Ванда; Ван × Бурлат, Гедельфінська; Кордія × Лапінс, Гедельфінська, Регіна; Гедельфінська × Ванда, Ван, Лапінс, Кордія; Регіна × Кордія, Лапінс, Гедельфінська. Зауважується, що згідно з давніми рекомендаціями дерева сорту-запилювача розташовують у рядах основного сорту, оскільки 80% бджіл рухаються вздовж ряду. Проте нині, за густою садіння дерев на слаброслих підщепах з меншими кронами, спостерігається також інтенсивний літ комах уперек рядів. Важлива також пропорція співвідношення дерев обох сортів, вона має бути — 8:1. У садах, захищених сітками, слід дбати про наявність комах-запилювачів. На 1 га саду рекомендується розташовувати 4 бджолосім'ї.

УДК 634.5:006.5

2016.4.209. ВИРОБНИЦТВО СЕРТИФІКОВАНОГО САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ ГОРІХОПЛІДНИХ КУЛЬТУР / Удовиченко К.М. // Садоводство и виноградарство. Технологии и инновации. — 2016. — № 1. — С. 80–81.

Горіхоплідні культури, сертифікація садивного матеріалу, генотипування горіхоплідних, діагностика у садівництві, генетичний паспорт горіхоплідних.

Висвітлено законодавство для горіхового бізнесу в Україні. Стандартизована схема виробництва та сертифікації садивного матеріалу горіхоплідних культур на всіх етапах розмноження передбачає найважливішу вимогу — відсутність високошкодочинних патогенів — грибних: *Armillariella mellea*, *Nectria galligena*, *Phytophthora cactorum* та бактеріальних: *Agrobacterium tumefaciens*, *Xanthomonas arboricola* pv. *Jug*

landi. Із сертифікаційної схеми виключають також рослини, інфіковані вірусом скручування листя черешні, тощо. Описано особливо агресивні штами для грецького горіха і фундука. Для наукового забезпечення виробництва сертифікованого садивного матеріалу плодово-ягідних і горіхоплідних культур в Інституті садівництва НААН створено Лабораторію діагностики, яка укомплектована сучасним науковим обладнанням і виконує дослідження за сертифікованими міжнародними методиками (ІФА і ПЛР). Окреслено її напрацювання. З метою генотипування сортів горіха грецького та фундука розроблено маркерні системи, які дадуть змогу створити "генетичний паспорт" сорту. У Лабораторії культури тканин розробляється технологія прискореного розмноження сортів горіхоплідних культур.

УДК 634.71(438)

2016.4.210. ВДОХНОВЛЯЮЩИЙ ОПЫТ ПОЛЬСКИХ ФЕРМЕРОВ: MALINOWE FACTORY 2016, И НЕ ТОЛЬКО / Новосад С. // Садоводство и виноградарство. Технологии и инновации. — 2016. — № 1. — С. 74–76.

Садівництво в Польщі, малина, ожина, ягідники польських фермерів.

Польща — один з найкрупніших у Європі виробник свіжих ягід, у т.ч. і малини. Описано досвід успішного саду професора Павла Кравца. В рамках тематичного семінару висвітлено практичну інформацію для фермерів ягідного бізнесу. Розглянуто особливості вирощування різних сортів малини (Кванза, Квелі, Імара, Туламін, Мапема, Полка, Поляна, Харітейдж) та ожини (Лох Тей, Натгез, Лох Несс, Честер, Трипл Краун, Прайм, Карака Блек, Дойл, Чачанська Бестрна, Полар, Поємат, Полонез). Про особливості створення тунельних теплиць для малини розповів представник польської компанії Naugrove — Марек Йамри, про літнє садіння малинових плантацій — Лешик Орликовски, Пол Тайлор, Дарши Пажско. У рамках семінару висвітлено успішні господарства Войтека й Івонки Дурбан (с. Недвежа, Луков), Лукаша Новака (Луков — Парчев), Марека Родака (с. Потоки), Марека Фігура (с. Курув), Яцека Шишка (м. Раблув), а також холодильну установку у м. Демплін.

УДК 634.71:631.544

2016.4.211. ВЫРАЩИВАНИЕ МАЛИНЫ В ТУННЕЛЯХ / Ямры Марек // Садоводство и виноградарство. Технологии и инновации. — 2016. — № 1. — С. 78–79.

Малина в тунелях, захисні споруди ягідників.

Описано вирощування малини в тунелях двох типів: тунелі високі дротяні серії 4 і 5 різних конструкцій (залежно від товщини сталі), "тунелі соло" з меншою кубатурою виробництва компанії Naugrove. Розглянуто схеми садіння, управління мікрокліматом росту рослин. Для прискорення плодоношення застосовують тунелі готичного типу, з яких немає необхідності знімати плівку на зиму (форма конструкції дає змогу вільному осипанню снігу). Дуже важливо, особливо за високої температури повітря, використовувати для накриття конструкції плівку із розсіювальним світлом та властивостями, які поглинають УФ-випромінювання. Це дає змогу зменшити температуру всередині тунеля на 5–7%, коли на дворі вище 28°C. За вирощування малини у тунелі врожайність можна збільшити до 80–100% (через прискорене плодоношення на 30–40% та збільшення плодів 1 класу). Висвітлено сорти малини та особливості успішного їх вирощування.

УДК 634.8.032:631.526.3/541.3

2016.4.212. ОБРАЗЦОВЫЙ ВИНОГРАДНИК / Кобзарь Г. // Виноград. Вино. — 2016. — № 3. — С. 5–72.

Виноград, формування кущів винограду, обрізка винограду, регулятори росту винограду, щеплення винограду, сорти винограду.

Випуск журналу присвячено виноградарям-аматорам та фермерам. Наведено детальні рекомендації щодо успішного виноградарства у всіх регіонах України. Охарактеризовано низку морозостійких універсальних сортів: Аксай, Алан-3, Ананасний, Балабановський, Буффало, Вечірній, Грушевський білий, Голубок, Загрей, Казачка, Мускат одеський, Овідіопольський, Росинка, Екстра, Елегія та ін. Висвітлено комерційні аспекти та поради відповідно до площ ділянок, на яких будуть вирощувати виноград. Детально описано особливості формування, обрізки, щеплення кущів, застосування

регуляторів росту, регулювання врожаю та навантаження на кущ, вирощування вегетуючих саджанців із одновіткових чубуків. Розглянуто деякі питання селекційної роботи в аматорському виноградарстві, а також генеалогію сортів. Наведено строки цвітіння 41 сорту столового винограду.

УДК 634.8.05

2016.4.213. СЕЛЕКЦИЯ ВИНОГРАДА В МИРОВОМ КОНТЕКСТЕ: ПРОБЛЕМЫ И ТRENДЫ / Ковалёва И.А., Герус Л.В. // Генетичне та сортове різноманіття рослин для покращення якості життя людей: тези доповідей Міжнарод. наук.-практ. конф., присвяч. 25-річчю Нац. генбанку рослин України, 4–7 лип. 2016. — К., 2016. — С. 187–188.

Виноградна селекція (програми), екологія виноградарників.

Повідомляється, що з усього різноманіття сортів винограду (*Vitis vinifera* L. ssp. *sativa* (5–6 тис.) менше 400 мають комерційне значення. Сучасні світові селекційні програми В., які основані на трьох класичних методах: інтродукція, генеративна і клонова селекція, сконцентровані на двох головних аспектах: зміна клімату та збереження генетичного різноманіття. Перспективні напрями сучасної селекції В. ґрунтуються на можливості знизити витрати на хімічну систему захисту на 40–80%, що значно економічно та екологічно вигідно. В Україні селекціонерам і ампелографам ННЦ "ІБІВ ім. В.Є. Таїрова" вдалося досягнути успіху у створенні складних міжвидових гібридів з високим рівнем адаптивності і продуктивності. Так, одержано генотипи понад 80% *Vitis vinifera* високої якості, які дають змогу застосовувати лише 4–5 профілактичних обприскувань пестицидами, що забезпечить більш екологічну продукцію.

УДК 634.8.09:631.527

2016.4.214. ВИНОГРАД СЕЛЕКЦИОНЕРОВ-ЛЮБИТЕЛЕЙ / Плясунов В. // Виноград. Вино. — 2016. — № 4. — С. 3–55. — Библиогр.: 19 назв.

Виноград, гібриди винограду, селекціонери винограду.

Володимир Миколайович Плясунов — практикуючий виноградар-колекціонер, садовод із 1992 р., який налічує у своїй колекції понад 400 сортів і гібридних форм винограду (ГФВ). Представлено характеристику 35 ГФВ селекціонерів-аматорів: В.М. Крайнова (Пам'яті Крайнова; Преображеніє — Талісман × Кишмиш лучистий), В.І. Адамова (Северодонецкая сенсация — Талісман × Аркадія; Мускат любімиий — Талісман × Аркадія × Дружба), А.В. Андронova (Диво — Вікторія × Аркадія × СП; Александріна — Вікторія × Пам'яті Негруля + СП; Кишмиш Мелітополь — Вікторія × Заграва + СП; Маруся — Талісман × Заграва + СП-35; Мелітопольський красний — Талісман × Заграва + СП; Мелітопольський чорний — Талісман × Заграва + СП), А.О. Голуба (Дар Голуба — Подарунок Запоріжжю × суміш пилку; Імператорський — Благовест × Р8; Красин — Р8 × суміш пилку; Красний янтар — Р8 × суміш пилку; Скарб — Р8 × суміш пилку; Софіївський — Софія × Аркадія; Суперляля — Р8 × Пам'яті Крайнова; Тузбордо — Р8 × суміш пилку; Юля; Сонячні краплі — Талісман × суміш пилку), Ю.В. Халапурдіна (Грьози Єлени — Аркадія × (Рішельє + Нізіна); Желанний — Талісман × (Дунав + Розовий Тімур); Танюшин — Талісман × (Кишмиш лучистий + Кодрянка), В.У. Капелюшного та І.М. Воронюка (Талісман × Надежда АЗОС; Гелій — Ризамат устойчивий × Вера; Ізисканий — Талісман × Кишмиш лучистий; Кароліна — Талісман × Кишмиш лучистий; Ніка — Лора × суміш пилку; Отрадний — Талісман × Кишмиш лучистий; Перарк — Первозванний × Аркадія; Помпей — Ризамат устойчивий × Вера; Тайфун — Талісман × Осінній чорний; Светозар — Талісман × Ризамат; Слав'янин — Подарунок Запоріжжю × Надежда аксайская).

УДК 634.8.09:634.84

2016.4.215. НА ПЕРЕХРЕСТІ СОРТІВ І АМБІЦІЙ / Микитенко С. // Садівництво по-українськи. — 2016. — № 5. — С. 56–59.

Виноград (сорти і гібриди), гібриди винограду для вина, вино фальсифіковане, державне управління, контроль якості (виноград і вино), селекція винограду.

Висвітлено сорти винограду України, Молдови і Росії з підвищеною стійкістю до морозів, шкідників і хвороб. Акцентується увага на тому, що часто сучасні сорти нової селекції мають сумнівні якісні показники, строк їх експлуатації не перевищує 10–15 років, а селекційна діяльність науково-дослідних

установ потребує значно кращих напрацювань. Розглянуто цінність гібридів винограду та придатність їх для виноробства, зокрема щодо вмісту в них метанолу та ряду диглікозидів. Підкреслюється, що основною турботою суспільства і вчених має стати наявність масової фальсифікації продукції виноробства та відсутність в Україні державного управління щодо боротьби із цим злом, яке загрожує здоров'ю і життю громадян.

УДК 634.8:631.8:632.111.5

2016.4.216. УДОБРЕННЯ ВИНОГРАДУ / Соловей В. // Садівництво по-українськи. — 2016. — № 5. — С. 60–62.

Виноград (живлення), удобрення винограду, урожай винограду, підживлення винограду позакореневе, морозостійкість винограду, ґрунти виноградників.

Урожай винограду формується на минулорічних пагонах (лозах), тому удобрення (У.) поточного року значною мірою впливає на продуктивність у наступний рік. З огляду на це, систему У. слід розраховувати на кілька років вперед шляхом діагностики ґрунту (Г.) і розвитку кущів. Зауважується на особливостях живлення рослин на різних Г. регіонів України і потребі винограду в макроелементах. Закладаючи виноградники під плантажну оранку, бажано вносити 30–40 т/га гною і $P_{100-120}K_{100-150}$, проте на малородючих піщаних і супіщаних Г., особливо у більш вологих регіонах — 40–60 т/га гною та $P_{150-200}K_{150-200}$. При цьому до початку плодоношення добрива (Д.) можна не вносити, лише за недостатнього приросту виноградних лоз на 3–4-й рік після садіння рано навесні вносять 30–40 кг азоту. В аматорських виноградниках, де не застосовують плантажну оранку або глибокий перевал Г. у траншеях, Д. вносять у садивні ямки під час садіння: 3–8 кг перегною і 50–100 г нітроаммофоски під кущ, перемішавши добре із землею, уникаючи прямого контакту з корінням саджанця. На приживлюваність саджанців, їхній ріст та ранній вступ у плодоношення добре впливає внесення Д. з поливною водою під час садіння (3 кг нітроаммофоски/1000 л води з витратою 1–1,5 л/рослину). За відсутності передсадивного внесення Д., молоді виноградники удобрюють щороку $N_{40-60}P_{40-60}K_{40-60}$. На важких за гранулометричним складом ґрунтах Д. вносять восени під основний обробіток Г. На піщаних Г. краще застосовувати роздільне внесення добрив — половину Д. навесні, а решту — в середині травня. Плодоносні виноградники, починаючи із 4–5-го року кущів, регулярно удобрюють відповідно до ґрунтової діагностики та ґрунтово-екологічних особливостей. Дози Д. коригують також за станом розвитку виноградних лоз (якщо ріст пагонів більший за норму, азот зменшують, фосфор і калій — збільшують). Наведено диференційні рекомендації щодо удобрення винограду на різних ґрунтах.

УДК 634.8:632.111.5:632.983.2

2016.4.217. СОХРАННОСТЬ ГЛАЗКОВ ВИНОГРАДА, ВЕГЕТАТИВНЫХ И РЕГЕНЕРАТИВНЫХ ПОЧЕК ПЛОДОВО-ЯГОДНЫХ КУЛЬТУР ОТ ВЛИЯНИЯ НЕГАТИВНЫХ МЕТЕОФАКТОРОВ / Баранец Л.А. // Садоводство и виноградарство. Напитки. Технологии. Инновации. — 2016. — № 8. — С. 54–55.

Виноградники, захист винограду, препарат ЗОД, зимостійкість винограду.

Акцентовується увага на тому, що високі показники врожайності виноградників і плодів дерев необхідно формувати заздалегідь у попередній літньо-осінній період. Правильний догляд за розвитком вічок і бруньок восени допоможе краще зберегти їх до весни. Важливими є якісна осіння обрізка після скидання листя та підготовка дерев і кущів до перезимівлі. Наведено результати позитивного впливу органічного препарату ЗОД (концентрат рослинно-масляної емульсії — 83%) на збереженість вічок центральних та заміщувальних

бруньок виноградних лоз у зимовий період. Обробку рослин проводили 13 листопада (за 3 тижні до мінусових температур) — одноразово, механізовано, з розрахунку 360 л/га за 2,5% норми. Показано, що у варіанті без обробки зимове ушкодження центральних бруньок становило 19,2%, а заміщувальних — 4,0%. У варіантах з обробкою виноградних кущів Препаратом ЗОД збереженість бруньок була достатньо високою — 98,9%. Окрім того, осіння обробка цим препаратом є інсектицидною, яка знищує яйця та личинки шкідників.

УДК 634.8:632.98

2016.4.218. КОНТРОЛЬ ЗАБУР'ЯНЕНOSTI / Шевченко І. // Садівництво по-українськи. — 2016. — № 5. — С. 66–67. (Закінчення. Початок у № 4, 2016 р.).

Виноградники, захист винограду біологічний, бур'яни, гербіциди.

Для зменшення у виноградниках забур'яненості застосовують ґрунтові гербіциди (Г.). Проти багаторічних бур'янів гліфосат найефективніший за осіннього внесення. Щоб не допустити пошкодження винограду системними Г., зокрема гліфосатом, насадження слід підготувати, видаливши підщепну парость та пагони сорту, що почали ріст на вертикальній частині штамба (особливо у молодих виноградниках). За порушення термінів внесення системних Г. та при наявності пагонів і сплячих бруньок на багаторічних частинах штаблів можуть пошкодитись виноградні кущі. Враховуючи загострення екологічних проблем і потребу в якісній продукції, наведено перспективні методи контролю забур'яненості на промислових виноградниках: термічний (обробіток гарячою парою локальної площі міжрядь), біологічний (використання бактерій, грибів, актиноміцетів, нематод, комах, фітопатогенних мікроорганізмів та фітофагів, біопрепаратів), біоценологічний. Зокрема за переходу виноградарства на біоценологічну основу, тобто створення насаджень з оптимальним полівидовим складом рослин та помірним антропогенним втручанням, техногенний тиск можна зменшити. Фітоценологічний вплив на сегетальну рослинність можна реалізувати шляхом тимчасового вирощування культур, які скорочують екологічну нішу для розвитку бур'янів, створюють несприятливі умови для їхнього розвитку і зменшують їх енергетичне забезпечення.

УДК 634:631.544.7

2016.4.219. АНТИГРАДОВАЯ УСТАНОВКА INOPOWER: КЛИМАТ ПОД КОНТРОЛЕМ / Самойленко О. // Садоводство и виноградарство. Технологии и инновации. — 2016. — № 1. — С. 46–47.

Захист саду від граду, установки антиградові, монітор грозових фронтів.

Описано механізм дії установки Inopower, яка захищає сади від граду і є безпечною для навколишнього середовища та не впливає на рух повітряних об'єктів у небі. Радіус роботи системи Inopower — 500–800 метрів. Для оперативної дії система оснащена дистанційним управлінням за допомогою мобільного телефону. У випадку наближення грозового фронту, агроном може включити установку через СМС по телефону. Найбільший ефект досягається при включенні за 30–40 хв до проходження грозових фронтів. Середня вартість антиградової установки — 42–48 тис. доларів. У садах "МАІС" пересувна версія Inopower використовується для одного саду площею 100 га. За правильного облаштування установка захищає 100% насаджень. Інші інноваційні розробки від компанії Inopower: EMF-100 (монітор атмосферного електричного поля) дає змогу виявляти блискавку на відстані 48 км; Storm Tracker фіксує блискавку на відстані 480 км, визначаючи цю місцевість на карті в режимі реального часу.

635.1/.8 Овочівництво. Городництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ХАРЕБА В.В.

УДК 635.1/8:632.4:551.515:631.5

2016.4.220. ВРЕДНОСНЫЕ ГРИБНЫЕ БОЛЕЗНИ ОВОЩНЫХ КУЛЬТУР / Кирик Н., Пиковский М. // Овощеводство. — 2016. — № 7/8. — С. 40–46.

Овочеві культури, грибні хвороби шкочинні, погода, агротехнологія вирощування овочевих культур.

Охарактеризовано найшкочинніші хвороби овочевих культур, розповсюдження й розвиток яких залежить від низки

чинників, зокрема погодних умов й агротехнології вирощування. Зазначено, що для контролю захворювань необхідно точно їх діагностувати, а також знати вплив різних умов на особливості їхнього розвитку. Наведено особливості прояву і розвитку однієї із найнебезпечніших грибних хвороб овочевих культур, зокрема помідора, — фітофторозу, який викликає гриб *Phytophthora infestans* (Mont.) de Bary. Спалахи цього захворювання зазвичай спостерігаються в періоди тривалої вологої погоди, що зумовлено екологічними особливостями патогена. Досить небезпечними хворобами помідора є також альтернаріоз (суха плямистість), бура плямистість листків (кладоспоріоз) і біла плямистість (септоріоз). Наведено комплекс захисних заходів щодо боротьби із вищезгаданими хворобами, зокрема профілактичних. Охарактеризовано шкодочинну грибну хворобу буряка — церкоспороз, яка прогресує за теплої і вологої погоди, особливо, коли влітку тривалі періоди підвищеної вологості чергуються з короткими посушливими. Висвітлено особливості виникнення й розвитку несправжньої борошнистої роси (пероноспороз), борошнистої роси огірка й моркви, а також захисні та профілактичні заходи щодо боротьби з цими шкодочинними грибними хворобами. Наголошено, що для стримування розвитку захворювань необхідно всебічно використовувати агротехнологічні заходи, а після збирання врожаю обов'язково знищувати рослинні залишки.

УДК 635.21:631.526.32(477.4)

2016.4.221. АГРОБІОЛОГІЧНА ОЦІНКА СОРТІВ КАРТОПЛІ В ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Воробйова Н.В. // Новітні технології вирощування с.-г. культур: тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, м. Київ, 29–30 верес. 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 40. Шифр 547531.

Картопля, сорти картоплі, агробіологія.

Здійснено агробіологічну оцінку ранньостиглих сортів картоплі (К.) в Правобережному Лісостепу України з метою встановлення взаємозв'язку між біометричними показниками та врожайністю К. залежно від сорту (2014–2016 рр.). Вивчали такі сорти К. ранньої: Серпанок (контроль), Ред Скарлет, Латона, Беллароза, Каррера, Тирас і Забава, внесені до Реєстру сортів рослин України. Встановлено, що у фазі масових сходів вищими були рослини сорту Забава, висота яких сягала 8,2 см і переважала сорт Серпанок (контроль) на 0,4 см. Нижчою висотою вирізнялися рослини сорту Каррера — 5,6 см. Результати досліджень засвідчили, що в середньому більшу площу листків у період цвітіння відмічено в сортах Каррера та Латона — 34,8 і 35,3 тис. м²/га відповідно, що дало можливість одержати істотний приріст — 6,7 і 7,2 тис. м²/га відповідно порівняно з контролем. Збирання врожаю бульб К. ранньої на 50-ту добу від сходів у середньому за роки досліджень свідчить про те, що найбільшу врожайність сформували рослини сортів Латона (16,2 т/га) і Ред Скарлет (15,8 т/га). Найвищий рівень урожайності спостерігався в сорту Латона (34,7 т/га), що на 16,8 т/га або 93,8% перевищує показники контролю (сорт Серпанок — 17,9 т/га). Вміст нітратів у бульбах К. знаходився на рівні 90–98 мг/кг сирої маси й істотно різниться між варіантами дослідів не було. За умов гранично допустимі концентрації нітратів у бульбах картоплі на рівні 250 мг/кг, продукція в досліді була біологічно повноцінною і придатною до споживання.

УДК 635.262“324”:631.526.32

2016.4.222. ПРОИЗВОДСТВЕННЫЙ ОПЫТ ВЫРАЩИВАНИЯ ОЗИМОГО ЧЕСНОКА: ПОДБОР СОРТА / Сыч З. // Овощеводство. — 2016. — № 9. — С. 38–42.

Часник озимий, вирощування часнику озимого, сорти часнику озимого.

Висвітлено виробничий досвід вирощування часнику (Ч.) озимого, зокрема питання підбору його сортів. Зазначено, що Україна має всі можливості для промислового виробництва Ч. озимого, оскільки в кожній ґрунтово-кліматичній зоні можна знайти сприятливі для цього райони. Успіх фахівців з вирощування Ч. залежить від багатьох чинників, починаючи із сівозміни, підготовки ґрунту, строків садіння і закінчуючи доглядом за рослинами, правильним збиранням і зберіганням врожаю, однак особливе місце в технологіях вирощування Ч. займає вибір сорту. Зауважується, що Ч. — особлива рослина, яка не розмножується насінням. Від-

сутність такого розмноження потребує застосування особливих заходів селекції, зокрема, клонового відбору. У світі проводяться роботи зі створення клонів Ч., здатних розмножуватися як вегетативним шляхом, так і насінням. Такі роботи вже мають практичне значення в Ізраїлі, де в The Volcani Center серед місцевих форм Середньої Азії знайдено рослини, які дають насіння у великій кількості. Це відкриває принципово нові можливості для розширення діапазону мілливості і створення гетерозисних гібридів Ч. аналогічно цибулі ріпчастій. В Україні селекцією Ч. займаються Інститут овочівництва і баштаництва НААН, Уманський національний університет садівництва і Львівський національний аграрний університет. У їх задачі входять передусім збір і оцінка місцевих форм, вирівнювання рівня їх різноманітності за всіма ознаками, підтримання і розмноження кращих для впровадження у виробництво. На сьогодні виробництво товарного озимого Ч. в Україні на більш-менш великих площах з використанням промислових технологій зосереджено лише на деяких сортах: Любаша, Прометей, Софіївський, Спас, Лідер, Мереф'янський і Дюшес. Особливої уваги заслуговує сорт Любаша, який є основою для експорту Ч. у країни ЄС. Наведено критерії вибору сорту Ч. для різноманітних кліматичних умов України та властивості сортів зі стрілковою архітектурою рослини (Лідія, Любаша, Спринт), а також із нестрілковою (Лідер, Сабадроме).

УДК 635.356:631.5“322/323”

2016.4.223. БРОКОЛІ В ЛІТНЬО-ОСІНЬОМУ ОБОРОТІ / Ковтунюк Зоя // Плантатор. — 2016. — № 4. — С. 36–38.

Капуста броколі, агротехнологія вирощування броколі, сорти броколі, вирощування броколі в теплиці, дорощування броколі.

Розглядаються питання щодо особливостей агротехнології вирощування капусти броколі (КБ) для одержання її врожаю в максимально пізні строки. Для літньо-осіннього вирощування слід підбирати сорти й гібриди, стійкі до високих температур у період вегетації рослин. Нині в Україні вирощують переважно інтродуковані сорти й гібриди КБ з досить високим потенціалом урожайності: Тамбора, Алтар F₁, Фієста F₁, Маратон F₁, Бомонд F₁, Грін Меджік F₁, Баро Стар F₁, Агасці F₁, Айроман F₁. Культивуючи різні сорти, використовуючи кілька термінів сівби й садіння у відкритий ґрунт, урожай КБ можна збирати з кінця травня й до пізньої осені, застосовуючи дорощування рослин у парниках, теплицях або підвалах. За вирощування КБ у літньо-осінній період утворюються більші головки. Це пов'язано з тим, що формування врожаю переноситься на кінець літа — початок осені, коли температура доквілля стає помірною, вологість повітря підвищується і настає короткий день. Висвітлено технологію вирощування розсади КБ, безрозсадний варіант її культивування, а також особливості догляду за рослинами, зокрема в теплиці, збирання врожаю капусти броколі і спосіб її дорощування.

УДК 635.36:631.5(477)

2016.4.224. КАПУСТА БРЮССЕЛЬСЬКА — ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ / Сидорова І. // Плантатор. — 2016. — № 5. — С. 54–57.

Капуста брюссельська, вирощування капусти брюссельської, збирання капусти брюссельської.

Висвітлено особливості вирощування капусти брюссельської (КБ), на яку завдяки розвитку галузі переробки (заморожування) спостерігається деяке підвищення попиту, адже в замороженому вигляді вона істотно випереджає за товарними й смаковими якостями капусту білоголову. Слід звернути увагу на те, що КБ — культура середньопізня і пізньостигла: від сівби до збирання врожаю найскоростигліших сортів проходить 130–150, а пізніх — до 170 діб. Внаслідок цього застосовується один із головних елементів агротехніки, який отримав назву “прищипування верхівки”. Зауважується, що термін дозрівання — один із перших критеріїв у виборі сорту, а другий — урожайність. Сучасні гібриди формують у середньому не 30–40 головочок, як Геркулес 1342, а до 50–60 діаметром 5–6 см. Третя, не менш важлива вимога до сорту, — біохімічний склад. Сучасні гібриди зарубіжної селекції характеризуються підвищеним вмістом білка, мінеральних речовин, каротину, на що й спрямована селекція. Рекомендовано для вирощування такі сорти зарубіжної

селекції, як: Горнет, Вертус, Розелла (Німеччина), Мачуга (Польща), Перфекшн (Росія) — середньопізні; Гронінгер (Німеччина), Long Island і Мезо Нано (Італія), Кетскіл (США) — пізньостиглі. До Держреєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, занесено лише гібриди КБ Франклін F₁, Діабло F₁ та Абакус F₁, які є пізньостиглими й поширеними переважно на присадибних ділянках. Під КБ не рекомендовано вносити свіжий гній, інакше ріст і розвиток головочок затримується, збільшується кількість пророслих й уражених. Найкраще його вносити під попередник. Перегній слід уносити на бідних ґрунтах. Азотні добрива мають велике значення для поліпшення росту в 1-й період, підвищення врожайності, збільшення вмісту білка в головочках. Слід зазначити підвищену потребу КБ у вапні (2–8 т/га залежно від кислотності ґрунту). Розглянуто питання щодо підготовки ґрунту, сівби і догляду за КБ. Важливим заходом у вирощуванні КБ є прищипування верхівок стебла, тобто видалення верхівкової бруньки разом із частиною недорозвинених головочок, що стимулює їх ріст, підвищує товарність, пришвидшує строки збирання врожаю. Щоб запобігти поширенню шкідників (попелиця, хрестоцвітні блішки, гусінь білана і капустиної совки, капустяна муха) упродовж вирощування здійснюють профілактичні, механічні, термічні, хімічні й біологічні заходи. Слід зазначити, що КБ збирають після всіх інших видів капусти, оскільки вона найхолодостійкіша. Основними ознаками для збирання врожаю є наступні: нижні головочки досягають максимального розміру, листки, в основі яких вони утворилися, жовтіють, а далі — відпадають. Збирання слід завершити до сильного похолодання й не допускати, щоб температура повітря знижувалася більше ніж до –10°C.

УДК 635.615:631.5/.541(477)

2016.4.225. ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ ЩЕПЛЕНОГО КАВУНА / Книш В. // Плантатор. — 2016. — № 5. — С. 84–89.

Кавун, щеплення кавуна, технологія вирощування щепленого кавуна, зрошення кавуна.

Наведено особливості товарного вирощування щепленого кавуна (К.) в Україні. Дослідження засвідчують, що ефективність використання систем краплинного зрошення у вирощуванні К. значно підвищується за вегетативної трансплантації. Завдяки застосуванню цього заходу в щеплених рослин К., значно підвищується загальна й товарна врожайність, подовжується період плодоношення, покращується якість плодів, підвищується холодостійкість та стійкість проти специфічних хвороб порівняно з кореневласними рослинами. Щеплення є альтернативою хімічному методу боротьби з кореневими хворобами, оскільки завдяки розвиненішій кореневій системі воно забезпечує краще використання рослинами ґрунтової вологи й добрив. Нині досліджено й рекомендовано для використання у виробництві низку підщеп для К. Найчастіше для цього використовують лагенарію, люфу та гарбуз великоплідний. Холодостійкіші підщепи дають змогу одержати ранню продукцію. Найвищу врожайність плодів — 98,4 т/га — одержано за вирощування щепленого К. з режимом зрошення 65–80–70% НВ і внесенням розрахункової дози мінеральних добрив на врожай 100 т/га, тоді як за рекомендованого рівня мінерального живлення та режиму зрошення вирощування кореневласного К. одержано 61,4 т/га. Економічно найвигіднішим вирощування кавуна в досліді було за використання щеплених рослин, внесенні розрахункової дози мінеральних добрив на врожай 100 т/га та підтримання режиму зрошення 65–80–70% НВ, а рівень чистого прибутку становив 32785 грн за собівартості продукції 366,8 грн/т і рівневі виробничої рентабельності 90,8%.

УДК 635.615:631.811.98

2016.4.226. РЕГУЛЯТОРИ РОСТУ У ВИРОЩУВАННІ КАВУНА / Книш В. // Плантатор. — 2016. — № 4. — С. 68–71.

Кавун, регулятори росту рослин, ефективність економічна, урожайність кавуна, вирощування кавуна.

Вивчалася ефективність застосування регуляторів росту рослин (PPP) у технології вирощування кавуна (К.) з метою збільшення його врожайності і зниження собівартості. Висвітлено історію, теорію і сьогодення використання PPP в агротехнології. Застосування PPP у практиці овочівництва й баштанництва базується на уявленнях про особливості

гормональної регуляції життєдіяльності рослин і можливостях впливу на цю систему. Значна частина PPP, що застосовується сьогодні в аграрному виробництві, представлена фізіологічно активними речовинами, дія яких спрямована на посилення бажаних ростових і морфологічних ефектів у результаті зміни балансу між рослинними гормонами й інгібіторами. Ефективними є PPP групи брасиностероїдів з антистресовою дією, які ще називають адаптогенами. Вони підвищують стійкість рослин до несприятливих умов середовища, особливо на початкових етапах онтогенезу (Епін, Емітим-С). Серед низки фізіологічно активних речовин чільне місце належить гуматам — складним ґрунтовим біопродуктам трофічних відносин між рослинами та ґрунотворними мікроорганізмами. Останнім часом у виробництві набуло значного поширення сумісне застосування гуматів із PPP. Наукові дослідження й практичний досвід свідчать про високу ефективність такого агрозаходу. За вирощування К. в умовах краплинного зрошення на фоні рекомендованих доз добрив додаткове введення у технологічний процес передпосівного обробітку насіння PPP "Вимпел-К" у дозі 500 г/т разом із мікродобривом Оракул у дозі 1 л/т та дворазове обприскування рослин К. у фазах шатрика та цвітіння PPP "Вимпел" у дозі 500 г/га дало змогу одержати врожай товарних плодів на рівні 52,2 т/га, що переважало контроль на 5,6 т/га (11,9%). Зроблено висновок, що застосування регуляторів росту рослин у технології вирощування кавуна за відносно невисоких виробничих витрат дає вагомий економічний ефект, проте це має бути зваженим і не може розглядатися як єдиний засіб, що гарантує підвищення врожайності та якості плодів.

УДК 635.63:551.515"321"

2016.4.227. ПРОИЗВОДСТВЕННЫЕ РИСКИ ДЛЯ ОГУРЦА В УСЛОВИЯХ ХОЛОДНОЙ И ВЛАЖНОЙ ВЕСНЫ / Сыч З. // Овощеводство. — 2016. — № 7/8. — С. 50–55.

Огірок, ризики виробничі для огірка, погодні умови.

Обґрунтовано виробничі ризики для огірка (О.) в умовах холодної і вологої весни та особливі підходи в технології його вирощування. Визначальним фактором для О. є тепло на фоні оптимального забезпечення вологою. Порушення цієї гармонії призводить до уповільнення росту і порушення морфогенезу жіночих квіток. Оптимум температури ґрунту і повітря для О. знаходиться вище 20°C. За нижчих температур життєдіяльність рослини підтримується, але його розвиток уповільнюється чи навіть призупиняється. Найнебезпечнішим для О. є поєднання низьких температур і високої вологості. Не менш небезпечним для гарбузових є також поєднання високих температур із сухістю повітря, які можуть різко настати після вологих і холодних періодів. Слід зауважити, що кардинально змінити біологічні особливості рослини поки неможливо, однак ризики, створені несприятливим поєднанням погодних чинників, можна помітно знизити за допомогою низки технологічних заходів. Підвищення точності довготривалих метеопрогнозів все ще залишається проблематичним, а без них розробити всю стратегію виробництва О. завчасно, задовго до перших строків сівби, неможливо. Отже, не можна обійтися без оперативного управління технологією за такими основними напрямками: підбір сортів і гетерозисних гібридів; застосування методів підвищення схожості насіння; підготовка ґрунту, строки сівби і глибина загортання насіння; збереження і підвищення ефективності життєдіяльності кореневої системи різними заходами догляду за молодими рослинами; контроль захворювань; контроль розповсюдження шкідників; контроль розвитку бур'янів. Детально розглядається кожний конкретний напрям.

УДК 635.63:631.5/.527

2016.4.228. ДОВГОПЛІДНИЙ ОГІРОК / Сергієнко О. // Плантатор. — 2016. — № 5. — С. 20–24.

Огірок довгоплідний, селекція огірка довгоплідного, вирощування огірка довгоплідного.

Висвітлено питання щодо особливостей агротехніки найпопулярніших гібридів огірка довгоплідного (ОДП) китайського підвиду, представлених на українському ринку. Плоди ОДП (залежно від генотипу) сягають 40–90 см у довжину, а в Китаї плоди доростають до 150–170 см — маса огірка перевищує 25 кг. У вирощуванні ОДП невибагливі і мають відмінні смакові якості. Незважаючи на значні розміри, огірки не грубіють,

зберігають ніжний м'якуш і тонку шкірку, а також яскравий смак й аромат, який порівнюють з ароматом щойно розрізаного стиглого кавуна. Дрібне насіння знаходиться у вузькій камері всередині плоду. Агротехніка вирощування ОДП нічим по суті не відрізняється від вирощування звичайних огірків — стабільна температура, полив і підживлення, окрім того, що всі генотипи китайських огірків потребують опори, так вони краще ростуть і дають плоди більш правильної форми. Зазначено, що ОДП мають високу врожайність, невибагливі, практично не уражуються шкідниками і хворобами. Плодоносять до перших заморозків. Їх плоди ніколи не гірчать. Сорти цієї серії не мають потреби в запиленні, плоди зав'язуються за будь-яких погодних умов. Слід зауважити, що форма ОДП наочно свідчить про брак тих чи інших елементів живлення. Наведено асортимент довгоплідних огірків. До довгоплідних належать огірки, розмір яких варіює від 15 см і понад 1,5 м. До таких належать гібриди: Агат F₁, Алігатор F₁, Смарагдовий потік F₁, Удав F₁, Китайський хворобостійкий F₁, Крокодил Гена F₁, Мустафа F₁, Стелла F₁, Топаз F₁, Хрумкий алігатор F₁ та ін. Зазначені гібриди призначено для вирощування в закритому ґрунті. Мінуси та потенційні проблеми: дуже важко придбати якісний посадковий матеріал, обов'язкове підв'язування, нетривалий період зберігання (втрати тургору), деякі генотипи мають колючі шипи, технічна незручність у вирощуванні довгих "метрових" плодів, труднощі транспортування, а також з попитом у зв'язку з нетипово великим розміром, проблеми з пакуванням за довжини плодів понад 50 см. На відміну від китайських, європейські гібриди мають розміри дещо менші — 14–30 см.

УДК 635.64:631.5:631.674.6

2016.4.229. БЕЗРОЗСАДНИЙ ТОМАТ НА КРАПЕЛЬНОМУ ЗРОШЕННІ / Книш В., Наумов А. // Плантатор. — 2016. — № 5. — С. 28–31.

Помідор безрозсадний, зрошення краплинне, вирощування безрозсадного помідора.

Наведено основні елементи безрозсадної промислової технології вирощування помідора (П.) за краплинного зрошення (КЗ). Зазначено, що у світовому рейтингу за валовим збиранням плодів П. Україна на 14-му місці (1492 тис. тонн). Залежно від господарського призначення й тривалості вегетаційного періоду сорти і гібриди П. поділяються на ранні й середньоранні (вегетаційний період — 85–110 діб), середньостиглі та середньопізні (111–120 діб), пізньостиглі (понад 120 діб). Перша група найпоширеніша в середній і північній зонах, де вирощування П. здійснюється для місцевого споживання свіжим і консервування. Середньостиглі сорти й гібриди вирощують також і на Півдні України для одержання ранньої продукції для місцевого споживання та реалізації в північніших областях. Середньостиглі сорти й гібриди П. здебільшого вирощують для місцевого споживання свіжими і консервування. Значна їх кількість реалізується в інших регіонах країни та сусідніх державах. Пізньостиглі сорти культивують переважно в південних районах України для переробки й частково для споживання в осінній період. Найкращі попередники П. — пласт або перевертання пласта багаторічних трав, овочеві бобові, капуста рання, огірок, цибуля. Розміщення П. по П. призводить до посилення ураження хворобами, збільшення засміченості та зниження врожайності на 22–25%. У зв'язку з різними строками збирання попередників і залежно від стану ґрунту терміни проведення основного обробітку ґрунту під П. на цих полях можуть відрізнятися. Найдешевший спосіб виробництва плодів П., особливо як сировини для промислового консервування в межах України й за кордоном, — безрозсадний. Оптимальні схеми розміщення рослин П. для промислового виробництва плодів із комбайнуванням — (152+28)×32 см, а густота рослин — 35 тис. шт./га. За безрозсадного вирощування П. на КЗ через 2–3 доби після сівби проводять полив нормою до 80 м³/га для зволоження верхнього шару ґрунту. Результати досліджень засвідчили високу ефективність фертигації (врожайність 59,2 т/га). Оптимальний діапазон вологості в період сходів — початок плодоутворення — 70–100%. Проблема боротьби з бур'янами розв'язується комплексно шляхом проведення агротехнічних, механічних і хімічних заходів. Найпоширенішим страховим гербіцидом є Зенкор Ліквід. Основні шкідники П. на Півдні України — колорадський жук, совка, попелиця, трипс. Рос-

лини П. уражують близько 30 різних хвороб (альтернаріоз і фітофтороз — найшкодочинніші). Промисловою технологією виробництва помідора передбачається одноразове машинне збирання плодів комбайном, що здійснюється за одночасного досягання плодів не менше як на 75–95%.

УДК 635.64:631.526.32(477.41)

2016.4.230. ХАРАКТЕРИСТИКА СОРТОВ ТОМАТА В УСЛОВИЯХ ОПЫТНОГО ПОЛЯ НУИЦ БНАУ / Кубрак С., Юхимук В. // Овощеводство. — 2016. — № 7/8. — С. 47–49.

Помідор, селекція помідора, сорти помідора, гібриди помідора, урожайність помідора.

Наведено характеристики сортів помідора (П.), вирощуваних в умовах Київської обл. (дослідне поле Білоцерківського аграрного університету). Зазначено, що П. — найпоширеніша рослина родини Пасльонові (*Solanaceae*). Світове товарне виробництво плодів П. за даними ФАО становить близько 70 млн т, а вирощують його на площі понад 2,7 млн га за середньої врожайності 23,5 т/га. Найбільшими світовими виробниками П. є Китай, Мексика, Італія, Іспанія і США. В Україні П. також займає значні площі (170 тис. га), а врожайність його залежить переважно від двох основних чинників — сорту й технології вирощування. Достатньо важливим є регіон вирощування — у різних областях урожайність коливається від 4 до 12 т/га. У 2016 р. в Держреєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні, було занесено 414 сортів і гібридів П., з них 100 — вітчизняної селекції. Значну частину (44,9%) у сучасному сортименті займають гетерозисні гібриди — 186 назв. Виділяють 3 основні групи сортів й гетерозисних гібридів П. для вирощування у відкритому ґрунті: на томат-продукти (комбайнове збирання врожаю); для цільноплідного консервування і споживання в свіжому вигляді (за ручного збирання); для любительського городництва (особливо чисельна група). Стисло охарактеризовано низку сортів і гібридів помідора, зокрема: Чіо-Чіо-Сан, Піо гранде, Рання любов, Florida 47 F₁, Блевне P20, Кур де Буф, Кібіц, Піо Фуєро та Астероїд.

УДК 635.64:631.526.32(477.7)

2016.4.231. СТРАТЕГІЯ СЕЛЕКЦІЇ НОВИХ СОРТІВ ПОМІДОРА ДЛЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Лимар В.А., Холодник О.Г. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 6. — С. 38–42. — Бібліогр.: 19 назв.

Помідор, селекція помідора, сорти помідора, кластери, генотипи помідора жаростійкі.

Проведено дослідження з метою розробки стратегії селекції продуктивних високоякісних плодів жаростійких генотипів помідора (П.), адаптованих до вирощування в умовах степової зони України. Досліди проводили з 30 колекційними зразками П. у відкритому ґрунті на краплинному зрошенні. Встановлено, що найбільша варіація (CV) спостерігається за відношенням розчинної до нерозчинної сухої речовини (CV=60,03), цукрово-кислотним індексом (CV=29,67) і жаростійкістю (CV=27,85). Зазначено, що в процесі селекції нових сортів П. слід досягати лише потрібного рівня жаростійкості, який дасть можливість стабілізувати продуктивність на запланованому рівні та не втратити якість плодів. Треба прагнути компромісу між міцністю плодів, яка залежить переважно від частки сухої нерозчинної речовини, та їхньою якістю (залежить від вмісту сухої розчинної речовини). У процесі селекції нових генотипів можна досягти бажаного компромісу між жаростійкістю, цукрово-кислотним індексом та відношенням розчинної речовини до нерозчинної. Щоб збільшити можливість відбору в F₂ як батьківських форм, слід обирати зразки з найвіддаленіших кластерів, а для прискореної стабілізації селекційного матеріалу потрібно використовувати зразки з найближчих кластерів, або зразки, розташовані поряд в одному кластері. З використанням розробленої стратегії науковцями Південної державної с.-г. дослідної станції ІВГПМ НААН у 2010–2015 рр. було створено та районовано сорти помідора Аполлогет, Анаконда й Адель.

УДК 635.64:631.811:631.5

2016.4.232. БІОЕНЕРГЕТИЧНА ОЦІНКА СПОСОБІВ ВИРОЩУВАННЯ ТА СИСТЕМ ЖИВЛЕННЯ ТОМАТА / Губар М.І., Виродов О.С., Фурман В.А., Городецький О.С. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2016. — № 1(124). — С. 77–80. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 547511.

Помідор, вирощування помідора, сівозміна, добрива, ефективність біоенергетична.

Проведено дослідження з метою встановлення коефіцієнта біоенергетичної ефективності (КБЕ) елементів вирощування помідора (П.) сорту Чайка у беззмінній культурі і за переривання ланками сівозмін з різними системами живлення в богарних умовах Правобережного Лісостепу України. Для вузькоспеціалізованих господарств розроблено елементи технології вирощування П. (уведення у виробництво овочів короткоротаційних ланок сівозмін та орґано-мінеральної системи живлення), при цьому КБЕ становить 1,50–1,57, тобто енергія, накопичена господарсько цінною часткою врожаю, перевищує енергію, витрачену на його формування. Найвищий КБЕ було зафіксовано за переривання вирощування П. однорічною ланкою сівозміни. Найефективнішою виявилась орґано-мінеральна система живлення, яка забезпечувала високу врожайність та якість овочевої продукції, тим самим збільшуючи енергію, накопичену врожаєм.

УДК 635.649:631.811.98:[581.132+631.559]

2016.4.233. ВПЛИВ ГІБЕРЕЛІНУ НА ФОРМУВАННЯ ФОТОСИНТЕТИЧНОГО АПАРАТУ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПЕРЦЮ СОЛОДКОГО / Бровко О.В., Кур'ята В.Г., Рогач В.В. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2016. — № 1(124). — С. 86–91. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 547511.

Перець солодкий, гіберелін, фотосинтез, продуктивність перцю солодкого, морфогенез.

Проведено дослідження з метою встановлення впливу гіберелінової кислоти на морфогенез, формування і функціонування фотосинтетичного апарату та продуктивність перцю солодкого (ПС). Виявлено, що застосування екзогенного гібереліну (Г.) на культурі ПС у фазі бутонізації приводить до змін морфогенезу рослин. Рослини, оброблені Г., характеризувалися інтенсивнішим ростом, ніж рослини контрольного варіанта. З'ясовано, що за дії препарату зростала кількість листків, сумарна площа листків на рослині, їхня маса сухої та сирої речовини, і відбувалося формування потужнішого листового апарату. Застосування екзогенного Г. сприяло збільшенню товщини хлоренхіми та підвищенню листового та хлорофільного індексів, що свідчить про формування

потужнішого фотосинтетичного апарату. Поліпшення фітометричних і мезоструктурних показників листків посилювало фотосинтетичну активність листового апарату, що підтверджується вищими показниками значення чистої продуктивності фотосинтезу. Зазначені зміни морфометричних і мезоструктурних показників рослин перцю солодкого під впливом 0,005% гіберелінової кислоти забезпечили підвищення врожайності культури на 32%.

УДК 635.713:631.526.32:631.811:631.559

2016.4.234. ВПЛИВ ФОНУ ЖИВЛЕННЯ ТА СОРТОВОГО СКЛАДУ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ЛИСТКОВОЇ МАСИ БАЗИЛІКУ ЗВИЧАЙНОГО (*OCIMUM BASILICUM* L.) / Чернишова Є.О., Чернишова В.О. // Новітні технології вирощування с.-г. культур: тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, м. Київ, 29–30 верес. 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 88–89. Шифр 547531.

Базилік (васильки справжні), сорти базиліку, продуктивність базиліку, живлення базиліку, вирощування базиліку.

Досліджувався вплив фону живлення та сортового складу на продуктивність листової маси базиліку звичайного (БЗ) (*Ocimum Basilicum* L.). Зазначено, що БЗ (васильки справжні) є однією з найуживаніших зеленних культур в Україні. Він використовується в свіжому та висушеному вигляді в кулінарії, у консервній промисловості для ароматизації маринадів і соусів, а також у м'ясній промисловості. Важливе значення в технології вирощування різних сортів БЗ відіграє фон живлення, оскільки він є зеленою культурою, яка має здатність накопичувати велику кількість нітратів. У схему досліду було включено такі фактори та їх варіанти: фактор А — фон живлення: без добрив, N₃₀P₃₀, N₆₀P₆₀; фактор В — сорти: Мавританський та Чародей. Результати досліджень засвідчили, що в зрошуваних умовах Півдня України під час вирощування БЗ доцільно використовувати сорт Мавританський, а для ефективного використання розсадою базиліку звичайного поживних речовин — вносити мінеральні добрива під основний обробіток нормою N₆₀P₆₀, що гарантує забезпечення урожайності культури на рівні 9,82 кг/м², чистий прибуток — 181801 грн/га та рівень рентабельності — 49,11%.

635.9 Декоративні культури. Квітництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 635.9:582.926.4

2016.4.235. ФЛОКСИ — НЕВИБАГЛИВА ОКРАСА САДУ // Квіти України. — 2016. — № 4. — С. 4–5.

Флокс, декоративність флокса, вирощування флокса.

Наведено біологічну характеристику й особливості вирощування високодекоративної квіткової культури — флокса (Ф.), якого квітникарі традиційно й охоче використовують у ландшафтному дизайні. Зазвичай в наших садах ростуть багаторічні Ф., які поділяються на 2 групи: низкорослі (заввишки 10–30 см) і високорослі (50–150 см). Зазначено, що Ф. найкраще ростуть на сонячних ділянках або в півтіні, оскільки в затінку вони ростуть, але квітнуть не рясно. ґрунт має бути родючим і постійно вологим. Регулярний полив (за відсутності дощів) і розпушування поверхні ґрунту обов'язкові. Для досягнення рясного цвітіння й максимальної величини квіток потрібні постійні підживлення упродовж усієї вегетації. Флокси погано витримують посуху. У такий період без помірного регулярного поливу Ф. можуть загинути. Головне правило поливу — поливати навколо куща, щоб вода не потрапила на листя. Рослину Ф. можуть уражати дрітрянки, слимаки, щипавки, стеблова нематода, павутинний кліщ, а також попелиці. Серед хвороб Ф. — борошниста роса. Щоб Ф. не вимерзли, на зиму їх потрібно вкрити листям чи розпушеною землею. Слід зазначити, що багаторічні Ф. розмножуються насінням, стебловими і кореневими живцями та діленням куща. Ознаки сорту зберігаються повністю за будь-якого виду розмноження, окрім насінневого. Пересаджені Ф. добре приживаються і рясно цвітуть у перший рік після

садиння. Флокси вирощують на одному місці упродовж 4–6 років, а потім пересаджують.

УДК 635.924.927

2016.4.236. ДЕРЕВА З ДЕКОРАТИВНИМ ЛИСТЯМ І НЕЗВИЧАЙНОЮ КОРОЮ / Клименко А.В. // Квіти України. — 2016. — № 5. — С. 25–30.

Садівництво декоративне, платан, береза даурська, черемха.

Наведено стислі характеристики дерев з декоративним листям і незвичайною корою, які можна використовувати в озелененні і ландшафтному дизайні. Більшість дерев квітнуть недовго, чимало з них не вирізняються пишним цвітінням, мають не зовсім привабливі квітки й суцвіття, проте виділяються декоративним листям і незвичайною гарною корою. Серед таких дерев особливо помітні білостовбурні берези та світло-зеленокорі тополі, але ця палітра набагато яскравіша і різнобарвніша. В озелененні Києва, наприклад, використовують платани (П.), зокрема П. кленолистий, який зимостійкий порівняно з іншими видами П. Цей різновид — велике листопадне дерево, заввишки до 35 м, з прямим стовбуром і широкою шатроподібною кроною заввишки 15–20 м. Кора світло-сіра або зеленувато-сіра, плямиста. Листки зверху зелені, знизу — сіро-зелені, восени — жовті. Перспективними є такі декоративні садові форми як "Pyramidalis" (пірамідальна корона), "Suttneri" (листя вкриті кривими плямами), "Variegata" (строкате листя). Для озеленення придатні також П. західний, східний (чинар). В озелененні використовують

найбільше білокори види берез: плакучу, пухнасту, паперову, Литвинова, але й темнокорі види теж: береза Шмідта, ребриста, вишнева, даурська та ін. Рослини роду черемха теж широко використовуються в озелененні завдяки їхній загальній декоративності. Листя черемхи восени набуває дуже красивих жовто-оранжево-рожевих відтінків. Квітки — білі, частіше дуже ароматні, зібрані в суцвіття-китиці, серед них особливою декоративністю вирізняються черемха Маака і пенсильванська.

УДК 635.925:582.572.7:631.5

2016.4.237. КРАСУНІ КРОКОСМІЇ — ДЕ ЇМ КРАЩЕ ЗИМУВАТИ // Квіти України. — 2016. — № 5. — С. 4–5.

Крокосмія (монтбреція), біологічні особливості крокосмії, вирощування крокосмії.

Наведено біологічні особливості й агротехнічні заходи з вирощування високодекоративної рослини — крокосмії (монтбреція), яку ще називають японським глідіолусом. Зазначено, що крокосмія (К.) — цибулинна рослина родини ірисові (походить з півдня Африки). У культурі поширена К. звичайна — садовий гібрид, одержаний у результаті схрещування К. золотистої і К. Потса. Рослина виростає до метра заввишки, а в сприятливих умовах може бути вищою. Крокосмія дуже гарна завдяки своїм вишуканим зірчасто-лійчастим квіткам, зібраним у невеликі волотисті суцвіття. Зацвітає К. у липні й квітує тривало ще й у вересні, особливо, якщо осінь тепла й сонячна. Квіток у К. багато, їхнє забарвлення залежить від сорту і буває червоним, жовтогарячим і золотисто-жовтим. Рослина має чудовий вигляд на відкритих клумбах за висаджування її великими або маленькими групами в усіх видах квітників та в поєднанні з іншими квітами (рудбекія, ехінацея, лілійники, канни і сальвія). Зауважується, що К. чудово зберігається в зрізі упродовж 12–14 днів, причому зрізані бутони поступово розкриваються. Зазначено, що К. може успішно зимувати в ґрунті, проте вона не завжди витримує морози і навіть відлиги. Морозостійкість різних сортів К. неоднакова. Відносно тепла зима, велика кількість снігу або укриття з сухого листя, стружок чи гілок з хвойних дерев, шаром завтовшки не менше 20 см, дають їй змогу добре перезимувати. Для захисту К. від зайвої вологості необхідно рослини накрити плівкою. Можна зберігати бульбоцибулини, пересипані сухим торфом, у ящиках чи паперових пакетах у погребі за температури +5...7°C. Зазначено, що К. рослина світлолюбна, гарно і рясно квітує на сонячних ділянках, а також і в напівтіні за доброго догляду. Висаджують бульбоцибулини К. зазвичай у квітні–травні. ґрунт має бути поживним, добре розпушеним і зволеним. Зимуючі в ґрунті К. викопають і ділять кожні 3 роки. Поливу К. зазвичай не потребує, але в посушливий період треба раз на тиждень її поливати, щоб рясно цвіла. Підживлюють К. періодично упродовж літа настоянкою коров'яку (1:10) і повним мінеральним добривом. Розмножувати К. найпростіше дітками, відділяючи їх навесні, а також насінням.

УДК 635.925:582.998.3

2016.4.238. СЕРЕБРЯНИЙ ПЕРЕЗВОН / Перебойчук О. // Огородник. — 2016. — № 7. — С. 44–46.

Дзвоник, сорти дзвоників, вирощування дзвоників, розмноження дзвоників, хвороби і шкідники дзвоників.

Наведено ботанічну характеристику декоративної квіткової рослини — дзвоника (Д.), рід якого налічує близько 300 видів. Вони можуть бути однорічними, дворічними і багаторічними (переважно), заввишки від 5 до 150 см. Суцвіття волотисті,

рідше китицеподібні, у деяких видів квітки одиничні. Пелюстки Д. — білі, блакитні, бузкові, фіолетові, інколи рожевих відтінків. Зазначено, що Д. — прекрасний медонос, придатний для приготування салатів, а також має лікувальні властивості. Селекціонерами створено велике різноманіття Д.: персиколістий Bernice з блакитними махровими квітками, Fleur de Neige, Alba Flore Pleno — з білими махровими, Pride of Exmouth — з пурпурно-синіми махровими квітками, сортогрупа Clips виділяється куцями кулеподібної форми заввишки до 20 см та витонченими стеблами, які протягом усього літа вкриті великими квітами (до 5 см у діаметрі). Слід зазначити, що Д. нескладно вирощувати, оскільки вони невибагливі до ґрунту і є досить посухостійкими. Лісові і прибережні види (Д. широколистяний, Д. крапковий, Д. Такесіма) є вологолюбнішими, у посушливі періоди їх бажано поливати. На родючих садових землях Д. не потребує підживлення. На пишність цвітіння Д. впливає освітлення, більшість з рослин — світлолюбні. За надлишку азоту в ґрунті Д. втрачає рясність квітнування або взагалі перестає цвісти. На одному місці без пересаджування Д. росте залежно від виду 5–20 років. Пересаджують рослини навесні (у квітні) чи восени (у вересні). Розмножують Д. насінням і вегетативно. Слід зазначити, що Д. рідко ушкоджуються хворобами і шкідниками (наведено перелік деяких хвороб і шкідників). Завдяки своєму різноманіттю і стійкості в культурі Д. широко використовують у декоративному садівництві.

УДК 635.95:582.998.16:631.5

2016.4.239. ЧАРІВНИЙ ПОДАРУНОК ОСЕНІ — АЙСТРИ БАГАТОРІЧНІ // Квіти України. — 2016. — № 5. — С. 2–3.

Айстри багаторічні, вирощування багаторічних айстр, декоративність багаторічних айстр.

Висвітлено питання щодо біологічних особливостей та агротехніки вирощування багаторічних айстр (БА). Зазначено, що БА — це рослини з потужним кущем заввишки від 35 до 150 см. Вершини пагонів кущів заквітчані пухнастими щитками простих і махрових квіток з суцвіттям — кошиком діаметром від 2 до 8 см. Налічується приблизно 500 видів БА. Серед БА виділяються айстра чагарникова (АЧ), оскільки всі інші види БА квітнуть раніше, а в саду аж до самих морозів квітує АЧ. Цей вид айстр має підвищену стійкість до морозів (цвітіння триває близько 40 днів і припиняється тоді, коли вже вдарять справжні морози). Квіти можуть мати рожеве, фіолетове або ж червонувате забарвлення. Виглядом БА нагадують квіткові кулі. Вирощувати цей вид айстр досить просто. На одному місці вони можуть зростати упродовж 5 років і більше. Зазвичай висаджують БА навесні, вибираючи для садіння теплу й сонячну ділянку з родючим, добре розпушеним, водопроникним ґрунтом, додаючи мінеральні добрива. Не можна підживлювати БА свіжим гноєм. Варто врахувати, що низькорослим кущам необхідно забезпечити площу живлення 20×25 см, а високим — 40–45 см. Найкраще розмножувати БА за допомогою зеленого живцювання, проте можна це робити й за допомогою поділу кореневища, а також насінням. Догляд за рослинами полягає в тому, що необхідно періодично розпушувати ґрунт навколо стебел, регулярно прополювати бур'яни, нечасто, але рясно поливати, не загущувати насадження. Зауважується, що БА страждають від борошнистої роси, особливо, коли літо вологе. Тому до цвітіння їх треба обприскувати "Топазом", причому з інтервалом 12 днів. Високорослі кущі треба обов'язково підв'язувати, висаджувати на відстані 70–90 см один від одного. Айстру багаторічну можна висаджувати в різних квітниках та ландшафтних композиціях.

636/639 ТВАРИННИЦТВО

636.0 Загальні питання

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.03.082/087

2016.4.240. ЗООТЕХНІЧНА НАУКА: ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф.,

26–27 трав. 2016 р. / за ред. Іванишина В.В. / Подільськ. держ. аграрно-техн. ун-т. — Кам'янець-Поділ., 2016. — 272 с. Шифр 547738.

Скотарство, вівчарство, птахівництво, рибицтво, конярство, продукція тваринництва, екологічні аспекти у тваринництві.

Матеріал висвітлено у розділах: Біологія формування та екологічні аспекти виробництва тваринницької продукції; Розведення, селекція та відтворення тварин; Технологія виробництва, переробка та стандартизація продукції тваринництва. Велика увага приділяється сучасному птахівництву і скотарству. Окреслено застосування генетико-біохімічних маркерів у рибицтві і конярстві. Розглянуто екологічні аспекти використання синтетичних речовин у тваринництві, біологічно активних добавок, пробіотиків, стан метаболічних процесів в організмі тварин. Висвітлено питання щодо використання ферментних препаратів у м'ясних продуктах, екологічні аспекти продукції при застосуванні антибактеріальних препаратів тощо.

УДК 636.082.2:575/576:60

2016.4.241. СУЧАСНІ МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СЕЛЕКЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ У ТВАРИННИЦТВІ УКРАЇНИ / Метлицька О.І., Копилов К.В., Березовський О.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. зб. — Вінниця, 2016. — Вип. 51. — С. 193–200. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 548263.

Селекційно-плеїні дослідження, поліморфізм генів спадковий, молекулярно-генетичні тести, генетична експертиза, оцінка генотипу, цитогенетичні дослідження, ДНК-паспортизація, тварини плеїні.

Відзначається, що головною запорукою успішної селекційно-плеїної роботи є налагоджена чітка система плеїного зоотехнічного обліку. Проте існують значні помилки у родоводах деяких плеїних господарств. Шляхом генетичних експертиз із застосуванням імуногенетичних маркерів або груп крові тварин вдається усувати ці помилки. Аналогічну функцію виконують і мікросателітні маркери ДНК. Охарактеризовано тестування ВРХ за генами кількісних ознак, зокрема за k-Cn, β LG, GH, TG5, CAPN1 530, MSTN. Розглянуто визначення генних аномалій у с.-г. тварин, зокрема у ВРХ — BLAD, CVM, DUMPS тощо. Зауважується, що американські вчені довели, що у високопродуктивних тварин утворюються стабільні коадаптовані генні комплекси, тобто, у генну мережу, що забезпечує прояв високих надой, входять мутантні алелі генів (вказаних) спадкових захворювань. І тому носіїв генетичних аномалій вибраковувати зі стад недоцільно, адже це може призвести до зниження продуктивності. Необхідно

лише не допускати парувань цих тварин, бо обидві мають по одній копії дефектного гена. Зазначено, що на сьогоднішній провідний і практично єдиний метод вивчення мутабельності геному у тварин є цитогенетичний аналіз, який є необхідною складовою вивчення генофонду порід с.-г. тварин. Описано напрями застосування методу ISSR-маркерів. Відзначено, що ISSR-PCR використовують як надійний спосіб оцінки генетико-популяційної ситуації, генетичних відмінностей на внутривидовому, міжвидовому та індивідуальному рівні. Показано застосування ISSR-типуювання у скотарстві, свинарстві і бджільництві.

УДК 636.2/39:637.12

2016.4.242. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОРОВ'ЯЧОГО І КОЗИНОГО МОЛОКА ЗА ДАНИМИ ЛАБОРАТОРІЇ LILCO / Захарська Н.М. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2016. — Вип. 237. — С. 297–308. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 547646.

Козине молоко, коров'яче молоко, аналіз молока, французька лабораторія LILCO, молоко (ветсанекспертиза), оцінка молока.

Представлено результати дослідження якісних показників коров'ячого і козиноного молока за даними французької лабораторії LILCO впродовж 2 років. Зазначено, що в молоці корів Франції вміст жиру більший, ніж у молоці кіз. Показники жиру і білка коров'ячого молока протягом року знаходяться майже на стабільному рівні, проте у козиному молоці вони кардинально знижуються влітку. Кількість соматичних клітин у коров'ячому молоці впродовж року ≈ 300 тис./мл, у козиному — найменший рівень — близько 1,5 млн/мл у березні, а більший у 2 рази — в грудні. Бактеріальне обсіменіння коров'ячого молока у середньому — $22\text{--}24 \cdot 10^3$ КУО/мл, а козиноного — $17\text{--}35 \cdot 10^3$ КУО/мл. Кількість соматичних клітин не завжди корелює з бактеріальним обсіменінням, особливо у кіз. Температура замерзання коров'ячого молока близько $-0,52^\circ\text{C}$, козиноного — близько $-0,55^\circ\text{C}$. Рівень ліполізу у козиному нарастає з березня по червень (до 0,67 мг-еквівалент/100 г жиру), а потім знижується до вересня. Показник ліполізу у коров'ячому молоці у межах 0,55–0,71 мг-еквівалент/100 г жиру. Зроблено висновок, що ці дані можна використати в Україні для перегляду нормативів і при створенні майбутніх проектів з переробки молока, зокрема козиноного, на промисловому рівні.

636.1 Конярство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.1.046:798.2:577.152

2016.4.243. АКТИВНІСТЬ ТРАНСАМІНАЗ ТА ЛАКТАТДЕГІДРОГЕНАЗИ ЯК ПОКАЗНИКИ ІНТЕНСИВНОСТІ МЕТАБОЛІЗМУ КОНЕЙ СПОРТИВНОГО СПРЯМУВАННЯ / Андрійчук А.В., Ткаченко Г.М., Ткачова І.В. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2015. — № 114. — С. 8–17. — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 547530.

Коні спортивні (Україна, Польща), метаболізм у коней, кров спортивних коней, адаптація до фізичних навантажень, амінотрансферази, лактатдегідрогеназа, лактат, піруват.

Об'єктом досліджень були спортивні коні української верхової (УВП — 15 гол.) та голштинської породи (кобили, жеребці, мерини — ГП — 17 гол.) 6–12-річного віку. Всі тварини були клінічно здорові. Коні УВП утримувались на базі ДЮСШ з кінного спорту "Буревісник" (м. Львів) та брали активну участь у кінноспортивних змаганнях, а коні ГП — в умовах кінноспортивного клубу "Wechta" (Польща). Раціони відрізнялись: УВП згодовували концентровані корми та сіно (6 кг сіна, 6 — вівса, 2 кг висівку), ГП — спеціалізовані корми — м'ясли та сіно (3–5 кг м'ясли, 7 кг сіна). Всі тварини перебували у довготривалому спортивному тренінгу. Показано, що в коней УВП та ГП систематичні фізичні навантаження зумовлюють

різноспрямовані специфічні механізми у використанні та утилізації енергетичних субстратів. Установлено, що вищі показники активності ЛДГ, молочної та піровиноградної кислот в УВП, поряд із від'ємною кореляцією між активністю АлАТ та ЛДГ, зумовлені інтенсивністю та тривалістю тренувальних навантажень та певною їх специфікою, що відображає перевагу здебільшого анаеробних механізмів енергозабезпечення м'язової діяльності. Натомість у ГП — вища активність АлАТ, поряд із нижчими концентраціями лактату і пірувату в крові та активністю ЛДГ, вказує на значну роль реакцій переамінування в організмі, які сприяють утилізації пірувату та аміаку, що зумовлює високу інтенсивність циклу сечовини і глюконеогенезу. Активність ЛДГ у коней УВП була істотно вищою — на 182%. Це спричинило вищий вміст лактату на 50% та пірувату — на 123%, ніж у ГП. Зроблено висновок, що систематичні фізичні навантаження у ГП забезпечуються переважно аеробними механізмами енергозабезпечення м'язової діяльності та свідчать про наявність значних резервів до підвищення тренувальних навантажень. Амінотрансферази в метаболізмі спортивних коней, очевидно, відіграють важливу роль у перерозподілі енергетичних субстратів. Підвищення активності трансаміназ пов'язане з необхідністю відновлення енергетичних запасів після напружених фізичних тренувань.

УДК 636.1.082.2(476)

2016.4.244. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПОЛИМОРФНЫХ БЕЛКОВ КРОВИ ПРИ СЕЛЕКЦИИ ЛОШАДЕЙ ТРАКЕНЕНСКОЙ И ГАННОВЕРСКОЙ ПОРОД ВОСПРОИЗВОДИТЕЛЬНЫМ КАЧЕСТВАМ / Рудак А.Н. // Зоотехническая наука: история, проблемы, перспективы: материалы VI міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 трав. 2016 р. — Кам'янець-Поділ., 2016. — С. 117–121. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 547738.

Коні (тракененська і ганноверська), кров коней (групи), поліморфні білки крові, генетика коней, селекція коней, кобили і жеребці, підбір пар коней, плодючість кобил, відтворення коней.

Досліджували можливість використання поліморфних білків крові — трансферину (Тf), альбуміну (Аl) та естерази (Еs) у селекції коней верхових порід на плодючість, яких розводять у Білорусі. Проаналізовано дані про 252 кобили (К.) тракененської та 180 кобил ганноверської порід за період з 1980 по 2010 р. Встановлено зв'язок між показниками плодючості К. цих порід і типами підборів до них жеребців за локусами Тf, Аl та Еs крові (табл.). За Тf найбільш вдалим було поєднання, від якого потомство виявилось повністю гомозиготним (зажереблення 100%), за Аl — у групі, де співвідношення гомозиготних і гетерозиготних генотипів становило 1:1 (88,7%), а за Еs, так само як і за Тf, кращі показники спостерігались при рівному співвідношенні гомо- і гетерозиготних генотипів (94,2%). Зазначено, що за усіма трьома системами поліморфних білків із збільшенням гетерозиготності показники відтворювальної функції К. поліпшувались, зокрема за виходом лошат. При цьому зменшувалась кількість абортів, прохолостів і неблагополучних вижереблень. Найнижчий показник зажеребленості К. ганноверської породи одержано за підбору, від якого очікувалось народження 25% гомозиготних за Тf лошат (83,8%). У тракененської породи найбільш вдалий підбори тварин гомозиготні за Тf.

УДК 636.1:611:612.22

2016.4.245. ГІСТОЛОГІЧНА БУДОВА СТІНКИ ПОВІТРОНОСНОГО МІШКА КОНЯ / Ковальова І.М., Мельник О.П. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 217, ч. 1. — С. 75–79. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Библиогр.: 4 назви. Шифр 547644.

Коні, газообмін коня, анатомія коня, повітроносний мішок коня, гістоструктура, кровоносні судини.

На відміну від багатьох інших ссавців, однокопитні (*Equidae* *Mammalia*) мають повітроносний мішок (ПМ), який являє собою вентро-латеральне випинання слизової оболонки слухової труби. Гістоструктура стінки ПМ коня має цільну васкуляризацію. Можливість повітроносних мішків змінювати свій об'єм зумовлює циркуляцію повітря в мішку. Постійна зволоженість внутрішньої поверхні і васкуляризація ПМ вказують на його можливу участь у газообміні. Дослідники вважають, що допоміжні газообмінні органи, які знаходяться близько до головного мозку, можуть сприяти надходженню кисню до мозку за тривалого фізичного навантаження у цієї тварини.

УДК 636.127.1.082.232:798.2

2016.4.246. ОЦІНКА ПРОДУКТИВНОСТІ ЖЕРЕБЦІВ ОРЛОВСЬКОЇ РИСИСТОЇ ПОРОДИ ВІТЧИЗНЯНОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Глушак І.І. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2015. — № 114. — С. 31–36. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 547530.

Селекція коней (орлов. рисиста), коні спортивні, іподром Київський, лінії коней, екстер'єр коней рисистих.

Для дослідження відібрано групи жеребчиків (16 гол.) орловської рисистої породи (ЖОР) ставки 2008 р.н., які випробовувались в Київському іподромі у 2010–2011 рр. Установлено, що ЖОР дворічні, за винятком нащадків, одержаних від продовжувачів лінії Пілота 2.02,2, характеризуються недостатнім ростом обхвату грудей — від 3,4 см до 7,0 см (л. Піона 2.00,1). Для трирічного поголів'я характерні недоліки росту за обхватом грудей — від 3,2 см до 6,3 см (л. Піона 2.00,1). Найкращі показники лінійного росту мали ЖОР, одержані від продовжувачів лінії Пілота 2.02,2, які перевищували стандарт основних 4 промірів. Вони були і

лідерами за жвавістю як у 2-річному (2.24,1), так і у 3-річному (2.12,8) віці. Водночас аналоги лінії Піона мали найменшу роботоздатність — 2.29,2 та 2.17,1 відповідно. Зроблено висновок, що жеребчики орловської рисистої породи лінії Пілота 2.02,2 є пріоритетними на перспективу для використання у селекційному процесі.

УДК 636.127.1:796.015:612

2016.4.247. ВПЛИВ ТРЕНУВАЛЬНИХ НАВАНТАЖЕНЬ НА ФІЗІОЛОГІЧНИЙ СТАН РИСИСТОГО МОЛОДНЯКУ / Ткаченко О.О. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2015. — № 114. — С. 167–172. — Библиогр.: 7 назв. Шифр 547530.

Коні рисисті, гематологічні дані коней, іподром Київський, тренінг спортивних коней, рисак (орловський, французький).

Дослідили вплив тренувальних навантажень на фізіологічний стан коней орловської (КО, n=3) і французької (КФ, n=4) рисистих порід. Проаналізовано гематологічні показники крові рисистого молодняку (табл.). Встановлено, що принципи тренувань (переважно зменшення обсягів роботи на шагу) у тренувальних відділеннях Київського іподрому зумовлюють розвиток дефіциту кисню в організмі тварин. Це у свою чергу спричиняє збільшення кількості еритроцитів на 5,2–5,6 млн та вмісту гемоглобіну на 3–6% від норми у стані спокою. Оцінка лейкограми показала, що у молодняку переважала стадія первинної активації як реакції на тренінг. Тобто, навантаження під час тренінгу для коней було збудником середньої сили впливу, замість низької, яка сприяє формуванню адаптації і покращенню тренуваності та показників їх роботоздатності.

УДК 636.13.046.2.082.26

2016.4.248. ВИКОРИСТАННЯ ЖЕРЕБЦІВ-ПЛІДНИКІВ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ ПОРІД ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ / Ткачова І.В. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2015. — № 114. — С. 162–166. — Библиогр.: 4 назви. Шифр 547530.

Коні (укр. верхова), селекція коней, жеребці-плідники західноєвропейських порід, схрещування коней.

Українська верхова порода коней (УВПК) упродовж 70 років створювалась шляхом складного відтворювального схрещування місцевих коней верхового типу із чистокровною верховою, тракененською, угорською, ганноверською, орловсько-технічною й арабською породами. Окреслено результати атестації жеребців-плідників (199 гол.) для племінного використання у 2005–2013 рр.: українська верхова — 128 гол. (64,3%), тракененська — 20 гол. (10,1%), вестральська — 18 гол. (9,1%), чистокровна верхова — 13 гол. (6,5%), ганноверська — 8 гол. (4,0%), ольденбурзька — 4 гол. (2,0%), голштинська — 3 гол. (1,5%), бельгійська теплокровна — 2 гол. (1,0%), арабська, ахалтекинська та KWPN — голландська теплокровна — по 1 гол. (0,5%). Представлено їх характеристику щодо використання і наведено проміри коней відтворювального складу (жеребці, кобили). Доведено позитивний вплив схрещування на селекційні ознаки УВПК. Визначено його доцільність на перспективу за умови високої селекційної цінності плідників та відповідності їх типу УВПК.

УДК 636.13/14.082.083.31:612.017.11/12

2016.4.249. ВПЛИВ ПАРАТИПОВИХ ФАКТОРІВ НА ПОКАЗНИКИ НЕСПЕЦИФІЧНОЇ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ОРГАНІЗМУ КОНЕЙ ГУЦУЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ / Стефурак І.В., Пасайлюк М.В., Стефурак Ю.П. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2015. — № 114. — С. 147–154. — Библиогр.: 9 назв. Шифр 547530.

Коні гуцульські, утримання коней, імунна система коней, неспецифічна резистентність коней, пори року (імунітет коней), кров коней.

Проаналізовано вплив пори року на сезонні коливання показників неспецифічної резистентності сироватки крові у коней гуцульської (КГ) породи, яких утримують у присадибних господарствах, стайнях племінного господарства (ТзОВ "Варто") і в Національному природному парку "Гуцульщина". Встановлено, що влітку очевидна перевага як за гуморальними (БАСК, ЛАСК), так і за клітинними (ІЗФ) показниками

у КГ, яких утримують у традиційних присадибних господарствах. Порівняно нижчими були бактерицидна і лізоцимна активності сироватки крові у КГ племінного господарства (БАСК на 11,41% і ЛАСК — на 8,74%) та НПП “Гуцульщина” (БАСК — на 8,63% і ЛАСК — на 4,32%). Проте у весняний період ці показники вищими виявились у КГ з племінного господарства. У зимовий та весняний періоди кращу стійкість до авітамінозів та захворювань мали коні, яких утримували в спеціально обладнаних конюшнях, аніж ті, які утримувались

вільно у присадибних господарствах, особливо сумісно із іншими тваринами (корови, кози, вівці) у спільних приміщеннях, що потенційно впливало негативно на імунну систему КГ. Зроблено висновок, що комплекс абіотичних факторів, який включає прогулянки КГ на свіжому повітрі, відповідний стабільний температурний режим узимку в конюшнях, повноцінну кормову базу, достатнє сонячне опромінення, помірні фізичні навантаження сприяє кращим показникам неспецифічної резистентності тварин.

636.22/.29 ВРХ. Скотарство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.22/.28.034

2016.4.250. ІННОВАЦІЙНІ ОСНОВИ ОДЕРЖАННЯ ВИСОКОЯКІСНОГО МОЛОКА: монографія / Палій А.П. — Х., 2016. — 270 с. — Бібліогр.: 396 назв. Шифр 547743.

Молочне скотарство, біобезпека, санітарно-гігієнічні вимоги, годівля корів, якість молока, роботизоване доїння, мастит у корів, дезінфекція.

Представлено санітарно-гігієнічні вимоги до одержання гатункового молока з урахуванням сучасних тенденцій розвитку галузі молочного скотарства. Науково обґрунтовано нові рішення щодо розробки методології досліджень для різних “життєвих циклів” технічного об’єкта, які дають можливість забезпечити мінімальний механічний вплив на властивості молока та організм дійних корів, поліпшити режими санітарної обробки доїльного обладнання, гарантувати стабільність контролю та одержання молока належної якості і конкурентоспроможної продукції з нього. Висвітлено особливості підбору корів та технічних засобів до машинного доїння, основи його роботизації як шлях до підвищення ефективності одержання високоякісного молока.

УДК 636.22/.28.034.082.2(477)

2016.4.251. ГЕНЕЗИС І ПЕРСПЕКТИВИ ЧЕРВОНОЇ МОЛОЧНОЇ ХУДОБИ В УКРАЇНІ / Гладій М.В., Полупан Ю.П., Базишина І.В., Почукалін А.Є., Коваль Т.П., Безрутенко І.М., Полупан Н.Л., Михайленко Н.Г. // Розведення і генетика тварин: міжвид. темат. наук. зб. — Вінниця, 2016. — Вип. 51. — С. 41–60. — Бібліогр.: 31 назва. Шифр 06 548263.

ВРХ червоних порід, селекція ВРХ (програма), відтворення ВРХ червоних порід, молочне скотарство, корови-рекордисти, племінна цінність ВРХ, генофонд ВРХ, аборигенна худоба.

Констатується, що впродовж 2001–2015 рр. в Україні значно зменшилось число суб’єктів племінної справи з розведення червоних порід (ЧП) ВРХ. Наявність корів-рекордисток української червоної молочної породи з надоем вище 10 тис. кг молока свідчить про високий рівень генетичного потенціалу породи. Проте за останні 10 років число допущених до використання оцінених за потомством бугаїв ЧП скоротилось майже у 7 разів (за одночасного підвищення племінної цінності у 2,2 раза). За надійністю оцінки племінної цінності лишається перевага бугаїв голштинської породи. Фактичне руйнування вітчизняної системи селекції плідників ВРХ спричинило значно нижчий рівень повторюваності племінної цінності бугаїв ЧП, що загрожує можливою втратою генофонду цієї породи. Враховуючи сучасний стан племінної бази поголів’я ВРХ усіх ЧП (червона степова, українська червона молочна, англєрська, червона польська) розроблено і запропоновано можливі варіанти великомасштабної селекції. Наведено принципову схему Програми великомасштабної селекції червоної молочної худоби до 2023 року.

УДК 636.22/.28.034.082.2:575/576

2016.4.252. ПРОГНОЗОВАНИЙ ГЕНЕТИЧНИЙ ПРОГРЕС У ПОПУЛЯЦІЯХ МОЛОЧНОЇ ХУДОБИ ЗА ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ МЕТОДИК ОЦІНКИ І ВІДБОРУ ТВАРИН / Бабенко О.І., Олешко В.П., Афанасенко В.Ю. // Розведення і гене-

тика тварин: міжвид. темат. наук. зб. — Вінниця, 2016. — Вип. 51. — С. 27–34. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 06 548263.

Генетика і селекція ВРХ, ВРХ молочних порід, генетичний прогрес (ВРХ), молекулярно-генетичні маркери, генотипування ВРХ, ДНК-технології, молочне скотарство.

Вивчено величину щорічного генетичного прогресу у стадах ВРХ за надоем і вплив на нього системи добору 4 категорій племінних тварин: батьків бугаїв (ББ), матерів бугаїв (МБ), батьків корів (БК) та матерів корів (МК). Досліджено генетичну структуру популяцій голштинської (ВРХ Г.) та української чорно-рябої молочної (ВРХ УЧРМ) порід за генами QTL та їхній вплив на продуктивні селекційні ознаки. Встановлено, що комплексний модельний генотип для відбору тварин з метою підвищення надоем у ВРХ УЧРМ такий: CSNS^{AB}, GH^{LL}, β LG^{AB}, Pit-1^{AB}, у ВРХ Г. — CSNS^{AB}, GH^{LV}, β LG^{AA}, Pit-1^{AB}. Наведено модельні генотипи за іншими показниками молочної продуктивності. Зазначено, що на відміну від традиційної селекції впровадження геномної селекції дасть змогу скоротити генетичний інтервал у популяції ВРХ УЧРМ батьків бугаїв на 4,5 р., матерів бугаїв — на 4,6 р., батьків корів — на 4,6 р. і матерів корів — на 2,9 року. У популяції ВРХ Г. генераційний інтервал ББ зменшується на 4,3 р., МБ — на 4,5 р., БК — на 4,5 р., МК — на 2,7 року. Відбір серед маточного поголів’я на основі комплексного модельного генотипу за надоем дав можливість підвищити племінну цінність матерів корів УЧРМ на 155 кг, а в популяції голштинської худоби — на 246 кг порівняно з традиційною селекцією. Лише ці фактори дають змогу одержати генетичний прогрес за надоем у ВРХ УЧРМ — на 128,5 кг, що в 2,9 раза більше від величини фактичного генетичного прогресу. Щодо популяції голштинської худоби, то цей показник становить 183,2 кг, що втричі більше відносно фактичної величини генетичного прогресу за надоем. Якщо за традиційної селекції внесок МК у генетичний прогрес був від’ємним (–4,9%), то за використання відбору за QTL-комплексом він становить 3,2%, а в популяції голштинської худоби — 12%. При застосуванні відбору за QTL-комплексом інших категорій племінних тварин, зокрема ББ, МБ та батьків, внесок у генетичне поліпшення популяції, який нині становить 88,0–96,8%, значно підвищиться.

УДК 636.22/.28.034.084.412

2016.4.253. ІНТЕНСИВНЕ ВИРОЩУВАННЯ РЕМОНТНИХ ТЕЛИЦЬ ЧЕРВОНОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ ЗА СУЧАСНИМИ НОРМАМИ ГОДІВЛІ / Михальченко С.А., Дімчя Г.Г. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2015. — № 114. — С. 90–98. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 547530.

Молочне скотарство, ВРХ (черв. мол.), телиці ремонтні, годівля телиць, раціони ВРХ, норми годівлі ВРХ.

Представлено порівняльний аналіз ефективності раціону для ремонтних телиць червоної молочної породи (РТЧМ) за новими вітчизняними нормами годівлі в умовах інтенсивного вирощування. Показано результати досліджень, у яких раціони телиць як контрольної, так і дослідної груп були забезпечені основними поживними речовинами на рівні 90–112% відносно норм, за винятком фракцій розщеплюваного та нерозщеплюваного протеїну та структурних вуглеводів (НДК та КДК). Установлено, що нові вітчизняні норми годівлі ВРХ

прийнятні для інтенсивного вирощування РТЧМ при застосуванні цілорічного однотипного загальнозмішаного раціону для досягнення їх живої маси понад 400 кг у віці 15 місяців. Проте показники споживання сухої речовини телицями у віці 7–13 місяців потребують корегування у бік зменшення до величини 2–2,3 кг на 100 кг ж.м. за підвищення концентрації енергії в сухій речовині раціону до 10–10,2 МДж/кг СР. Нормативні показники окремих фракцій протеїну та структурних вуглеводів у добових раціонах ремонтних телиць також потребують уточнення й апробації в додаткових дослідженнях.

УДК 636.22/28.034.084.522.5:612.32

2016.4.254. ВІМІСТ ЖИРНИХ КИСЛОТ ЗАГАЛЬНИХ ЛІПІДІВ У РУБЦЕВІЙ РІДИНІ ТА ПРОДУКТИВНІ ОЗНАКИ КОРІВ ЗА НАЯВНОСТІ ОКСИДІВ МЕТАЛІВ І ЦЕОЛІТОВОГО БОРОШНА В РАЦІОНІ ПАСОВИЩНОГО ПЕРІОДУ / Коляда С.М., Рівіс Й.Ф. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 3. — С. 53–59. — Бібліогр.: 13 назв.

ВРХ (укр. черно-ряба мол.), годівля корів, рубець корів (уміст), цеолітове борошно, оксиди металів, ліпіди.

Дослідження проведено у фермерському господарстві с. Тудорковичі Сокальського р-ну Львівської обл. на повновікових коровах української черно-рябої молочної породи у 1-шу половину лактації. Корови контрольної групи, а також 1- та 2-ї дослідних груп утримувались впродовж травня–липня (90 днів) на пасовищі з молододою злаково-бобовою травою. Їм згодовували комбікорм (4,0 кг/гол. та 100 г на кожен кг молока), який містив мінеральні елементи: магній, кобальт, цинк і купрум. Коровам 1-ї д.гр. у складі комбікорму згодовували суміш подібну за мінеральним складом до цеолітового борошна (ЦБ): SiO_2 — 70,0; Al_2O_3 — 12,0; Fe_2O_3 — 1,0; FeO — 0,6; TiO_2 — 0,1; MnO — 0,1; P_2O_5 — 0,1; K_2O — 3,1; Na_2O — 1,8; SO_3 — 0,1; CaO — 7,1; MgO — 4,0. Коровам 2-ї д.гр. у складі комбікорму згодовували ЦБ. Суміш мінералів і ЦБ вносили з розрахунку 0,4 г/кг маси тіла тварини. Встановлено, що в рубцевій рідині корів, яким згодовували комбікорм, оксиди металів і ЦБ та зелену масу пасовищної трави до ранкової годівлі, за рахунок насичених, моновенасичених і поліненасичених жирних кислот зростає вміст жирних кислот загальних ліпідів, а на 2-й годині після початку годівлі щодо насичених і моновенасичених — зменшувався. При цьому у корів дослідних груп підвищились середньодобові надії молока на 8,8% та 13,1% відповідно. Окрім того, у молоці корів 2-ї дослідної групи вірогідно зріс вміст жиру на 0,18, протеїну на 0,16 та лактози на 0,25%.

УДК 636.22/28.034.084/087.7

2016.4.255. ВПЛИВ БАЙПАС-ПРОДУКТУ НА ПРОЦЕСИ ТРАВЛЕННЯ У ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Єлецька Т.О., Василевський М.В., Берестова Л.Є., Міненко Г.В., Абдулаєва М.С. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 3. — С. 23–29. — Бібліогр.: 22 назви.

Молочне скотарство, травлення у ВРХ, раціон корів, протеїн “байпас-протеїн”.

У дослідному раціоні ВРХ 50% (1 кг) комбікорму замінювали на “байпас-продукт” (БП), одержаний за технологією хіміко-гідротермічної обробки бобів повножирової сої. В 1 кг сухої речовини БП — 122,1 г жиру, 262,4 г — протеїну, 46,8 г клітковини, 543,2 г безазотистих екстрактивних речовин. Показано, що включення БП до стандартного комбікорму в раціон молочної худоби підвищило загальну його поживність і засвоюваність поживних речовин. Забезпеченість енергією збільшилась на 8,6% за рахунок поліпшення перетравлення сирової клітковини та безазотистих екстрактивних речовин у рубці. Доступність сирового протеїну для перетравлення в тонкому кишечнику вірогідно збільшилась на 9,1%. При цьому підвищились видима перетравність у шлунково-кишковому тракці практично всіх поживних речовин, сирового жиру та сирового протеїну — вірогідно на 14,5% та 16,95% відповідно.

УДК 636.22/28.034:637.12.07/116

2016.4.256. ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ МОЛОКА ТА ЙОГО В'ЯЗКІСТЬ / Піскун В.І., Ходарев В.Я. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2015. — № 114. — С. 119–124. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547530.

Молочне скотарство, молоко (фізико-хімічні вл., в'язкість, щільність), якості молока, доїння механізоване, соматичні клітини молока, модель доїння, апарати доїльні.

Запропоновано стенд для визначення фізико-хімічних властивостей молока та його в'язкості. Показано схему установки та процес досліджень молока, яке відбиралося за контрольного доїння в ДП ДГ “Гонтарівка” Харківської обл. (50 зразків молока). Показники: жир, білок, суха речовина, соматичні клітини у пробах визначали в лабораторії оцінки якості кормів та продуктів тваринного походження Ін-ту тваринництва НААН. Одержано рівняння математичних поліноміальних моделей для динамічної в'язкості та щільності молока (ЩМ) залежно від його фізико-механічних властивостей з урахуванням у ньому сухої речовини, білка та жиру, а також опосередковано через ЩМ уміст соматичних клітин. Перевірка моделі за F-критерієм Фішера підтвердила її адекватність з вірогідністю у 95%.

УДК 636.22/28.082.13.084.413

2016.4.257. ПОКАЗНИКИ ВІДТВОРЮВАЛЬНОЇ ЗДАТНОСТІ ВИСОКОПРОДУКТИВНИХ ГОЛШТИНСЬКИХ КОРІВ УГОРСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ ЗА РІЗНИХ РІВНІВ ЦИНКУ В РАЦІОНАХ / Даниленко В.П., Бомко В.С. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2016. — Вип. 1(125). — С. 43–48. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 547536.

Корови високопродуктивні, ВРХ угорська, годівля сухостійних і лактуючих корів, відтворювальна здатність корів, премікси, мікроелементи, хелати, цинк змішанолігандний, кормові раціони.

Досліджували ефективність згодовування змішанолігандних сполук Zn (3с Zn) вітчизняного виробництва голштинським коровам угорської селекції в умовах СТОВ “Агросвіт” Миронівського р-ну Київської обл. Контрольній групі корів (10 гол.) у сухостійний період та в перші 100 днів лактації згодовували основний раціон (ОР) із сульфатами купруму 150 мг, кобальту 12 мг, мангану 1 г та селеніту натрію 17 мг з добавкою 3с Zn — 788 мг. Дослідним 4 групам (по 10 гол.) згодовували аналогічний ОР із сульфатами, але змінивши дози добавки 3с Zn: 1-й д.гр. — 670 мг, 2-й д.гр. — 522 мг, 3-й д.гр. — 433 мг та 4-й д.гр. — 315 мг. Установлено, що дози 3с Zn, які одержували корови 3-ї та 4-ї груп і поповнювали нестачу цинку на 70 і 55% відповідно (до норми ВІЖ) сприяли найкращому отеленню і відтвірній здатності корів. За 100% дози 3с Zn у контролі в перші 100 днів лактації на одне плодотворне запліднення кожної корови потрібно було проводити 2,3 запліднення за дози 85% (1-ша дослід. гр.) — 2,2, за дози 70% (2-га д.гр.) — 1,5, за дози 55% (3-тя д.гр.) — 1,9, а за дози 40% (4-та д.гр.) — 2,1 запліднення. Тривалість сервіс-періоду у контролі становила в середньому 89,2 днів, у 1-й дослід. гр. — 78,6, 2-й — 75,4, 3-й — 84,6 та у 4-й — 95,5 днів.

УДК 636.22/28.082.13:577.212

2016.4.258. ІМУНОГЕНЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОПУЛЯЦІЇ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ ПОРОДИ ШАРОЛЕ / Дробязко О.В., Россоха В.І. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2015. — № 114. — С. 63–69. Шифр 547530.

ВРХ (шароле), генетичні маркери ВРХ шароле, еритроцитарні антигени, поліморфні системи груп крові, лінії ВРХ шароле.

Досліджено імуногенетичні профілі ліній ВРХ породи шароле (Вітегота 105А, Амфора Жуайо 12394, Ідеала 87693, Колібри RR2, Кефіра 509) у ДП ДГ “Гонтарівка” Харківської обл. Аналіз структури популяції засвідчив, що із 48 еритроцитарних антигенів з різною частотою виявлено 47. Відмічено високу частоту факторів A_2 , Y_2 , W , X_2 , F , H' (51,2–99,3%). Рідкісними були Q , K' , R_1 (0,8%). За період 2010–2015 рр. встановлено зростання майже у 2 рази концентрації антигенів A_2 , Z' , Y_2 , A_2' , G' , I' , P' , Q' , B' , G'' , C_2 , L , V'' . Рівень загальної антигенонасиченості зріс від 0,233 до 0,294. Найменші відмінності за частотами еритроцитарних антигенів зафіксовані між лініями Вітегота 105А та Колібри RR2 ($Kb=14,79\%$, $d=0,924$), найбільш диференційованою є лінія Кефіра 509 (середнє значення коефіцієнта відмінності становить 33,16%).

УДК 636.22/28.082.13:636.09

2016.4.259. ОКРЕМІ СЕЛЕКЦІЙНІ ОЗНАКИ КОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ БІЛОГОЛОВОЇ ПОРОДИ / Шуплик В.В., Каспров Р.В. // Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 трав. 2016 р. — Кам'янець-Поділ., 2016. — С. 139–141. Шифр 547738.

ВРХ (укр. білоголова), стійкість корів до хвороб, хвороби кінцівок, туберкульоз, лейкоз.

Проаналізовано матеріали племзаводу “Антоніни” ТОВ “Подільський господар” щодо 226 голів корів української білоголової породи. Відзначається унікальність цієї породи ВРХ, яка з віком збільшує молочну продуктивність, практично не хворіє на лейкоз і туберкульоз та не має проблем із захворюваннями кінцівок. Надій зростає до 6 лактації ≈ 6477 кг. Коефіцієнт постійності лактації — 64,45. Регулярні щорічні отелення стимулюють лактацію, а одержаний приплід дає змогу вести розширене відтворення стада, підвищити економічну ефективність виробництва молока за рахунок реалізації племінного молодняку. Проте звертається увага на пізній вік 1-го продуктивного парування — у 26,24 місяця, що призводить до пізніх отелів — у віці 35,06 місяця. Такі дані свідчать про недостатню ефективність вирощування ремонтного молодняку в племзаводі “Антоніни” ТОВ “Подільський господар”. Окрім того, система відтворення не відповідає вимогам сучасності. Велике значення сервіс-періоду — 118,61 дня, що зумовлює збільшення міжотельного періоду до 396,86 дня. Значення коефіцієнта відтворної здатності — 0,92. Відзначено високу інтенсивність відбору худоби за продуктивними ознаками — 84,3% корів вибраковують, в основному первіток (середній вік вибракуваних — 3,3 роки). Середній вік корів при вибракуванні через хвороби — 4,8–5,6 років (хвороби кінцівок — 3,6%, органів травлення — 2,4%). Зазначено, що корови української білоголової породи користуються попитом в одноосібних господарствах як тварини невеликих розмірів, невибагливі до кормів і стійкі до хвороб.

УДК 636.22/28.082.13:636.235.6

2016.4.260. АКЛІМАТИЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ БУГАЙЦІВ ДАТСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ ПОРОДИ / Зюбіна О.В., Щербатюк Н.В. // Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 трав. 2016 р. — Кам'янець-Поділ., 2016. — С. 88–91. Шифр 547738.

ВРХ (чорно-ряба датська), бугайці, ВРХ (укр. чорно-ряба мол.), середньодобові прирости, газообмін у бугайців, акліматизація ВРХ імпортованої, окисно-відновні процеси (ВРХ).

Представлено порівняльні показники бугайців української чорно-рябої молочної (УЧРМ) і датської чорно-рябої (ДЧР) порід (ТОВ ІВК “Рідний край” Ізяславського р-ну Хмельницької обл.). Проаналізовано середньодобові прирости (СП), проміри будови тіла, а також газоенергетичний обмін молодняку до 18-місячного віку. Встановлено, що молодняк імпортованої породи на різних етапах росту і розвитку неоднаково використовував поживні речовини кормів і відповідно мав різні прирости живої маси. Від 12- до 18-місячного віку СП у ДЧР бугайців дорівнювали 943 г, що більше на 57 г, ніж у УЧРМ. За 18 місяців вирощування СП цих бугайців були вищими на 3%, ніж у аналогів УЧРМ. Тваринам ДЧР властиві добрий розвиток будови тіла і достатня гармонійність форм. Дослідження газообміну у бугайців в осінній період показало, що вентиляція легень у ДЧР менша на 13,8%, ніж у тварин УЧРМ (44,78 л/хв). В імпортованих бугайців спостерігалось рівномірне неглибоке і нечасте дихання, а в контрольній групі УЧРМ глибина дихання становила 2,07 л/хв, частота — 21,38 раз/хв, що на 0,71 раз/хв більше, ніж у ДЧР. На 1 кг обмінної маси у ДЧР вона вища (0,11 л/год), ніж в УЧРМ, а теплопродукція на 1 кг обмінної маси тіла менша на 3,44 кДж/год. Дослідження газообміну у 18-місячному віці засвідчили, що вентиляція легень, кількість спожитого кисню та виділеного вуглекислого газу у тварин датської чорно-рябої породи були більшими, ніж в УЧРМ. За весь досліджуваний період найвищі СП в УЧРМ спостерігали в молочний період, а в ДЧР — у 12–18-місячному віці.

УДК 636.22/28.082.454.2

2016.4.261. ТРАНСПЛАНТАЦІЯ ЕМБРІОНІВ — РЕГУЛЬОВАНИЙ МЕТОД ОДЕРЖАННЯ ДВІЙНЯТ / Бугров О.Д., Гончар О.Ф. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2015. — № 114. — С. 24–31. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 547530.

Корови, ВРХ різних порід, трансплантація ембріонів, гормональні методи, телята двійнята, поліовуляція фолікул, фримартинізм, тільність.

Дослідження проведено на коровах чорно-рябої, української червоно-рябої молочної, червоної степової та лебединської порід. Донорами були високопродуктивні тварини з добрим фізіологічним станом. Гормональна обробка здійснювалась гормонами ФСГ-п, ФСГ-с та “фолікотропін” за 4-рядною схемою, а вимивання ембріонів — нехірургічним методом на 7-му добу після осіменіння. Реципієнти — телиці віком 17–18 місяців (ж.м. 380–400 кг). Тільність визначали через 2 місяці після пересадки та підсадки ембріонів. Установлено, що одержання двійнят методом трансплантації ембріонів не впливає на перебіг тільності порівняно з двійнятами, одержаними спонтанно. При задовільних умовах годівлі та утримання таким методом можна забезпечити підвищення тільності на 4–13% порівняно з пересадкою одного ембріона. За трансплантації 2 ембріонів від загальної кількості отелів 46% телят народжується в різностатевих двійнятах, з них 73% теличок є фримартинами. Така сама закономірність спостерігається у різностатевих двійнятах, одержаних спонтанно. Ембріональний період розвитку гетерозиготних двійнят коротший, ніж в одинців, незалежно від методів одержання, породи та статі плода.

УДК 636.234.1.082.22

2016.4.262. ПРОДУКТИВНІ ТА ВІДТВОРЮВАЛЬНІ ЯКОСТІ КОРІВ ГОЛШТИНСЬКОЇ ПОРОДИ ДРУГОЇ ЛАКТАЦІЇ ЗА РІЗНОГО РІВНЯ УДОЮ НА РАННІЙ СТАДІЇ ЛАКТОПЕЗУ / Піщан С.Г., Гончар А.О., Литвищенко Л.О., Капшук Н.О. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2015. — № 114. — С. 124–132. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 547530.

ВРХ (голштинська), бонітування голштинів, лактація корів, індекс осіменіння корів, адаптація голштинської ВРХ, молочна продуктивність голштинів, відтворювальна здатність ВРХ.

Дослідження проведено у промисловому молочному комплексі ПрАТ “Агро-Союз” на коровах голштинської (КГ) породи 2-ї лактації. Сформовано 3 дослідні групи по 25 гол. (низькопродуктивні ≈ 40 кг, середньодуктивні ≈ 45 кг, високопродуктивні ≈ 50 кг). Установлено, що у ПрАТ “Агро-Союз” за стереотипних, але жорстких умов експлуатації тварин реалізація генетичного потенціалу високопродуктивних КГ не забезпечується. В умовах інтенсивної експлуатації якісні показники молока голштинів у 2-гу лактацію відповідають стандарту породи. Так, масова частка жиру та білка в молоці становила в середньому 3,9 та 3,2% відповідно, але з підвищенням добового удою (ДУ) ці показники знижувались. Молочна продуктивність КГ у 2-гу лактацію характеризується яскравим проявом генетичного потенціалу і становить у середньому 10812,4 кг 4% молока за 305 діб (найнижчий удій у 1-й групі — 10703,4 кг, найвищий — у 3-й — 10929,4). Рівень молочної продуктивності КГ у 2-гу лактацію не залежав від величини ДУ на ранній стадії лактопезу. Проте його величина визначає тривалість продуктивного періоду, який залежить від адаптаційних можливостей корів до промислової технології виробництва молока (ВМ). У середньому тривалість лактації на ранній стадії лактопезу становить 345 діб. У 2-гу лактацію КГ характеризувались індексом осіменіння вище за 2 одиниці, який залежав також від адаптаційної здатності до промислової технології ВМ, оскільки не мав прямого зв'язку з величиною ДУ на ранній стадії лактопезу. Подовжений міжотельний період у середньому становив майже 400 діб і визначав вихід телят на 100 корів, який не досяг навіть 94%. У корів 1-ї групи ці показники становили 404 доби та 91%.

636.32/.39 Вівчарство. Козівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.32/.38.035.082.13(477.43)

2016.4.263. ВОВНОВА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПОМІСНОГО МОЛОДНЯКУ ПІВНІЧНОКАВКАЗЬКОЇ М'ЯСО-ВОВНОВОЇ ПОРОДИ ОВЕЦЬ / Тимофійшин І.І. // Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 трав. 2016 р. — Кам'янець-Поділ., 2016. — С. 125–127. Шифр 547738.

Вівці північнокавказькі, вовна кросбредна, схрещування овець, помісні вівці, Хмельницька обл.

У Хмельницькій обл. для одержання кросбредної вовни використовують північнокавказьку (ПКМВ) та асканійську м'ясо-вовнову (АМВ) породи овець. Основне стадо ПКМВ знаходиться у СВК "Лабунський" Полонського р-ну. Досліджували вовнову продуктивність помісного молодняку ПКМВ. Сформували 3 групи по 10 гол. помісних ярок: 1-ша гр. — 1/2 АМВ × 1/2 ПКМВ; 2-га гр. — 3/4 АМВ × 1/4 ПКМВ; 3-тя гр. — 7/8 АМВ × 1/8 ПКМВ. Усіх тварин утримували і годували за однакових умов. Установлено, що настриг немитої вовни у помісей 3-ї гр. становив 3,9 кг, що більше на 8,3% та 2,6%, ніж у тварин 1- та 2-ї груп відповідно. Ступінь мінливості за настригами немитої вовни досить високий — 10,5–11,4% і залежить від умов годівлі та утримання, що свідчить про високий генетичний потенціал. Вихід митої вовни у ярок 3-го покоління становив 63,8%, 2-го — 61,9% та першого покоління — 60,5%. Зі збільшенням частки крові асканійських кросбредів у помісії підвищувався вихід митої вовни. За довжиною вовни і її міцністю помісі 3-ї групи переважали ярок 1- та 2-ї груп.

УДК 636.32/.38.035.082.454.3

2016.4.264. ПРОДУКТИВНІ ЯКОСТІ ОВЕЦЬ РОМАНІВСЬКОЇ ПОРОДИ / Ткачук В.П., Ковальчук І.В. // Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 трав. 2016 р. — Кам'янець-Поділ., 2016. — С. 127–129. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547738.

Вівці романівської породи, вовна овець, плодючість овець, продуктивність овець, Полісся (Житомирська обл.).

Досліджували продуктивні якості овець романівської породи в умовах Полісся України (ТОВ "Агрокультура — Полісся", Житомирська обл.). Установлено, що термін суягности у романівських вівцематок (РВ) у межах 140–150 днів. Вихід молодняку на 100 РВ становить 257 гол. За одне ягнення РВ у господарстві одержували 2 ягнят у 54% окотів, 3 ягнят — у 22%, більше 4 ягнят — у 4% окотів. Жива маса баранів-плідників у середньому — 72,4 кг, а вівцематок — 48,5 кг. Маса ягнят-одинаків — 3,4 кг, двійнят — 2,9, трійнят — 2,4 кг. Молодняк породи у досліджуваному господарстві при відлученні у 100 днів мав живу масу 18 кг. Найбільший абсолютний приріст маси тіла (АП м.т.) молодняку спостерігали за період 4–7 місяців (11,2 кг), АП м.т. від народження до 7-місячного віку становив 26,5 кг. При цьому середньодобовий приріст дорівнював 126 г. Настриг вовни від баранів одержано ≈2,5 кг, від вівцематок — ≈1,2 кг.

УДК 636.32/.38.082.4

2016.4.265. АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ВІДТВОРЕННЯ В ОВЕЦЬ АСКАНІЙСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Жулінська О.С., Дрозд С.Л., Могильницька С.В. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 3. — С. 36–45. — Бібліогр.: 25 назв.

Вівці асканійські, відтворення асканійських овець, каракульська вівця.

Дослідження проведено у 2010–2015 рр. (ДП "ДГ Асканія-Нова" та ДП "ДГ Маркеево" на стадах овець трьох порід — асканійська тонкорунна (АТ), асканійська м'ясововнова (АМ) з кросбредною вовною та асканійська каракульська (АК). Встановлено, що вівцематки вітчизняної селекції вовнового та комбінованого напрямку продуктивності порівняно з грубововновими — АК, мають нижчі показники заплідненості, плодючості, кількості новонароджених ягнят на 100 овець

маточної отари, а також заплідненості від штучного осіменіння в першу фіксовану статеву охоту. Виявлено залежність заплідненості, плодючості та кількості новонароджених ягнят на 100 овець від сумарної кількості опадів у травні–жовтні, що охоплює анестральний період та частину естрального. Відтворна функція АК виявилася найменш чутливою до умов посушливого клімату, що слід враховувати при розведенні овець цих порід в умовах глобального потепління. Визначено, що показники загальної заплідненості, а також заплідненості у 1-, 2-, 3- і 4-ї цикли є доволі інформативними щодо готовності маточного поголів'я до парування, правильності вибору терміну початку парувальної кампанії. Збереженість ягнят у перші 3–4 доби життя у порід АТ та АМ була нижчою, ніж у АК. Підвищення показника плодючості в АМ понад 140% впливало на відхід ягнят, який зростав на 2%. Зі збільшенням живої маси ягнят при народженні на 8–8,7% частка мертвонароджених зростала у 2–3 рази.

УДК 636.32/.38.082.454.2:637.12.04

2016.4.266. МОЛОЧНА ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ МОЛОКА ВІВЦЕМАТОК ПОРОДИ ПРЕКОС ІЗ РІЗНОЮ КІЛЬКІСТЮ НАРОДЖЕНИХ ЯГНЯТ / Помітун І.А., Паньків Л.П., Помітун Л.І. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2015. — № 114. — С. 137–141. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 547530.

Вівці (прекос), молоко овець, ягнята.

Дослідження проведено в ДП ДГ "Гонтарівка" Вовчанського р-ну Харківської обл. Визначали молочність вівцематок породи прекос (ВП) на 20-й день після ягнення методом 2-разового доїння однієї долі вимені із 12-годинним інтервалом. Досліджували молоко: цистернальне (перші цівки), транзиторно-альвеолярне (основна порція), альвеолярне (додоювання). Встановлено, що незалежно від кількості народжених ягнят у приплоді ВП, уміст лактози у молоці не змінювався, проте уміст жиру (УЖ) та білка (УБ) був вищим в альвеолярному молоці в 1,9 раза, ніж у цистернальному та на 35,9% порівняно з транзиторно-альвеолярним. Вівцематки, які народили двійнят, продукували молоко з вищим УЖ та УБ, ніж ті, які мали одинаків як у загальному об'ємі, так і в розрізі порційного видоювання. Так, щодо УЖ у перших порціях ця різниця становила 33,3%, в основному надой — 20,5, при додоюванні — 11,8% відповідно, а УБ в середньому перевищував на 13,3%. Загалом енергетична цінність молока була вищою на 10,3% в 100 мг, що сприяло вищому рівню інтенсивності росту ягнят-двійнят. Так, жива маса двійневого приплоду як 20-, так і 60-добового віку мала перевагу над одинаками до 70%. Зокрема середньодобовий приріст у двійнят у період від народження до 20-добового віку в сумі становив 339 г, що на 72,9% вище, ніж в одинаків.

УДК 636.32/.38.082:636.09:618

2016.4.267. РОЗРОБКА СПОСОБУ ПІДВИЩЕННЯ ЖИТТЄЗДАТНОСТІ НОВОНАРОДЖЕНИХ ЯГНЯТ З ВИКОРИСТАННЯМ НАНОБІОМАТЕРІАЛІВ / Складов В.П., Кошевой В.П. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2016. — Вип. 237. — С. 292–297. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 547646.

Вівцематки, ягнята, репродуктивність овець, нанобіоматеріали, препарат "Каплаестрол+OVZn".

На основі нанобіоматеріалів (НБМ) виготовлено комплексний препарат "Каплаестрол+OVZn" (Ін-т сцинтиляційних матеріалів НАН України, м. Харків). Нормалізацію структури і функції фето-плацентарного комплексу та підвищення потенціалу розвитку новонароджених ягнят проводили шляхом застосування вищевказаного препарату в умовах кафедри акушерства, гінекології та біотехнології розмноження тварин і навчально-практичного комплексу тваринництва і рослинниц-

тва Харківської державної зооветеринарної академії. За 30 та 15 діб до передбачуваного окоту вівцематкам вводили "Каплаестрол+OVZn" інтраабдомінально з розрахунку 0,05 мл/кг живої маси тварини. Результати засвідчили, що в дослідних тварин нормалізувались показники: гомеостазу, зокрема уміст у сироватці крові (СК) вітаміну А, цинку та загальної білка; стану прооксидантно-антиоксидантної системи за вмістом МДА, каталази, СОД у СК, а в еритроцитах — МДА, каталази, ВГ і прооксидантно-антиоксидантне співвідношення; стану системи кисневого метаболізму — кількість еритроцитів та гемоглобіну, концентрація 2,3-ДФГ. Маса новонароджених ягнят у контролі становила 3197,6 г, а від дослідних вівцематок — 3572,1 г, маса послідів — 262,2 г та 285,2 г відповідно. Площа плаценти в контролі була меншою на 30,4 см², що становило 348,8 г проти 379,2 г у досліді, а кількість котиледонів — 81,6 проти 85,4.

УДК 636.32/38.084

2016.4.268. ГОДІВЛЯ ОВЕЦЬ / Білай Д.В. // Дім, сад, город. — 2016. — № 9/10. — С. 32–35.

Вівці різної продуктивності, годівля овець, раціони овець, хвороби овець.

Наведено орієнтовні добові раціони для вівцематок — тонкорунних, напівтонкорунних і грубововнових у першу і другу половину кінності, а також у підсисний період відповідно. Представлено орієнтовні раціони для відгодівлі молодяку та дорослих овець різного напрямку продуктивності, а також баранів-плідників, ялових вівцематок і волохів. Приділяється увага особливостям випасання на пасовищах та боротьбі з інвазійними хворобами овець.

УДК 636.32/38.082.26

2016.4.269. РЕЗУЛЬТАТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ БАРАНОВ ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ ПОРОДЫ БЕНТХАЙМЕР В СКРЕЩЕНИИ С ЦИГАЙСКИМИ ОВЦАМИ / Люцканов П.И., Машнер О.А., Тофан И.Н. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2016. — Вип. 51. — С. 92–101. — Библиогр.: 7 назв. Шифр 06 548263.

Вівці (цигай × Бентхаймер), молочність овець, вівці напівтонкорунні.

Дослідження проведено в Республіці Молдова (Наук.-практ. ін-т біотехнологій в зоотехнії та ветеринарній медицині). У порівняльному аспекті досліджено ріст і розвиток ярка цигаїської породи і помісей з породою овець Бентхаймер при народженні, у 3,5 та 6–6,5-місячному віці. У 12–13-міс. віці тварин проаналізовано проміри тіла і розраховано індекси статури. Розглянуто молочну продуктивність вівцематок цигаїської породи і помісей ♀ Цигаї × ♂ Бентхаймер за 1-ї 2-ї лактації у перші 20 днів після окоту. Наведено молочну продуктивність у дійний період (120 днів) та хімічний склад молока піддослідних тварин. Зазначено, що молочна продуктивність за 120 днів дійного періоду у 2014 р. у середньому становила у цигаїських овець — 49,8 л, у помісей — 61,5 л (або на 23,5% вище), у 2015 р. молочна продуктивність помісей за 1-шу та 2-гу лактації дорівнювала 65,2 л, що більше цигаїських овець на 7 л (12%). Щодо жиру в молоці 1-ї лактації, то у помісей його кількість була нижчою на 0,05%, проте вищими були показники білка на 0,08%, лактози — на 0,07%, солей — на 0,01% та щільності молока — на 0,6 одиниці. У 2-гу лактацію поміси переважали цигаїських овець за усіма показниками — відповідно на 0,35%; 0,58; 0,12; 0,02% та 0,77 одиниці.

636.4 Свинарство

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — академік НААН РИБАЛКО В.П.

УДК 636.4.082

2016.4.270. ОБҐРУНТУВАННЯ, РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕНСИВНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ У СВИНАРСТВІ: монографія / Лихач В.Я. — Миколаїв: МНАУ, 2016. — 227 с. — Библиогр.: 678 назв. Шифр 547970.

Свині, виробництво продукції свинарства, свиноматки, технологія утримання свиней, схрещування.

Обґрунтовано принципово нову концепцію та розроблено інтенсивно-технологічні рішення з виробництва продукції свинарства, враховуючи сучасні вимоги до технологічного процесу, які включають: технологію відтворення поголів'я, умови утримання та годівлі, вплив окремих конструктивних особливостей станкового обладнання на продуктивність свиней різних виробничих груп, раціональне використання спеціалізованих м'ясних генотипів для підвищення виробництва м'ясної та беконної свинини, вплив стрес-факторів промислової технології на організм тварин, а також можливості об'єктивного аналізу виробничих результатів із застосуванням інформаційних технологій у племінних та товарних господарствах України. Отже, впровадження інтенсивно-технологічних рішень, у цеху дорощування та відгодівлі забезпечило, отримання на 9,35 тис. грн більше чистого прибутку від аналогів, при цьому рівень рентабельності зростає на 7,5% і становить — 31,93%. Встановлено, що сумісне вирощування стресостійких та стресочутливих тварин разом не доцільне, оскільки чистий прибуток від реалізації м'ясо-сальної продукції в цій групі, найменший і становить 756,1 грн, що на 110,8 та 153,9 грн відповідно менше стресочутливих і стресостійких аналогів. Визначено, що туші помісного молодяку, одержаного за прямого та реципрокного схрещування породи ландрас та внутрішньопорідного типу свиней породи дюрк української селекції "Степовий", завдяки особливостям морфологічного складу та підвищенню частки цінних відрубів, зумовлюють збільшення загальної їх вартості на 10,77–24,27 грн відповідно.

УДК 636.4.082

2016.4.271. ВІДТВОРЮВАЛЬНІ ЯКОСТІ СВИНОМАТОК ПОРОДИ ЛАНДРАС В УМОВАХ ПЛЕМІННОГО ЗАВОДУ "МИГ-СЕРВІС-АГРО" / Мельник В.О., Стельмах А.С., Кудряшова

В.О. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2016. — Вип. 2. — С. 23–27. — Библиогр.: 3 назви.

Свині, відтворювальні якості, великоплідність, збереженість, багатоплідність, порода ландрас.

Наведено основні відтворювальні якості свиноматок породи ландрас. Під час дослідження було проаналізовано продуктивність свиноматок протягом дев'яти опоросів і старше. Оцінку відтворювальних якостей свиноматок здійснювали загальноприйнятими зоотехнічними методами за період 2014–2015 рр. Було одержано всього 348 опоросів. Встановлено, що найбільша кількість опоросів (141 гол.) одержано від свиноматок з 1–2 опоросом, що становить 40,5% від загальної кількості по стаду. Свиноматки з 3–4 опоросом (87 гол.) посідають друге місце й 25% відповідно. У період від 3–4 до 7–8 опоросів зменшення становить 6,0–6,9% від загальної кількості, тому що за цей віковий період відбувається стабілізація якості маточного поголів'я і залишаються кращі за продуктивністю та адаптовані до умов племінного заводу. Встановлено, що за показником багатоплідності кращими були свиноматки з 3,4 і 6 опоросами (11,51–11,53 кг), за великоплідністю свиноматки з 3,5 і 9 опоросами (1,59–1,61 кг), за молочністю свиноматки з 5,6 і 9 опоросами (57,2–59,4 кг), за масою гнізда при відлученні свиноматки з 3,4 і 8 опоросами (81,1–85,1 кг). Найкраща збереженість поросят спостерігається в період за 5–9 опороси, яка в середньому становить 90,5%. Отже, встановлено, що після п'ятого опоросу багатоплідність свиноматок зменшується, але збільшується великоплідність. Молочність свиноматок коливається в межах 51,3–59,4 кг. Кращих племінних свиноматок породи ландрас доцільно використовувати до 10 опоросів.

УДК 636.4.082

2016.4.272. ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ПІДШКІРНОГО ШПИКУ СВИНЕЙ РІЗНОГО НАПРЯМУ ПРОДУКТИВНОСТІ / Бірта Г.О., Бургу Ю.Г., Назаренко В.О., Горячова О.О. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 4. — С. 9–13. — Библиогр.: 10 назв.

Свині, шпик, породи свиней, вміст жиру і жирних кислот у салі, йодне число.

Викладено результати досліджень з вивчення хімічного складу та фізико-хімічних властивостей сала свиней різних порід. Дослідження проводились на чистопорідному свиноголові великої білої породи (ВБ — I група), мигородської (М — II група), полтавської м'ясної (ПМ — III група), ландрас (Л — IV група) та червоної білопоясої породи (ЧБП — V група). Дослідження якості підшкірного шпигу проводили після досягнення тваринами живої маси 100 та 125 кг. Зразки сала відбирали на рівні 9–12 грудних хребців після 24-годинного дозрівання півтуш у холодильній камері за температури від +2 до –40°C. За результатами дослідження встановлено, що найбільша кількість води виявлена в салі свиней червоної білопоясої породи за різних рівнів відгодівлі і різних вагових кондицій відповідно (при 100 кг — 6,83–7,23% і при 125 кг — 6,76–7,12%), а найменша — у свиней мигородської породи — 6,45–6,79% і 6,40–6,62% відповідно. Кількість протеїну в салі цих тварин була також різною: найбільше протеїну (2,46–2,53%) спостерігалось у свиней м'ясного напрямку продуктивності при всіх рівнях відгодівлі. Кількість протеїну в салі м'ясних порід була на рівні 2,46–2,53%. Спостерігалась обернено пропорційна залежність між вмістом протеїну і жиру в салі. Більша кількість жиру зумовлювала менший вміст протеїну. З віком тварин хімічний склад сала змінювався: спостерігалось закономірне зменшення кількості води і протеїну та підвищення кількості жиру в ньому. Фізико-хімічні властивості шпигу у свиней усіх досліджуваних генотипів була у певній залежності від породи і статі. Незважаючи на те, що піддослідні тварини перебували в однакових умовах годівлі та утримання, за величиною йодного числа між тваринами окремих генотипів спостерігалась певна різниця. Так, величина йодного числа у свиней великої білої породи становила 60,41, у мигородської — 57,01, у ландрасів — 62,70, у полтавської м'ясної — 53,51 і в червоної білопоясої — 55,56. Наведені дані свідчать, що величина йодного числа сала у кастратів була дещо вищою, ніж у свинок і кнурців. Але вірогідної різниці за цим показником не виявлено. Встановлена певна різниця щодо кількості арахідонової кислоти у свиней різних порід. Якщо в салі кастратів породи ландрас її було 0,91, то у мигородської — тільки 0,69, тобто на 24,18% менше. Найбільше олеїнової кислоти виявлено в салі кастратів породи ландрас (49,84%), найменше — у червоної білопоясої породи (44,65%). Проте ця різниця статистично невірогідна. Насичених жирних кислот було виявлено найбільше в салі свинок червоної білопоясої породи (51,61%), а найменше — у кастратів породи ландрас (36,31%). Отже, встановлено, що жирнокислотний склад сала свинок, кнурців і кастратів усіх порід порівнюваних генотипів був майже однаковим за кількістю ліноленової та арахідоної кислот. Щодо вмісту лінолевої кислоти спостерігалась деяка міжпорідна різниця як між породами, так і між окремими тваринами однієї породи.

УДК 636.4.082.24

2016.4.273. ПРОДУКТИВНІСТЬ СВИНЕЙ ПРИ ЧИСТОПОРІДНОМУ РОЗВЕДЕННІ ТА СХРЕЩУВАННІ / Ващенко О.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 51. — С. 34–41. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 548263.

Свині, продуктивність свиней, чистопорідне розведення, схрещування.

Проаналізовано динаміку показників росту і розвитку, материнських якостей, спермопродуктивності і запліднювальної здатності у чистопорідних тварин вихідних порід: українська велика біла (УВБ-1), велика біла англійської селекції (ВБА), ландрас (ЛА). Вивчено динаміку показників росту та розвитку, материнських якостей, спермопродуктивності і запліднювальної здатності у чистопорідних тварин та помісей першого покоління. Для досліджень було сформовано групи батьківського стада методом аналогів за походженням, віком, фізіологічним станом, живою масою. У ході досліджень було сформовано електронну базу даних — усього 84 гол. свиноматок, з них: УВБ-1 — 24 гол., ВБА — 24 гол., ЛА — 36 гол.; та 28 кнурів: УВБ-1 — 8 гол., ВБА — 8 гол., ЛА — 12 гол. У другій частині дослідів проведено оцінку отриманого чистопорідного молодняку за показниками власної продуктивності (n=140): УВБ-1 — 10 свинок і 10 кнурців, ВБА — 10 свинок і 10 кнурців, ЛА — 10 свинок і 10 кнурців, ½ ЛА × ½ ВБА — 20 свинок і 20 кнурців, ½ УВБ-1 × ½ ЛА — 20 свинок

і 20 кнурців. Визначено, що серед чистопорідних ремонтних свинок найкращі показники при народженні мали свинки ЛА — 1,91±0,012 кг; а за показниками маси при відлученні (19,0±0,32 кг), довжиною тулуба на дату вимірювання товщини шпигу (128,1±0,52 см), середньодобовим приростом за період вирощування 708±0,11 г та віком досягнення 100 кг 181,2±5,13 днів найкращими були свинки ВБА. Встановлено, що за показниками живої маси на дату вимірювання товщини шпигу та за товщиною шпигу найкращими були свинки УВБ-1 — 114±0,39 кг та 30,7±0,36 мм відповідно. Визначено, що індекс BLUP ремонтних свинок варіював від 97,2±1,56 до 98,3±1,67 балів. За результатами аналізу експериментальних даних шляхом порівняння кожного варіанта схрещування з чистопорідним розведенням встановлено, що найвищу багатоплідність одержано при чистопорідному розведенні 11,2–11,3 поросяти; найкраща великоплідність (1,80–1,90 кг) — при схрещуванні ♀ ЛА × ♂ УВБ-1 та при чистопорідному ЛА. Встановлено, що при відлученні в 30-денному віці вищі показники живої маси у поросят було отримано при поєднанні (♀ ЛА × ♂ УВБ-1) та (♀ ЛА × ♂ ВБА).

УДК 636.4.082:575.827

2016.4.274. АНАЛІЗ ПОЛІМОРФІЗМУ ГЕНА MUC4, АСОЦІЙОВАНОГО ЗІ СТІЙКІСТЮ СВИНЕЙ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ СЕЛЕКЦІЇ ДО КОЛІБАКТЕРІОЗУ / Рудоман Г.С., Балацький В.М., Нор В.Ю. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 51. — С. 200–205. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 548263.

Свині, колібактеріоз, популяція, поліморфізм, ДНК-маркер, ген муцин-4.

Проведено дослідження гена муцин-4 (MUC4), що асоційований із резистентністю свиней до ентеропатогенних штамів *Escherichia coli*. Молекулярно-генетичний аналіз проведено на вибірці тварин, по 50 гол. у кожній групі шести порід та внутрішньопорідних типів свиней різного напрямку продуктивності — велика біла англійської селекції, українська велика біла (ВБ-1 та ВБ-3), мигородська, полтавська м'ясна, червона білопояса, ландрас. Встановлено основні генетико-популяційні параметри досліджуваних порід свиней за геном MUC4 для кожної мікропопуляції. Розподіл частот алелів показав переважання потенційного корисного алеля G серед свиней досліджуваних порід. На основі розрахункового індексу PIC можна стверджувати, що локус MUC4 є перспективним щодо використання у маркер-асоційованій селекції з метою удосконалення генетичної резистентності тварин до колібактеріозу.

УДК 636.4.085.27

2016.4.275. ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ПРОДУКТИВНОСТИ СВИНЕЙ / Карунский О.И., Николенько И.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2016. — Вип. 2. — С. 60–69. — Библиогр.: 5 назв.

Свині, продуктивність, премікс, годування, ферментний препарат Лізоцим.

Наведено результати дослідження підвищення продуктивності свиней великої білої породи, проведеного на підприємстві ТОВ «Авангард-Д» Овідіопольського району Одеської області. Для проведення цього дослідження передбачалося введення в організм тварин ферментного препарату Лізоцим. Цей препарат представляє собою кристалічний білий порошок без запаху і зі слабким солодким смаком. Дослідження проводилося над різними віковими категоріями тварин цієї породи, щоб визначити дію цього препарату на всіх етапах розвитку свиней. Для дослідів відібрали 20 свиноматок, яких розділили на 4 групи по 5 свиноматок (у кожній групі, свиноматки за живою масою і за віком були ідентичні). Дослідні групи отримували премікс з добавкою лізоциму 3,2 і 1 кг на 1 т, контрольна група одержувала основний раціон без преміксу. Дослідження проводили за 30 днів до опоросу. Використання досліджуваного препарату підвищує продуктивність свиноматки на 20, 20 і 10% у розрізі груп, росту і розвитку потомства у постембріональний період. Встановлено, що маса одного поросяти при відлученні в дослідних групах була на 2–2,5 кг більше, ніж у контрольній. Отже, введення в раціон свиней на відгодівлі препарату Лізоцим підвищує інтенсивність росту молодняку свиней, знижує витрати корму на одиницю продукції і дає змогу отримати додатковий дохід від продукції тварин на суму 1627,1 грн.

УДК 636.4.085.55

2016.4.276. ОЦЕНКА ПОЛНОЦЕННОСТИ ПРОТЕИНОВОЙ ПИТАТЕЛЬНОСТИ КОРМОВ ДЛЯ СВИНЕЙ / Райхман А.Я. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2016. — Вип. 2. — С. 107–116. — Библиогр.: 14 назв.

Свині, годівля свиней, амінокислоти, протеїн, ідеальний протеїн, комбікорми.

Представлено алгоритм визначення “ідеального протеїну” для свиней на даних про потреби амінокислот у повнораціональних комбікормах і їх вмісту в основних кормових культурах. Наведено формулу розрахунку “ідеального протеїну” та схеми для складання рецептів повнораціональних комбікормів. Для проведення розрахунків було використано норми вмісту незамінних амінокислот у повнораціональних комбікормах для всіх повновікових груп свиней; амінокислотний склад кормів; структуру витрат комбікормів на свиногокомплексах з повним циклом. Забезпеченість за основною амінокислотою і співвідношення з нею інших амінокислот покладено в основу розрахунку укомплектованості кормів повноцінним протеїном. З урахуванням цього показника корми ранжовані і визначено вартість “ідеального протеїну”.

УДК 636.4:619:616.98–07:578

2016.4.277. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ МОНИТОРИНГОВИХ СЕРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СВИНЕЙ ЩОДО ЦИРКОВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ЗА ПЕРІОД 2013–2015 РОКІВ / Масюк Д.М., Кокарев А.В., Коляда С.Г., Фурда І.Л., Байдалюк В.А., Ситюк М.П. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 4. — С. 58–65. — Библиогр.: 23 назви.

Свині, цирковірус, серологічний моніторинг, імунний статус.

Наведено результати серологічних моніторингових досліджень серед домашніх свиней у розрізі областей України щодо цирковірусної інфекції за період 2013–2015 рр. Лабораторні дослідження сироваток крові від свиней проводили у Науково-дослідному центрі біобезпеки та екологічного контролю ресурсів АПК ДДАЕУ. Метою роботи було з'ясувати імунний статус домашніх свиней у різних областях України щодо цирковірусної інфекції. За період досліджень було досліджено 1889 зразків сироваток крові зі 109 господарств, розташованих на територіях 96 районів адміністративних областей України. Наявність специфічних постінфекційних антитіл проти цирковірусу другого типу у сироватках крові домашніх свиней визначали методом імуноферментного аналізу (ІФА) з використанням тест-систем “Swinecheck® PCV2 IgG” (виробництва “Biovet”, Канада), “Ingezim Circovirus IgG/IgM® 11.PCV.K2” (“INGENASA”, Іспанія). За результатами серологічного моніторингу проведено картографічний аналіз серопревалентності свиней до цирковірусу другого типу в розрізі областей України. Одержані результати досліджень сироваток крові від домашніх свиней щодо виявлення специфічних постінфекційних гуморальних антитіл проти цирковірусу другого типу методом ІФА свідчать, що загальний показник серопревалентності становить 67,6%, а в розрізі років спостерігається збільшення відсоткових показників позитивних проб від числа досліджених, а саме: 62,4%; 67,0% і 83,29% у 2013, 2014 і 2015 роках відповідно. Найвищі показники серопревалентності свиней до цирковірусу другого типу були виявлені в Херсонській (95,2%) та Чернігівській (93,42%) областях. Опрацьовані дані серологічних досліджень дають змогу стверджувати, що збудник цирковірусної інфекції циркулює в стадах домашніх свиней на території України.

УДК 636.4:631.1.016

2016.4.278. СТАН І ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНО-ГО СВИНАРСТВА УКРАЇНИ / Чернишов І.В., Левченко М.В.,

Мазуркевич І.С. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2016. — Вип. 2. — С. 149–154. — Библиогр.: 3 назви.

Свині, свинарство, органічне землеробство, продукція свинарства.

Вивчено потенціал розвитку органічного свинарства в південних регіонах України на прикладі типового фермерського господарства. Проведено аналіз існуючої технології утримання свиней у типовому фермерському господарстві Півдня України для визначення можливості і доцільності впровадження органічного тваринництва в даних умовах. Проаналізовано відповідність місця розташування вимогам сертифікації щодо підприємства органічного землеробства. Проведено аналіз наявності земельних площ у підприємстві та використовуваних кормових культур вимогам органічного тваринництва. Визначено відповідність видового та статеві-вікового складу тварин, наявних у підприємстві, вимогам органічного землеробства, відповідність одиниці площі вимогам сертифікування підприємства з органічного землеробства. Розглянуто резерви нарощування оптимального співвідношення до орних земель. Наведено рекомендації щодо шляхів переходу до органічної технології утримання. Доведено можливість впровадження виробництва екологічної продукції свинарства, відзначається актуальність даного впровадження та необхідність подальших розрахунків параметрів виробництва.

УДК 636.47.082.22

2016.4.279. БІОХІМІЧНІ ПРОЦЕСИ У М'ЯСІ СВИНЕЙ РІЗНОЇ СТРЕСОЧУТЛИВОСТІ ТА УМОВ ВИРОЩУВАННЯ / Лихач В.А., Лихач А.В., Кіш С.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2016. — Вип. 2. — С. 6–15. — Библиогр.: 7 назв.

Свині, м'ясо свиней, стресочутливість, автоліз, дегустаційні показники.

Наведено результати біохімічних змін, органолептичні та дегустаційні показники м'яса свиней після забою залежно від різної стресочутливості. Вивчення впливу стресочутливості свиней породності (ВБ×Л)×П, вирощених у різних умовах інтенсивної технології, на біохімічні процеси дозрівання і органолептичні показники якості м'яса, дослідження рН, вмісту глікогену, глюкози, молочної кислоти, які виражали в мг%, проводили згідно зі схемою досліджень: 1-ша група (n=10) — стресостійкі; 2-га (n=10) — стресочутливі; 3-тя (n=10) — змішані (50% — стресостійкі; 50% — стресочутливі). Отже, аналіз отриманих даних дає змогу зробити висновок про те, що м'ясо, отримане від свиней з різною стресовою чутливістю, та тих, що відгодовувалися в різних умовах інтенсивної технології, в період дозрівання і зберігання має різний характер біохімічних змін, які зумовлюють різну його якість. У м'ясі, отриманому від стресостійких тварин, найбільш інтенсивні зміни відбуваються в перші 24 години після забою. Через 45 хвилин зберігання у свинині визначається високий вміст глікогену, низька концентрація глюкози і молочної кислоти, високий рівень показника рН середовища (вміст глікогену був 1834,6 мг%; глюкози — 103,8 мг%; молочної кислоти — 266,8 мг%; показник рН був на рівні — 7,14). У подальшому продовжується поступове зниження кількості глікогену; підвищення вмісту глюкози і молочної кислоти, показник рН середовища стабілізується в межах 5,6. Встановлено, що завдяки такому характеру біохімічних змін, м'ясо на другу-третю добу дозріває і має високі споживчі властивості. Варене м'ясо і бульйон мають відмінну оцінку. У м'ясі, отриманому від стресочутливих тварин, які відгодовувалися разом зі стресостійкими тваринами, через 45 хв після забою і в наступні дні спостережень автолітичні процеси протікали менш інтенсивно. У результаті таких змін свинина на другу-третю добу мала низькі споживчі властивості, варене м'ясо і бульйон мали оцінку в межах середньої.

636.52/.59 Птахівництво

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — академік НААН САХАЦЬКИЙ М.І.

УДК 636.5.033.084

2016.4.280. БІОЛОГІЧНО АКТИВНА ДОБАВКА SPIRULINA PLATENSIS ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ У ПЕРЕПЕЛІВНИЦТВІ /

Чернікова Г.Ю., Пономаренко Н.П. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2016. — Вип. 2. — С. 155–160. — Библиогр.: 4 назви.

Курчата-бройлери, пребіотики, вирощування курчат-бройлерів, продуктивність курчат-бройлерів.

Визначали продуктивність курчат-бройлерів при використанні препарату пребіотичної дії Актиген при введенні його до раціону годівлі. Дослідження проведено в умовах птахівничого підприємства з вирощування курчат-бройлерів. Для дослідів було сформовано 2 групи курчат-бройлерів кросу "Кобб-500" — дослідна і контрольна. Застосовували 4-фазову годівлю птиці, використовуючи раціони: стартерний (від добового до 8-добового віку), ростовий (9–21 доба вирощування), фінішний 1 (22–38 доба), фінішний 2 (від 38 доби до кінця вирощування — 43–44 доба). Курчатам дослідної групи до раціону вводили препарат, курчата контрольної групи отримували комбікорм без введення пребіотичного препарату. Препарат вводили у дозах: стартерний комбікорм — 800 г/т, ростовий — 800 г/т, фінішний — 400 г/т. Доведено, що введення цього препарату до раціону курчат-бройлерів у дозах 800 г/т у період від добового до 21-добового віку і 400 г/т — від 22-добового віку і до кінця періоду вирощування позитивно впливає на показники їх вирощування: спостерігалось підвищення передзабійної живої маси — на 38 г, середньодобових приростів — на 0,9 г, збереженості — на 1,3% за зниження витрат корму на 1 кг приросту живої маси — на 0,03 кг. Це підтверджено і визначенням Європейського індексу ефективності (13,59 одиниць) вирощування, і економічними показниками вирощування птиці. Економічна ефективність вирощування препарату становить від 3 до 5 євроцентів на 1 голову, що підтверджує доцільність його використання.

УДК 636.5.084:619:614.449

2016.4.281. ЕКТОПАРАЗИТИ ЯК ЧИННИКИ ПОГРІШЕННЯ БІОБЕЗПЕКИ В УМОВАХ ПТАХІВНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ / Березовський А.В., Нагорна Л.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2016. — Вип. 2. — С. 36–41. — Бібліогр.: 12 назв.

Птиця, тимчасові та постійні ектопаразити птиці, контамінація комах, біобезпека птахівничих підприємств, збудники інфекційних захворювань.

Наведено дані щодо визначення контамінації тимчасових та постійних ектопаразитів птиці — паразитичних членистоногих як можливих резерватів і носіїв збудників інфекційних захворювань, відібраних у пташниках з обладнання та безпосередньо з погोलів'я на предмет контамінації збудниками інфекційних захворювань, актуальних до персистенції в умовах птахівничих підприємств Харківської, Полтавської та Сумської областей. В умовах Харківської області проводили паразитологічні обстеження птахівничих господарств з інтенсивними технологіями розведення яєчних кросів птиці на предмет ураження ектопаразитами. В умовах Полтавської та Сумської обл. вибірково досліджували погोलів'я птиці в дрібних присадибних господарствах. Мікробіологічні дослідження зібраної ектопаразитофауни проводили в умовах лабораторії мікробіології кафедри ветсанекспертизи, мікробіології, зоогігієни та безпеки і якості продуктів тваринництва Сумського національного аграрного університету, а також бактеріологічного відділу Сумської філії Державного науково-дослідного інституту з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи. Встановлено контамінацію зазначених об'єктів курячими кліщами *Dermanyssus gallinae* — колонії кліща легко виявляли на конструктивному обладнанні в пташниках при проведенні візуального огляду, в окремих випадках ектопаразитів виділяли на тілі птиці. Малофаг при клітковому утриманні курей в обстежених господарствах з птахів не виділяли. У той же час, при дослідженні наявності паразитичної арахноентомофауни на птахопоголів'ї в присадибних господарствах населення в умовах Полтавської та Сумської областей, встановлено інвазування різновікового погोलів'я курей та індикив малофагами наступних видів: *Menopon gallinae*, *Menacanthus stamineus*, *Menacanthus comatus*, *Goniocotes hologaster*. При проведенні мікробіологічних досліджень гомогенату з ізольованих ектопаразитів, встановлено наступну мікробіологічну картину: виділено культури ентеробактерій *E. coli*, стафілококів — *S. aureus*, *S. gallinarum*, *S. epidermidis*, *S. saprophyticus*; стрептококів — *S. pneumoniae*, *S. faecalis*. У гомогенаті з курячих кліщів виділялася вся вищевказана мікрофлора, в той час як гомогенат мало-

фаг містив культури ентеробактерій *E. coli* і стрептококів — *S. pneumoniae*, *S. faecalis*. Отримані результати, вказують на величезну значущість ектопаразитів у поширенні збудників інфекційних захворювань, тому звільнення птахівничих підприємств від паразитичної ентомофауни дасть можливість знизити ризик спалахів серед погोलів'я економічно значущих бактеріозів.

УДК 636.5.087.82(081)

2016.4.282. МІКРОЕЛЕМЕНТИ У ГОДІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПТИЦІ: монографія / Сичов М.Ю., Полубев М.І., Махно К.І., Позняковський Ю.В. — К.: ЦП "КОМПРИНТ", 2016. — 113 с. — Бібліогр.: 321 назва. Шифр 548320.

Годівля птиці, мікроелементи, птахівництво, комбікорми.

Наведено аналіз джерел наукової літератури та результатів вітчизняних і зарубіжних дослідників щодо забезпечення мікроелементами сільськогосподарської птиці. Розглянуто питання хімічних властивостей мікроелементів, їх значення для організму тварин та особливості застосування у годівлі с.-г. птиці. Наведено коротку характеристику есенційних мікроелементів, що використовуються у птахівництві, та окремі дослідження вітчизняних та зарубіжних учених, які вивчали питання забезпечення с.-г. птиці Манганом, Цинком, Ферумом, Купрумом. Кобальтом, Йодом, Селеном, Хромом, Молібденом та Силіцієм.

УДК 636.5.087:574.5.085.16

2016.4.283. БІОЛОГІЧНО АКТИВНА ДОБАВКА SPIRULINA PLATENSIS ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ У ПЕРЕПЕЛІВНИЦТВІ / Хоменко А.Д. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2016. — Вип. 2. — С. 143–148. — Бібліогр.: 7 назв.

Перепели, мікрородорості, кормова добавка, біомаса Spirulina platensis, культивування, маса тіла, комбікорм.

Досліджували вплив використання біомаси *Spirulina platensis*, одержаної за додавання кисломолочної сироватки до складу поживного середовища під час її вирощування, на продуктивність птиці та якість продукції перепелівництва. Для дослідів було відібрано перепели породи фараон добового віку. За принципом аналогів сформовано 4 групи по 100 голів у кожній (50 самок і 50 самців). Період дослідження становив 50 діб. Перепелам контрольної групи згодовували повнораціонний комбікорм, птиці дослідних груп — комбікорм з різною концентрацією біомаси *Spirulina platensis* — 1, 2 і 3% добавки. Експериментально доведено позитивний вплив використання кисломолочної сироватки у складі поживного середовища під час культивування синьозеленої мікрородорості *Spirulina platensis* на нарощування біомаси культури. Найбільше сухої біомаси отримано за введення 3,0% сироватки від об'єму поживного середовища. Показник перевищував контроль на 89,28% ($p < 0,001$). Результати досліджень свідчать про те, що згодовування перепелам у період від 1- до 22-ї доби комбікорму з умістом 2,0% та від 23- до 50-ї доби вирощування — з умістом 3,0% біомаси *Spirulina platensis* призводить до підвищення маси тіла птиці на 3,23%.

УДК 636.5:619:614.31:632.95:637.5'65.033

2016.4.284. ВПЛИВ ГАММА-ГХЦГ НА ЗАБІЙНИЙ ВИХІД КУРЧАТ-БРОЙЛЕРІВ / Якубчук О.М., Таран Т.В., Почтаренко П.П., Толоч В.П. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 232–235. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 547673.

Птиця, червоний курячий кліщ, пухойди, інтегрована система, дерманісіоз, малофагоз.

Вивчено вплив пестициду гамма-ГХЦГ на організм курчат-бройлерів за умов його щоденного надходження з кормом. Було сформовано три групи курчат-бройлерів кросу "Кобб-500" 5-добового віку — одну контрольну та дві дослідні, яким згодовували корм з концентрацією пестициду 0,1 та 0,3 мг/кг корму. Контрольна група отримувала звичайний раціон. Кожна група формувалась з десяти курчат-бройлерів. Птицю утримували в однакових умовах віварію Миколаївської регіональної державної лабораторії ветеринарної медицини. Впродовж усього дослідів забезпечували однакові умови мікроклімату згідно з чинними ветеринарно-санітарними нормами, доступ до води був вільний, годівля відбувалась відповідно до норм. Дослід проводився впродовж 38 діб. Доза 0,1 мг/кг — це максимально допустимий рівень (МДР)

гамма-ГХЦГ у м'ясі птиці, а 0,3 мг/кг — МДР у зерні згідно з чинними нормативно-правовими актами. Тому дослідження було проведено з дотриманням правил біоетики, оскільки більшу дозу пестициду, ніж іноді отримують курчат-бройлери за звичайного раціону, — не застосовували. Кожного дня у всіх групах визначали загальний стан курчат-бройлерів та активність поїдання корму. Отже, узагальнено результати дослідження передзабійного огляду та післязабійної ветеринарно-санітарної експертизи продуктів забою курчат-бройлерів за умови надходження до їх організму гамма-ГХЦГ у кількості 0,1 та 0,3 мг/кг корму. Встановлено, що надходження до організму курчат-бройлерів пестициду гамма-ГХЦГ, навіть у невеликих дозах, негативно впливає на загальний стан птиці. Відзначали періодичну відмову курчат від корму, у деяких випадках домішки крові у посліді, зниження маси та забійного виходу курчат-бройлерів дослідних груп, збільшення маси печінки та м'язового шлунка, що відбувалося прямо пропорційно до збільшення концентрації пестициду в кормі. Маса серця у курчат-бройлерів дослідних груп, навпаки, зменшувалася порівняно з контролем.

УДК 636.5:619:614.48

2016.4.285. ПЕРЕДІНКУБАЦІЙНА ОБРОБКА ЯЄЦЬ / Фотіна Г.А., Коваленко І.В., Клецьова Ж.Є., Коваль Г.І. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 223–227. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 06 547673.

Птиця, червоний курячий кліщ, пухойди, інтегрована система, дерманісіоз, малофагоз.

Вивчали властивості дезінфікуючих засобів "Шумерське срібло", цитрат срібла для знезараження шкаралупи інкубаційних яєць порівняно з існуючим дезінфекційним розчином Бровадез-плюс. Дослідження проводились в умовах кафедри ветсанекспертизи, мікробіології, зоогієни та безпеки і якості продуктів тваринництва факультету ветеринарної медицини Сумського НАУ. Використовували інкубатор "ИНКА" 300. За органолептичними показниками від курей несучок породи Хайсекс було відібрано 200 свіжознесених яєць та сформовано 4 їх партії (n=50). Для знезараження шкаралупи інкубаційних яєць провели одноразову обробку трьох дослідних партій шляхом зрошення з використанням водних розчинів наступних дезінфекційних засобів: № 1 — 3% "Шумерське срібло"; № 2 — 0,25% Бровадез-плюс; № 3 — цитрат срібла; № 4 — контрольна група обробки не підлягала. У всіх дослідних партіях експозиція тривала 60 хв, після чого всі 4 групи були розміщені в окремі лотки інкубаційної шафи. Контроль вагових показників ембріонів проводили на 7-му та 12-ту добу інкубації, з кожної групи було відібрано по п'ять ембріонів. Установлено, що досліджувані дезінфекційні розчини пригнічують ріст мікроорганізмів у процесі інкубації, мають тривалу пролонговану дію та високу бактерицидну активність, підвищують виводимість курчат. Експериментально доведено, що знезараження шкаралупи візуально-чистих яєць досягалося їх одноразовою обробкою водними розчинами дезінфекційних засобів: 3% "Шумерське срібло", 0,25% Бровадез-плюс, цитрат срібла. У дослідних партіях виводимість яєць була на 26–36% вище, ніж у контрольній, що ймовірно відбувалося за рахунок відсутності мікробного тиску.

УДК 636.5:619:614.48

2016.4.286. МІКРОКЛІМАТ ДЛЯ ЗРОСТАННЯ / Мельник О. // Наше птахівництво. — 2016. — № 1. — С. 30–33. — Бібліогр.: 14 назв.

Птиця, мікроклімат, утримання птиці, курчата-бройлери.

Розглянуто систему оптимального мікроклімату пташника — сукупність чинників, що забезпечує максимальну реалізацію генетичного потенціалу продуктивності птиці за мінімальних витрат матеріально-технічних і енергетичних ресурсів. Наведено узагальнені вимоги до мікроклімату пташників для вирощування курчат-бройлерів згідно з настановами провідних селекційних компаній. Розписано оптимальні параметри температури і вологості повітря, температури підстилки або підлоги, схеми різних типів вентиляції, швидкість руху повітря.

УДК 636.5:619:616-002.952-08:615.285

2016.4.287. ІНТЕГРОВАНА СИСТЕМА ЗАХИСТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПТИЦІ ВІД ЕКТОПАРАЗИТІВ /

Машкей А.М., Євтушенко А.В., Євтушенко І.Д., Сумакова Н.В. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 351–354. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 547673.

Птиця, червоний курячий кліщ, пухойди, інтегрована система, дерманісіоз, малофагоз.

Проведено вивчення поширення ектопаразитарних захворювань сухоногій птиці у господарствах з різною технологією утримання у лісостеповій зоні України. Для створення системи було проведено обстеження на ектопаразитарні захворювання та диференціацію ектопаразитів з використанням відповідних методик. Для виявлення пухойдів було обстежено птицю віком від 3 місяців. Для цього ретельно оглядали ділянки куприкової залози, клоаку, задню, нижню та бокові частини тіла, а також голову. Особливу увагу під час огляду приділяли ослабленим, виснаженим птиці з більш вираженими ділянками алопецій. Діагноз встановлювали на підставі наявності паразитів на тілі птиці. Малофагів (пухойди) диференціювали від вошей за наявністю гризучого апарату та формою голови (у пухойдів голова значно ширше за груди). Для діагностики кнемідокоптоза, у птиці брали для мікроскопії шкірні лусочки з кінцівок ніг. Відібраний матеріал досліджували відразу або не пізніше 72 годин після взяття зібрання. У птахогосподарствах по утриманню птиці на глибокій незмінній підстилці основними паразитами є червоний курячий кліщ — інтенсивність інвазії (ii) 35–47% та пухойди підотряд *Mallophaga* ii 15–17%. Двокрилих *Musca domestica* L., *Fannia canicularis* L., *Drosophila funestris* L. ідентифікували тільки на прилежних територіях біля пташників. У фермерських господарствах (утримання на підлозі) крім високої чисельності курячого кліща (в 1 г субстрату до тисячі живих кліщів), були виявлені пухойди: *Menopon gallinae*, *Menacanthus stramsneus*, *Lipeurus variabilis*, ii яких становила 20–35%, також ідентифікували двокрилих (*Diptera: Muscidae*) — *M. domestica* L., *M. autumnalis* L., *F. canicularis* L., *D. funestris* L. При обстеженні присадибних господарств крім дерманісіозу, малофагозу було встановлено захворювання на кнемідокоптоз ("вапняна нога") серед птиці старшого віку. Інтенсивність ураження червоним курячим кліщем становила 75–80%, пухойдами — 30–40%, кнемідокоптесами — 2–5%. Встановлено, що основними захворюваннями є дерманісіоз, який викликає червоний курячий кліщ (*Dermanyssus gallinae*) за якого ii становила у середньому від 45 до 80%; за малофагозу, який викликають пухойди *Menopon gallinae*, *Menacanthus stramsneus*, *Lipeurus variabilis*, ii становила від 15 до 22%. Створено інтегровану систему захисту птиці від ектопаразитів.

УДК 636.52/.58.082.474:637.412'65:57.086.3:543.51

2016.4.288. ЕЛЕКТРОННА МІКРОСКОПІЯ ПОВЕРХНІ ШКАРАЛУПИ ІНКУБАЦІЙНИХ ЯЄЦЬ КУРЕЙ, ОБРОБЛЕНОЇ РІЗНИМИ ХІМІЧНИМИ ПРЕПАРАТАМИ / Павліченко О.В. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 208–213. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 547673.

Шкаралупа яєць, електронна мікроскопія, обробка кутикули розчинами хімічних препаратів.

Представлено дані електронно-мікроскопічного та мас-спектрометричного аналізів зразків біокерамічних захисних властивостей поверхні шкаралупи після обробки інкубаційних яєць курей розчинами гіпохлориту натрію, соляної або оцтової кислот. Встановлено, що випробовувані препарати впливають тою чи іншою мірою на морфологію природної кутикули, але не руйнує її повністю. Так, гіпохлорит натрію, хоча надає щадний вплив на поверхню кутикули, проте збільшує кількість отворів в області сосочкового шару, що сприяє підвищенню паропроникності шкаралупи. Випробовувані оцтова і соляна кислоти не викликають вираженого руйнівного впливу на кальцитові шари шкаралупи, зате підвищують її щільність і збільшують кількість розривів на поверхні кутикули, що і сприяє різкому збільшенню її паропроникності.

УДК 636.59.085.55.033

2016.4.289. ПОКАЗНИКИ ЗАБОЮ МОЛОДНЯКУ ПЕРЕПЕЛІВ ПРИ ВИКОРИСТАННІ КОМБІКОРМУ З РІЗНИМИ РІВНЯМИ АРГІНІНУ / Омелян А.М. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2016. — Вип. 2. — С. 70–77. — Бібліогр.: 6 назв.

Перепели, амінокислоти, аргінін, комбікорм, показники забою, вихід їстівних частин, м'ясність тушки.

Досліджено вплив різних рівнів аргініну у комбікормах на показники забою молодяку перепелів м'ясного напрямку продуктивності. З перепелат добового віку за принципом аналогів було сформовано 5 груп по 100 голів у кожній. Хімічний склад комбікорму, що використовувався у досліді, наведено у табл. Рівень аргініну (на 100 г комбікорму — 1,57; 1,39; 1,48; 1,66; 1,75%) у ньому регулювали шляхом введення

синтетичного аналога цієї амінокислоти. Дослід тривав 35 днів. Для визначення анатомо-морфологічного складу тіла з кожної групи забивали по 4 голови, з наступним розтином і зважуванням окремих частин та органів. Встановлено, що згодовування перепелам віком 1–35 днів комбікорму із вмістом аргініну 1,66% сприяє збільшенню передзабійної маси на 3%, маси непатраної тушки — на 4,4, напівпатраної — на 2,6 та патраної тушки — на 2,9%.

636.92/.93 Домашні кролі. Хутрові звірі

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

УДК 636.92/93

2016.4.290. АНТИОКСИДАНТНАЯ И ПИЩЕВАРИТЕЛЬНАЯ СИСТЕМЫ У ЛИСИЦ РАЗНЫХ ЦВЕТОВЫХ ФОРМ / Баншикова И.В., Ильина Т.Н., Илюха В.А., Антонова Е.П., Морозова А.В. // Кролиководство и звероводство. — 2016. — № 3. — С. 27–30. — Библиогр.: 9 назв.

Лисиця, порода і породний тип, окрас волоссяного покриву, антиоксидантна система, ферменти травлення, вітаміни А і Е.

Підтримання стабільності кліткових структур організму, необхідне для збереження гомеостазу, багато в чому визначається антиоксидантною системою (АОС). Метою роботи було дослідження стану АОС і системи травлення у лисиць різних кольорових груп. Робота проведена на 7-місячних лисицях наступних породних типів: червона, платинова, сніжна, а також лисицях породи перлинна — по 6 звірів у кожній кольоровій групі (порода/тип). Виявлено відмінності як в активності антиоксидантних ферментів (АОФ), так і рівні неферментованих антиоксидантів. Найбільш низькі питомі активності ферментів супероксиддисмутази (СОД) і каталази в печінці і нирках, а також інші відмінності відмічені у перлинних і снігових лисицях. Установлено, що у лисиць із різним забарвленням волоссяного покриву існують особливості функціонування АОС і системи травлення, які більшою мірою проявляються у звірів перлинного і снігового породних типів. Для них характерні найнижчі питомі значення активності ферментативних ланок АОС у печінці і нирках, що у перлинних лисиць компенсується високим рівнем неферментативних антиоксидантів. Слід урахувати генетично детерміновану здатність системи травлення до утилізації певних кормів, незважаючи на те, що активність ферментів травлення визначається складом останніх. Відмінності в антиоксидантному потенціалі і системі травлення лисиць різних кольорових груп необхідно враховувати в практиці звірівництва.

УДК 636.92/93

2016.4.291. ЕФЕКТИВНА ГОДІВЛЯ ТА СПРИЯТЛИВИЙ МІКРОКЛІМАТ — ОСНОВА УСПІШНОГО КРОЛІВНИЦТВА / Братішко В., Гайденко О. // Агробізнес сьогодні. — 2016. — № 9. — С. 70–71.

Кролівництво, технологія утримання кролів, годівля кролів, м'ясо кролів, комбікорми повнораціонні гранульовані.

Кролівництво розвивається у більшості країн світу, що пояснюється значним дефіцитом тваринного білка в раціонах людей і бажанням урізноманітнити і поліпшити харчування населення. Наведено дані про виробництво м'яса кролів у країнах світу. На сьогодні існує три технології утримання кролів: зовнішньо-кліткова; шедова і в закритих приміщеннях (промислова). Надано опис цих технологій, наведено їх характеристики і недоліки. Найбільш прогресивною є технологія утримання кролів у закритих приміщеннях, особливо при виробництві продукції кролівництва м'ясного напрямку. В результаті аналізу перспективних технологій виробництва м'яса кролів та проведених виробничих випробувань було визначено, що кращі конкурентні переваги має технологія вирощування кролів у кліткових батареях з годівлею повнораціональними гранульованими комбікормами, напуванням із ніпельних напувалок та прибиранням гною за допомогою самопливних гідравлічних систем із розділенням гною на фракції.

УДК 636.92/93

2016.4.292. КРОЛИКИ — ЦЕ НЕ ТІЛЬКИ ЦІННЕ ХУТРО... / Крюков Д. // Пропозиція. — 2016. — № 10. — С. 126–128.

Кролі, кролівництво, маточне поголів'я, кролеферми, штучне осіменіння, сукрільні кролиці, окрол тварин.

Український ринок кролячого м'яса (13,5 тис. т/рік) займає досить скромне місце у загальносвітовому обсязі — 2 млн т/рік. Основними причинами цього є відсутність державних кролеферм, брак ретельного контролю якості племінного фонду. Низька купівельна спроможність населення є також однією з причин занепаду галузі. Можливий вихід із становища — у зростанні інтересу споживача до дієтичного м'яса, що стимулюватиме зацікавленість виробника. Слід впроваджувати у практику інтенсивний метод виробництва кролятини на промисловій основі, тобто створювати великі кролеферми. Це дасть змогу не лише зменшити показники витрат кормів на кілограм приросту живої маси від 10–15 до 3,9–4,3 к.од., а й одержувати не менше шести окролів упродовж року. Зрештою, можна мати 75 кг дієтичного м'яса на одну кролематку/рік. Розглянуто складові інтенсивного методу виробництва, серед яких: створення однорідних груп самок усередині однієї породи, циклічність відтворення, роздільне утримання поголів'я при наявності надійної кормової бази, дотримання ветеринарно-санітарних норм та вимог, використання раціональних методів розведення кролів та забезпечення надійного їхнього догляду. Відзначено переваги штучного осіменіння перед природним паруванням, але останнє поширене більшою мірою. Розглянуто також інші фізіологічні особливості кролів.

УДК 636.92/93

2016.4.293. ПОТРЕБНОСТЬ КРОЛИКОВ В ВОДЕ / Калугин Ю.А., Фёдорова О.И. // Кролиководство и звероводство. — 2016. — № 3. — С. 6–8. — Библиогр.: 8 назв.

Кролики, потреба кролів у воді, суха речовина (кролі), фізіологічний стан кролів.

Кролики порівняно з іншими с.-г. тваринами вживають менше води. Потреба у воді виникає у кроликів, що ростуть, з початком вживання твердого корму і збільшується з віком і продуктивністю, хоча в розрахунку на одиницю живої маси потреба у воді зменшується. Потреба у воді залежить від їх фізіологічного стану, продуктивності, температури навколишнього середовища. Кролиці масою 4 кг у стані спокою і кролиці в останні дні сукрільності випивають близько 230–250 г води, а в розрахунку на 1 кг живої маси — 61 г. У лактуючих кролиць цей показник приблизно у 2 рази більший. У розрахунку на 1 кг сухої речовини з'їденого корму кролиці у спокою і лактуючі випивають близько 1,9 кг води, а сукрільні у останні дні вагітності — 3,4 кг. Розглянуто питання потреби кроликів у воді залежно від їх фізіологічного стану, маси та інших чинників. Нестача води призводить до зниження продуктивності, погіршення споживання корму і гіршого його використання, зниження плодючості і молочності.

УДК 636.92:014.5

2016.4.294. КРОЛІВНИЦТВО [Текст]: бібліогр. показчик / упоряд.: Шевчук О.А., Кулакевич Л.В.; за ред. Дудкевич Н.Г.; відп. за вип. Кондратова М.В. — Вінниця: ВНАУ, 2015. — 40 с.

Кролівництво, кролі, родина заячих, чистопорідне розведення, міжпорідне схрещування, м'ясо кролів, хутро кролів.

Наведено перелік матеріалів (підручники, навчальні посібники, монографії, наукові статті — загальна кількість 333), в яких обговорюються питання кролівництва — допоміжної галузі тваринництва, що забезпечує виробництво дієтичного м'яса, хутра, пуху, шкіри тощо при розведенні одомашненої форми виду кроль європейський. Кролів відносять до класу ссавців, ряду гризунів (травоядних), родини заячих, роду кроль (*Oryctolagus*). На території України кролів розводять з XI століття. Показчик розраховано на студентів, магістрів, аспірантів та викладачів вищих навчальних закладів.

УДК 636.92:578.824.11.57.083

2016.4.295. РОЗРОБКА СПОСОБУ ОТРИМАННЯ АНТИРАБІЧНОЇ ГІПЕРІМУННОЇ СИРОВАТКИ КРОВІ ВІД КРОЛІВ / Мазур Н.В., Недосеков В.В., Ничик С.А., Полупан І.М. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2016. — № 28. — С. 158–165. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 547672.

Сказ, гіперімунація, антирабічні антитіла, сироватка крові, ІФА, РН.

Наведено результати застосування розробленої схеми антирабічної гіперімунації кролів. Схема передбачає чотириразове комбіноване (внутрішньом'язове та внутрішньошкірне) введення культурального антигену концентрованого поліетиленгліколу (ПЕГ) та імуностимулювального препарату "Фоспреніл", що в комплексі дало змогу отримати гіперімунову сироватку крові з високим титром антирабічних антитіл ($185 \pm 9,2$ МО/см³ в РН і $212 \pm 10,4$ МО/см³ в ТФ-ІФА). Застосована схема є ефективним способом одержання гіперімунової антирабічної сироватки крові з меншою кількістю введення (всього 27 точок) меншого об'єму антигену (4 см³) за 63 доби, порівняно з аналогами. Зроблено висновки та намічено перспективи подальших досліджень. Застосування в схемі гіперімунації імуностимулювального препарату "Фоспреніл", у комплексі з культуральним антигеном концентрованим ПЕГ забезпечує одержання гіперімунової сироватки крові з високим титром антитіл до вірусу сказу. Запропонований спосіб одержання гіперімунової антирабічної сироватки крові з невеликою множинністю введення культурального антигену є ефективним та може використовуватись для отримання діагностичного антирабічного імуноглобуліну.

УДК 636.92:636.087.2

2016.4.296. ВІДТВОРЮВАЛЬНА ЗДАТНІСТЬ КРОЛЕМАТОК ЗА ВПЛИВУ РІЗНОЇ КІЛЬКОСТІ БОРОШНА СОЛОМИ В КОМБІКОРМІ / Лучин І.С., Корпанюк В.Д., Дармограй Л.М. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 3. — С. 60–65. — Бібліогр.: 8 назв.

Кролематки, повнораціонний гранульований комбікорм, борошно соломи пшеничної, багатоплідність, великоплідність, молочність.

Досліджено вплив борошна соломи пшеничної озимої (БСПО) у складі комбікорму на репродуктивні показники помісних кролематок. Рецепти та поживність комбікормів для піддослідних кролів розраховували за фізіологічними нормами для інтенсивної технології виробництва кролятини. Аналіз показав, що раціони піддослідних тварин були збалансовані за всіма показниками поживної і біологічної цінності відповідно

до європейських норм. Було сформовано 4 групи кролематок трьохпорідних помісей (шиншили, фландра та білого велетня) (НТШ) по 15 гол. у кожній за методом груп-аналогів. Установлено оптимальний вміст уведення БСПО до складу комбікорму кролематок, що становить 15% за масою. З'ясовано, що збільшення у складі комбікорму БСПО до 20% (4-та група) спричиняє зниження молочності кролематок на 6% порівняно з контрольною та 3-ю дослідною групами. Показник багатоплідності у всіх групах був у межах 7,80–7,93 гол., великоплідності — 59,0–61,0 гол., молочності — 2,50–2,67 кг. За показниками якості гнізда кроленят у 35-добовому віці встановлено вищі результати у кролематок 3-ї дослідної групи порівняно з контрольною. Кількість кроленят становила 6,93 гол., маса гнізда — 4,76 кг, що більше від контролю. Доведено, що показник збереженості молодянку був вищим у кролематок 2-, 3- та 4-ї дослідних груп і становив 95,37; 94,54; 94,39% відповідно порівняно з контрольною групою. Оптимальний вміст у раціоні кролематок БСПО (15%) забезпечив максимальні репродуктивні показники кролематок.

УДК 636.92:636.09-615.371.55.49

2016.4.297. РІВЕНЬ СПЕЦИФІЧНИХ АНТИТІЛ В ОРГАНІЗМІ КРОЛІВ У РАЗІ ЗАСТОСУВАННЯ АСОЦІЙОВАНОЇ (МУЛЬТИКОМПОНЕНТНОЇ) ВАКЦИНИ "МУЛЬТИСУІСАН" ТА МОНОВАКЦИН / Горбатюк О.І., Риженко Г.Ф., Андріяшук В.О., Жовнір О.М., Уховська Т.М., Тютюн С.М. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2016. — № 28. — С. 54–62. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 547672.

Бактеріози свиней, асоційована вакцина, моновакцина, реакція аглютинації, конкуренція антигенів.

Представлено матеріали з вивчення показників специфічного гуморального імунітету в організмі кролів (4 групи — три контрольні і одна дослідна, по 5 голів у кожній) після застосування їм експериментального зразка асоційованої вакцини "Мультисуісан" проти найпоширеніших бактеріозів свиней. Наведено результати порівняльного аналізу рівня титрів антитіл, специфічних до *S. Choleraesuis*, *Cl. perfringens* тип С і *E. coli*, визначених за постановки реакції аглютинації (РА) із сироватками крові тварин, щеплених дослідними зразками асоційованої і моновакцин, які підтверджують відсутність конкуренції між антигенами в організмі вакцинованих тварин. Робота виконана в лабораторії інфекцій IBM НААН та клініці Ін-ту кардіології ім. М.Д. Стражеско. В результаті проведених досліджень встановлено, що виготовлений експериментальний зразок асоційованої (мультикомпонентної) вакцини "Мультисуісан" проти колібактеріозу, сальмонельозу, пастерельозу, набрякової хвороби, анаеробної ентеротоксемії, кластидиозної дизентерії і кокових інфекцій не викликає конкуренції між антигенами в організмі тварин після її застосування, оскільки рівень аглютининів, специфічних до *S. Choleraesuis*, був вищим на 13,8%; до *Cl. perfringens* тип С — вірогідно на 26,7% ($P < 0,001$); до *E. coli* — на 3,2% порівняно з аналогічними показниками в кролів, щеплених моновакцинами, до складу яких входять інактивовані збудники. Перспектива подальших досліджень пов'язана з біотехнологією виготовлення вакцин за використання сучасних наноматеріалів.

638.1/2 Бджільництво. Шовківництво

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

УДК 638.1

2016.4.298. ОЦІНЕННЯ ПРОСТИХ МІЖТИПОВИХ ГІБРИДІВ КАРПАТСЬКИХ БДЖІЛ В ПАРІ ПОЄДНАНЬ "СИНЕВИР" ТА "ВУЧКІВСЬКОГО" / Потап В.В., Керек С.С., Плиська В.М. // Український пасічник. — 2016. — № 12. — С. 11–17. — Бібліогр.: 4 назви.

Бджоли карпатські, схрещування, гібриди, сім'ї бджолині, медова продуктивність.

Проведено порівняльні дослідження простих міжтипових гібридів карпатських бджіл у парі поєднань "Синевир" та "Вучківський". Дослідження проводили з чотирма дослідними групами бджолиних сімей. Перша група — з 17 сімей простих

міжтипових гібридів, в якій матки Вучківського типу спаровувались з трутнями типу "Синевир" ($\text{♀V} \times \text{♂S}$). Друга група — із 18 сімей, в яких матки типу "Синевир" спарувались із трутнями Вучківського типу ($\text{♀S} \times \text{♂V}$). Аналіз отриманих матеріалів дав можливість виділити в лідери товарної медової продуктивності групу міжтипових гібридів $\text{♀S} \times \text{♂V}$, що випередила контрольні групи чистопорідних сімей Вучківського типу та "Синевир" відповідно на 42 і 6%. Група міжтипових гібридів типу $\text{♀V} \times \text{♂S}$ змогла на 8% випередити тільки чистопорідні сім'ї Вучківського типу, тоді як від чистопорідних сімей типу "Синевир" відстала на 28%. Встановлено, що найбільший розмах коливань за медовою продуктивністю

виявився у бджолиних сімей типу “Синевир” та їхніх гібридів типу $\text{♀S} \times \text{♂V}$. Дослідженням виявлено збільшення продуктивності дослідних груп простих міжтипових гібридів карпатських бджіл у парі прямих та зворотних поєднань “Синевир” та “Вучківський” (Lim 1,8–10,8%) за порівняння з дослідними групами контрольних чистопорідних сімей. Виявлена закономірність переважання в продуктивності дослідних груп вихідних чистопорідних типів карпатських бджіл у роки або періоди з бідними медозборами, тоді як у більш сприятливі періоди вищу продуктивність можуть мати дослідні групи сімей з міжтиповими гібридами вихідних типів.

УДК 638.1

2016.4.299. НОВА ОРГАНІЧНА КИСЛОТА — ЯК ЛІКИ ВІД КЛІЩА ВАРРОА / Гарніч М. // Український пасічник. — 2016. — № 12. — С. 25–26.

Бджоли, кліщ варроа, препарат Varro Med, дигідрат щавелевої кислоти, дигідрат мурашиної кислоти.

Наведено дані досліджень з використанням нового препарату Varro Med (що є сумішшю дегідрованої щавелевої і мурашиної кислоти). Цей препарат призначений для лікування бджолосімей від кліща варроа, якого вважають найнебезпечнішим паразитом бджіл у світі. Препарат Varro Med призначений для знищення кліща варроа, він є рідиною, яка розпилюється зверху на бджіл. Діючою речовиною є фіксована комбінація двох органічних кислот — дигідрату щавелевої кислоти і мурашиної кислоти. Обидва складники використовують у ветеринарній медицині тривалий час, а також є природним компонентом деяких харчових продуктів. Varro Med може бути застосований лише як елемент у комплексі заходів із контролю кліща варроа, який охоплює не лише лікування медикаментами, а також ізоляцію матки й обмеження вирощування трутневого розплоду. Він може бути застосований як одноразове лікування за відсутності розплоду (передзимова обробка) чи за наявності розплоду (весна і осінь), але тут потрібні повторні обробки. Препарат не застосовують під час медозбору. Встановлено, що ефективність препарату становила понад 80%, що є нижчим від рекомендованої ефективності в 90%, необхідної під час лікування бджіл від кліща варроа.

УДК 638.1

2016.4.300. ВПЛИВ КОНСТРУКЦІЇ ВУЛИКА НА ПРОЦЕС ЗИМІВЛІ БДЖІЛ / Пшеславський А. // Пасіка. — 2016. — № 12. — С. 8–9.

Бджоли, зимівля бджіл, вулик, рамка, бджолині сім'ї.

Проведені дослідження впливу конструкції основних елементів вулика на процес зимівлі бджіл, зокрема: товщина стінок вулика, підрамковий простір, величина (розмір) рамки. Експериментальним шляхом встановлено, що товщина стінок вулика не відіграє вирішальної ролі в збереженні тепла усередині вулика гад час зимівлі. Льодоутворення на внутрішніх стінках вуликів зі стінками від 20 до 50 мм відбувається майже при однаковій температурі. Встановлено також, що температура повітря в безпосередній близькості від клуба буде подібною з зовнішньою температурою, але у вулику з товстими стінками вона знизиться трохи пізніше, ніж у вулику з тонкими стінками. Встановлено, що підрамковий простір 15–20 см є оптимальним для зимівлі бджіл. Збільшений підрамковий простір у вуликах позбавляє гнізда від вогкості та цвілі і покращує зимівлю, але разом з тим стане накопичувачем вологого повітря, місцем конденсації вологи і утворення криги. Щоб цьому запобігти, порожні стільники поміщають у надставку або корпус, який встановлюється під гніздо для створення повітряної подушки. На практиці застосовується також заповнення збільшеного підрамкового простору будь-яким пористим матеріалом, що утеплює, найчастіше мохом. Дослідження показало, що бджолині сім'ї, що зимують на волі в 10-рамкових вуликах з величиною рамки 435×300 мм, у ранньовесняний період вирощують розплоду на 9,45–26,47% і збирають меду на 17,85–21,76% більше, ніж сім'ї з величиною рамки 435×230 мм, тобто зимівля бджіл зі стандартними рамками забезпечує кращий розвиток навесні. Значний вплив на хід зимівлі справляє вузько-висока рамка (українська) — 300×435 мм. Отже, конструкція вулика, його основні елементи впливають на процес зимівлі бджіл. При цьому якісно підготовлена до зими сім'я набагато важливіше,

ніж конструкція вулика, в якому вона буде зимувати. Сім'я, добре підготовлена фізіологічно, має можливості пристосуватися до різних умов і благополучно перенести труднощі зимівлі.

УДК 638.1

2016.4.301. ЯК ЛІКУВАТИ ГНИЛЕЦЬ БЕЗ АНТИБІОТИКІВ / Єфіменко Т.М., Односум Г.В. // Пасіка. — 2017. — № 1. — С. 8–10.

Бджоли, гнильцеві хвороби бджіл, пасіка, профілактика захворювань бджіл.

Описані гнильцеві хвороби розплоду бджіл — звичайне явище на пасіках України в тих господарствах, де на неналежному рівні здійснюється профілактика інвазійних захворювань бджіл, в першу чергу, вароатозу та нозематозу. Коротко вказані інфекційні хвороби розплоду, які часто зустрічаються в змішаній формі, та заходи щодо лікування і оздоровлення бджолиних сімей, уражених гнильцями: американський гнилець (злоскісний гнилець, гнилець закритого розплоду); європейський гнилець (гнилець відкритого розплоду, добро-якісний гнилець) — розрізняють приховану (загибель личинок) та явну (супроводжується загибеллю личинок відкритого розплоду робочих бджіл та трутнів, інколи гинуть запечатані личинки) форму хвороби; парагнилець (несправжній гнилець); мішечкуватий розплід. Наведено комплекс лікувально-профілактичних та ветеринарно-санітарних заходів.

УДК 638.1

2016.4.302. БДЖОЛИ В ТЕПЛИЦЯХ — ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ УРОЖАЙНОСТІ / Оніщенко В.І. // Пасіка. — 2017. — № 1. — С. 21–24.

Бджоли, теплична пасіка, запилення, бджолині сім'ї.

Описано заходи щодо правильної й ефективної організації роботи тепличних господарств з бджолами. Визначено, що кількість бджолиних сімей на тепличній пасіці визначають за максимальною потребою господарства в запиленні тепличних культур. Крім бджолиних сімей, які використовують у теплицях, на тепличній пасіці потрібно мати резервні бджолині сім'ї для підсилення ослаблених тепличних сімей, постанання останнім перги і меду, а також для вирощування та запліднення маток, необхідних для заміни старих. Установлено, що за щорічної повної заміни маток у тепличних сім'ях, резервна пасіка може бути наполовину меншою від загальної кількості тепличних бджолиних сімей. Описано процес комплектування тепличної пасіки, а також основні умови для роботи бджіл у теплицях.

УДК 638.1

2016.4.303. ЩОБ НОЗЕМАТОЗ НЕ СПРИЧИНІВ ЗАГИБЕЛЬ БДЖІЛ / Цікава В. // Пасіка. — 2017. — № 1. — С. 9–10.

Бджоли, бджолині сім'ї, розплід, нозематоз, хвороби бджіл.

Наведено описання нозематозу — це інвазійна хвороба дорослих медоносних бджіл, маток і трутнів. Збудниками хвороби є паразити двох видів — *Nosema apis* і *Nosema ceranae*, які відносяться до роду мікроспоридій. Інфекція *Nosema ceranae* виявляє тенденцію до домінування в районах з теплим кліматом, в той час як *Nosema apis* частіше трапляється в умовах більш холодного клімату. Визначено, що спори ноземи мають овальну форму, оболонка злегка хвиляста або гладенька, тришарова. У зовнішньому середовищі життєздатність спор залежить від багатьох факторів. У бджолиному підморі спори зберігаються від 4 місяців до 6 років, в ґрунті біля вуликів — від 44 днів до 2 років, на стільниках і в меді — 1,5–2 роки. При температурі 57–65°C спори гинуть приблизно через 10–15 хвилин. Впливаючи ультрафіолетовими променями природного джерела можна інактивувати сухі спори упродовж 5–10 годин. Нозематоз може проявлятися в явній (одержання меду та льотна здатність у бджіл знижується на 50–55%, матка зменшує, а потім і припиняє відкладати яйця) і прихованій формах. Для того щоб позбавити бджолину сім'ю або пасіку від цієї недуги, потрібне систематичне і регулярне застосування лікувальних і профілактичних заходів, і звичайно ж, ефективне лікування. Необхідно регулярно проводити санітарне очищення та дезінфекцію вуликів і рамок із стільниками, інвентарю та спецодягу незалежно від того, виявлені хворі бджоли, чи

ні. Для профілактики нозематозу необхідно забезпечувати бджіл на зиму якісним білковим і вуглеводним кормом. Якщо восени виявлено падевий мед, його необхідно відкачувати. Приміщення для зимівлі бджіл має бути сухим, побіленим вапном, добре вентильованим і продезінфікованим. Лікувати прояви нозематозу можна, використовуючи настоялку з часнику, звіробою, гострого червоного перцю, полину або розчин оцтової кислоти.

УДК 638.1

2016.4.304. ПРОФІЛАКТИЧНІ ЗАХОДИ ПРОТИ НОЗЕМАТОЗУ / Приймак Г.М. // Пасіка. — 2017. — № 1. — С. 13.

Бджоли, нозематоз, хвороби бджіл, профілактичні заходи проти нозематозу.

Наведено основні профілактичні та лікувальні заходи проти нозематозу. Насамперед, запобігають потраплянню в зимові кормові запаси падевого меду, своєчасно наращують достатню кількість молодих бджіл, що йтимуть у зиму. Після весняного обльоту, який слід організувати якомога раніше, бджіл пересаджують у продезінфіковані вулики. Своєчасно поновлюють гнізда, щороку вибраковуючи не менше 40–50% стільників. Маток утримують не старше 2-річного віку, забезпечують вентиляцію у зимівнику та гнізді бджіл. Температуру в зимівнику підтримують на рівні 2°C, а відносну вологість повітря — 75–85°C. Дезинфікують вулики та інвентар, слабкі сім'ї для взаємного обігрівання поміщають в один вулик через глуху перегородку, вулики встановлюють на високих підставках у місцях, які добре освітлюються сонцем і захищені від вітрів. При одержанні маток поштою бджіл, що їх супроводжували, знищують. Для пригнічення розвитку нозематозу і кліща вароа деструктор бджолам восени та навесні згодовують із цукровим сиропом препарат КАС-81 (наведено рецепт приготування препарату). Свіжоприготовлений препарат згодовують бджолам і навесні. Виявлено його стимулювальну дію на розвиток бджолосімей, при цьому загальна кількість корму, що містить препарат КАС-81, не повинна перевищувати 30% зимових його запасів у гнізді. Визначено, що ефективним також проти нозематозу є згодовування бджолиним сім'ям 50%-го цукрового сиропу, приготовленого на відварі трав: звіробою — 10 г, м'яти перцевої — 15 г, ромашки лікарської — 5 г, деревію звичайного — 5 г на 1 л води. Кип'ятять 3–5 хв, знімають з вогню, додають 5 г квіток календули, ємність утеплюють і настоюють 30 хвилин. Згодовують бджолам разом із цукровим сиропом. Встановлено, що добрі результати приносить використання свіжого соку алое, кропиви, часнику — 10 мл на 1 л цукрового сиропу (1:1). З метою профілактики нозематозу застосовують також посрібнену воду та спиртову настоянку полину.

УДК 638.1

2016.4.305. МІНЕРАЛЬНІ РЕЧОВИНИ ПЕРГИ / Броварський В.Д., Адамчук Л.О. // Пасіка. — 2017. — № 1. — С. 18–20.

Бджоли, перга, макро- та мікроелементи у перзі, білковий корм для бджіл.

Визначали вміст макро- та мікроелементів у перзі, одержаній в зоні Лісостепу України. Дослідження проводили у 2 етапи. На першому — відібрали зразки перги від бджолиних сімей та аналізували наукову інформацію щодо вмісту мінеральних речовин у продуктах харчування; на другому — досліджували наявність та кількісний вміст макро- і мікроелементів перги. Стільники з пергою відібрали з гнізд здорових, сильних бджолиних сімей української породи у червні 2015 року. Із комірок стільників, застосовуючи загальноприйнятну методику, вилучали гранули перги. Середню пробу перги одержували методом квадратів. Біохімічний аналіз перги здійснили на базі Екологічної лабораторії у м. Спішська Нова Весь (Словаччина). За цього користувалися методиками атомно-абсорбційної спектроскопії (ААС): на ртутному аналізаторі (ААС-АМА), стандартна (ААС-ЕТА), полуменева (ААС-Ф), з утворенням гідридів (ААС-НГ), з індукційно-зв'язною плазмою (АЕС-ІСР). В процесі спектроскопічного дослідження перги було виявлено 16 мінеральних елементів. Поміж макроелементів у досліджуваній перзі було виявлено 5 мінералів з них: натрій — 55 мг/кг, магній — 907, кальцій — 1504. З'ясовано, що із макроелементів у зразках перги найбільше було фосфору і калію — 4475 і 4550 мг/кг відповідно.

Серед мікроелементів у перзі виявили 9 мінеральних речовин. Встановлено, що серед мікроелементів перги знаходяться і есенціальні (життєво необхідні) елементи — кадмій — 0,056 мг/кг; свинець — 0,11; хром — 0,14; селен — 0,21; нікель — 0,77; мідь — 5,9; алюміній — 13 мг/кг; миш'як і кобальт поза межею виявлення. Найбільше серед мінералів було міді та алюмінію — 5,9 і 13 мг/кг відповідно. Встановлено, що перга містить два ультрамікроелементи — ртуть (0,002 мг/кг) та сліди скандію. Отже, оскільки перга має в своєму складі велику кількість мінеральних речовин, доцільно використовувати її в дієтичному харчуванні.

УДК 638.1[24:638.14.014.06]:636.087.7

2016.4.306. МЕДОПРОДУКТИВНІСТЬ БДЖОЛИНИХ СІМЕЙ ЗАЛЕЖНО ВІД ЯКОСТІ МАТОК, ВИВЕДЕНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ БІОЛОГІЧНО АКТИВНИХ ПІДКОРМОК / Ведмідь І.В., Шеремета В.І., Каплуненко В.Г. // Розведення і генетика тварин: міжвид. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 51. — С. 296–302. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 548263.

Бджолині сім'ї, бджолині матки, препарат Апістимулін БМ, препарат Наностимулін, цукровий сироп, сім'ї-вихователі, товарний мед, бджолині відводки.

Досліджували вплив більш якісних бджолиних маток, виведених новим біотехнологічним способом, на медопродуктивність бджолиних сімей. Проведено дослід, в якому сформували контрольну та дві дослідні групи по двадцять п'ять відводків бджіл. Дослід проводили впродовж сезону 2015 р. на пасіці навчально-виробничої лабораторії "Технологія виробництва продукції бджільництва та інших галузей тваринництва" при ВП НУБіП України "Немішаївський агротехнічний коледж". Для формування груп відбирали бджолині відводки пар-аналогів за силою, кількістю запечатаного розплоду, меду та перги. У піддослідні групи підсаджували найкращих за розвитком маток-сестер, отриманих з весняного виводу 2015 року (тобто, вони були аналогами за генотипом) і пари-аналоги за масою та довжиною тіла. У І та ІІ дослідні групи підсаджували бджолині матки, отримані від сімей-вихователюк, яких підгодовували біологічно активними підкормками Апістимулін БМ та Наностимулін відповідно. У відводки контрольної групи підсаджували бджолині матки, отримані від сімей-вихователюк, яким згодовували лише цукровий сироп. Установлено, що бджолині сім'ї, сформовані з використанням бджолиних маток, отриманих від сімей-вихователюк, яким згодовували біологічно активні підкормки Наностимулін та Апістимулін БМ, мали більшу на 17% та 52% відповідно медопродуктивність за несприятливих погодних умов для медозбору. При цьому бджолині матки, виведені з використанням підкормки Апістимулін БМ, найбільш однотипні, їх сім'ї мають вищу медопродуктивність, ніж виведені з використанням Наностимуліну та загальноприйнятим способом.

УДК 638.162

2016.4.307. КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ МЕДУ НАТУРАЛЬНОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ГЕОГРАФІЧНОГО ТА БОТАНІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ: монографія // Ткачук С.А. — К.: КП "КОМПРИНТ", 2016. — 119 с. — Бібліогр.: 78 назв. Шифр 548209.

Мед, якісні показники меду, пролін, медоноси.

Монографія присвячена дослідженню показників якості меду натурального різного ботанічного походження з різних регіонів України. Згідно з погодними картами Українського гідрометеорологічного центру до сходу України віднесли Донецьку, Луганську, Харківську області, до заходу — Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Рівненську, Хмельницьку, Чернівецьку, до півдня — Запорізьку, Кіровоградську, Миколаївську, Одеську, Херсонську та Крим, до півночі — Житомирську, Київську, Сумську, Чернігівську, до центру — Вінницьку, Дніпропетровську, Полтавську, Черкаську області. За результатами наукових досліджень, згідно з проведенням аналізом показників якості медів, одержаних у різних регіонах України, удосконалено метод визначення вмісту проліну в меді натуральному та розроблено метод визначення його електропровідності, і доповнено базу даних органолептичних та фізико-хімічних показників якості, такими як: діастазне число, вміст гідроксиметилфурфуролу (ГМФ), масова частка води, масова частка відновлювальних сахарів та іншими показниками для медів різного ботанічного походження.

639.2/.6 Рибне господарство. Аквакультура

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ТРЕТЯК О.М.

УДК 639.215.43:597.554.3(282.247.323)

2016.4.308. БІОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЛОСКІРКИ (BLISSA BJOERKNA) ЯК ОБ'ЄКТА ПРОМИСЛОВОГО РИБАЛЬСТВА У КИЇВСЬКОМУ ВОДОСХОВИЩІ / Захарченко І.Л., Литвиненко В.О., Курганський С.В. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 4 — С. 7–15. — Бібліогр.: 12 назв.

Київське водосховище, плоскирка (Blissa bjoerkna), вікова структура, промисловий запас, рибальство.

Проведено дослідження і аналіз основних біологічних характеристик плоскирки з точки зору формування та експлуатації її промислового запасу в Київському водосховищі. В основу роботи покладені результати польових досліджень, які здійснювались на Київському водосховищі протягом 2012–2014 рр. Іхтіологічний матеріал відбирався з умов контрольного порядку сіток з кроком вічка $a=30\text{--}120$ мм та стандартних промислових сіток, які використовуються на Київському водосховищі. Відбір та обробка проб здійснювались за загальноприйнятими при проведенні іхтіологічних досліджень на дніпровських водосховищах методами. Визначено, що плоскирка на сьогодні є основним промисловим видом Київського водосховища, за рахунок якого забезпечується 20,9% загального річного улову. Популяція цього виду в умовах налічує 10 вікових груп, її основу (70,8%) становили 5–7-річні особини. Розмірно-вагові характеристики плоскирки протягом останніх років залишаються на стабільно високому рівні. Структурно-функціональні показники популяції плоскирки вказують на сприятливі умови існування даного виду у Київському водосховищі і свідчать про можливість здійснення його ефективного промислового вилучення як у звичайному режимі, так і режимі спеціалізованого лову сітками з кроком вічка 50, 60 мм. Отримано і проаналізовано нові дані щодо сучасного стану плоскирки Київського водосховища як важливого елемента формування промислової рибопродукції. Результати роботи сприяють підвищенню якісних і кількісних характеристик уловів плоскирки, і будуть використані при підготовці режиму промислового рибальства в Київському водосховищі.

УДК 639.3.032:597.115

2016.4.309. АНАЛІЗ ГЕНЕТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ОКРЕМИХ ТИПІВ УКРАЇНСЬКОГО ЛУСКАТОГО КОРОПА / Маріуца А.Е., Тарасюк С.І., Грициняк І.І. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 4. — С. 113–122. — Бібліогр.: 13 назв.

Короп лускатий, генетична структура, ДНК-маркери, кров, праймери, генотип, амплікон.

Вивчали специфіки генетичної структури, рівня внутрішньо- та міжпопуляційної генетичної мінливості стад українського лускатого коропа різних господарств України за використання ДНК-маркерів. Для дослідження специфіки генетичної структури на підставі ПЛР використовували ISSR-PCR-методику з відповідно підібраними праймерами. У роботі використано праймери з тринуклеотидною коровою частиною і якірною з одного нуклеотиду: (AGC)6G, (ACC)6G, (AGC)6C. Проведено порівняльний аналіз генетичної структури коропа української лускатої породи: нивківського внутрішньопорідного типу — “Лебединська РМС”, Сумська обл. ($n=15$); антонінісько-зозуленецького — БАТ “Хмельницькрибгосп”, Хмельницька обл. ($n=15$); несвицьких зональних типів — господарство “Несвич”, Волинська обл. ($n=15$). Зразки крові відібрано з хвостової вени відповідно до методики з наступною консервацією. На підставі виконаних досліджень за використання трьох мікросателітних локусів ДНК — (AGC)6G, (ACC)6G, (AGC)6C — проведено аналіз генетичної структури українських лускатих коропів. Сумарно за всіма праймерами виявлено 55 ампліконів. При використанні праймеру (AGC)6G виявлено 15, (ACC)6G — 17, (AGC)6C — 23 амплікони. Молекулярна маса на електрофореграмах була максимальною при використанні праймеру (ACC)6G (500 п.н.—3500 п.н. у

нивківського коропа). Виявлені специфічні особливості між досліджуваними популяціями лускатих коропів залежать від їх генетичного походження. Варіації виявлених ампліконів достатньо, щоб відокремлювати особин, або, якщо робота проводиться з групою плідників, підбирати батьківські пари для підвищення генетичного розмаїття.

УДК 639.3:339.9

2016.4.310. РИБНЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ: монографія / Вдовенко Н.М. — К.: ЦП Компрінт, 2016. — 476 с. — Бібліогр.: 85 назв. Шифр 548184.

Риби, рибне господарство, аквакультура, економіка.

У монографії викладені результати дослідження економічних проблем розвитку рибного господарства. Висвітлено світові та національні тенденції рибогосподарського виробництва в умовах глобального дефіциту продовольства з урахуванням інформаційних матеріалів ФАО. Показано, що аквакультура — це сучасний інтегрований багатофункціональний сектор сільськогосподарського виробництва, який ефективно використовує водні, земельні, рибні, трудові та інші ресурси. Значну увагу приділено організаційним, економічним та фінансовим питанням функціонування галузі. Вперше висвітлено сучасні методи управління рибним господарством в державах з різним рівнем економічного розвитку. Особливе значення надається інформаційно-аналітичному забезпеченню системи прогнозних і програмних документів розвитку галузі в контексті глобальних трансформацій. Розроблено наукові рекомендації та алгоритм створення науково-технологічного рибогосподарського парку з використанням інноваційних технологій та найкращого світового досвіду. Систематизовано пропозиції щодо функціонування механізму державно-приватного партнерства у рибному господарстві.

УДК 639.3:574.68

2016.4.311. КОРРЕКЦІЯ АЛЬГОЦЕНОЗА ПРЕПАРАТОМ “КОМПЛЕЗИМ” В ПРУДАХ ОПЫТНОГО ХОЗЯЙСТВА “НИВКА” / Драган Л.П., Михайленко Н.Г., Базаева А.Н., Королюк К.Е., Рудь Ю.П., Буцацкий Л.П. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 4. — С. 16–24. — Бібліогр.: 19 назв.

Бактеріальний препарат “Комплезим”, фітопланктон, “цвітіння” води, альгоценоз.

Вивчено вплив бактеріального препарату “Комплезим”, рекомендованого для запобігання масовому розмноженню синьозелених водоростей шляхом корекції альгоценозу, очищення і відновлення санітарного режиму, біологічного балансу і самоочищення природних і штучних водойм будь-яких розмірів, що піддаються штучному або природному забрудненню. Дослідження проводилися в липні 2015 р. на базі дослідного рибного господарства “Нивка”, в ставку № 113а площею 0,01 га і глибиною 1,0–1,5 м. За хімічним складом вода в ставку на початку дослідів відповідала нормам риборозведення (СОУ-05.01.-37-385:2006). Дослідження проводилися протягом 30 днів. Дозу бактеріального препарату “Комплезим”, відповідно до рекомендацій заводу-виробника, вносили по поверхні водного дзеркала досліджуваного ставу у вигляді розчину. Для виконання гідроекологічних досліджень були використані загальноприйняті в гідрохімії та гідробіології методики. Проведені дослідження показали, що під впливом біопрепарату “Комплезим” значення рН (8,2) і рівня окиснення води знаходилися в межах допустимої норми. Перманганатна і біхроматна окислюваність однаково знижувалися в середині і наприкінці дослідів порівняно з початковими показниками. Рівень кальцію, магнію і сульфатів був нижчим відносно контрольних показників. Даний ефект пояснюється тим, що бактерії, які входять до складу цього препарату, у водному середовищі починають інтенсивно переробляти продукти органічного розпаду, які збагачені кальцієм, магнієм і сульфатами. Наслідком застосування

препарату "Комплезим" є підвищення концентрації хлоридів органічного походження, одночасно з нітритами. Отримані результати свідчать про те, що штами бактерій, які входять до складу препарату "Комплезим", пригнічують процеси розмноження синьозелених водоростей шляхом корекції альгоценозу, сприяючи оптимізації гідрохімічних умов для вирощування ставової риби.

УДК 639.3:591.463.11:577.352.462:57.043

2016.4.312. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСМОТИЧНОЇ ЧУТЛИВОСТІ СПЕРМАТОЗОЇДІВ ЩУКИ (*ESOX LUCIUS* L., 1758) ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ЇХ КРІОКОНСЕРВУВАННЯ / Пуговкін А.Ю., Копейка Є.Ф., Міксон К.Б., Черепнін В.О., Грициняк І.І. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 4. — С. 103–112. — Бібліогр.: 20 назв.

Щука, сперматозоїди, осмотична чутливість, проникність мембран, Арреніусові залежності.

Проведено дослідження осмотичної чутливості сперматозоїдів щуки (*Esox lucius* L., 1758). Для цього були поставлені такі завдання: визначити осмотичну резистентність сперматозоїдів щуки, коефіцієнт проникності мембран для молекул води і енергію активації процесу переносу молекул води через мембрани клітин. Сперма була одержана від самців щуки масою 1,0–1,5 кг протягом нерестового періоду. Осмотичні реакції сперматозоїдів досліджували методом спектрофотометрії на підставі даних про кінетику світлопропускання суспензій клітин, з додаванням у дистильовану воду або розчини NaCl осмолярності 10–200 мОсм/кг. Вимірювання зміни світлопропускання проводили за допомогою фотоелектроколориметра KF-77 (Польща), обладнаного магнітним перемішувачем і термостатованим кюветним відділенням. Коефіцієнт проникності плазматичних мембран сперматозоїдів для молекул води (L_p) визначали, апроксимуючи експериментальні залежності від часу відносних об'ємів клітин розв'язуванням рівнянь теоретичної моделі. Енергію активації (E_a) процесу перенесення речовин через мембрани клітин розраховували із залежностей $\ln L_p$ від зворотної температури. Встановлено, що характерний час проникнення води становить 40–50 с у діапазоні осмолярності 100–200 мОсмоль/кг (12°C). Проникність мембран сперматозоїдів щуки щодо води дорівнює $5,43 \pm 1,15 \times 10^{-15} \text{ м}^3/\text{Н} \cdot \text{с}$ (12°C). Енергія активації перенесення води через мембрани клітин становить $64 \pm 5 \text{ кДж/моль}$, що свідчить про проникнення води всередину сперматозоїдів шляхом пасивної дифузії через ліпідний бішар. Осмотична резистентність сперматозоїдів щуки може бути визначена за допомогою фотометричного аналізу. Отже, розроблені підходи є простими і швидкими тестами функціонального стану клітинних мембран.

УДК 639.3:597.1.05:597.442

2016.4.313. ОСОБЛИВОСТІ ОКИСНИХ ПРОЦЕСІВ У ОСЕТРОВИХ ВИДІВ РИБ (*ACIPENSERIDAE*) (ОГЛЯД) / Симон М.Ю. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 4 — С. 131–153. — Бібліогр.: 52 назви.

Осетрові види риб (Acipenseridae), окисні процеси, пероксидне окиснення, ліпіди, окислативний стрес, система антиоксидантного захисту, антиоксиданти, метаболізм.

Проаналізовано наукові джерела щодо фізіолого-біохімічних особливостей окисно-відновних процесів, зокрема пероксидного окиснення ліпідів та роботи системи антиоксидантного захисту, у осетрових видів риб (*Acipenseridae*). Вивчено ініціацію та перебіг окислативного стресу. Розглянуто основні продукти пероксидного окиснення ліпідів, антиоксиданти природного і штучного походження, органи та тканини для дослідження окисно-відновних процесів. Описано процеси пероксидного окиснення ліпідів та дію системи антиоксидантного захисту у осетрових видів риб. Стисло представлено механізм дії основних антиоксидантних ферментів. Показано особливості роботи печінки та її участі в ліпідному обміні і системі антиоксидантного захисту. Висвітлено основні антиоксиданти, що застосовуються в годівлі осетрових видів риб. Розглянуто органи та тканини, які найефективніше використовувати для досліджень процесів пероксидного окиснення ліпідів у осетрових видів риб. Систематизовано дані стосовно пероксидного окиснення ліпідів, окислативного стресу та функціонування системи антиоксидантного захисту, які дають змогу знаходити баланс між цими процесами. Дані щодо

антиоксидантів, які застосовуються в кормах для осетрових риб, будуть корисними рибникам-осетрівникам.

УДК 639.3:597.115:597.442

2016.4.314. ВНУТРІШНЬОВИДОВИЙ ПОЛІМОРФІЗМ МІКРОСАТЕЛІТНОЇ ДНК РОСІЙСЬКОГО ОСЕТРА (*ACIPENSER GUELLENSTAEDTII* BRANDT) / Малишева О.О., Мошнягул К.І., Шинкаренко Л.М., Андрєєв І.В., Спиридонов В.Г. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 4. — С. 123–130. — Бібліогр.: 14 назв.

Осетер російський, мікросателітні ДНК-маркери, полімеразна ланцюгова реакція, локус, алейний варіант, поліморфізм.

Досліджували особливості внутрішньовидового генетичного поліморфізму російського осетра за мікросателітними ДНК-маркерами. Матеріалом для досліджень були ДНК, виділені з фрагментів грудних плавців від диких плідників російського осетра, які були вилвлені у пониззі Дніпра у період нерестового ходу для робіт зі штучного відтворення на базі виробничо-експериментального Дніпровського осетрового рибовідтворювального заводу ім. академіка С.Т. Артющика. Біологічний матеріал для ДНК-досліджень відбирали зажиттєво шляхом відтинання фрагменту грудного чи хвостового плавця за допомогою стерильних інструментів. Для визначення внутрішньовидового генетичного поліморфізму було використано шість мікросателітних ДНК-маркерів — LS-19, LS-68, LS-39, LS-54, Aox-27 та Aox-45, нуклеотидні послідовності яких знаходяться в міжнародній генетичній базі даних Gen Bank. У результаті мікросателітного аналізу внутрішньовидового поліморфізму російського осетра були отримані дані щодо особливостей генетичної структури цього виду та ідентифіковано від 7 алелів для локусу Aox-27 до 21 алеля для локусу LS-68. За локусом LS-19 було ідентифіковано 9 алейних варіантів, серед яких найчастіше (31,7%) траплявся алейний варіант E, тоді як алейні варіанти A1 та G виявлялися найрідше (1,6%). Локус LS-68 був найбільш поліморфним і містив 21 алель. Найчастіше траплявся алейний варіант D з частотою 13,2%, а найменше — алейні варіанти A1, I, J, V, Y та Z6 з однаковою частотою — 1,6%. Для локусу LS-39 було ідентифіковано 11 алейних варіантів, серед яких варіант T траплявся з найбільшою частотою — 27,8%, тоді як варіанти L, M та Z виявлялися з однаковою найменшою частотою — 1,9%. За локусом LS-54 було ідентифіковано 16 алейних варіантів, серед яких найчастіше виявлявся алейний варіант N з частотою 21,7%, тоді як алейні варіанти H, K, V, Y траплялися найрідше, з однаковою частотою — 1,7%. Локус Aox-27 був найменш поліморфним серед досліджуваних маркерів і становив 7 алейних варіантів, серед яких алей M виявлявся найчастіше (28,85%), а алей J, навпаки, траплявся найрідше (1,9%). За локусом Aox-45 було ідентифіковано 16 алейних варіантів, серед яких найчастіше виявлявся варіант O (14,1%), а найменше — варіанти F та X (1,6%). Отже, проведені дослідження свідчать про ефективність використання мікросателітних локусів ДНК для ідентифікації алейних варіантів та популяційно-генетичного аналізу російського осетра. За обраною панеллю з 6 мікросателітних маркерів було ідентифіковано 56 алейних варіантів. Найбільш поліморфним виявився локус LS-68 (21 алейний варіант), локус Aox-27 був найменш поліморфним (7 алейних варіантів). За досліджуваними ДНК-маркерами було встановлено тетраплоїдність генетичної структури російського осетра.

УДК 639.3:597.553.2+597.113(282.243.742)

2016.4.315. КОРМОВА БАЗА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЖИВЛЕННЯ СТРУМКОВОЇ, РАЙДУЖНОЇ ФОРЕЛЕЙ ТА ХАРІУСА НА РІЗНИХ БІОТОПАХ РІЧКИ ШИПІТ ЗАКАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ / Кружиліна С.В., Діденко О.В., Великопольський І.Й. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 4. — С. 76–94. — Бібліогр.: 35 назв.

Форель райдужна і струмкова, харіус, гірські річки, біотопи, кормова база, живлення, трофічна конкуренція.

Проведено дослідження кормової бази, умов живлення та харчових взаємовідносин струмкової форелі, райдужної форелі та харіуса в річках Закарпатського регіону. Матеріал щодо кормової бази риб та живлення струмкової, райдужної форелі та харіуса збирали в літній період 2012 р.

на річці Шипіт. Дослідження проводили на двох різних за розташуванням ділянках річки: перша розміщена на середній передгірській ділянці течії, друга — на гірській ділянці річки, на типових біотопах: I — з валунами та перекатами зі швидкою течією; II — з камінням середнього розміру, невисокими перекатами і помірною швидкістю течії; III — з дрібним камінням, піском та повільною течією. Матеріал було зібрано та оброблено згідно із загально визначеними та уніфікованими гідробіологічними, іхтіологічними та трофологічними методиками. Вивчено рівень розвитку макрозообентосу, а також живлення та трофічні взаємовідносини між струмковою (*Salmo trutta*) і райдужною (*Oncorhynchus mykiss*) форелями, а також між райдужною фореллю і хариусом (*Thymallus thymallus*) на різних біотопах на гірській та передгірській ділянках річки Шипіт. Чисельність "м'якого" макрозообентосу у річці на різних біотопах коливалась від 972 до 2576 екз./м² при біомасі 6,3 до 121,8 г/м². Загальний індекс подібності поживи (ІПП) між струмковою та райдужною форелями на біотопі з валунами і швидкою течією в передгір'ї становив 32,4% за чисельністю і 20,3% за біомасою, а в гірській частині річки — 49,6% і 52,9%, відповідно. На біотопі з камінням середнього розміру і помірною течією ІПП між райдужною фореллю і хариусом у передгір'ї становив 19,0% за чисельністю і 27,9% за біомасою.

УДК 639.3:597.583.1(282.247.323)

2016.4.316. СТРУКТУРНІ ПОКАЗНИКИ ПОПУЛЯЦІЇ СУДАКА (*SANDER LUCIOPERCA*) КИЇВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА / Бузевич О.А., Прокопенко С.М. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 4. — С. 25–34. — Бібліогр.: 12 назв.

Судак (Sander lucioperca), Київське водосховище, структура популяції, вилов на зусилля, смертність.

Проведено аналіз динаміки структурних показників як інтегральної характеристики процесів поповнення та елімінації репродуктивного і промислового ядра популяції судака Київського водосховища. Іхтіологічний матеріал відбирався у весняно-літній період 2015–2016 рр. з уловів контрольного порядку ставних сіток з кроком вічка 30–120 мм. Збір та опрацювання польових матеріалів здійснювали за загальноприйнятими методиками. Всього за період досліджень було перевірено улови 3,5 тис. сіток/дів контрольних сіток, з яких проаналізовано 1031 екз. судака. Коефіцієнт загальної смертності (Z) визначався графічним методом на підставі динаміки натуральних логарифмів чисельності вікових класів. Промисловий вилов судака в останні 10 років має чітко виражену тенденцію до зростання: від 20–25 т до 80–100 т. Вилов судака на зусилля контрольного порядку сіток у міжрічному аспекті також має тенденцію до зростання. При цьому спостерігається певне покращання структурних показників популяції судака, зокрема збільшення граничного віку та розширення модального ряду. Основу популяції (71,6%) в уловах 2015 р. становили 3-, 4-річні особини, достатньо високою (10,8%) була також частка 5-, 6-річок. Це спричинило зростання середньовікового віку популяції до 4,5 років. Для 2016 р. відмічене помітне зсування моди варіаційного ряду у бік його лівого крила — основу популяції (64,7%) становили 2–4-річні особини. Середньовіковий вік у 2016 р. зменшився до 2,6 років, що насамперед пов'язано з чисельним поповненням та посиленою елімінацією середніх вікових груп. Загальна смертність судака (Z) у 2015–2016 рр. становила 0,53–0,56, що відповідає нормальним умовам формування промислового запасу цього виду та середньому рівню його експлуатації. Основний улов судака контрольним порядком у 2016 р. як за чисельністю (61,5% від загальної), так і масою (54,9%), забезпечувався за рахунок сіток з кроком вічка 40–60 мм (у 2015 р. — сіток з a=60–70 мм). Розподіл уловів судака за кроком вічка контрольних сіток свідчив про необхідність запровадження спеціального режиму промислу цього виду.

УДК 639.371.52

2016.4.317. ВПЛИВ БІОЛОГІЧНО АКТИВНИХ ДОБАВОК НА ПЛОДЮЧІСТЬ КАНАЛЬНОГО СОМА (*ICNALURUS PUNC-*

TATUS) / Свечкова Н.В., Сидоров М.А., Стадник А.П. // Агро-екологічний журнал. — 2016. — № 3. — С. 104–110. — Бібліогр.: 10 назв.

Сом каналний, гумінові речовини, кормова добавка, органічна речовина.

Встановлено вплив біологічно активних кормових добавок гумату натрію, гумату калію, препарату Вітатон на плодючість та ріст різновікових груп каналного сома. Дослідження проводили на базі Придніпровського тепловодного рибного господарства (ТРГ) Придніпровської ТЕС. Матеріалом для проведення запланованих дослідів були різновікові групи каналного сома: плідники, личинки, цьоголітки, дволітки і ремонт. Досліди з вирощування личинок каналного сома проводили у 2005–2007 рр. на базі лабораторії Придніпровського тепловодного рибного господарства Придніпровської ТЕС. Вплив різних препаратів на темп розвитку личинок каналного сома визначали за допомогою сажалок, виготовлених з газ-сита № 8 на металевому каркасі, які були встановлені в акваторії рибгоспу на садковій лінії. Внутрішній об'єм дослідних сажалок становив 0,015 м. Щільність посадки личинок сягала 100 екз., тривалість підросування — 10 днів. Обґрунтовано, що використання біологічно активних речовин сприяє підвищенню збереженості личинок каналного сома на 16–25%. Згодовування личинкам кормів з біологічно активними препаратами підвищує темпи їх росту та збільшує середньодобові прирости на 26–63%. Максимальний ефект використання препаратів спостерігається у другій половині підросування. За однакових доз введення препаратів найефективнішим виявилось використання у їх складі гумату калію.

УДК 639.371.52:639.311.045.3"324"(1–924.51/.54)

2016.4.318. ЗИМОСТІЙКІСТЬ ЦЬОГОЛІТОК ГАЛИЦЬКОГО КОРОПА У СТАВОВИХ УМОВАХ ПРИКАРПАТТЯ / Гурбик В.В. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 4 — С. 95–102. — Бібліогр.: 15 назв.

Короп галицький, рибопосадковий матеріал, зимівля, коефіцієнт вгодованості.

Проведено дослідження абіотичних чинників ставів Прикарпаття в зимовий період та аналіз зимостійкості рибопосадкового матеріалу галицького коропа на першому році життя. Дослідження проводилися у 2015–2016 рр. на базі фермерського господарства "Короп", що знаходиться в селі Рава-Руська Львівської області. Об'єктом досліджень були вирощені за умов напівінтенсивної форми ставової аквакультури цьоголітки галицького коропа. Зимівля проходила у ставу площею 2,5 га. Основні рибницько-біологічні показники рибопосадкового матеріалу досліджували під час осінніх обловів та після весняної інвентаризації за загальноприйнятими в рибництві методами. Визначення біохімічного складу скелетних м'язів проводили на підставі зоотехнічного аналізу. Визначено, що цьоголітки галицького коропа під час посадки на зимівлю у стави фермерського господарства "Короп" в середньому мали масу 104,0±7,5 г, коефіцієнт вгодованості знаходився на рівні 3,1±0,3, в той час як після зимівлі він становив 2,6±0,3. Біохімічний склад м'язів галицького коропа знаходився в межах нормативних показників, що засвідчує задовільний фізіологічний стан цьоголіток перед зимовим утриманням. Екологічні умови зимового утримання риб були в межах рибницьких вимог. Термічний режим ставу під час зимівлі цьоголіток галицького коропа знаходився в діапазоні 1–6°C. За критичні межі не виходив і вміст розчиненого у воді кисню. Після інвентаризації зимувальних ставів були виловлені цьоголітки середньою масою 92,0±7,7 г. Вихід із зимівлі знаходився в межах 86%. Абсолютна втрата маси в кінці зимового періоду не виходила 12 г, що у відносному вимірі становить 11,5%. З отриманих даних під час зимівлі посадкового матеріалу галицького коропа можна зробити висновок, що даний процес ставового рибництва був проведений з мінімальними для промислового вирощування втратами в цілому.

619 ВЕТЕРИНАРІЯ

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН МАЗУРКЕВИЧ А.Й.

УДК 636.09:578.824.11:599.4

2016.4.319. ГЕНЕТИЧНА РІЗНОМАНІТНІСТЬ ВІРУСУ СКАЗУ ТА ІНШИХ ЛІССАВІРУСІВ ТВАРИН / Мазур М.В., Полупан І.М. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2016. — Вип. 28. — С. 149–158. — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 547672.

Сказ, кажани, генотипи вірусу сказу, ліссавіруси.

Констатується, що ліссавіруси спостерігаються в популяціях кажанів у всьому світі. На території України в 1977, 1985 і 2002 рр. були зареєстровані випадки гідрофобії у людей після неспровокованого нападу кажанів. Тільки в одному випадку вірус було ідентифіковано як EBLV-1. В Україні з 2000 по 2015 р. лабораторно встановлено 16 випадків сказу подібної інфекції в кажанів, але в жодному з випадків не проводилась типізація збудника. Захворювання зареєстрували по одному випадку у Волинській, Черкаській, Дніпропетровській, Івано-Франківській, Одеській, Полтавській, Сумській, Запорізькій областях, по два — у Донецькій і Луганській областях та чотири — у Харківській. Зауважується, що недостатньо повідомлень про інфікування наземних ссавців. Широкий антигенний і генетичний спектр ліссавірусів вимагає вдосконалення і розробки високоімуногенних вакцин з урахуванням циркулюючих генотипів. Враховуючи відсутність інформації щодо молекулярно-генетичних характеристик ліссавірусів у кажанів, перспективними вважаються дослідження з виділення вірусних ізолятів, їхньої ідентифікації та типізації шляхом секвенування та філогенетичного аналізу, а також порівняння результатів з відомими генотипами вірусу сказу.

УДК 636.09:579.842.11:615.28

2016.4.320. РЕЗУЛЬТАТИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НОВОГО ДЕЗІНФІКУЮЧОГО ЗАСОБУ ЩОДО ТЕСТ-КУЛЬТУР КИШКОВОЇ ПАЛИЧКИ / Бондарчук А.О., Головка В.О. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 69–71. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 547640.

Дезінфектанти, кишкова паличка, препарати проти-мікроби.

Дослідження проведено у Харківській державній зооветеринарній академії. Наведено дані щодо антимікробної дії нового дезінфікуючого засобу на тест-культурах кишкової палички. Представлено оптимальні режими застосування (концентрація, експозиція), за яких знищуються мікроорганізми таких видів: *Staphylococcus aureus*, *Escherichia coli*, *Bacillus subtilis*, *Pseudomonas aeruginosa*, *Candida albicans*. Визначено, що новий дезінфектант у концентрації 0,5% за експозиції 5 хв знешкоджує *E. coli*, за 15 хв *C. albicans*, *P. aeruginosa* та за експозиції 30 хв — *St. aureus*, *B. subtilis*.

УДК 636.09:614.31:343.148:636.2

2016.4.321. ВСТАНОВЛЕННЯ ВІКУ І СТАТІ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ ЗА ПАРАМЕТРАМИ ІНФРАЧЕРВОНИХ СПЕКТРІВ ПОГЛИНАННЯ ТІЛА ПОТИЛИЧНОЇ КІСТКИ У СУДОВО-ВЕТЕРИНАРНІЙ ЕКСПЕРТИЗІ / Яценко І.В., Абузайд Карем Р.С., Гетманець О.М. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 217, ч. 1. — С. 195–204. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 547644.

ВРХ (вік і статі), ветсанекспертиза, судово-ветеринарна експертиза, інфрачервона спектроскопія, кісткова тканина.

Об'єктом дослідження була велика рогата худоба — самки і самці від народження до 12 років (144 міс.). Показано можливість визначення віку і статі ВРХ за спектроскопічними характеристиками тіла потиличної кістки, використовуючи інфрачервону спектроскопію (ІЧС) у віковому діапазоні — від народження до 10-річного віку зі стандартною похибкою у діапазоні від 3 до 8 місяців. Встановлення віку і статі ВРХ

рекомендується проводити шляхом визначення ВОЩ озолених кісток черепа (або їх фрагментів) на кількох (не менше двох) смугах ІЧС-пропускання. Експертні дослідження можна здійснювати на анатомічно повноцінному та спаленому матеріалі. Зроблено висновок, що метод ІЧС є інформативним для застосування у морфології, ветеринарно-санітарній і судово-ветеринарній остеологічній експертизі для встановлення віку ВРХ за кістковою тканиною.

УДК 636.09:614.31:615.281.9:637.5

2016.4.322. НАУКОВО-ПРАКТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВПЛИВУ ФАРМАЗИНУ І ТИЛОЦИКЛІНВЕТУ НА ПОКАЗНИКИ БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ЯКОСТІ М'ЯСА КУРЧАТ-БРОЙЛЕРІВ: монографія / Якубчук О.М., Забарна І.В., Таран Т.В. — К., 2016. — 153 с. — Бібліогр.: 181 назва. Шифр 547986.

Ветсанекспертиза, курчата-бройлери, м'ясо курей (слаботоксичне), антибіотики, фармазин, тилоциклінвет, біобезпека, методичні рекомендації, метод ІФА, метод рідинної хроматографії, ветпрепарати, харчові продукти.

Представлено результати ветеринарно-санітарної експертизи продуктів забою курчат-бройлерів, яким під час їх вирощування застосовували фармазин та тилоциклінвет (антибіотики групи макролідів). Показано, що ці препарати, поліпшуючи процеси обміну речовин, сприяли кращому росту курчат-бройлерів та збільшенню маси їхнього тіла порівняно з контролем. Проте м'ясо від таких курчат швидше псується та є слаботоксичним, що забороняється для використання його як харчовий продукт. Розглянуто сучасні методи визначення залишкових кількостей (ЗК) антибактеріальних речовин у продуктах тваринного походження. Уперше в Україні проведено валідацію згідно зі стандартом ISO 17025 на тест-системі Max Signal® Тилозин (Cat.No.:1026) виробництва фірми Bioo Scientific Corporation, США для кількісного визначення тилозину в пробах м'язів (курей та гусей), яєць методом ІФА. Результати досліджень продуктів забою курчат-бройлерів із трьох торгових марок засвідчили, що перевищення МДР щодо ЗК тилозину та доксицикліну не виявлено, проте накопичення їх у разі перевищення доз антибіотиків може створювати небезпеку для людей. З метою об'єктивного контролю ЗК тилозину у продуктах забою курчат-бройлерів рекомендується досліджувати найширші м'язи спини, середній стегно-великогомілковий м'яз, каудальний клубово-вертлужний м'яз, а щодо ЗК доксицикліну — м'язову частину шлунка. Для виконання "Плану державного моніторингу ЗК ветпрепаратів і забруднювачів у живих тваринах і необроблених харчових продуктах тваринного походження" рекомендується застосовувати як експрес-метод імуноферментний аналіз, як арбітражний — метод рідинної хроматографії.

УДК 636.09:616.76–002:578:57.083.2:636.5

2016.4.323. ВИКОРИСТАННЯ КУЛЬТУРИ ФІБРОБЛАСТІВ ЕМБРІОНІВ КУРЕЙ ТА ПЕРЕПІЛОК ДЛЯ КУЛЬТИВУВАННЯ ВІРУСУ ІНФЕКЦІЙНОЇ БУРСАЛЬНОЇ ХВОРОБИ / Стегній Б.Т., Потрясаєва О.О., Музика Д.В. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2016. — Вип. 29. — С. 248–253. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 547801.

Інфекційна бурсальна хвороба, вірус хвороби Гамборо, культивування вірусу ІБХ, штамп "Winterfield 2512", фібробласти, кури, перепілки, ембріони.

Досліджували вплив посівної концентрації суспензії клітин фібробластів ембріонів курей (ФЕК) та ембріонів перепілок (ФЕП) на формування повноцінного моношару культури клітин. Порівнювали рівні накопичення вірусу хвороби Гамборо в культурах клітин ФЕК та ФЕП. Доведено, що як доступну систему культивування штаму "Winterfield 2512" вірусу інфекційної бурсальної хвороби (ІБХ) можна використовувати прості в одержанні первинно-трипсинізовані культури клітин. Найоптимальнішими посівними концентраціями для одержання якісного моношару через 24 год виявились концентрації

клітин у посівних суспензіях $8 \cdot 10^5$ та $10 \cdot 10^5$ кл/см³. Наведено динаміку цитопатичних змін після зараження культур ФЕК та ФЕП дослідним штамом вірусу IBX (24 год, 48, 72, 96 та 120 год). Установлено, що в результаті адаптації вірусу IBX до культури ФЕП найвищий титр його інфекційної активності становив $5,75 \lg$ на рівні 10-го пасажу. Зазначено, що з метою подальшого вивчення біологічної активності штаму "Winterfield 2512" вірусу IBX розпочато роботу щодо адаптації його до інших біологічних систем культивування, таких як перцеплювальні культури клітин та первинні культури клітин інших видів птиці.

УДК 636.09:616.98:578.824.11:542.2

2016.4.324. АНАЛІЗ БІОРИЗИКІВ ТА ЇХ НЕДОПУЩЕННЯ В РАЗІ РОБОТИ З ВІРУСОМ СКАЗУ В ЛАБОРАТОРІЇ / Нікітова А.П., Ничик С.А., Полупан І.М., Розумнюк А.В., Недосєков В.В., Іванов М.Ю. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2016. — Вип. 28. — С. 208–216. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 547672.

Вірус сказу, біоризики, лабораторні дослідження, метод ЗТ-ПЛР, мікроорганізми, тестування сироватки крові, серологічний аналіз, біопроби.

Аналіз біоризиків проводили в умовах лабораторії нейроінфекції IBM НААН, де створено колекцію вуличних ізолятів вірусу сказу (ВС) із 1366 екземплярів від різних видів тварин. Описано методи, які застосовують у лабораторії для проведення діагностичних скринінгових, моніторингових і молекулярно-генетичних досліджень та тестування вакцин. У результаті застосування моделі ОЗП для оцінки біоризиків визначено рівень небезпеки в лабораторії і розроблено шляхи її мінімізації. У процесі, що передбачає тестування сироватки крові, усунуто фактор ризику (не потребує роботи зі штамми ВС) шляхом заміни роботи *in vivo* на *in vitro*. Встановлено, що серологічний аналіз є швидким методом для тестування імуногенної активності інактивованих антирабійних вакцин і не потребує використання живого ВС. Запропонована схема ґрунтується на 3-разовому заморожуванні-відтаюванні мозкового матеріалу і дає можливість одержати мозкову суспензію ВС з максимально високим титром інфекційної активності. Результати ЗТ-ПЛР у 100% відповідали результатам біопроби, що вказує на можливість використання методу ЗТ-ПЛР як скринінгового тесту для ідентифікації ізолятів з метою створення їх колекції. Запропоновані методики становлять наукову новизну і зменшують рівень біоризиків у лабораторії при здійсненні науково-дослідних робіт з вірусом сказу.

УДК 636.09:616.98:578.824.11–076

2016.4.325. ЧУТЛИВІСТЬ ТА СПЕЦИФІЧНІСТЬ АНТИРАБІЙНИХ ГЛОБУЛІНІВ, ОТРИМАНИХ НА ОСНОВІ ІГ Y З ПЕРЕПЕЛИНИХ ЯЄЦЬ / Ничик С.А., Полупан І.М., Мазур Н.В., Хоменко Я.В., Спиридонов В.Г. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2016. — Вип. 29. — С. 196–204. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 547801.

Сказ, діагностика сказу, штам G52 Wistar, штам CVS-11, імуноглобуліни антирабійні, перепілка, антигени вірусу сказу, вакцини, яйця перепелини.

З метою виготовлення препарату для імунізації перепілки використовували наступні антигени вірусу сказу: зразок 1 — штам G52 Wistar (вакцина Indi Rab, Bharat Biotech International Limited, Індія); зразок 2 — штам CVS-11 (одержаний в лабораторних умовах, титр вірусу $6,23 \pm 0,11 \text{ TKID}_{50}/0,05 \text{ см}^3$). Показано, що антирабійний Іг Y з яєць перепелів, імунізованих антигеном вірусу сказу, штам CVS-11, володіє високою віруснейтралізуючою активністю на рівні $81,25 \text{ MO}/\text{см}^3$. Установлено специфічну активність ФІТЦ-кон'югованих препаратів Іг Y при люмінесцентній мікроскопії мазків-відбитків позитивного на сказ матеріалу. Дослідження в РПІФ зразків антирабійних Іг Y, мічених ФІТЦ, показали специфічність Іг Y, отриманого на антиген вірусу сказу штаму CVS-11 із активністю робочого розведення 1:2. Представлені результати демонструють принципovou можливість одержання антирабійних Іг Y з яєць перепелів, застосування яких є перспективним щодо конструювання засобів лабораторної діагностики сказу.

УДК 636.09:616.98:578.833.31:636.4

2016.4.326. ЗАГРОЗИ АФРИКАНСЬКОЇ ЧУМИ СВИНЕЙ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ / Стегній Б.Т.,

Герілович А.П., Бузун А.І., Філатов С.В., Вовк С.І. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 50–53. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 547640.

Африканська чума свиней, свиновирство, хвороби свиней, діагностика АЧС, епізоотії, небезпека АЧС, кліщі-орнітодорини.

Відзначається, що в 2016 р. тенденція подальшого поширення африканської чуми свиней (АЧС) в Євразійському нозоареалі спостерігалась, головним чином, за рахунок ураження нових територій в Україні. Оскільки на територіях неблагополучних країн ЄС епізоотію вдавалось утримувати (за виключенням Латвії та Естонії) у межах національних популяцій дикої кабана на прикордонних з РФ та Білоруссю територіях. За даними ННЦ "ІЕКВМ" загрозу нині становить активізація епізоотичного процесу у вигляді стійкого тренду його поширення у напрямку кордону України з Молдовою. В Одеській та Миколаївській обл. найвірогіднішими джерелами хвороби були ремонтні свинки та кабанички, завезені із Черкащини та Полтавщини. Найбільшу загрозу від тривалого збереження вірусу АЧС у природі на північних територіях України з високою вірогідністю у найближчі 1–3 роки становить "чорнобильська зона". Небезпека "південного" напрямку поширення посилюється і додатковими ризиками через наявність природних популяцій кліщів-орнітодорин. Отже, сьогодні Україна стає стаціонарно неблагополучною щодо АЧС. За цих умов, як показує приклад викоринення хвороби в Іспанії та Португалії, необхідно забезпечити потужну вітчизняну базу лабораторної та польової діагностики АЧС, а також оптимізувати заходи з блокування векторної передачі збудника. На національному рівні потрібно запровадити принцип просторового відокремлення племінного свиновирства від товарного, щоб забезпечити найвищий рівень захисту від прихованого носійства збудника АЧС саме племінного свиновирства. Наголошується, що рівень негативного розвитку ситуації щодо АЧС в Україні напряму залежить від якості і термінованості протиепізоотичних заходів, їх наукового і матеріального забезпечення.

УДК 636.09:616.98:578.636.52/58:575

2016.4.327. ЧУТЛИВІСТЬ КУРЕЙ ПОРОДИ ПОЛТАВСЬКА ГЛИНЯСТА ДО ХВОРОБИ МАРЕКА ТА ЇХ ГЕНЕТИЧНА СТРУКТУРА ЗА ЛОКУСОМ МХ-ГЕНУ / Білецька Г.В., Музика Н.М., Кулібаба Р.О., Вовк С.І. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 134–137. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 547640.

Хвороба Марека, кури (Полтавська глиняста), генотипування курчат, селекція курей, оперення курей, стійкість курей до ХМ, алеель А Мх-гена.

Дослідження проведено на курчатах 14 лінії породи Полтавська глиняста (ПГ) генофондного стада курей ДДСП НААН (с. Бірки). Наведено показники чутливості курей ПГ до хвороби Марека (ХМ) у 2011–2013 рр. та у 2015 р. за термінами спостереження: 150, 198, 210 та 170 днів відповідно до років. Із 30 голів птиці у 2011 р. від ХМ загинуло 60%, із 74 гол. у 2012 р. — 60,3, із 97 гол. у 2013 р. — 65,5 та із 111 гол. у 2015 р. — 78,0%. Встановлено, що 22,0–40,0% курей ПГ 14 лінії проявляли стійкість до інфікування контрольним вірусним штамом JM-P вірусу ХМ у дозі $1000 \text{ EID}_{50}/0,2 \text{ см}^3$. У популяції курей ПГ ген, який пов'язаний зі стійкістю до різних вірусних захворювань птиці — Мх-ген, є поліморфним. Частота "чутливого" алееля G (0,78) переважає над частотою "резистентного" алееля A (0,22). Показники відходу птиці через ХМ та частота досліджених алелів Мх-гена відрізнялись у курчат зі світлим та темним оперенням. Так, птиця з темним оперенням мала частоту "резистентного" алееля A — 0,6, а загибель її від ХМ становила 50% проти 76,6% у курчат зі світлим оперенням, у яких алеель А Мх-гена — 0,27. Зроблено висновок, що для підвищення стійкості курей 14 лінії породи ПГ до хвороби Марека необхідно здійснювати відбір птиці за результатами генотипування щодо частоти "резистентного" алееля А Мх-гена та проводити селекційну роботу за програмами добору та розведення птиці впродовж кількох поколінь.

УДК 636.09:616.98:579.834:615.371:636.4

2016.4.328. Етіологічна структура лептоспірозу свиней у господарствах України / Куликова В.В.,

Пискун А.В., Уховський В.В., Шарандак П.В. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2016. — Вип. 28. — С. 125–133. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 547672.

Лептоспіроз свиней, вакцинопрофілактика, діагностикуми, епідеміологічна ситуація, свині.

Висвітлено результати досліджень циркуляції основних діагностичних серогруп лептоспір серед поголів'я свиней у 2012–2015 рр. у господарствах Чернігівської, Черкаської, Кіровоградської, Київської, Чернівецької, Донецької, Херсонської, Одеської, Дніпропетровської та Харківської областей. В етіології лептоспірної інфекції найбільше виявлено серологічні групи *Icterohaemorrhagiae*, антитіла до якої діагностували у 279 тварин із 457 позитивно реагуючих на лептоспіроз, що становить 61,1%, *Australis* (серовар *bratislava*) та *Pomona* — 20,4% та 22,5% відповідно. Середня інфікованість свиней лептоспірами у досліджуваних областях у 2012–2015 рр. становила 40,8% (від кількості досліджених проб). Перспективою і метою подальших досліджень є вдосконалення ветеринарних препаратів з вакцинопрофілактики та розробки діагностиків.

УДК 636.09:616.98:579.869.1—076:57.083.33

2016.4.329. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ВІЗУАЛЬНОГО ТА ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО ОБЛІКУ ТИТРАЦІЇ ПОЗИТИВНОЇ ЛІСТЕРІОЗНОЇ СИРОВАТКИ В РЗК ТА М-РЗК З РІЗНИМИ ДОЗАМИ АНТИГЕНУ / Близнецов О.Г. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 66–68. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 547640.

Інфекції, лістеріоз, імунологічна тест-система, мікрометод РЗК, антитіла, гемолітична активність комплекменту, облік РЗК, сироватка крові, серологічні дослідження.

Представлено результати випробувань нової технології постановки й обліку мікрометоду РЗК для виявлення антитіл проти збудника лістеріозу тварин. Ця технологія відрізняється тим, що робочу дозу комплекменту у гемолітичній системі, зв'язування комплекменту в основному досліді та визначення ступеня затримки гемолізу в індикаторній системі проводять в об'ємі 100 мкл у мікротитрувальних, полістиролових платах на шейкері-термостаті при температурі 37°C, 100 об./хв упродовж 10 хв для кожного етапу реакції. Комп'ютерний цифровий облік результатів досліджень проведено на спектрофотометрі без попереднього осадження еритроцитів за показником оптичної екстинції затримки гемолізу. Спосіб обліку й інтерпретація результатів мікрометоду РЗК має аналогію з ELISA і рекомендується для скринінгових серологічних досліджень на інфекційні хвороби тварин.

УДК 636.09:616.98:579.873.21-07:636.2

2016.4.330. ДОСЛІДЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО МАТЕРІАЛУ ВІД ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ КУЛЬТУРАЛЬНИМ МЕТОДОМ НА ТУБЕРКУЛЬОЗ / Калашник М.В. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 91–94. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 547640.

Туберкульоз, ВРХ, мікобактерії, діагностика туберкульозу, культуральні дослідження, забій тварин діагностичний, зберігання біоматеріалу.

Показано, що для визначення джерел збудника та з'ясування природи реакцій на туберкулін діагностичний забій реагуючих на туберкулін тварин необхідно проводити в день обліку алергічної реакції або впродовж перших 5 діб після одержання результатів алергічного дослідження. Забій тварин у віддаленіші строки (до 20 діб) знижує діагностичну цінність культурального методу діагностики щодо туберкульозу. При цьому зменшується кількість виділених культур мікобактерій. Зауважується, що термін зберігання біологічного матеріалу в замороженому стані для проведення

бактеріологічного дослідження на туберкульоз не повинен перевищувати 7 діб.

УДК 636.09:616.98:615.371(477)

2016.4.331. ПОРІВНЯННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ВАКЦИН ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ І ТЕРАПІЇ ЗА ФУЗОБАКТЕРІОЗУ (НЕКРОБАКТЕРІОЗУ) ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Тютюн С.М., Риженко Г.Ф., Горбатюк О.І., Андріяшук В.О., Жовнір О.М. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2016. — Вип. 29. — С. 253–265. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 547801.

Вакцини вітчизняні, фузобактеріоз, ВРХ, некротичний гепатит, набряк злосликий, ентеротоксемія, колибактеріоз, копитна гниль, некробактеріоз, інфекції кокові, сальмонельоз, актинобацильоз.

Дослідження проведено в лабораторії анаеробних інфекцій ІВМ НААН. Наведено характеристики і норми щодо застосування 6 вітчизняних вакцин ("Некросан", "Некросан-2", "Некросан-3", "Некросальм", "Некрокопальм", "Фузоактиносан") для профілактики і терапії фузобактеріозу ВРХ. Вакцини використовували у господарствах Черкаської, Чернігівської, Херсонської, Миколаївської, Київської та Житомирської областей. Встановлено, що для специфічної профілактики фузобактеріозу ВРХ доцільно застосовувати "Некросан". Залежно від епізоотичної ситуації, ВРХ слід імунізувати одночасно проти фузобактеріозу й асоційованих з ним інфекцій інактивованими асоційованими вакцинами: "Некросан-2" — проти некробактеріозу (фузобактеріозу), некротичного гепатиту, злосликого набряку, інфекційної (анаеробної) ентеротоксемії та колибактеріозу; "Некросан-3" — проти копитної гнилі, некробактеріозу (фузобактеріозу), інфекційної (анаеробної) ентеротоксемії та кокових інфекцій; "Некросальм" — проти некробактеріозу, колибактеріозу і сальмонельозу; "Фузоактиносан" — проти фузобактеріозу й актинобацильозу. Зауважується, що оскільки до складу вищезазначених вакцин входять імуномодулювальні засоби рослинного і тваринного походження, то вакцинувати ними можна слабких і хворих тварин.

УДК 636.09:618-084:615:636.2.082.456

2016.4.332. ВІДНОВЛЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОЇ ФУНКЦІЇ КОРІВ ПІСЛЯ ОТЕЛЕННЯ ЗА ВПЛИВУ ПРЕПАРАТУ "ГЕПАВЕКС-200" / Шуманський Ю.І., Охрим С.А. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2016. — Вип. 28. — С. 300–305. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547672.

Корови після отелення, профілактика патологій у корів, репродуктивність корів, гепатотропний препарат "Гепавекс-200", метаболізм корів, імунітет корів.

Клінічно здоровим коровам у ранній післятільний період застосовували препарат "Гепавекс-200" per os у 1–5-ту добу в дозі 10 мл/гол. (Козівський р-н, Тернопільська обл., госп-во "Агропродсервіс Інвест"). Показано, що застосування коровам препарату зумовило зріст умісту імуноглобулінів класу А на 64,29% та зниження — класу М на 74,55% і класу G на 44,73% порівняно з початком досліді. Водночас зменшився вміст сіалових кислот у сироватці крові на 34,31%, а рівень циркулюючих імунних комплексів — на 23,68%. У корів контрольної групи ці показники змінювались невірогідно. Зроблено висновки, що застосування препарату "Гепавекс-200" коровам у ранній післятільний період у рекомендованій дозі сприяє елімінації токсичних метаболітів, нормалізує показники специфічного гуморального імунітету, корегує амінокислотний баланс, а також профілакує патології післяродового періоду. При цьому тривалість сервіс-періоду скорочується на 72 доби, а індекс осіменіння знижується на 0,4 одиниці порівняно з контрольними коровами, яким "Гепавекс-200" не застосовували.

663/665 ХАРЧОВА І ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ 637 ПРОДУКТИ ТВАРИННИЦТВА

Науковий референт — ІВАНЧЕНКО Л.А.

Науковий консультант — академік НААН ЛУКАНІН О.С.

УДК 631.576.4:664.6

2016.4.333. ВИКОРИСТАННЯ БІОЛОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГРЕЧИШНОЇ ЛУЗГИ В ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЯХ / Постнова О.Н. // Інженерія переробних і харчових виробів. — 2016. — № 1(1). — С. 38–42. — Бібліогр.: 11 назв.

Лузга гречки, кріас-порошок, нетрадиційна сировина, сорбційна активність.

Виявлено антиоксидантні і антимікробні властивості кріас-порошку гречаної лузги. З метою збагачення асортименту хлібобулочної продукції з наданням їй лікувально-профілактичних та протирадіаційних якостей проведено пробну лабораторну за розробленою технологією випічки хліба з пшеничного борошна з додаванням кріас-порошку гречаної лузги. Встановлено вплив кріас-порошку з лузги гречки на органолептичні і фізико-хімічні властивості хлібних виробів. З'ясовано, що додавання кріас-порошку поліпшує пористість хліба, знижує показники упікання і усушки на 6,7–29,1%. Експериментально доведено, що найкращі пропорції кріас-порошку — 1–3% до маси борошна збагачують смак і забезпечують підвищення мінералізації продукту. Рекомендовано приготування хлібних виробів з додаванням нетрадиційної сировини — це сприяє сорбційному ефекту надлишків екологічно шкідливих речовин у шлунково-кишковому тракті та виведенню токсинів з організму.

УДК 633.15:666

2016.4.334. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ КУКУРУДЗИ НА ЗЕРНО В ЯКОСТІ БІОПАЛИВА / Соколік С.П. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2016. — Вип. 173. — С. 168–176. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547765.

Кукурудза, біопаливо.

З метою зниження споживання природного газу та нафти у пошуку альтернативних екологічних джерел енергії розглянуто потенційні можливості отримання і використання біомаси кукурудзи. Наведено основні види біопалив, які можна отримувати з стебла та зернової маси кукурудзи. Надано інформацію про паливні характеристики стебел кукурудзи. Досліджено варіанти технологій збирання врожаю кукурудзи з метою використання на зерно та як біопалива (тлювання, брикетування, гранулювання, силосування; використання качанів, стебел, листової маси і т.п.). Зроблено висновок про перспективність використання силосу та стеблової маси кукурудзи для виробництва біогазу і зерна для виробництва метанолу (з 1 т зерна — до 470 л етилового спирту). Рекомендовано для використання в ТЕС.

УДК 633.63

2016.4.335. НОВИЙ СПОСІБ УТИЛІЗАЦІЇ БУРЯКОВОГО ЖОМУ / Бордун І.М., Пташник В.В., Садова М.М., Чаповська Р.Б. // Цукор України. — 2016. — № 6/7. — С. 45–47. — Бібліогр.: 11 назв.

Цукор, буряки цукрові, жом, утилізація, цукровий дефекат, активоване вугілля, активоване вугілля марки БАУ-А, конденсатор подвійного електричного шару.

З метою одержання сировини для виготовлення адсорбентів використано продукт переробки харчової та с.-г. продукції — буряковий жом, подрібнений до розміру 5–8 мм і висушений. Досліджено електрохімічні характеристики висушеного жому. Піроліз сировини проведено за допомогою водяної пари, носієм якої був аргон. Тривалість активації — 2 год за температури 800°C. Одержані зразки промито дистильованою водою і висушено. Встановлено, що вихід активованого вугілля сягав близько 25% від початкової маси жому. Для дослідження електрохімічних властивостей взято

просіяну і відібрану фракцію 40–63 мкм. З відібраного матеріалу виготовляли електроди для електрохімічних конденсаторів подвійного електричного шару (КПЕШ). Вміст хімічних елементів у поверхневому шарі активованого вугілля, отриманого з бурякового жому, наведено у таблиці. Обґрунтовано придатність такого вугілля для використання електродного матеріалу при виготовленні КПЕШ. Зроблено висновок: одержане вугілля є досить окисленим, що підвищує його гідрофільні властивості і сприяє зростанню адсорбції різних речовин з водних розчинів. Встановлено, що для даного електроліту таке активоване вугілля характеризується питомою ємністю у 70 Ф/г. Доведено, що такий показник для немодифікованого активованого вугілля є добрим. Зроблено порівняння одержаного зразка з активованим вугіллем рослинного походження БАУ-А, питома ємність якого становить 45 Ф/г. Зроблено висновок, що буряковий жом може бути використаний як сировина для карбонізації без додаткового подрібнення та досушування.

УДК 634.74:581.524.1

2016.4.336. СОХРАННОСТЬ БИОЛОГИЧЕСКИ АКТИВНЫХ ВЕЩЕСТВ В ПЛОДАХ АКТИНИДИИ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ВИДА ПЕРЕРАБОТКИ / Калайда Е.В., Пырало В.В. // Вісник Українського відділення Міжнародної академії аграрної освіти. — Запоріжжя, 2016. — Вип. 4. — С. 260–267. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 547675.

Актинідія, Пурпурна садова актинідія, Київська гібридна актинідія, біологічно активні речовини, цукрово-кислотний індекс, кислота аскорбінова, актинідін, папаїн, варення, джеми, соки.

Розроблено рецептури виготовлення консервів з плодів актинідії сорту Київська гібридна і Пурпурна садова. Досліджено хімічний склад плодів, стан збереження хімічного складу у консервах різного виду. Наведено порівняльні характеристики вмісту цукрово-кислотного індексу в свіжих плодах, варенні, компоті, соку, та порівняльні характеристики такого вмісту в різних сортах актинідії. Доведено, що плоди актинідії є цінним джерелом аскорбінової кислоти, і вживання навіть невеликої кількості цього фрукту забезпечує добову потребу такої для людського організму. Рекомендовано застосування виготовлення консервів різного виду з актинідії для розширення асортименту та для споживання з профілактичною метою.

УДК 635.078

2016.4.337. АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ СУШІННЯ ЯБЛУЧНОЇ СИРОВИНИ І МЕХАНІЗМ ЇЇ ПЕРЕРОБКИ / Стрельченко Л.В., Дубковецький І.В., Бандуренко Г.М., Малєжик І.Ф. // Інженерія переробних і харчових виробів. — Х., 2016. — № 1. — С. 26–29. — Бібліогр.: 6 назв.

Сухофрукти, сушені яблука, яблуко Голден, конвективний метод сушіння, терморадіаційний метод сушіння, снеки, цукати.

З метою отримання високоякісного сушеного продукту з мінімальними енерговитратами та зі збереженням високої якості продукції і харчової цінності вихідної сировини випробувано комбінацію методів сушіння яблук — конвективний, інфрачервоний, терморадіаційний. Удосконалено класичну технологію цукатів з яблук для промислової переробки (без обсіпки цукром та глазурування). Доведено переваги конвективно-терморадіаційного способу приготування сушених яблук, яблучних снеків і цукатів з яблук. Запропоновано нову технологію приготування сухофруктів з яблук, з терміном сушки 70 хв, та висушування яблук на цукати — до 5 год. Встановлено зниження енерговитрат під час сушіння яблук на сухофрукти на 25–30% порівняно з конвективним

методом, та скорочення терміну приготування цукатів у 2–3 рази. Визначено, що приготування продукції із застосуванням конвективно-терморадіаційного методу дає змогу отримати продукцію з високими органолептичними показниками — світлий з кремовим відтінком колір сухофруктів з яблук, що мають натуральний запах і приємний кисло-молочний смак; шматочки цукатів прозорі, мають світло-оранжевий колір та пружну консистенцію. Цукати рекомендовано для застосування в кондитерській галузі як наповнювачі для кексів, пасок, тортів та ін.

УДК 635.649

2016.4.338. ДИНАМІКА ВІТАМІНА С В ПЕРЦЕ СЛАДОКОМ ПРИ НИЗКОТЕМПЕРАТУРНОМ ХРАНЕННІ І ДЕФРОСТИНАЦІЇ / Загорко Н.П., Коляденко В.В. // Вісник Українського відділення Міжнародної академії аграрної освіти. — Запоріжжя, 2016. — Вип. 4. — С. 230–238. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 547675.

Перець солодкий Атлант, Антей, Айвенго, Ластівка, Сонечко, вітамін С, дефростація.

Досліджено динаміку вітаміну С у процесі заморожування, довготривалого низькотемпературного зберігання та дефростації у перці солодкому. Визначено, що найбільший вміст аскорбінової кислоти у перці свіжому сорту Атлант і Сонечко. З'ясовано середнє число втрати вітаміну С в овочі після розморожування при різних термінах зберігання (10–270 діб). Проведено статистичний аналіз різних способів заморожування. Встановлено, що рідке середовище перекриває доступ кисню повітря до плодів перцю солодкого, справляючи захисну дію. Рекомендовано застосування заморожування перцю в маринаді, що зменшує втрати вітаміну С після дефростації та уможливує вживання продукту без додаткової кулінарної обробки.

УДК 636.085.52:66.099.4

2016.4.339. ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНА ТЕХНОЛОГІЯ КОНВЕРСІЇ ВІДХОДІВ ПИВОВАРІННЯ НА КОРМОВІ ЦІЛІ / Філіпов П.Д., Троїцька О.О., Бакарджієв Р.О. // Вісник Українського відділення Міжнародної академії аграрної освіти. — Запоріжжя, 2016. — Вип. 4. — С. 238–248. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 547675.

Пивна дробина, кормові цілі, технологія консервування кормів, відходи рослинництва, сечовина, кухонна сіль.

Представлено розробку ефективних екологічно безпечних технологій переробки для довготривалого збереження відходів харчової промисловості, які йдуть для виготовлення кормів. Проведено порівняння технології зберігання пивної дробини в низці зарубіжних країн. Встановлено енергетичну поживність пивної дробини після трьох місяців зберігання в плівкових рукавах. Визначено втрати основних поживних речовин під час зберігання. Зроблено висновок, що одночасно найкращого варіанта зберігання пивної дробини не існує. Запропоновано зберегти необхідну кількість пивної дробини в плівкових рукавах протягом тривалого часу до згодовування, що дає змогу забезпечити загальну енергетичну поживність корму 0,11–0,12 к. од. в 1 кг. Представлену технологію закладання консервованої пивної дробини на тривалий термін зберігання для кормових цілей рекомендовано до впровадження.

УДК 637.1:637.04

2016.4.340. ДОСЛІДЖЕННЯ ХАРЧОВОЇ ЦІННОСТІ ФАРШУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ РАЦІОНУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ / Крамаренко Д.П., Гіренко Н.І. // Інженерія переробних і харчових виробів. — Х., 2016. — № 1. — С. 80–84. — Бібліогр.: 4 назви.

Фарш м'ясний, молочний білок, бурі морські водорості, цистозіра, водоростева добавка, раціон військовослужбовців.

З метою вирішення проблеми йодного дефіциту розроблено технологію приготування фаршу з молочним білком, забагаченого йодовмісною добавкою цистозіри. Досліджено харчову цінність та функціонально-технологічні характеристики готової продукції. Проведено порівняльний аналіз амінокислотного, мінерального, вітамінного складу та перетравлювальності виробів, приготовлених на основі млинцевого м'ясного фаршу, забагаченого йодом. Визначено показники

харчової цінності розробленої технології. Встановлено, що хімічний склад млинцевого фаршу більше збалансований, ніж склад контрольного зразка. Запропоновано використання фаршу і продуктів з його вмістом для профілактики йоддефіцитних захворювань у раціоні військовослужбовців. Рекомендовано подальшу розробку технологій і рецептур з використанням нового млинцевого фаршу.

УДК 638.178

2016.4.341. ПЕРГА — ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПРОДУКТ / Тихонов О.І., Бербек В.Л., Зубченко Т.М. // Пасіка. — 2016. — № 11. — С. 16–17.

Перга, бджолиний пилок, бджолине обніжжя, омолодження організму, амінокислоти.

Доведено, що перга має здатність відновлювати зруйновані ділянки ДНК до генетичної норми. За харчовою цінністю цей продукт перевершує бджолине обніжжя у п'ять разів, краще засвоюється організмом. Встановлено, що перга через унікальність наявності всіх амінокислот має цитотоксичну дію. З'ясовано прояви фармакологічних ефектів перги: зменшення стомлюваності, стимулювання регенерації клітин, загальнотонізуюча, ранозагоювальна та антианемічна дії, перешкоджання закупорки судин холестеринном, підсилення скорочувальної активності клітин серця, захист від радіонуклідів, підвищення загального стану імунітету. Досліджено, що через присутність ферментів слини бджіл, які руйнують пилкові алергени, цей продукт бджільництва не спричиняє алергії. Рекомендовано для застосування в медицині та фармації для створення профілактичних препаратів.

УДК 664.1.03

2016.4.342. ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ НА ОСНОВІ АКТИВНОГО ХЛОРУ ПІД ЧАС ОЧИЩЕННЯ КЛЕРОВКИ ТРОСТИННОГО ЦУКРУ-СИРЦЮ / Гусятинська Н.А., Романченко Н.М., Тетерина С.Н. // Інженерія переробних і харчових виробів. — Х., 2016. — № 1. — С. 23–27. — Бібліогр.: 11 назв.

Тростинний цукор-сирець, клеровка, дезінфекція, формалін, дезінфекційний засіб "Жавель-Клейд".

Для забезпечення умов технологічного режиму та з'ясування впливу дезінфікуючих продуктів на якість цукру проведено порівняльні промислові випробування з використанням дезінфекційного засобу "Жавель-Клейд" і формаліну на Уваровському та Володимир-Волинському цукрових заводах. За об'єкт дослідження взято промивну воду після знецукрення фільтраційного осаду. Визначено оптимальну концентрацію засобу "Жавель-Клейд" для пригнічення розвитку основних груп мікроорганізмів та забезпечення ефекту знезараження одержаної клеровки. Досліджено ефективність застосування антисептика під час перероблення тростинного цукру-сирцю. Результати наведено в таблицях. Встановлено концентрацію та норми дозування дезінфікуючого засобу для промивної води — 0,5–2% 0,0001–0,0003% щодо маси тростинного цукру-сирцю.

УДК 664.1.038

2016.4.343. ВИКОРИСТАННЯ ФЛОКУЛЯНТІВ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОЧИЩЕННЯ ДИФУЗІЙНОГО СОКУ / Оляньська С.П., Цирульнікова В.В. // Цукор України. — 2016. — № 6/7. — С. 18–26. — Бібліогр.: 11 назв.

Білий цукор, очищення соку, адсорбція, комплексний високомолекулярний реагент "КРОСС-5", високомолекулярні флокулянти нового покоління PRAESTOL 2440, PRAESTOL 2530, PRAESTOL 2640 MAGNAFLOK LT 25.

Для підвищення виходу білого цукру в процесі екстрагування, зменшення енергетичних витрат та збереження природних ресурсів проведено дослідження очищення дифузійного соку від нецукрів. Апробовано різні способи очищення дифузійного соку і відділення коагулянту нецукрів до основного вапнування з використанням флокулянтів PRAESTOL 2440, PRAESTOL 2530, PRAESTOL 2640, MAGNAFLOK LT 25, комплексного реагенту "КРОСС-5". Досліджено їх вплив на седиментаційно-фільтраційні властивості дифузійного соку. Теоретично обґрунтовано і експериментально досліджено електроповерхневі характеристики головного адсорбенту процесу очищення — карбонату кальцію. Проведено тепле попереднє прогресивне вапнування

з поступовим підвищенням температури на 38–55°C і поступовим підлучуванням соку на 0,25–0,3% протягом 20 хв. Досліджено ефективність активації осадів I та II карбонізації. Встановлено показники оптимальних витрат вапна на переддефекосатурацію. Знайдено найбільш ефективний флокулянт, який забезпечує максимальну коагуляцію ВМС та суттєво покращує седиментаційно-фільтраційні показники осаду — це “КРОСС-5”. Експериментально доведено, що внаслідок ефективної взаємодії реагенту збільшується повнота осадження високомолекулярних і барвних речовин майже на 70%, повнота осадження — на 60%, що призводить до підвищення позитивного заряду. Результати досліджень наведено в таблицях і діаграмах. Рекомендовано використання комплексного реагенту “КРОСС-5” як базову ресурсощадну схему очищення дифузійного соку в цукровому виробництві.

УДК 664.644

2016.4.344. ВИЗНАЧЕННЯ СКЛАДУ БЕЗГЛЮТЕНОВОЇ БОРОШНЯНОЇ СИРОВИНИ В ТЕХНОЛОГІЇ БЕЗДРІЖДЖОВОГО ХЛІБА / Шаніна О.М., Гавриш Т.В., Галасний І.В. // Інженерія переробних і харчових виробів. — Х., 2016. — № 1(2). — С. 8–12. — Бібліогр.: 4 назви.

Целіакія, бездріжджовий хліб, безглютенове борошно, борошно рисове, соєве, бобове, кукурудзяне, соргове, просяне, вівсяне, гідрокарбонат натрію.

Для уникнення специфічних проблем з використання безглютенового борошна, обґрунтовано технології виробництва бездріжджового безглютенового хліба. Досліджено аспекти застосування борошняних сумішей з умістом сої, бобів, рису, картоплі, гречки, кукурудзи, сорго. Як розпушувач використано гідрокарбонат натрію. Вивчено вплив різної безглютенової борошняної сировини на органолептичні та фізико-хімічні показники якості хліба. Встановлено, що використання різних видів борошна суттєво впливає на якість продукції. Виявлено недоцільність застосування будь-якого одного виду борошна через невисоку якість органолептичних властивостей. Рекомендовано для приготування безглютенових бездріжджових виробів як основні компоненти використовувати рисове та кукурудзяне борошно у співвідношенні 50/50–30/70. Результати представлено в таблицях.

УДК 664.858:634

2016.4.345. ТЕХНОЛОГІЯ МАРМЕЛАДУ ЖЕЛЕЙНОГО З РОСЛИННИМИ ДОБАВКАМИ / Туз Н.Ф., Артамонова М.В. // Інженерія переробних і харчових виробів. — Х., 2016. — № 1(1). — С. 32–37. — Бібліогр.: 11 назв.

Мармелад желейний, рослинні добавки, натуральні барвники, кріас-порошки, водно-спиртові екстракти, чорноплідна горобина, листя кропиви, нагідки, рослинна сировина (каротиномісна, хлорофіломісна та антоціанова).

Запропоновано технологічну схему екстрагування кріас-порошків рослинного походження з метою розробки нових видів мармеладу з використанням натуральних рослинних інгредієнтів — барвників, одержаних за низькотемпературними технологіями. Експериментально підтверджено, що при введенні екстрактів кріас-порошків до складу мармеладу желейного цінність продукту підвищується на 14–18%, що вказує на можливість зниження витрати драглеутворювача до 15%. З'ясовано, що в присутності кріас-порошків збільшується термостійкість драглів, що забезпечує гарну мармеладну якість, стійкість під час транспортування, реалізації та зберігання. Встановлено, що розроблені види мармеладу з кріас-порошками за органолептичними, фізико-хімічними та мікробіологічними показниками якості відповідають вимогам нормативної документації. Визначено, що протягом 3 місяців зберігання мармеладу желейного з кріас-порошками виявляє мікробіологічну стабільність.

УДК 664.951.037

2016.4.346. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ПІДМОРОЖУВАННЯ І ХОЛОДИЛЬНОГО ЗБЕРІГАННЯ КІЛЬКИ ЧОРНОМОРСЬКОЇ / Тітлов О., Кудашев С., Сухенко В., Василів В. // Продовольча індустрія АПК. — 2016. — № 4. — С. 8–13. — Бібліогр.: 7 назв.

Кілька чорноморська, хамса, тюлька, узагальнений показник якості, рибопродукція, глибоке охолодження (підморожування), низькотемпературні камери (НТК), абсорбційні холодильні агрегати (АХА).

Вивчено зміни комплексу якісних показників свіжовиволовленої кільки чорноморської для визначення гранично допустимої тривалості холодильного зберігання на суднах із забезпеченням високої якості продукції. Холодильну обробку і зберігання зразків проводили у низькотемпературних камерах на базі абсорбційних холодильних агрегатів. Проведено порівняльний аналіз якісних показників охолодження і підморожування продукції. Показано вплив цих процесів на зміну показників якості, мікробіологічних і органолептичних характеристик кільки чорноморської. Доведено, що використання методу підморожування забезпечує значно вищу стабільність ліпідів до окиснення, зменшує швидкість накопичення перекисних сполук та їх максимальний вміст, а також дає змогу значно знизити інтенсивність мікробіологічних змін. Зроблено висновок, що зберігання кільки у підмороженому стані може тривати до чотирьох тижнів за умови дотримання технологічних режимів холодильної обробки з використанням термокамер на базі АХА.

УДК 665.35

2016.4.347. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ОЛІЇ СОНЯШНИКОВОЇ ВИСОКООЛЕЙОВОГО ТИПУ НА СТРУКТУРНО-МЕХАНІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ЗАВАРНОГО ТІСТА ТА ВИПЕЧЕНИХ З НЬОГО НАПІВФАБРИКАТІВ / Пивоваров П.П., Федак Н.В., Діхтярь А.М. // Зернові продукти і комбікорми. — 2016. — Т. 63, № 3. — С. 6–9. — Бібліогр.: 7 назв.

Олія соняшникова високоолеїнового типу, тісто заварне, напівфабрикати із заварного тіста, жирові компоненти, масло вершкове, маргарин, структурно-механічні властивості, фізико-хімічні показники.

Аналітично підтверджено, що реалізація технологічного процесу приготування виробів із заварного тіста визначається переважно технічними та технологічними властивостями жирового компонента. З метою заміни сировини — твердих жирів — для приготування заварного тіста вивчено структурно-механічні властивості заварного тіста, приготовленого з використанням олії соняшникової високоолеїнового типу. Досліджено фізико-хімічні показники випечених напівфабрикатів. Наведено результати досліджень структурно-механічних властивостей. Визначено пластичну в'язкість та інші показники деформації заварного тіста залежно від вмісту олії та води в модельній системі. Проведено порівняльний аналіз жирнокислотного складу жирових компонентів масла вершкового та маргарину з олією соняшниковою високоолеїнового типу. Встановлено, що за збільшення концентрації олії від 12 до 52%, значення модуля пружності зростає відповідно у 4,6 раза, а показник модуля еластичності — у 7 разів. У результаті дослідження з'ясовано, що заміна вершкового масла олією високоолеїнового типу сприяє підвищенню структурно-механічних властивостей напівфабрикатів, випечених із заварного тіста: об'єм збільшується у 1,62 раза, а формостійкість — у 1,1 раза. Запропоновано технологію приготування заварного тіста з використанням олії високоолеїнового типу. Це дасть змогу одержати готові вироби у широкому асортименті зі збалансованою харчовою та біологічною цінністю. Хід досліджень та їх результати представлено у діаграмах і таблицях.

630 ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.
Науковий консультант — професор ГОЙЧУК А.Ф.

УДК 630*114.67:630*4:630*17:582.632.2

2016.4.348. ВПЛИВ РЕГУЛЯТОРНИХ ЧИННИКІВ НА КІЛЬКІСНИЙ СКЛАД МІКРОБІОТИ ЖОЛУДІВ *QUERCUS ROBUR* L. У ПРОЦЕСІ ЗБЕРІГАННЯ / Волощук Н.М., Білоус В.М., Білоус С.Ю. // Мікробіологічний журнал. — 2016. — Т. 78, № 5. — С. 83–91. — Бібліогр.: 28 назв.

Дуб, жолуді, мікробіота жолудів, зберігання жолудів, обробка жолудів, озон, віск.

Проведено дослідження з метою вивчення видового складу мікробіоти (МБ) жолудів *Quercus robur* у період зберігання та впливу обробки озоном і воском на її різноманітність. Установлено, що найменша подібність видового складу МБ спостерігається між жолудями, обробленими озоном, і такими, що зберігалися в природних умовах ($S=0,17$). Найбільшим показником домінування за Симпсоном (С) характеризувалась МБ жолудів, оброблених воском ($C=0,50$), із переважанням *Penicillium variable*. З'ясовано, що обробка жолудів озоном і воском відіграє роль регуляторного чинника й істотно впливає на видове різноманіття мікроскопічних грибів, зокрема фітопатогенів. Одержані результати будуть використані для розробки й удосконалення методів зберігання насіннєвого матеріалу лісових культур.

УДК 630*16:582.28/.29(477.72)

2016.4.349. ЛИШАЙНИКИ ТА ЛІХЕНОФІЛЬНІ ГРИБИ ЗАПОВІДНОГО УРОЧИЩА “НЕДОГІРСЬКИЙ ЛІС” (ВЕЛИКО-ОЛЕКСАНДРІВСЬКИЙ РАЙОН, ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ, УКРАЇНА) / Дармостук В.В. // Вісник Одеського національного університету. Сер. Біологія. — 2016. — Т. 21, вип. 1. — С. 43–48. — Бібліогр.: 10 назв.

Ліхенобіота лісу, лишайники, гриби ліхенофільні.

Наведено дані про ліхенобіоту заповідного урочища “Недогірський ліс” (Херсонська обл.), яка представлена 49 видами лишайників та 4 видами ліхенофільних грибів, що належать до 18 родів, 8 родин, 2 порядків. Вид *Catillaria nigroclavata* виявився новим для степової зони України. Зазначено, що 3 види (*Anaptychia ciliaris*, *Bryoria implexa*, *Endocarpon pusillum*, *Peltigera didactyla*, *Usnea hirta*) занесено до Червоного списку Херсонської області, куди також рекомендовано внести *Buellia griseovirens*, *Catillaria nigroclavata*, *Vulpicida pinastri*.

УДК 630*17:582.475.4:630*164.8:630*161.036

2016.4.350. ПРОТЕКТОРНА ДІЯ ПОХІДНОГО N-ОКСИД-2-МЕТИЛПІРИДИНУ НА ТЕМПЕРАТУРНИЙ СТРЕС ПРИ ПРОРОСТАННІ НАСІННЯ СОСНИ ЗВИЧАЙНОЇ / Савченко Ю.М., Григорюк І.П., Ліханов А.Ф., Пінчук А.П. // Збалансоване природокористування. — 2016. — № 2. — С. 83. — Бібліогр.: 14 назв.

Сосна звичайна, насіння сосни, проростання насіння сосни, стрес низькотемпературний, флавоноїди.

Проведено дослідження з метою системного вивчення фізіологічної реакції насіння сосни звичайної (СЗ) на низькотемпературний стрес під впливом похідного n-оксид-2-метилпіридину. Встановлено, що передпосівне 24-годинне оброблення насіння рослин СЗ водним розчином похідного n-оксид-2-метилпіридину в концентрації 1,0 мг/л за умов зниження температури зумовлює зростання інтенсивності його проростання на 27% до контролю та 179% щодо варіанта 1 (замочування у воді 10°C, 8 год). Застосування похідного n-оксид-2-метилпіридину сприяє активації синтезу фенольних сполук і флавоноїдів, які виконують захисні функції в проростках сосни звичайної за дії зниження температури.

УДК 630*17:582.475.4:631.8/811.98

2016.4.351. ОПТИМІЗАЦІЯ МОРФОМЕТРИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ СІЯНЦІВ РОСЛИН СОСНИ ЗВИЧАЙНОЇ / Савченко Ю.М., Григорюк І.П. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 8. — С. 47–51. — Бібліогр.: 10 назв.

Сосна звичайна, сіянци сосни, добрива комплексні, біостимулятори росту, схожість і збереженість сіянцив сосни.

Проведено дослідження з метою визначення стимулювального впливу комплексних добрив і біостимуляторів росту рослин (БСРР) на морфометричні показники сіянцив рослин сосни звичайної (СЗ) у плівкових теплицях. Установлено, що передпосівна обробка насіння СЗ упродовж 18 годин водними розчинами БСРР регоплант і стиму, багатоконпонентними мікродобривами аватар-1 і біойодіс та їх сумішами в оптимальних концентраціях сприяє достовірній активації процесів формування сіянцив СЗ. З'ясовано, що найоптимальшою концентрацією для передпосівної обробки насіння СЗ БСРР регоплант і стиму є 2,0 мл/л, а добривами аватар-1 і біойодіс — 5,0 та 10,0 мл/л відповідно. Результати досліджень рекомендовано застосовувати для оптимізації морфометричних показників, підвищення схожості і вирощування однорічних сіянцив сосни звичайної в тепличних умовах.

УДК 630*17:582.623.2:581.143:630*228.7(477)

2016.4.352. ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ ОДНОРІЧНИХ ПЛАНТАЦІЙ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ВЕРБИ “ТОРА” І “ТЕРНОПІЛЬСЬКА” В УМОВАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО ЛІСОСТЕПУ / Мельничук Г.А. // Новітні технології вирощування с.-г. культур: тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, м. Київ, 29–30 верес. 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 62. Шифр 547531.

Верба енергетична, ріст верби енергетичної, сорти верби енергетичної.

Проведено дослідження з метою вдосконалення технологічних прийомів створення й вирощування в умовах північної частини Центрального Лісостепу України енергетичних плантацій двох сортів верби (В.) енергетичної: Тора і Тернопільська. Сорт Тора — гібрид В. Шверіна з В. прутоподібною, виведений у Швеції, який вважається еталоном для порівняння з ним продуктивності інших сортів. Верба Тернопільська — високопродуктивний клон В. прутоподібною вітчизняної селекції, перспективний для вирощування на одержання біомаси і прута для плетіння, відібраний у 1987 р. у басейні річки Збруч (Тернопільська обл.). Установлено, що приживлюваність живців сорту Тора в середньому сформувалась від 2,16 до 2,26 шт. пагонів, а в Тернопільській — від 78 до 98%. Збереженість на кінець вегетації становила 78–93% та 70–95% відповідно. З одного живця В. Тора в середньому сформувалося від 2,16 до 2,26 шт. пагонів, а в Тернопільській — від 4,15 до 7,74 шт. Саджанці сорту Тора після завершення вегетації мали середні значення показника висоти від 138,4 до 250,7 см, Тернопільська — від 118,7 до 210,3 см. Середні діаметри при цьому становили 10,0–17,2 і 7,8–12,0 мм відповідно. Вищі показники росту плантацій В. Тора порівняно із сортом Тернопільська визначаються її інтенсивнішим ростом упродовж вегетації та вищою посухостійкістю. Практично всі показники росту в обох сортів виявилися вищими в разі використання технології з вузкою шириною міжрядь (1,40 м), що можна пояснити кращими умовами освітлення внаслідок рівномірнішого розміщення рослин на площі.

УДК 630*17:582.795:630*4:504.064.3

2016.4.353. ЛИПА СЕРЦЕЛИСТА (*TILIA CORDATA* MILL.) І ЇЇ ІНВАЗІЙНИЙ ФІТОФАГ МІЛЬ-СТРОКАТКА (*PHYLLONORYCTER ISSIKU KUMATA*) / Сильчук О.І., Чумак П.Я., Вигера С.М., Ковальчук В.П., Лісовий М.М., Дмитрієва О.Є. // Агроекологічний журнал. — 2016. — № 2. — С. 134–138. — Бібліогр.: 7 назв.

Липа серцелиста, фітофаги, міль-строкатка липова, моніторинг, агресивність фітофага.

Вивчався сучасний фітосанітарний стан зелених насаджень липи серцелистої (ЛС), зокрема особливостей розвитку та шкідливості липової молі-строкатки (МС), яка в останні роки поширилася в Україні. Ступінь пошкодження рослин,

як і агресивність фітофага, дедалі зростає. Виявлено, що в умовах м. Києва постійно відбувається розвиток трьох повноцінних генерацій цього шкідника. Доведено, що коефіцієнт розмноження липової МС упродовж вегетаційного сезону рослин зростає. З'ясовано, що найпривабливішими для імаго молі є червоний і зелений кольори пасток, у які потрапляло понад 34% особин липової молі-строкатки. У подальшому слушно використовувати особин цього виду для моніторингу фітофага.

УДК 630*182:630*228(477.85)

2016.4.354. ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ БІОРИЗНОМАНІТТЮ ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ) / Москалик Г.Г., Федоряк М.М. // Екологічний вісник. — 2016. — № 3. — С. 9–10.

Екосистеми лісові, біорізноманіття, лісокористування виснажливе.

Висвітлено основні загрози біорізноманіттю лісових екосистем (ЛЕ) на прикладі Чернівецької області. Ліси України за призначенням і розміщенням виконують переважно екологічні функції та є джерелом для задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах. Проте останнім часом спостерігається тенденція істотного погіршення стану ЛЕ, зокрема зрідженість їх, а отже, непридатність виконувати екологічні функції, що призводить до порушення стабільності біосфери. Лісові екосистеми порівняно з іншими мають високе різноманіття, яке є вразливим до різних впливів. Загрози біорізноманіттю ЛЕ Чернівецької області пов'язані з різними причинами, основними з яких є такі: екологічно незбалансоване, виснажливе лісокористування; фрагментація біотопів (відбувається внаслідок будівництва мережі доріг); деградація біотопів (здебільшого за рахунок забруднення довкілля); поширення адвентивних видів; поширення хвороб, шкідників і паразитів; низький рівень екологічної свідомості населення області. Отже, основні загрози біорізноманіттю лісів призводять до руйнування стійкості лісових екосистем. Тому головним завданням ХХІ ст. є формування підходу до збереження та охорони лісів як екологічних систем. Доведено, що екологізація освіти, формування екологічної культури — нагальна потреба сьогодення.

УДК 630*232.31

2016.4.355. ЯКЕ НАСІННЯ, ТАКЕ Й КОРИННЯ / Сапітон О. // Лісовий і мисливський журнал. — 2016. — № 4. — С. 8–9.

Лісове насінництво, посівні якості насіння, лісокультурне виробництво.

Висвітлено стан і перспективи розвитку лісового насінництва в Україні. Зазначено, що раціональне використання генетичного потенціалу високопродуктивних лісових насаджень та забезпечення лісокультурного виробництва високоякісним посівним (садивним) матеріалом з цінними спадковими властивостями є важливими завданнями для лісівників. Виконання цих завдань неможливе без подальшого поліпшення організації і ведення лісонасінневої справи, основою якої є одержання насіння лісових порід відомого походження з цінними спадковими властивостями та високими посівними якостями для створення високопродуктивних і високоякісних поколінь лісу. Сучасне лісове насінництво неможливо уявити без новітніх технологічних процесів, що сприятимуть максимально можливому використанню природних ресурсів, а саме повному збору врожаю лісонасінневої сировини з селекційно-насінницьких об'єктів і максимально можливому вилученню з неї насіння з дотриманням методів і технологій, що гарантують його високі посівні якості та придатність до тривалого зберігання.

УДК 630*244:504.052:502.7

2016.4.356. САНИТАРНЫЕ РУБКИ В ОБЪЕКТАХ ПЗФ. ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ ВРЕД И ПРОТИВОЗАКОННЫЙ ВИД ДЕЯТЕЛЬНОСТИ / Борейко В.Е., Левина Г.Н.; Киев. экол.-культ. центр, Эко-право-Киев. — К.: Логос, 2016. — 132 с. — (Сер. Охрана дикой природы. Вып. 75). — Библиогр.: 131 назв. Шифр 547485.

Лісове господарство, рубки лісу санітарні, екологічна шкода внаслідок санітарних рубок.

Висвітлено масштаби екологічної шкоди, а також питання щодо невідповідності закону санітарних рубок (СР) в об'єктах

природно-заповідного фонду України, зокрема як СР і розчищення лісу від захаращення в цих об'єктах перетворились із екологічно шкідливих у "природоохоронні заходи". Здійснено аналіз кількості лісу, який вирубують щороку в об'єктах ПЗФ нашої країни (412488 м³ у середньому по Україні). Наведено експертні висновки про негативний вплив СР в об'єктах природно-заповідного фонду на біорізноманіття. Рекомендовано оптимальні шляхи і методи боротьби із СР і розчисткою лісу від захаращення в об'єктах ПЗФ, а саме: використання космічних супутників, суди, звертання до державних контролюючих органів, рейди і перевірки, шипування дерев, залучення ЗМІ, законодавча заборона чи обмеження здійснення санітарних рубок в об'єктах ПЗФ, використання механізмів міжнародної лісової сертифікації (FSC).

УДК 630*265:504.05/06(477.41)

2016.4.357. АНТРОПОГЕННА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ НАСАДЖЕНЬ В УМОВАХ ВПЛИВУ КОМПЛЕКСУ НЕГАТИВНИХ ЧИННИКІВ / Житовоз А.В. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2016. — № 1(124). — С. 96–105. — Библиогр.: 19 назв. Шифр 547511.

Захисні лісові насадження, антропогенні негативні чинники, структура фітоценозу, санітарний стан лісових насаджень, зміна порід деревостанів.

Досліджувались особливості погіршення санітарного стану, порушення структури й розвитку захисних лісових насаджень (ЗЛН) різного функціонального призначення залежно від їх просторового розміщення та видів антропогенних чинників. Дослідження здійснювали на прикладі південної малолісної частини Київської області (зелена зона м. Біла Церква радіус до 30 км). Установлено, що внаслідок розвитку населених пунктів, транспортної мережі й господарської діяльності в зеленій зоні міста погіршився санітарний стан, порушується структура та розвиток масивних і лінійних ЗЛН різного функціонального призначення залежно від їх просторового розміщення та видів антропогенних чинників. Ступінь трансформації фітоценозів залежить від віддаленості відносно транспортних шляхів, населених пунктів, доступності для рекреаційного та іншого використання. Порівняно зі цільними лісьними насадженнями або мокрими вільшаниками, більшого рекреаційного навантаження зазнають привабливіші березові та соснові деревостани. Антропогенна трансформація лісових насаджень проявляється самовільною їх забудовою, мережами доріг і стежок, порушенням, витоптуванням, а подекуди й знищенням живого надґрунтового покриву, його забур'яненням, захаращенням території побутовим і будівельним сміттям, механічним пошкодженням, ослабленням і всиханням дерев. Охарактеризовано зміни участі головних і супутніх порід у складі деревостанів. Зроблено спробу прогнозу їх подальшого розвитку.

УДК 630*266:630*116.64:347(477.65)

2016.4.358. ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛІСОСМУГ / Владов І. // Землепорядний вісник. — 2016. — № 10. — С. 18–21. — Библиогр.: 8 назв.

Лісосмуги захисні, агролісомеліорація, несільськогосподарські угіддя.

Наведено характеристику стану полезазахисних лісових насаджень (ПЗЛН) в Україні (на прикладі Кіровоградської області). Показано їх розміщення та ефективність впливу на підвищення врожайності с.-г. культур. Проведено дослідження з метою обґрунтування необхідності здійснення утримання, експлуатації та поновлення мережі ПЗЛН, їх державного обліку та моніторингу, а також законодавчого врегулювання на тлі підсилення ролі місцевих органів влади. Зазначено, що ПЗЛН є важливим складником єдиного технологічного с.-г. комплексу і, незалежно від юридично оформлених на них прав, виконують захисну функцію. Платанції, захищені лісосмугами лінійного типу, утворюють агробіоценоз, у якому останні досить сильно впливають на біотичні чинники, а ті, у свою чергу, — на майбутній урожай с.-г. культур. Завдяки врегулюванню законодавчої бази, застосуванню сучасних ГІС-технологій і наявності планово-картографічного матеріалу можна зберегти ПЗЛН, забезпечити сільське населення роботою у міжсезонний період (проведення санітарних рубок), а також в умовах енергетичної кризи забезпечити дровами населення сільської місцевості на 100, міського населення — майже на 50%.

УДК 630*43:630*97(73+477)

2016.4.359. ЗОНА ПОЖЕЖНОЇ НЕБЕЗПЕКИ / Зібцев С., Сошенський О. // Лісовий і мисливський журнал. — 2016. — № 5. — С. 18–20.

Пожарні лісові, запобігання і гасіння лісових пожеж, міжнародна співпраця в галузі лісівництва.

Висвітлено аспекти співпраці Лісової Служби США й України щодо вдосконалення запобігання й гасіння лісових пожеж (ЛП). Нещодавно в Києві відбулася Перша Національна координаційна міжвідомча нарада з удосконалення запобігання та гасіння ЛП у зоні відчуження та 5-денний тренінг для керівників гасіння пожеж. На цій нараді було проаналізовано пожежонебезпеку в зоні відчуження й визначено головні напрями вдосконалення взаємодії міжвідомчих пожежних сил під час гасіння ЛП. Питання, розглянуті на нараді, було об'єднано у 3 групи: моніторинг та аналіз пожежної ситуації, запобігання виникненню пожеж, а також підвищення готовності протипожежних розрахунків та швидкість доставки засобів. Служби США провели тренінг для лісничих і керівників ЛПС щодо принципів реагування й гасіння ЛП з використанням тактичних занять на тренажері "sand table".

УДК 630*44:630*17:582.931.4

2016.4.360. ЯСЕНЕВА ХВОРОБА / Сабан М. // Лісовий і мисливський журнал. — 2016. — № 3. — С. 18–19.

Ясен, хвороба ясена невеликовна, рак ясена, поширення стрімки раку ясена, загибель ясеневих насаджень.

Висвітлено питання щодо стрімкого поширення в Європі невеликовної хвороби ясена (*Chalara fraxinea* T. Kowalski) (2006) (*Thielaviopsis fraxinea*) — рак халаровий, або рак ясена. Слід зазначити, що історія виникнення халарового раку (ХР) починається, як стверджують науковці, з литовського міста Каунас, для озеленення якого було закуплено саджанці ясена звичайного (ЯЗ), враховуючи те, що ця порода добре культивується в міських паркових зонах. У 1994–1996 рр. професор академії Кракова Т. Ковальський вперше описав новий інвазійний вид *Chalara Fraxinea* та визначив, що він є анаморфною (нестатевою) стадією гриба. Науковці допускають, що ХР міг поширитись на територію західної України ще тоді, у 1994 р. У 2010 р. про хворобу ЯЗ заговорили й українські лісопатологи, а в 2013 р. наявність ХР дослідили і на Тернопільщині — Скалатинське лісництво Тернопільського та Улашківське лісництво (на території лісового заказника загальнодержавного значення "Дача Галілея") Чортківського лісових господарств. Українськими фахівцями зібрано матеріал і доведено, що ХР присутній у західному регіоні України. Обґрунтовано твердження, що зникнення ЯЗ на території Західної України є лише питанням часу. Всього під загрозою є 7732 га ясеневих насаджень Тернопільщини. Зараз буде стояти питання про необхідність збільшення обсягів санітарних рубок в ясеневих деревостанах і розроблення рекомендацій підприємствам із заміни у лісокультурному виробництві ЯЗ на інші стійкіші види ясена або обмеження використання ясена в лісокультурному виробництві.

УДК 630*62:330.15*737"

2016.4.361. СУТНІСТЬ МЕХАНІЗМУ ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ / Ткачів С.М. // Збалансоване природокористування. — 2016. — № 2. — С. 34–38. — Бібліогр.: 11 назв.

Лісове господарство, фіскальне регулювання, природокористування збалансоване.

Поглиблено теоретичне обґрунтування суті та поняття механізму фіскального регулювання (МФР) в лісовому господарстві, а також проаналізовано його особливості. Досліджено різні підходи щодо визначення сутності поняття "Механізм фіскального регулювання". Зазначено, що МФР у лісовому господарстві дає змогу здійснювати мобілізацію фінансових ресурсів до Держбюджету України та їх використання для забезпечення продовольчої безпеки країни, ефективного функціонування лісгосподарських підприємств та їхньої конкурентоспроможності, а також вирішення проблем соціально-економічного характеру, які має лісовий комплекс України. Вагомою складовою загальної стратегії є стратегія збалансованого розвитку лісового та мисливського господарства України на період до 2020 р. Вона формує основні ознаки нової економічної стратегії розвитку галузі,

спрямовані на ринково орієнтовані відносини власності на землі лісового фонду, лісові насадження, інші продукти лісу, стимулювання і відповідальність за прийняття рішень з лісової політики і лісоресурсної проблематики. За роки незалежності в Україні не склалась узгоджена думка щодо розуміння суті та особливостей організації процесів регулювання лісокористування в умовах ринкових відносин. У період становлення української державності, перспектив асоціації й подальшого вступу до ЄС необхідно здійснити трансформації в системі управління лісовим господарством, врахувавши досвід постсоціалістичних європейських країн, які внаслідок проведених реформувальних процесів останніх десятиліть досягли значних успіхів у цій сфері. Необхідно узгодити основні елементи фіскального регулювання в лісовому господарстві, що забезпечить спрямування коштів від рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів, податкових платежів від реалізації деревини та іншої продукції лісу переважно на фінансування лісовідновлення та лісорозведення, заліснення, охорони й захисту лісу, виконання інших природоохоронних заходів, передбачених Лісовим кодексом України.

УДК 630*905.2:630*8:662.63(477)

2016.4.362. АНАЛІЗ ДОДАТКОВИХ ДЖЕРЕЛ ДЕРЕВНОГО ПАЛИВА В УКРАЇНІ / Железнова Т., Баштовий А., Гелетуха Г. // Екологія підприємства. — 2016. — № 5. — С. 32–44. Початок; № 6. — С. 46–57. Закінчення.

Паливо деревне, ліси захисні, реконструкція полезахисних лісів, сухостій, ламань деревина.

Здійснено аналіз додаткових джерел деревного палива в Україні, а саме: полезахисні лісові смуги (ПЗЛС), лісонасадження вздовж автомобільних доріг та залізниць, сухостій. Наведено загальну характеристику вибраних категорій захисних лісів в Україні. Проаналізовано сучасний стан ПЗЛС, проблеми та можливі шляхи їх вирішення. Визначено основні напрями позитивного впливу ПЗЛС на с.-г. виробництво, зокрема: збільшення врожайності с.-г. культур, підвищення родючості ґрунтів, зниження негативного впливу ерозії тощо. Розроблено рекомендації щодо відновлення та реконструкції ПЗЛС в Україні. Зазначено, що деревина в ПЗЛС є переважно низькосортною, тому біомасу, одержану під час санітарних та рубок догляду, можна майже повністю використати для потреб енергетики, не порушуючи критеріїв сталого розвитку. Наведено загальний опис потенційного пілотного проекту з реконструкції та відновлення ПЗЛС у Миколаївській області як приклад для інших регіонів країни. Обґрунтовано потенціал лісонасаджень уздовж автодоріг та залізниць, а також сухостою, середній об'єм якого становить 11 м³/га. Загальний обсяг деревного палива з додаткових джерел в Україні можна оцінити в 2,5 млн т у.п./рік. Цей обсяг є дуже вагомим, оскільки він збільшує існуючий енергетичний потенціал деревини (2 млн т у.п./рік з традиційних джерел) у 2,3 раза — до 4,5 млн т у.п.

УДК 630*92:282(437.6)

2016.4.363. ЦЕРКОВНІ ЛІСИ / Дербаль Ю., Новіков Р. // Лісовий і мисливський журнал. — 2016. — № 4. — С. 22–25.

Ліси Словацьчини церковні, ефективність господарювання в лісах, туризм лісовий.

Розглянуто питання ефективного господарювання в лісах Словацьчини з церковною формою власності. Незважаючи на те, що в Словацьчині 60% лісів має недержавну форму власності, за останні десятиліття площа лісів збільшилась на 10%. Однією з таких форм є ліси у власності церкви. На даний час територія лісів Словацьчини займає близько 2 млн га (40% усієї території країни). Сьогодні недержавний лісовий фонд включає в себе: приватні ліси (12%), ліси, які належать містам і селам (10%), церковні ліси (3%), а також ліси у власності громад міст (24%). Найунікальнішою і найстарішою формою господарювання у словацьких лісах є церковна. Найуспішнішим підприємством з цією формою власності є "Про Популо Попрад", створене в 1991 р. Римсько-Католицькою Єпархією Спішського Подґрадя. Гасло господарства — "Ліси для людей — ліси без бар'єрів". Ліси цього підприємства займають територію 12,9 тис. га, розподіляючись на 4 лісництва. Багатство і різноманітність території підприємства зумовлює розмаїтий породний склад дерев

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

(ялина, модрина, ялиця, бук, явір тощо). Зазначено, що лісам “Про Популо Попрад” завдали великої шкоди вітровали і шкідники, з останніми лісівники підприємства борються за допомогою феромонних пасток, які використовуються вже 35 років. Підприємство є співвласником двох деревообробних підприємств. Середня вартість ділової деревини, яку реалізують — 60–80 євро/м³, деревини для виготовлення паперу — 30–40, дров для населення — 25 євро/м³. Надходження, які одержує підприємство, залежать від різних чинників. У результаті вітровалів підприємство було змушене перевиконати ліміти заготівлі, тому заготівельні роботи в цих лісах у найближчі кілька років будуть практично зупинені. “Про По-

пуло Попрад” займається не лише лісовим, але й сільським і мисливським господарством. Мета лісівників полягає в цілковитому збереженні і покращанні стану здоров'я фауни. До входження Словаччини в ЄС, уряд дотував церковні ліси, тепер — ні. За останні роки підприємство реалізувало 12 проєктів за підтримки ЄС. Воно є власником сертифіката FSC. Зазначено, що підприємство активно розвиває рекреаційні зони і лісовий туризм, а зараз активно працює над проєктом за підтримки ЄС з облаштування рекреаційної стежки для людей з обмеженими можливостями. Бюджет цього проєкту, який фінансується в рамках Проєкту “FOR SOC”, — 23 тис. євро.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

автореф.	автореферат	зб.	збірник	підгот.	підготував
аграр.	аграрний	зем-во	землеробство	посіб.	посібник
акад.	академія	зерн.	зерновий	пр.	праці
АПК	агропромисловий комплекс	ін.	інший	пром-сть	промисловість
бібліогр.	бібліографія	ін-т	інститут	р. (рр.)	рік (и) (при цифрах)
бух.	бухгалтерський	інформ.	інформаційний	ред.	редактор
бюл.	бюлетень	К.	Київ	редкол.	редакційна колегія (редколегія)
вет.	ветеринарний	канд.	кандидат	РЖ	реферативний журнал
вид-во	видавництво	конф.	конференція	РНК	рибонуклеїнова кислота
вип.	випуск	КСП	колективне с.-г. підприємство	с	секунда (при цифрах)
вир-во	виробництво	Л.	Львів	с.	сторінка
відп.	відповідальний	м	метр	с.-г.	сільськогосподарський
вісн.	вісник	машино-буд.	машинобудування	сер.	серія
вод.	водний	метод.	методичний	сіл.	сільський
ВРХ	велика рогата худоба	міжвід.	міжвідомчий	ст.	стаття
г	грам (при цифрах)	міжнар.	міжнародний	т. (тт.)	том (и) (при цифрах)
генет.	генетичний	міс.	місяць	тез.	тези (си)
год	година (при цифрах)	млн	мільйон (при цифрах)	темат.	тематичний
госп-во	господарство	млрд	мільярд	техн.	технічний
грн	гривня	н.-д.	науково-дослідний	тис.	тисяча (при цифрах)
Д.	Дніпропетровськ	НАН	Національна академія наук	у (в) т. ч.	у (в) тому числі
ДАУ	Державний аграрний університет	НУБіП	Національний університет біорізноманіття і природо-користування	НААН	Національна академія аграрних наук
держ.	державний			УДК	універсальна десятикова класифікація
дис.	дисертація	наук.	науковий	уклад.	укладач (і)
ДНК	дезоксирибонуклеїнова кислота	нац.	національний	укр.	український
довід.	довідник	НДІ	Науково-дослідний інститут	ун-т	університет
доп.	доповідь	НТБ	науково-технічний бюлетень	упоряд.	упорядник
дослід.	дослідний	О.	Одеса	Х.	Харків
д-р	доктор	обл.	область	хв	хвилина (при цифрах)
ДСДС	Державна с.-г. дослідна станція	перероб.	переробка (ний)	ч.	частина (при цифрах)
екон.	економічний				
журн.	журнал				

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

А

Абдулаєва М.С. 255
Абузнайд Карем Р.С. 321
Августинович М.Б. 129
Авраменко С. 70, 71
Адамчук В. 46
Адамчук Л.О. 305
Алабушев А.В. 174
Аль-Джанабі К.Т.Б. 68
Андрєєв І.В. 314
Андрійченко Л. 77
Андрійчук А.В. 243
Андріяшук В.А. 150
Андріяшук В.О. 297, 331
Антипова Л.К. 180
Антонів С.Ф. 176
Антонова Е.П. 290
Апостол М.В. 6
Артамонова М.В. 345
Афанасенко В.Ю. 252

Б

Бабаєва Г.І. 148
Бабенко О.І. 252
Бабич В.О. 147
Бавол А.В. 151
Базаєва А.Н. 311
Базишина І.В. 251
Байдалюк В.А. 277
Бакарджієв Р.О. 339
Балацький В.М. 274
Бандуренко Г.М. 337
Баншнікова І.В. 290
Баранець Л.А. 217
Баштовий А. 362
Безрутенко І.М. 251
Белокурова В.Б. 149
Белоус І.В. 205
Бербек В.Л. 341
Березовський А.В. 281
Березовський О.В. 241
Березовський С.В. 99
Берестова Л.Є. 255
Бернацький М.М. 143
Білай Д.В. 268
Білецька Г.В. 327
Білоус В.М. 348
Білоус С.Ю. 248
Бірта Г.О. 272
Блезнюк О.В. 36
Близнецов О.Г. 329
Близнюк Б.В. 163
Бобро М.А. 96
Богатир Л.В. 87
Бойко І. 79
Болдирєва Л.М. 24
Бомко В.С. 257
Бондар С.О. 57, 58
Бондарчук А.О. 320
Бондарчук Н.В. 27
Бордун І.М. 335
Борейко В.Є. 356
Борзих О.І. 133
Боровська І.Ю. 202
Боровський В.М. 47
Бородай В.П. 116

Бочевар О.В. 103
Братішко В. 291
Броварський В.Д. 305
Бровко І.С. 139
Бровко О.В. 233
Бугров О.Д. 261
Бузевич О.А. 316
Бузун А.І. 326
Бургу Ю.Г. 272
Бурдига В. 79
Буцацький Л.П. 311
Бучко К.Д. 193

В

Важеніна О.Е. 145
Валецька О.В. 109
Вареник Б.Ф. 201
Васецька О.П. 124
Василевський М.В. 255
Василенко М.Г. 59
Василенко Р.М. 80, 92, 93
Василів В. 346
Васильченко А. 165
Васильєва Л.М. 27
Васько Н.І. 145, 162
Васюта В.В. 97
Ващенко О.В. 273
Вдовеко Н.М. 310
Ведмідь І.В. 306
Велесик Т.А. 83
Великожон Л.С. 151
Великопольський І.Й. 315
Вербняк А.А. 195
Вергунов В.А. 1, 3
Вигера С.М. 353
Виродов О.С. 232
Вишневська О. 188
Владов І. 358
Вовк С.І. 326, 327
Вожегова Р.А. 91, 94, 137
Воженіна О.Є. 162
Войтенко В.І. 148
Войтова Г.П. 196
Войтович Р. 35
Волкова Н.Е. 159
Волкогон В.В. 110
Волкодав Д. 108
Волоха М. 45
Волощук Н.М. 348
Воробйова Н.В. 221
Воротинцева Л.І. 88, 89

Г

Гаврилюк В.А. 109
Гаврилячок Р. 79
Гавриш Т.В. 344
Гавука І. 11
Гайденок О.М. 40, 67, 291
Галясний І.В. 344
Гангур В.В. 75
Ганженко О.М. 195
Гарніч М. 299
Гасанова І.І. 113
Гвоздь О.О. 73
Гелетуха Г. 362

Гербут А.Я. 2
Герілович А.П. 326
Герус Л.В. 213
Гетман Н.Я. 178
Гетманець О.М. 321
Гирка А.Д. 103
Гінапп К. 160
Гіренко Н.І. 340
Гладій М.В. 251
Глушак І.І. 246
Гож О.А. 91
Головко В.О. 320
Гончар А.О. 262
Гончар О.Ф. 261
Гончаров О. 144
Гончарова С.О. 197
Горбатьок О.І. 150, 297, 331
Городецький О.С. 232
Горячова О.О. 272
Господаренко Г.М. 100
Григорюк І.П. 350, 351
Грициняк І.І. 9, 309, 312
Гришко В.М. 50
Грищенко Р. 74
Громадська В. 34
Грузіна Т.Г. 150
Губар М.І. 232
Губар О.В. 78
Гудзенко В.М. 172
Гудков І.М. 115
Гурбик В.В. 9, 318
Гусятинська Н.А. 342
Гутянський Р.А. 142

Д

Давидюк І. 164
Даниленко В.П. 257
Дармограй Л.М. 296
Дармостук В.В. 349
Дацько Л.В. 84
Дацько М.О. 56
Дегодюк Е. 112
Дементьєва О.І. 95
Демидась Г.І. 104, 181, 186
Демідов О.А. 172
Демцюра Ю.В. 181
Дербаль Ю. 363
Дерев'яно Д.А. 43
Дерев'яно О.Д. 43
Деркач В.О. 121
Деркач С.М. 110
Десятник К.О. 53, 63
Дибкова С.М. 150
Діденко О.В. 315
Дідич Е. 208
Дієсперов В.С. 12
Дімова С.Б. 110
Дімчя Г.Г. 253
Діхтярь А.М. 347
Дмитренко О.В. 59
Дмитрієва О.Є. 353
Добряк Д.С. 15
Довбаш Н.І. 64
Довгаль Г.П. 157
Долгіх Я.В. 21

Драган Л.П. 311
Драганчук М. 82
Дрегер Д. 160
Дробязко О.В. 258
Дрозд С.Л. 265
Дубковецький І.В. 337
Дубровна О.В. 151, 152
Дуденко Н.В. 168
Дудич Г.М. 123
Дудка М.І. 99
Дудкевич Н.Г. 294
Дьяконов С.А. 33
Д'яконов С.О. 36

Е

Ерошенко Ф.В. 168

Є

Євтушенко А.В. 287
Євтушенко І.Д. 287
Єлецька Т.О. 255
Ємець А.І. 146
Єфіменко Т.М. 301

Ж

Жаріков Г.А. 117
Желєзнова Т. 362
Желєзняк А. 25
Желязков О.О. 76
Житовоз А.В. 357
Жовнір О.М. 150, 297, 331
Жулінська О.С. 265
Журавльов О.В. 98

З

Забалуєв С.В. 66
Забарна І.В. 322
Заверталюк В.Ф. 78
Заверталюк О.В. 78
Загорко Н.П. 338
Заєць С. 80, 137
Зажарська Н.М. 242
Занько М. 32, 42
Захаренко А. 160
Захарченко І.П. 308
Зимогляд О.В. 145
Зібцев С. 359
Зосимчук М.Д. 84
Зосімов В.Д. 59
Зубченко Т.М. 341
Зуза В.О. 119
Зуза В.С. 142
Зюбіна О.В. 260

И

Ильина Т.Н. 290
Илюха В.А. 290

І

Іваненко І. 41
Іваницький І. 25
Іванишин В.В. 79, 240
Іванкевич М. 35
Іванов М.Ю. 324

Ільєнко О.В. 103
Ільченко Н.К. 204
Ісаєнков С.В. 146
Іутинська І.О. 153
Іщенко В.А. 135

К

Каденко В.С. 36
Калайда Е.В. 336
Калашник М.В. 330
Каленська С.М. 105, 107, 160
Каленський В.П. 105
Каліч В.М. 39
Калугин Ю.А. 293
Канівець С.В. 60
Каплуненко В.Г. 306
Капшук Н.О. 262
Карасевич В.В. 141
Карпенко А. 41
Карпенко К. 131
Карпов П.А. 146
Карпук Л.М. 62
Карунський О.Й. 275
Каспров Р.В. 259
Качанова О.В. 119
Керек С.С. 298
Киризи Д.А. 156
Кирик Н. 220
Кириченко В.В. 203, 204
Кирпа М. 81
Киянівська Л.В. 138
Кісілевська М.О. 57
Кіш С.В. 279
Клецьова Ж.Є. 285
Клименко А.В. 236
Клименко І.В. 96
Книш В. 225, 226, 229
Князюк О.В. 161
Кобець А.С. 38
Кобзарь Г. 212
Ковалєва І.А. 213
Коваленко А. 72
Коваленко І.В. 285
Коваленко Н.П. 68
Коваленко О. 72
Коваль Г.І. 285
Коваль Т.П. 251
Ковальова І.М. 245
Ковальчук В.П. 353
Ковальчук І.В. 264
Ковальчук О.З. 54
Ковбасюк П. 179, 184, 187
Ковтун А.М. 132
Ковтун О.В. 154
Ковтунов В.В. 174
Ковтунюк З. 223
Кожушко Л.Ф. 83
Кожушко М. 35
Козаченко М.Р. 145, 162
Козаченко О.В. 36
Козачок О.Л. 106
Козлов Ю. 31
Козоріз Д. 167
Кокарев А.В. 277
Колісник С.І. 176
Колодій С.В. 141
Коломієць Л.А. 163
Коломієць Т.В. 22
Коляда С.Г. 277

Коляда С.М. 254
Коляденко В.В. 338
Компанієць В.О. 154
Кондратова М.В. 294
Коновалова В.М. 114, 192
Конон А.Д. 153
Копейка Є.Ф. 312
Копилов К.В. 241
Коринько І. 120
Коріновська О.М. 50
Корнєєва М.О. 198
Корнійчук М.С. 130
Коровко І.І. 197
Король Л.В. 197
Королук К.Е. 311
Корпанюк В.Д. 296
Корсун С.Г. 64
Костенко А.В. 197
Костюченко М.В. 59
Кохан А.В. 75
Кошевой В.П. 267
Кравець С.С. 143
Кравчук В. 32, 42
Крамаренко Д.П. 340
Красільнікова Т.М. 157
Красенков С.В. 99
Крикунова О.В. 62
Кружиліна С.В. 315
Крюков Д. 292
Кубрак С. 230
Кудашев С. 346
Кудряшова В.О. 271
Кузін Н.В. 15
Кузнецова І.В. 191
Кузьменко Н. 71
Кулакевич Л.В. 294
Кулик А.О. 154
Куликівський В.Л. 47
Куликова В.В. 328
Кулібаба Р.О. 327
Куліш О.Ю. 147
Курганський С.В. 308
Курилов О. 70
Курцев В. 67
Кур'ята В.Г. 233
Куценко Н.І. 121
Кучук М.В. 149

Л

Лавриненко Ю.О. 80, 91
Лапшина О.А. 174
Левина Г.Н. 356
Левицький Я. 158
Левченко Л.М. 195
Левченко М.В. 278
Лень О.І. 75
Леонova Н.М. 204
Лепешкин І.В. 125
Лехман О.В. 141
Лимар В.А. 231
Липовий В.Г. 161
Лисак О. 32
Литвин В.М. 148
Литвиненко В.О. 308
Литвищенко Л.О. 262
Лихач В.А. 279
Лихач В.Я. 270
Лихач А.В. 279
Лімонт А.С. 48
Лісовий М.В. 51

Лісовий М.М. 353
Ліханов А.Ф. 350
Ліцький В.О. 20
Логінова І. 101
Луценко Н.В. 110
Лучин І.С. 296
Любченко С. 41
Любчик О. 74
Люцканов П.І. 269
Ляска С.І. 130

М

Мажейка О.Й. 39
Мазур Г.А. 55
Мазур М.В. 319
Мазур Н.В. 295, 325
Мазур С.В. 139
Мазуркевич І.С. 278
Макляк К.М. 203
Малежик І.Ф. 337
Малишева О.О. 314
Маринін С. 34
Маріуца А.Е. 309
Маркіна О. 188
Маркович С.І. 39
Мартин А. 14
Масюк Д.М. 277
Матвієць В. 183
Матвіїшин П.В. 44
Махно К.І. 282
Мацько О.Ю. 190
Машкей А.М. 287
Машнер О.А. 269
Медведев В.В. 61
Мельник В.О. 271
Мельник О.П. 245, 286
Мельничук А.О. 111
Мельничук Г.А. 352
Метлицька О.І. 241
Мешреф Радван Б. 63
Микитенко С. 215
Михайленко Н.Г. 251, 311
Михальченко С.А. 253
Міксон К.Б. 312
Міленко О.Г. 200
Міненко Г.В. 255
Мірошніченко М.М. 49
Міщенко М. 81
Мовчан І.В. 141
Могильницька С.В. 265
Моргун Б.В. 152
Моргун В.В. 152
Морозова А.В. 290
Москалик Г.Г. 354
Мостіпан М.І. 69
Мостіпан Т.В. 135
Мошнягул К.І. 314
Музика В. 137
Музика Д.В. 323
Музика Н.М. 327
М'ягко М.В. 110

Н

Навроцька Е.Е. 198
Нагорна Л.В. 281
Назар М.В. 18
Назаренко В.О. 272
Назарок П.Г. 122, 127
Науменко М.М. 38
Наумов А. 229

Наумов О.Г. 145, 162
Недосєков В.В. 295, 324
Николенко І.В. 275
Ничик С.А. 295, 324, 325
Ніжеголенко В.М. 114, 192
Нікітова А.П. 324
Нікішина О.В. 23
Новицька Н.В. 105
Новіков Р. 363
Новосад С. 210
Нор В.Ю. 274
Носенко Ю.М. 113
Носов С.С. 99

О

Огородня А.І. 63
Огурцов Є.М. 96
Одноріг З.С. 54
Одноsum Г.В. 301
Олешко В.П. 252
Оліферчук В.П. 64
Оліфірович В.О. 177
Оляньська С.П. 343
Омельян А.М. 289
Оніщенко В.І. 302
Орехова А.Н. 168
Осипов І. 37
Охрим С.А. 332

П

Павліченко А.А. 62
Павліченко О.В. 288
Палій А.П. 250
Палілічук В.К. 47
Паньків Л.П. 266
Парій М.Ф. 147
Парій Я.Ф. 147
Пасайлюк М.В. 249
Пасхавер Б.Й. 17
Пахучий А.Н. 33
Педаш О.О. 76
Перебойчук О. 238
Петренкова В.П. 155
Пивоваров П.П. 347
Пидюра М.О. 146
Пикало С.М. 151
Пиковський М. 220
Пилиграмм С. 120
Пирог Т.П. 153
Пискун А.В. 328
Письменний О.В. 90
Пінчук А.П. 350
Пінчук В.О. 116
Пірко Я.В. 146
Піскун В.І. 256
Піщан С.Г. 262
Плаксі А.В. 190
Плиса В.М. 298
Плясунов В. 214
Повх О.В. 109
Погорілий В. 34
Погорілий С. 46
Подлесний М.В. 185
Позняковський Ю.В. 282
Поліщук І.С. 190
Поліщук К. 169
Поліщук М.І. 190
Поліщук С.В. 130
Полубев М.І. 282

Полупан І.М. 295, 319, 324, 325
 Полупан Н.Л. 251
 Полупан Ю.П. 251
 Польова О.Л. 20
 Помітун І.А. 266
 Помітун Л.І. 266
 Пономаренко Н.О. 38
 Пономаренко Н.П. 280
 Попов С. 70, 71
 Постнова О.Н. 333
 Потап В.В. 298
 Потрясаєва О.О. 323
 Почтаренко П.П. 284
 Почукалін А.Є. 251
 Поштаренко Д.В. 4
 Пригорницький Ю. 10
 Приймак Г.М. 304
 Присяжнюк Л.М. 197
 Прокопенко С.М. 316
 Пророченко С.С. 104, 186
 Прядкина Г.А. 156
 Пташник В.В. 335
 Пугачов М.І. 24
 Пуговкін А.Ю. 312
 Пушкарьова Н.О. 149
 Пшеславський А. 300
 Пыркало В.В. 336

Р

Райхман А.Я. 276
 Рєзніченко Л.С. 150
 Рєпін К. 16
 Рибка В.С. 154
 Риженко Г.Ф. 150, 297, 331
 Рівіс Й.Ф. 254
 Рогач В.В. 233
 Рожков А.А. 33
 Рожкова Т. 131, 134
 Розумнюк А.В. 324
 Роїк М.В. 191
 Рокочинський А.М. 85
 Романенко О.Л. 166
 Романченко Н.М. 342
 Ромащенко М.І. 98
 Россоха В.І. 258
 Рудак А.Н. 244
 Рудой О.В. 150
 Рудоман Г.С. 274
 Рудська Н.О. 141
 Рудь Ю.П. 311
 Рябоконт В.П. 26
 Рябчун В.К. 155

С

Сабан М. 360
 Савранчук В.В. 69
 Савченко Ю.М. 350, 351
 Садова М.М. 335
 Сайдак Р.В. 86
 Самойленко О. 219
 Сапітон О. 355
 Сардак М.І. 73
 Сардак М.О. 73
 Свечкова Н.В. 317
 Семенкова А.С. 113

Семьяшкіна А.О. 75
 Сергієнко О. 228
 Сереветник О.В. 176
 Сивенко В.І. 203
 Сивенко О.А. 204
 Сидоренко Ю.Я. 103
 Сидоров М.А. 317
 Сидорова І. 224
 Сильчук О.І. 353
 Симон М.Ю. 313
 Симоненко Ю.В. 147
 Синельников Б.В. 30
 Сисоліна І. 37
 Ситюк М.П. 277
 Сичов М.Ю. 282
 Сігарьова Д.Д. 132
 Склярів П.М. 267
 Слюсар І.Т. 87
 Смірних В.М. 195
 Смірнова В.А. 147
 Соколік С.П. 334
 Соловей В. 216
 Солодушко В.П. 170
 Солодушко М.М. 76
 Солонечна О.В. 145, 162
 Солонечний П.М. 145, 162
 Солтисюк В.І. 44
 Сорока Ю.В. 86
 Софілканіч А.П. 153
 Сошенський О. 359
 Спиридонов В.Г. 314
 Спиридонов В.Г. 325
 Співак С.І. 146
 Стадник А.П. 317
 Стасик О.О. 156
 Стегней М.М. 5
 Стегній Б.Т. 323, 326
 Стельмах А.С. 271
 Стельмах В.М. 44
 Степанов Р.А. 116
 Степанова І.М. 92
 Стефурак І.В. 249
 Стефурак Ю.П. 249
 Стецюк М.Г. 84
 Сторожук В.В. 136
 Сторчоус І.М. 140
 Стоянова С.А. 126
 Стрельченко Л.В. 337
 Стрижак Т.А. 8
 Ступень Н.М. 123
 Сумакова Н.В. 287
 Супрун О.Г. 204
 Суслик Л.О. 198
 Сухенко В. 346
 Сыч З. 222, 227

Т

Таран Т.В. 284, 322
 Тараріко Ю.О. 84, 86
 Тарасюк С.І. 309
 Тертична О.В. 116
 Тетерина С.Н. 342
 Тимофійшин І.І. 263
 Тимочко Т.В. 118
 Тихонов О.І. 341
 Тітлов О. 346
 Ткаліч І.Д. 103

Ткаченко Г.М. 243
 Ткаченко М.А. 55
 Ткаченко О.О. 247
 Ткаченко С.С. 4
 Ткачів С.М. 361
 Ткачова І.В. 243, 248
 Ткачук В.П. 136, 264
 Ткачук О.П. 128
 Ткачук С.А. 307
 Толок В.П. 284
 Торліна О.М. 199
 Тофан І.Н. 269
 Третяк А. 13
 Троїцька О.О. 339
 Трускавецький Р.С. 52
 Тугаєва І. 188
 Тугуєва І.В. 136
 Туз Н.Ф. 345
 Тютюн С.М. 150, 297, 331
 Тютюнник Н.В. 119

У

Удовиченко К.М. 209
 Умрихін Н.Л. 69
 Усова Н.М. 166
 Уховська Т.М. 297
 Уховський В.В. 328

Ф

Фадеев Л.В. 171
 Фалатюк Л.В. 198
 Федак Н.В. 347
 Федорин Б. 183
 Фёдорова О.И. 293
 Федоряк М.М. 354
 Філатов С.В. 326
 Філіпов П.Д. 339
 Фостолович С.І. 182
 Фотіна Г.А. 285
 Фурда І.Л. 277
 Фурман В.А. 232

Х

Халак В. І. 7
 Харченко В.В. 132
 Харченко М.В. 175
 Хмельова Т.С. 148
 Ходаловська З.М. 2
 Ходаніцький В. 102
 Ходарєв В.Я. 256
 Холодняк О.Г. 231
 Хоменко А.Д. 283
 Хоменко Л.О. 172
 Хоменко Я.В. 325
 Хомин І.П. 28
 Хомутовська С.В. 147
 Хохлов В.В. 111

Ц

Цапик Т.Ф. 166
 Цапко Ю.Л. 52, 63
 Цвей Я.П. 57
 Цвігун Г.В. 194
 Циганко В. 70
 Цирульнікова В.В. 343
 Цікава В. 303
 Цінченко Р. 207

Ч

Чабанюк Я.В. 139
 Чаповська Р.Б. 335
 Чегорка П.Т. 7
 Черенков А.В. 76, 154
 Черепнін В.О. 312
 Чернишов І.В. 278
 Чернишова В.О. 234
 Чернишова Є.О. 234
 Черній А.М. 138
 Чернікова Г.Ю. 280
 Черно О.Д. 100
 Чехов С.А. 29
 Чехова І.В. 29
 Чипляка С.П. 185
 Чумак П.Я. 353

Ш

Шалай С.В. 85
 Шаніна О.М. 344
 Шарандак П.В. 328
 Шатковський А.П. 98
 Шатров Р.В. 44
 Шевніков М.Я. 200
 Шевченко Г.С. 145
 Шевченко І. 218
 Шевченко М.С. 154
 Шевченко О.М. 99
 Шевчук Г.В. 2
 Шевчук О.А. 294
 Шелякіна Т.А. 204
 Шепілов Б.П. 204
 Шеремета В.І. 306
 Шикірява О.В. 65
 Шило Л.Г. 59
 Шинкаренко Л.М. 314
 Шиян Н.І. 19
 Шкляр В.М. 55
 Шкрегаль О.М. 36
 Шовгун О.О. 197
 Шпаар Д. 160
 Штанько Н.П. 110
 Шукис Е.Р. 173
 Шукис С.К. 173
 Шуляк М. 31
 Шуманський Ю.І. 332
 Шуплик В.В. 259
 Шустік Л. 34
 Шутий О.І. 107

Щ

Щербатюк Н.В. 260

Ю

Юхимук В. 230

Я

Якубчак О.М. 284, 322
 Якунін О.П. 78
 Ямры М. 211
 Янченко І.А. 189
 Ярошенко С.С. 76
 Яценко І.В. 321
 Ящук В.У. 139

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

А

аборигенна худоба 251
 абсорбційні холодильні агрегати (АХА) 346
 автоліз 279
 автомобільне шасі 46
 аграрна економіка 1, 10
 аграрна політика 26
 аграрне підприємство 25
 аграрний розвиток 22
 аграрний сектор економіки 28
 аграрні підприємства 19
 агресивність фітофага 353
 агробіологія 221
 агроекологія 124, 126, 127, 129
 агроекологія с.-г. 123
 агроекосистеми 133
 агроекотоксикологія 125
 агроландшафт 119
 агролісомеліорація 358
 агрологістична система 23
 агрономія 1
 агропродовольчий сектор економіки 24
 агропромисловий комплекс України 10, 20
 агросфера 115
 агротехніка вирощування 80, 160, 179, 183, 184
 агротехніка вирощування кукурудзи 78
 агротехніка вирощування спельти 169
 агротехніка пшениці 164
 агротехніка сортова пшениці 168
 агротехнологія вирощування броколі 223
 агротехнологія вирощування овочевих культур 220
 агрохімічні властивості 84
 агрохімія 1
 агроценози 65
 адаптація голштинської ВРХ 262
 адаптація до фізичних навантажень 243
 адсорбція 343
 аеробна ферментація 109
 аеробні і анаеробні процеси 112
 азот 108
 азотні добрива 105
 азотфіксуювальні мікроорганізми 176
 Айвенго 338
 айстри багаторічні 239
 аквакультура 310
 акліматизація ВРХ імпортованої 260
 активоване вугілля 335
 активоване вугілля марки БАУ-А 335
 актинідін 336
 актинідія 336
 актинобацильоз 331
 алель А Мх-гена 327
 алельний варіант 314
 альгоценоз 311
 альтернативний 131
 альтернативне удобрення 196
 аміак (емісія) 116
 амінокислоти 276, 289, 341
 амінопіралід 144
 аміотрансферази 243

амонійна 108
 амоніфікація 54
 амортизаційні витрати 19
 амплікон 309
 амплітуда і частота вібрації 47
 амплітудно-частотна характеристика 31
 аналіз молока 242
 аналітична картка обліку договорів 27
 анатомія 5
 анатомія коня 245
 Антей 338
 антибіотики 322
 антигени вірусу сказу 325
 антиоксиданти 313
 антиоксидантна активність 149
 антиоксидантна система 290
 антирабійні антитіла 295
 антитіла 329
 антропогенні негативні чинники 357
 апарати доїльні 256
 апіпродукти 121
 АПК 17, 26
 аргінін 289
 ароматичні сполуки 153
 Арреніусові залежності 312
 асоційована вакцина 297
 африканська чума свиней 326

Б

багатоплідність 271, 296
 багаторічні трави 180
 база даних ГМО 146
 базилік (васильки справжні) 234
 бактеріальний препарат "Комплезим" 311
 бактеріальні та грибні хвороби 130
 бактерії 54, 131
 бактеріози свиней 297
 баланс гумусу 55
 банки генів 149
 бджоли 299–305
 бджоли карпатські 298
 бджолине обніжжя 341
 бджолиний пилок 341
 бджолині відводки 306
 бджолині матки 306
 бджолині сім'ї 300, 302, 303, 306
 бджолозапилення гречки 79
 безглютенове борошно 344
 бездріжджовий хліб 344
 беззмінне вирощування 75
 береза даурська 236
 бізнес-процес 25
 білий цукор 343
 білковий корм для бджіл 305
 білок 51, 100, 104, 197
 біобезпека 150, 250, 322
 біобезпека птахівничих підприємств 281
 біодеструкція 112
 біоенергетика 116
 біоенергетична культура 195
 біоетанол 195
 біоконверсія 112
 біологічна активність ґрунту 64
 біологічна ефективність 136
 біологічна система удобрення 111
 біологічний захист 137

біологічні особливості крокосмії 237
 біологічно активні речовини 336
 біомаса 195
 біомаса *Spirulina platensis* 283
 біометричні показники 113
 біопаливо 32, 334
 біопаливо тверде 40
 біопрепарати (соє) 141
 біопрепарати 129, 137
 біопроби 324
 біоремедіація довкілля 153
 біоризики 324
 біорізноманіття 121, 149, 354
 біосенсор 139
 біосинтез поверхнево-активних речовин 153
 біостимулювальний ефект 101
 біостимулятори росту 351
 біотестування 139
 біотехнологічний потенціал бактерій 153
 біотичні й абіотичні стресори 152
 біотичні чинники 145
 біотопи 315
 біофунгіцид Екобацил 176
 біохімічні показники 149
 бобове 344
 бобово-злакові суміші 178
 бобово-злакові травосумішки 177
 болото 3
 бонітування голштинів 262
 борошно бобове 344
 борошно вівсяне 344
 борошно кукурудзяне 344
 борошно рисове 344
 борошно соєве 344
 борошно соргове 344
 борошно просяне 344
 борошно соломи пшеничної 296
 бугайці 260
 бур'яни 136, 142, 199, 218
 бурі морські водорості 340
 буряки цукрові 2, 97, 190, 196, 198, 199, 335
 бурякоцукровий кластер 30
 бурякоцукровий комплекс України 30
 буферність 63

В

важкі метали 64, 89, 128, 153
 вакцини 325
 вакцини вітчизняні 331
 вакцинопрофілактика 328
 валовий збір 158, 167, 180
 вапнування 55
 вапнування кислих ґрунтів 59
 вапняні меліоранти 53
 варення 336
 велика воскова міль 132
 велика рогата худоба 6
 великоплідність 271, 296
 верба енергетична 352
 ветеринарна медицина 5, 10
 ветпрепарати 322
 ветсанекспертиза 321, 322
 видобування гравію з русел річок 117
 видове різноманіття 50
 видовий склад 133, 186
 видовий склад сумішок 179

викопувальний робочий орган 45
 вилов на зусилля 316
 виникнення і становлення
 концепції збалансованого
 розвитку 118
 вино фальсифіковане 215
 виноград 212, 214
 виноград (живлення) 216
 виноград (сорт і гібриди) 215
 виноградна селекція
 (програми) 213
 виноградники 217, 218
 виноробство 205
 випробування плуга 34
 виробництво продукції
 свинарства 270
 виробництво ріпаку 29
 вирощування багаторічних
 айстр 239
 вирощування базиліку 234
 вирощування безрозсадного
 помідора 229
 вирощування брокколі в теплиці 223
 вирощування дзвоників 238
 вирощування кавуна 226
 вирощування капусти
 брюссельської 224
 вирощування крокосмії 237
 вирощування курчат-бройлерів 280
 вирощування огірка
 довгоплідного 228
 вирощування помідора 232
 вирощування сої 94
 вирощування флокса 235
 вирощування часнику озимого 222
 виснаження на поживні
 елементи 62
 високомолекулярні
 флокулянти нового покоління
 PRAESTOL 2440 343
 висота рослин 177
 вихід їстівних частин 289
 вихід сухої речовини 161
 вівсяне 344
 вівцематки 267
 вівці асканійські 265
 вівці напівтонкорунні 269
 вівці північнокавказькі 263
 вівці (прекос) 266
 вівці різної продуктивності 268
 вівці романівської породи 264
 вівці (цигай × Бентхаймер) 269
 вівчарство 240
 відтворення асканійських
 овець 265
 відтворення ВРХ червоних
 порід 251
 відтворення коней 244
 відтворювальна здатність ВРХ 262
 відтворювальна здатність корів 257
 відтворювальні якості 271
 відходи рослинництва 339
 вікова структура 308
 вірус сказу 324
 вірус хвороби Гамборо 323
 віруси 131
 віск 348
 вітамін С 338
 вітаміни А і Е 290
 вітамінно-білкове сіно 187
 властивості ґрунтів 54
 вміст жиру і жирних кислот
 у салі 272
 вміст олії 201
 внесення добрив 46
 вовна кросбредна 263
 вовна овець 264

водна ерозія 62
 водний дефіцит 151
 водний режим ґрунту 86
 водно-спиртові екстракти 345
 водно-фізичні властивості 84
 водогосподарські проекти 85
 водоростева добавка 340
 водоспоживання 103
 вологість 43
 вологозапаси 98
 врожайність 68–71, 73, 75, 79, 80,
 82, 96, 157, 160, 167, 175, 183
 врожайність зеленої маси 184
 врожайність зерна 103
 врожайність зерна рису 95
 врожайність кукурудзи 78
 врожайність насіння 176
 врожайність пшениці 164, 166, 168
 врожайність пшениці озимої 77
 врожайність сої 197
 врожайність спелости 169
 врожайність сухої маси 188
 ВРХ 330, 331
 ВРХ (вік і стать) 321
 ВРХ (голландська) 262
 ВРХ молочних порід 252
 ВРХ різних порід 261
 ВРХ угорська 257
 ВРХ (укр. білоголова) 259
 ВРХ (укр. чорно-ряба мол.) 254
 ВРХ (укр. чорно-ряба мол.) 260
 ВРХ (черв. мол.) 253
 ВРХ червоних порід 251
 ВРХ (чорно-ряба датська) 260
 ВРХ (шароле) 258
 втрати насіння 35
 вуглецево-азотні трансформації 52
 вулик 300
 вчений у галузі аграрної економіки
 Гладій М.В 10
 в'язкість 256

Г

газообмін коня 245
 газообмін у бугайців 260
 галицький короп 9
 гвинтовий робочий орган 47
 гелікоїд 45
 гематологічні дані коней 247
 гемолітична активність
 комплементу 329
 ген муцин-4 274
 генетика і селекція ВРХ 252
 генетика коней 244
 генетична експертиза 241
 генетична інженерія 152
 генетична структура 309
 генетична трансформація 147
 генетичний паспорт
 горіхоплідних 209
 генетичний поліморфізм 151
 генетичний прогрес (ВРХ) 252
 генетичні закономірності
 селекції 162
 генетичні маркери ВРХ
 шароле 258
 генетично модифіковані організми
 (ГМО) 146
 генотип 309
 генотипи вірусу сказу 319
 генотипи помідора жаростійкі 231
 генотипування ВРХ 252
 генотипування горіхоплідних 209
 генотипування курчат 327
 генотоксичність 150
 генофонд ВРХ 251

гепатотропний препарат
 “Гепабекс-200” 332
 гербіциди 125, 142–144, 218, 233
 гібрид 91, 203, 204, 298
 гібриди винограду 214
 гібриди винограду для вина 215
 гібриди кукурудзи 143, 161
 гібриди помідора 230
 гібриди соняшнику 201
 гібридна популяція проса 173
 гідрокарбонат натрію 344
 гідромеханічний привід 44
 гідроморфні та ацидні ґрунти 52
 гіперімунізація 295
 гірські річки 315
 гістоструктура 245
 глибина обробітки 36
 глибоке охолодження
 (підморожування) 346
 глибоке розпушування 34
 гнильцеві хвороби бджіл 301
 годівля корів 250, 254
 годівля кролів 291
 годівля овець 268
 годівля птиці 282
 годівля свиней 276
 годівля сухостійних і лактуючих
 корів 257
 годівля телиць 253
 годування 275
 горіхоплідний сад “МАІС” 206
 горіхоплідні культури 209
 гормональні методи 261
 господарсько-біологічна
 характеристика спелости 169
 гречка 74, 79
 гриби 54
 гриби ліхенофільні 349
 грибні хвороби шкодоцинні 220
 ґрунові валики 37
 група стиглості 161, 203
 гумати 140
 гумідна зона 86
 гумінові кислоти 57
 гумінові речовини 317
 гумус 57, 58, 60, 88
 гумусонакопичення 66
 гумусоутворення 66
 густина садіння 191

Г

ґрунт 50, 59
 ґрунти виноградників 216
 ґрунтові мікроорганізми 65
 ґрунтові режими 52
 ґрунтознавство 61
 ґрунтоохоронний моніторинг 49
 ґрунтоутворення 60

Д

двигуни внутрішнього згорання 4
 дебіторська заборгованість 27
 деградація ґрунтів 49, 60–62, 126
 деградовані землі 15
 дегуміфікація 62
 дегустаційні показники 279
 дезінфекційний засіб
 “Жавель-Клейд” 342
 дезінфектанти 320
 дезінфекція 250, 342
 декоративність багаторічних
 айстр 239
 декоративність флокса 235
 державне управління 215
 дерманісіоз 284, 285, 287

дерново-підзолистий осушуваний ґрунт 56
 дерново-підзолисті ґрунти 111
 десикація 67
 деградація нафтових і комплексних забруднень 153
 детоксикація 89
 дефініція родючості 52
 дефіцит елементів 102
 дефоліація 67
 дефростація 338
 джеми 336
 джерела стійкості 135
 дзвоники 238
 дигідрат мурашиної кислоти 299
 дигідрат щавелевої кислоти 299
 дисковий розсіювач добрив 38
 дисперсність розпилювання 41
 діагностика АЧС 326
 діагностика сказу 325
 діагностика туберкульозу 330
 діагностика у садівництві 209
 діагностикуми 328
 ДНК-маркер 274, 309
 ДНК-паспортизація 241
 ДНК-технології 252
 добір вівса 170
 добір ячменю 172
 добрива 50, 51, 59, 87, 100, 106, 108, 232
 добрива гумінові 129
 добрива комплексні 351
 довгі хвилі М. Д. Кондратьєва 30
 догляд за посівами 200
 додана вартість 23
 доіння механізоване 256
 дорожчання брокколі 223
 дослідні господарства 22
 дренажно-скидні стоки 95
 дуб 348

Е

евapotранспірація 98
 еволюція ґрунту 60
 екологічна безпека 120, 129
 екологічна шкода внаслідок санітарних рубок 356
 екологічне оздоровлення річок 120
 екологічні аспекти у тваринництві 240
 екологічні ризики 117
 екологія 3
 екологія виноградарства 213
 екологія гідросфери 120
 екологія с.-г. 116
 екологобезпечні угіддя 15
 еколого-економічний механізм 15
 еколого-економічні аспекти землеустрою 123
 економіка 24, 310
 економіка виноградарства 205
 економіка вирощування 160
 економічна ефективність 154, 166
 економічний ефект 37
 екосистеми лісові 354
 екотоп 64
 експорт 20
 експорт пшениці 158
 екстер'єр коней рисистих 246
 електронна мікроскопія 288
 елементи живлення 102
 ембріони 323
 енергетичні втрати МТА 31
 ентеротоксемія 331
 ентомопатогенні нематоди 132
 епідеміологічна ситуація 328

епізоотії 326
 еритроцитарні антигени 258
 ерозійна небезпека 122
 ерозія водна 122
 ерозія ґрунтів 119, 121, 127
 еспарцет 185
 ефективність біоенергетична 232
 ефективність виробництва 12, 21
 ефективність господарювання в лісах 363
 ефективність економічна 226
 ефірна олія 189

Є

євроінтеграція 20

Ж

жаростійкість 203
 жатка 35
 жеребці-плідники західноєвропейських порід 248
 живлення 315
 живлення базиліку 234
 жир 104
 жирові компоненти 347
 життєвий цикл інноваційної продукції 11
 життєздатність культур 138
 жолуді 348
 жом 335

З

забій тварин діагностичний 330
 забруднення 64
 забруднення ґрунту 128
 забруднення довкілля 116, 124
 забур'яненість посівів 68, 157
 загартування ячменю 172
 загибель ясеневих насаджень 360
 закислення ґрунтів 54
 закріплювачі стерильності 198
 запилення 302
 запобігання і гасіння лісових пожеж 359
 засоби механізації 33
 засолення 62, 88
 засолення ґрунтів 61
 захисні лісові насадження 357
 захисні споруди ягідників 211
 захист винограду 217
 захист винограду біологічний 218
 захист ґрунтів від ерозії 127
 захист культур 140
 захист посівів 80
 захист саду від граду 219
 захист сої 141
 збалансований (сталий) розвиток 118
 збереженість 271
 збереження генофонду тварин 6
 зберігання біоматеріалу 330
 зберігання жолудів 348
 збирання капусти брюссельської 224
 збирання ріпаку 35
 збудники 130
 збудники інфекційних захворювань 281
 збудники хвороб 70
 земельна реформа 14
 земельні відносини 14, 83
 землевпорядна наука 13
 землевпорядна процедура 13
 землевпорядний процес 13
 землевпорядні дії 13

землекористування 16
 землеробство 61
 землеустрій 13, 14, 123
 зернобобові культури 105
 зернова галузь 21
 зернова маса 43
 зерновий ринок України 23
 зерновиробники малих підприємств 32
 зернові культури 125
 зернозбиральний комбайн 39
 зерносушільний комплекс КЗС-10 32
 зимівля 318
 зимівля бджіл 300
 зимостійкість 163
 зимостійкість винограду 217
 злакові трави 181
 зміна порід деревостанів 357
 зола 104
 зрошення 90–92, 94
 зрошення земель 89
 зрошення кавуна 225
 зрошення краплинне 229
 зрошувані землі 93

Й

йодне число 272

І

ідеальний протеїн 276
 імітація руху 41
 імовірність 39
 імпорт 20
 імунітет корів 332
 імунна система коней 249
 імунний статус 277
 імуноглобуліни антирабійні 325
 імунологічна тест-система 329
 інбридинг 6
 інвазійні личинки 132
 індекс осіменіння корів 262
 інноваційна продукція 11
 інноваційний розвиток 22
 інокуляція 96
 інокуляція ризогуміном 105
 інтегрована система 284, 285, 287
 інтенсивність розвитку 202
 інтенсифікація 154
 інфекційна бурсальна хвороба 323
 інфекційний фон 135
 інфекції 329
 інфекції кокові 331
 інформаційні послуги 205
 інфрачервона спектроскопія 321
 іподром Київський 246, 247
 іржа кукурудзи 134
 історія с.-г. дослідної справи 1–3, 6–10
 історія с.-г. освіти 5
 ІФА 295

К

кавун 225, 226
 кадмій 128
 кажани 319
 кальцієвмісні відходи 63
 кальцій 53
 капуста брокколі 223
 капуста брюссельська 224
 каракульська вівця 265
 карбамідно-аміачна суміш 92
 карбідо-аміачна суміш 108
 картопля 221

Катеринославська обласна с.-г. дослідна станція 7
 Київська гібридна актиніда 336
 Київське водосховище 308, 316
 кислі ґрунти 63
 кислота аскорбінова 336
 кислотний чинник 54
 кишкова паличка 320
 кілька чорноморська 346
 кісткова тканина 321
 кластери 231
 кластерний аналіз 197
 клейковина 51, 100
 клеровка 342
 клімат 86
 клітинна селекція 147, 151, 152
 кліщ варроа. препарат Varro Med 299
 кліщі-орнітодори 326
 клопіралід 144
 кобили і жеребці 244
 коефіцієнт вгодованості 318
 коефіцієнт культури 98
 козине молоко 242
 коливання 39
 колибактеріоз 274, 331
 колісні машини 31
 комахи-фітофаги 138
 комбайн Class Leksion 35
 комбайнове збирання 42
 комбікорм 276, 282, 283, 289
 комбікорми повнораціонні гранульовані 291
 комерційний банк 18
 комплексний високомолекулярний реагент "КРОСС-5" 343
 компонентний склад 189
 компост 110, 112
 конвективний метод сушіння 337
 конденсатор подвійного електричного шару 335
 коні 245
 коні гуцульські 249
 коні рисисті 247
 коні спортивні 246
 коні спортивні (Україна, Польща) 243
 коні (тракененська і ганноверська) 244
 коні (укр. верхова) 248
 конкурентоспроможність 20
 конкуренція антигенів 297
 конструктивно-технологічна схема 44
 конструкція плівкоукладача 37
 контамінація комах 281
 контроль бур'янів 144
 контроль розвитку хвороб 130
 контроль якості (виноград і вино) 215
 конярство 240
 кооперативний збутовий канал 23
 копитна гниль 331
 кореляція 174
 коренезбиральна машина 44
 корми із шовковиці 148
 кормова база 315
 кормова добавка 283, 317
 кормова цінність 185
 кормові культури 93
 кормові одиниці 180
 кормові раціони 257
 кормові сівозміни 93
 кормові сумішки 188
 кормові цілі 339
 корови 19, 261
 корови високопродуктивні 257

корови після отелення 332
 корови-рекордистки 251
 коров'яче молоко 242
 короп галицький 318
 короп лускати 309
 коропівництво 9
 короткоротаційні сівозміни 56, 58, 68
 корпоративний збутовий канал 23
 краплинне зрошення 88, 96–98, 207
 кредит 18
 критичний період 97, 98
 кріас-порошок 333, 345
 кров 309
 кров коней 249
 кров коней (групи) 244
 кров спортивних коней 243
 кровоносні судини 245
 крок навивки 45
 крокосмія (монтбреція) 237
 кролематки 296
 кролеферми 292
 кролики 293
 кролі 292, 294
 кролівництво 291, 292, 294
 крохмаль 174
 кукурудза 75, 80, 87, 91, 98, 99, 125, 134, 142, 159, 160, 171, 334
 кукурудза харчова 78
 кукурудзяне 344
 кукурудзяний жук 134
 кукурудзяний метелик 134
 культивування 132, 283
 культивування *in vitro* 147, 149
 культивування вірусу ІБХ 323
 культуральні дослідження 330
 культури зернові 154
 культури зернові і зернобобові 155
 культури польові 82
 культури с.-г. 16
 культури-фітомеліоранти 63
 купівельна спроможність населення 17
 кури 323
 кури (Полтавська глиняста) 327
 курчата-бройлери 280, 286, 322
 курячий послід 109
 кухонна сіль 339

Л

лабораторні дослідження 324
 лактат 243
 лактатдегідрогеназа 243
 лактація корів 262
 ламань деревна 362
 ланки сівозміни 199
 лапа культиватора 36
 Ластівка 338
 лейкоз 259
 лептоспіроз свиней 328
 липа серцелиста 353
 лисиця 290
 листкова поверхня посіву 186
 листовий апарат 182
 листові хвороби 135
 листя і плоди шовковиці 148
 листя кропиви 345
 лишайники 349
 лінійне розведення 6
 лінійні розміри рослин 182
 лінії ВРХ шароле 258
 лінії коней 246
 лінія 204
 ліпіді 254, 313
 ліси захисні 362
 ліси Словаччини церковні 363

лісове господарство 356, 361
 лісове насінництво 355
 лісокористування виснажливе 354
 лісокультурне виробництво 355
 лісосмуги захисні 358
 ліссадівство 319
 лістеріоз 329
 ліхенобіота лісу 349
 локальне зміцнення 36
 локус 314
 лузга гречки 333
 луки 3
 Львівська область 18
 льон олійний 114, 192, 193
 льон-довгунець 193
 люмбрициди 53
 люпин 136
 люцерна посівна 181
 люцерно-злакові травосумішки 104, 186

М

макро- та мікроелементи у перзі 305
 малина 210
 малина в тунелях 211
 малопродуктивні землі 15
 малофагоз 284, 285, 287
 маргарин 347
 маркерно-генетичні дослідження 159
 мармелад желевий 345
 маса 1000 зерен 100
 маса 1000 зерен проса 173
 маса коренеплоду 198
 маса рослин 113
 маса тіла 283
 масло вершкове 347
 мастит у корів 250
 маточне поголів'я 292
 машини сортувальні 81
 машинні с.-г. агрегати 46
 мед 307
 медова продуктивність 298
 медоноси 307
 меліоративні системи 83
 меліорація 63
 меліоровані землі 86
 метаболізм 313
 метаболізм корів 332
 метаболізм у коней 243
 металоємність 44
 метод DEA 21
 метод ДНК комет 150
 метод ЗТ-ПЛР 324
 метод ІФА 322
 метод поліплоїдії 194
 метод рідинної хроматографії 322
 методи захисту 133
 методи оцінки морозостійкості 172
 методи створення сортів 162
 методичні рекомендації 322
 механізація і автоматизація виробництва 2
 механізація сільського господарства 4
 мідь 128
 міжнародна співпраця в галузі лісівництва 359
 міжпородне схрещування 294
 мікобактерії 330
 мікробіота 139
 мікробіота жолудів 348
 мікробний синтез 153
 мікробні поверхнево-активні речовини 153

мікроводорості 283
 мікродобрива 91, 102, 190
 мікроелементи 99, 102, 257, 282
 мікроклімат 286
 мікрометод РЗК 329
 мікроміцети 50
 мікроорганізми 324
 мікросателітні ДНК-маркери 314
 мікроядерний тест 150
 міль-строкатка липова 353
 мінералізація 90
 мінералізована вода 88
 мінеральне живлення 73, 104, 114, 192
 мінеральні добрива 99, 103, 188
 модель доїння 256
 молекулярні маркери 152
 молекулярно-генетичні маркери 252
 молекулярно-генетичні тести 241
 молоко (ветсанекспертиза) 242
 молоко (фізико-хімічні вл., в'язкість, щільність) 256
 молоко 19
 молоко овець 266
 молочна продуктивність голштинів 262
 молочне скотарство 250–253, 255, 256
 молочний білок 340
 молочність 296
 молочність овець 269
 монарда двійчаста 189
 монітор грозівих фронтів 219
 моніторинг 353
 моніторинг ґрунту 126
 моновакцина 297
 морозостійкість винограду 216
 морозостійкість ячменю 172
 морфо-біологічні особливості кукурудзи 78
 морфогенез 233
 морфологія 5
 мул ставків 109
 "мультибовісан" 150
 мульчування 103
 мутагенність 150
 м'ясність тушки 289
 м'ясо кролів 291, 294
 м'ясо курей (слаботоксичне) 322
 м'ясо свиней 279

Н

набряк злоякісний 331
 навчальні заклади 22
 нагідки 345
 надійність технологічного процесу 48
 нанобіоматеріали 267
 наночастинки ауруму 150
 напівфабрикати із заварного тіста 347
 напрями використання 160, 204
 насіння 67, 200
 насіння зернових культур 70
 насіння сосни 350
 натура зерна 100
 натуральний підсолондучувач 194
 натуральні барвники 345
 наукова школа 5
 небезпека АЧС 326
 некробактеріоз 331
 некротичний гепатит 331
 несільськогосподарські угіддя 358
 неспецифічна резистентність коней 249

нетрадиційна сировина 333
 низькотемпературні камери (НТК) 346
 нітрифікація 54
 нові сорти сої 197
 нозематоз 303, 304
 норма висіву 73, 200
 норми висіву насіння 82
 норми годівлі ВРХ 253

О

обґрунтування врожайності 85
 облік РЗК 329
 обліково-аналітична система 27
 обприскування 99
 обрізка винограду 212
 обробіток ґрунту 34, 68, 106
 обробка жолудів 348
 обробка кутикули розчинами хімічних препаратів 288
 обробка насіння 176
 овес 170
 овочеві культури 220
 огірок 227
 огірок довгоплідний 228
 однорічні культури 178
 ожина 210
 ознаки вієса 170
 озон 348
 окисні процеси 313
 окисно-відновні процеси (ВРХ) 260
 окрас волоссяного покриву 290
 окрол тварин 292
 оксидативний стрес 313
 оксиди металів 254
 олійні культури 29
 олійність 197
 олійність льону 114
 олія 200
 олія соняшникова високоолеїнового типу 347
 омолодження організму 341
 оновлена стратегія збалансованого розвитку 118
 оперення курей 327
 опідзолені і реградовані чорноземи 60
 оптимізація 25
 організація виробництва 2
 організація галузевого дослідництва 1
 органічна речовина 317
 органічне добриво 112
 органічне землеробство 278
 органічне тваринництво 148
 органічні добрива 109
 органічні речовини 66
 органогенні ґрунти 87
 органо-мінеральні біоактивні добрива (ОМБД) 112
 осаді 50
 осетер російський 314
 осетрові види риб (*Acipenseridae*) 313
 осіння сівба пшениці 164
 осмотична чутливість 312
 основний обробіток ґрунту 87
 осолонцювання 88
 осушені землі 83
 осушення ґрунтів 3
 осушувачі ґрунту 87
 осушувачі землі 85
 осушувачі торфові ґрунту 84
 отримання чистого зерна 42
 охорона праці 2
 оцінка генотипу 241

оцінка молока 242
 очищення соку 343

П

пажитниця багаторічна 183
 паливні гранули 40
 паливо деревне 362
 папаїн 336
 параметри леза 36
 параметри робочого органу 38
 параметри росту 97
 пасіка 301
 патогенний комплекс 202
 патологія 5
 первинне очищення коренеплодів 45
 перга 305, 341
 перепели 283, 289
 перепілка 323, 325
 переробка с.-г. продукції 1
 перець солодкий 233
 перець солодкий Атлант 338
 пероксидне окиснення 313
 пестициди 139, 140
 пестицидний стрес 140
 пивна дробина 339
 підбиральний барабан 48
 підбір пар коней 244
 підготовка ґрунту 33
 підживлення 107
 підживлення винограду позакореневе 216
 підживлення рослин 108
 підкислення 62
 підприємство с.-г. 12, 18, 21, 27
 Підставське болотне дослідне поле 3
 підсушування 43
 піклорам 144
 піридини 144
 піруват 243
 післяжнивні двокомпонентні сумішки 182
 післяжнивні посіви 179
 післяукісне вирощування 74
 післяукісне вирощування гречки 79
 пластичність екологічна 191
 платан 236
 племінна справа 8
 племінна цінність 6
 племінна цінність ВРХ 251
 плодючість кобил 244
 плодючість овець 264
 плоскирка (*Blicca bjoerkna*) 308
 площі посіву 167
 повітроносний мішок коня 245
 повнораціональний гранульований комбікорм 296
 погода 220
 погодні умови 178, 196, 227
 поголів'я тварин 180
 пожежі лісові 359
 поживний режим 106
 позакореневе підживлення 190
 показники забоя 289
 показники тепло- та вологозабезпеченості 157
 показники якості ґрунтів 49
 поливні води 95
 полицева оранка 34
 полімеразна ланцюгова реакція 314
 поліморфізм 274, 314
 поліморфізм генів спадковий 241
 поліморфні білки крові 244
 поліморфні системи груп крові 258

поліовуляція фолікул 261
 Полісся (Житомирська обл.) 264
 поліфруктани 149
 помідор 230–232
 помідор безрозсадний 229
 помісні вівці 263
 попередник пшениці 76
 попередники 71
 популяція 274
 пори року (імунитет коней) 249
 порода 6
 порода і породний тип 290
 порода ландрас 271
 порода с.-г. тварин 7, 8
 породи свиней 272
 портал 146
 посівний матеріал 81
 посівні якості насіння 355
 послідохочища 112
 послуги компаній 82
 посушливий клімат 61
 потреба кролів у воді 293
 поширення стрімке раку ясена 360
 праймери 151, 309
 пребіотики 280
 премікс 257, 275
 препарат “Каплаестрол+OVZn” 267
 препарат Апістимулін БМ 306
 препарат ЗОД 217
 препарат Наностимулін 306
 препарати із шовковиці 148
 препарати протимікробні 320
 прес-підбирач 48
 прибуток 193
 приватизація державної власності 14
 Примекстра TZ ГОЛД 143
 природне вологе забезпечення 114
 природно-кліматичні зони 29
 природокористування збалансоване 361
 прискорення МТА 31
 прискорення росту 97
 приставка ПРЕ-6000 35
 пристрій для кукурудзяної сівалки 37
 програми розвитку виноградарства 205
 програмний пакет SAP Business Suite 25
 продовольчий попит 17
 продуктивність 7, 9, 32, 34, 46, 55, 91, 92, 107, 163, 192, 193, 275
 продуктивність базиліку 234
 продуктивність буряків цукр. 196
 продуктивність курчат-бройлерів 280
 продуктивність машин 38
 продуктивність овець 264
 продуктивність перцю солодкого 233
 продуктивність проса 173
 продуктивність пшениці 76
 продуктивність рослин 156
 продуктивність свиней 273
 продуктивність сої 105
 продуктивність соняшнику 201
 продукція с.-г. 20
 продукція свинарства 278
 продукція тваринництва 240
 пролін 307
 промисловий запас 308
 проникність мембран 312
 проростання насіння 131
 проростання насіння сосни 350
 просо 173
 просяне 344

протеїн “байпас-протеїн” 255
 протеїн 104, 200, 276
 протидефляційна стійкість 90
 протруєння 70
 профілактика захворювань бджіл 301
 профілактика патологій у корів 332
 профілактичні заходи проти нозематозу 304
 пряме комбайнування 67
 прямі експлуатаційні витрати 46
 птахівництво 240, 282
 пташиний послід 110, 112
 птиця 281, 284–287
 Пурпурна садова актиніда 336
 пухоїди 284, 285, 287
 пшениця 23, 158, 167
 пшениця м'яка 165
 пшениця озима 51, 68, 71, 72, 76, 100, 102, 113, 131, 137, 156, 157, 163, 166, 168
 пшениця тверда яра 107
 пшениця яра 164

Р

радіаційна безпека 115
 радіоактивне забруднення ґрунту 126
 радіоекологія 115
 радіологічне забруднення 59
 радіонукліди 115, 126
 рак ясена 360
 рамка 300
 раціон військовослужбовців 340
 раціон корів 255
 раціони ВРХ 253
 раціони овець 268
 реакція аглютинації 297
 регенераційна здатність 147
 регіони України 16
 регулятори росту винограду 212
 регулятори росту рослин 96, 124, 226
 реконструкція полезахисних лісів 362
 рекультивовані ґрунти 66
 рентабельність 193
 рентабельність виробництва 22
 репродуктивність корів 332
 репродуктивність овець 267
 ресурси 21
 ресурсний потенціал 93
 реформування 28
 рибальство 308
 риби 310
 рибне господарство 310
 рибництво 240
 рибопосадковий матеріал 318
 рибопродукція 346
 ризики виробничі для огірка 227
 ринок 83
 ринок землевпорядних послуг 14
 ринок ріпаку 29
 рисак (орловський, французький) 247
 рисова зрошувальна система 95
 рівень рентабельності 77
 рівномірність внесення 38
 ріпак озимий 67, 144
 ріст верби енергетичної 352
 РН 295
 роботизоване доїння 250
 родина заячих 294
 родючість 49
 родючість ґрунту 52, 77, 89, 119
 розкидач мінеральних добрив 38

розмноження дзвоників 238
 розплід 303
 розподіл насіння 33
 рослини генетично модифіковані 146
 рослини-регенеранти 151
 рослинна біомаса 40
 рослинна сировина (каротиновмісна, хлорофіловмісна та антоціанова) 345
 рослинні добавки 345
 рубець корів (уміст) 254
 рубки лісу санітарні 356
 руйнування русел гірських річок 117

С

сади Полтавщини 207
 сади черешні (схеми схрещування) 208
 садівництво в Польщі 210
 садівництво декоративне 236
 сальмонельоз 331
 санітарний стан лісових насаджень 357
 санітарно-гігієнічні вимоги 250
 свинарство 7, 8, 278, 326
 свинець 128
 свині 270–279, 328
 свинокомплекси 270
 світло період 191
 с.-г. виставки 7
 с.-г. машини 4
 с.-г. тварини 6
 с.-г. товариство 1
 с.-г. угіддя 16
 селекційний матеріал 194
 селекційно-племінні дослідження 241
 селекційно-технологічні аспекти 94
 селекціонери винограду 214
 селекція 6, 8, 9, 159, 185
 селекція винограду 215
 селекція вівса 170
 селекція ВРХ (програма) 251
 селекція коней (орлов. рисиста) 246
 селекція коней 244, 248
 селекція курей 327
 селекція огірка довгоплідного 228
 селекція помідора 230, 231
 селекція соняшнику 201
 селекція сорго 174
 селітра аміачна 128
 середньодобові прирости 260
 серологічний аналіз 324
 серологічний моніторинг 277
 серологічні дослідження 329
 сертифікація садивного матеріалу 209
 сечовина 339
 силос 92
 сільфія пронизанолиста 184
 сироватка крові 295, 329
 сировина 189
 система антиоксидантного захисту 313
 система добрив 65
 система очищення зерна 42
 система удобрення 55–57, 71, 107, 199
 системи захисту 134
 системи захисту рослин 136
 сівалка точного висіву 37
 сівалки прямої сівби 33

сівозміна 57, 75, 111, 119, 127, 232
 сільські території 19, 26
 сім'ї бджолині 298
 сім'ї-виховательки 306
 сірий лісовий ґрунт 55
 сірий лісовий легкосуглинковий ґрунт 64
 сіянці сосни 351
 сказ 295, 319, 325
 склад травосумішок 177
 склоподібність 51, 100
 скотарство 6, 19, 240
 слива 207
 смертність 316
 снеки 337
 соки 336
 сом каналний 317
 соматична гібридизація 147
 соматичні клітини молока 256
 Сонечко 338
 соняшник 125, 201–204
 соняшник культурний 147
 сорбційна активність 333
 сорго зернове 174
 сорго цукрове 195
 соргове 344
 сорт 73, 113, 189, 200
 сорт вівса 170
 сорт проса 173
 сорт пшениці 166, 168
 сорт сорго 174
 сорти 69, 74, 162, 175, 183
 сорти базиліку 234
 сорти брокколі 223
 сорти верби енергетичної 352
 сорти винограду 212
 сорти дзвоників 238
 сорти і гібриди 154
 сорти картоплі 221
 сорти кукурудзи 78
 сорти помідора 230, 231
 сорти пшениці ярої 163
 сорти сливи 207
 сорти спельти 169
 сорти часнику озимого 222
 сорти шовковиці 148
 сорти ячменю 145
 сорти-запилювачі черешні 208
 сортозразки 135
 сортування зерна 81
 сортування насіння 171
 сосна звичайна 350, 351
 соціально-економічна система 24
 соя 96, 106, 130, 141, 197, 200
 спельта 165, 169
 сперматозоїди 312
 спосіб реверсії сукупного ефекту 11
 ставове рибицтво 9
 сталий рух 31
 стебла льонотрести 48
 стевія 191
 стевія медова 194
 степ південний 72
 стиглість технічна 191
 стимулятор росту 104
 стимулятори росту рослин 91
 стійкість до біотичних чинників 145
 стійкість корів до хвороб 259
 стійкість курей до ХМ 327
 стічні води 50
 стоколос безостий 176
 стратегія розвитку виноградарства 205
 стрес низькотемпературний 350
 стресочутливість 279

стресор 140
 строки сівби 69, 71, 72
 строки сівби пшениці 76
 строки сівби та скошування 177
 структура 53, 189
 структура ґрунту 90
 структура кормової площі 93
 структура популяції 316
 структура посівних площ 154, 180
 структура фітоценозу 357
 структурно-механічні властивості 347
 ступінь стійкості рослин 155
 судак (*Sander lucioperca*) 316
 судово-ветеринарна експертиза 321
 сукральні кролиці 292
 сукцесії угруповань мікроорганізмів 110
 Сумська область 12, 21
 суха речовина 178
 суха речовина (кролі) 293
 сухості 362
 сухофрукти 337
 сушені яблука 337
 схилі землі 127
 схилі угіддя 122
 сходи пшениці 72
 схожість і збереженість сіянців сосни 351
 схрещування 6, 9, 270, 273, 298
 схрещування коней 248
 схрещування овець 263

Т

тварини племінні 241
 тваринництво 6, 10
 тваринництво промислове 116
 тверде біопаливо 195
 твердість ґрунту 45
 твердопаливне виробництво 40
 телиці ремонтні 253
 телята двійнята 261
 температура 43
 температурний режим 203
 теорія землеустрою 13
 теплична пасіка 302
 термічний мутагенез 163
 терморадіаційний метод сушіння 337
 тест-культура 139
 тестування сироватки крові 324
 технічне переоснащення виноградарства 205
 технічний засіб для визначення якості 41
 техногенне навантаження 89
 техноземи 66
 технології "no-till" 33
 технологічний процес 41
 технологічні лінії 40
 технологічні можливості 44
 технологічні регулювання 42
 технологія виробництва 8, 188
 технологія вирощування щепленого кавуна 225
 технологія консервування кормів 339
 технологія приготування сіна 187
 технологія розведення 138
 технологія утримання кролів 291
 технологія утримання свиней 270
 тилоциклінвет 322
 тимчасові та постійні ектопаразити птиці 281
 тільність 261
 тісто заварне 347

товарний мед 306
 токсикологічні дослідження 124
 токсичність ґрунту 128
 токсичність стимуляторів росту рослин 124
 торф'яно-болотні угіддя 11
 травлення у ВРХ 255
 травмування 43
 травосумішки 181
 трактори 4
 трансгенні рослини 159
 трансплантація ембріонів 261
 транспортер 47
 транспортування зернового матеріалу 47
 трансформація ґрунтів 84
 трансформація національної економіки 26
 тренінг спортивних коней 247
 трибенурон-метил 125
 тритикале 151
 тритикале озиме 175
 тритикале яре 129
 тростинний цукор-сирець 342
 трофічна конкуренція 315
 туберкульоз 259, 330
 туризм лісовий 363
 тюлька 346
 тяговий опір 36

У

удобрення 58, 181, 186, 193
 удобрення винограду 216
 узагальнений показник якості 346
 Український науково-дослідний інститут цукрової промисловості 2
 уміст і запаси гумусу 56
 універсальність сівалок 33
 ураженість рослин 130
 ураження рослин 155
 урожай винограду 216
 урожайність 30, 87, 99, 178, 194, 203, 204
 урожайність буряків 190
 урожайність вівса 170
 урожайність зеленої маси 182
 урожайність кавуна 226
 урожайність помідора 230
 установки антиградові 219
 утилізація 335
 утримання коней 249
 утримання птиці 286
 учений у галузі ветеринарної медицини Касьяненко В.Г. 5
 учений у галузі рибицтва О. І. Кузьома 9
 учений у галузі с.-г. дослідної справи Франкфурт С.Л. 1
 учений-селекціонер А.І. Хватов 8

Ф

фази росту 182
 фармазин 322
 фарш м'ясний 340
 фахівець з культури боліт і луківництва П.В. Спесивцев 3
 ферменти травлення 290
 ферментний препарат Лізоцим 275
 фермерське господарство 16, 44, 79
 фібробласти 323
 фізико-хімічні показники 347
 фізіологічна норма споживання 20
 фізіологічний стан кролів 293
 фінансові ресурси 28

фіскальне регулювання 361
 фітоекспертиза насіння 131
 фітомеліоративні агроценози 66
 фітопатогени 140
 фітопатогенні гриби 131
 фітопатологічні спостереження 135
 фітопланктон 311
 фітосанітарний моніторинг 202
 фітотоксичність 101, 140
 фітофаги 353
 фітоценоз 121
 флавоноїди 350
 флокс 235
 фон мінерального живлення 113
 форель райдужна і струмкова 315
 формалін 342
 форми азоту (нітратна, амонійна, амідна) 108
 формування кущів винограду 212
 фосфати 101
 фосфіти 101
 фотосинтез 156, 233
 фотосинтетична продуктивність 161
 фракції 171
 фракція проса 173
 французька лабораторія LILCO 242
 фримартинізм 261
 фузаріоз 134
 фузобактеріоз 331
 фульвокислоти 57
 фунгіцидний ефект 101

Х

хамса 346
 характеристика виду спелта 165
 харіус 315
 Харківське товариство сільського господарства і с.-г. промисловості 4
 харчова промисловість 115
 харчові продукти 322
 хвороба Марека 327
 хвороба ясена невиліковна 360
 хвороби 133, 202
 хвороби бджіл 303, 304
 хвороби і шкідники дзвоників 238
 хвороби кінцівок 259

хвороби листя кукурудзи 134
 хвороби овець 268
 хвороби рослин 155
 хвороби свиней 326
 хелати 257
 хімічна меліорація ґрунту 65
 хімічний захист 137
 хімічний захист рослин 125
 хімічний склад зеленої маси 181
 хлорацетаміди 143
 Хмельницька обл. 263
 ходова система 39
 хутро кролів 294

Ц

“цвітіння” води 311
 целіакія 344
 цеолітове борошно 254
 цинк 128
 цинк змішанолігандний 257
 цирковірус 277
 цистозіра 340
 цитогенетичні дослідження 241
 цінова позиція 29
 цукати 337
 цукор 335
 цукристість 198
 цукристість буряків 190
 цукристість рослин 195
 цукрова промисловість 2
 цукрове сорго 92
 цукровий дефекат 335
 цукровий сироп 306
 цукрово-кислотний індекс 336

Ч

часник озимий 222
 червоний курячий кліщ 284, 285, 287
 черемха 236
 черешня (запилення) 208
 чистопорідне розведення 273, 294
 чорні й зайняті пари 77
 чорнозем 51, 58
 чорнозем звичайний 88, 119
 чорнозем опідзолений 53
 чорнозем типовий вилугуваний 57
 чорнозем типовий слабосолонцюватий 199

чорноплідна горобина 345

Ш

шандра звичайна 121
 швидкість руху 36
 ширина міжрядь 103
 ширина плівки 37
 шкаралупа яєць 288
 шкідники кукурудзи 134
 шкідники рослин 155
 шкідники та бур'яни в агроценозах 133
 шнек 47
 шнек-транспорт 45
 шовковиця 148
 шпик 272
 штам “Winterfield 2512” 323
 штам CVS-11 325
 штам G52 Wistar 325
 штанговий обприскувач 41
 штучне осіменіння 292
 штучне середовище 132
 штучні живильні середовища 138

Щ

щеплення винограду 212
 щеплення кавуна 225
 щільність популяцій 65
 щільність популяції утримання 138
 щука 312

Я

яблуко Голден 337
 яблуневі сади “МАІС” 206
 ягідники польських фермерів 210
 ягнята 266, 267
 яйця перепелини 325
 якісні показники меду 307
 якість 107
 якість буряків цукр. 196
 якість зерна 158, 167
 якість зерна пшениці 166
 якість корму 183, 184
 якість молока 250, 256
 якість насіння 43, 171
 якість сіна 187
 ясен 360
 ячмінь озимий 69, 172
 ячмінь ярий 73, 103, 135, 145, 162

ПОКАЖЧИК ВИКОРИСТАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ І ПРОДОВЖУВАНИХ ВИДАНЬ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

1. Аграрна економіка. — 2016. — Т. 9, № 1/2.
2. Аграрна наука — виробництву. — 2016. — №№ 1, 2.
3. Аграрная наука. — 2016. — № 5.
4. Агробізнес сьогодні. — 2016. — №№ 9, 13.
5. Агроекологічний журнал. — 2016. — №№ 2, 3.
6. Агроном. — 2016. — №№ 3, 4.
7. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. — 2016. — Вип. 12, т. 2.
8. Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, №№ 3, 4.
9. Виноград. Вино. — 2016. — №№ 3, 4.
10. Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2016. — Вип. 1, 2.
11. Вісник аграрної науки. — 2016. — №№ 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11.
12. Вісник Одеського національного університету. Сер. Біологія. — 2016. — Т. 21, вип. 1.
13. Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2016. — № 3.
14. Вісник Уманського національного університету садівництва. — 2016. — № 1.
15. Водне господарство України. — 2016. — № 4: спец. вип.: День Сіверського Донця.
16. Ґрунтознавство. — 2015. — Т. 16, № 1/2.
17. Дім, сад, город. — 2016. — № 9/10.
18. Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 7.
19. Екологічний вісник. — 2016. — №№ 2, 3.
20. Екологія підприємства. — 2016. — № 5.
21. Економіка АПК. — 2016. — №№ 9, 11.

22. Економіка України. — 2016. — №№ 5, 6, 7.
23. Економіка харчової промисловості. — 2016. — Т. 8, вип. 3.
24. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2016. — №№ 7, 8.
25. Збалансоване природокористування. — 2016. — № 2.
26. Землепорядний вісник. — 2016. — №№ 8, 9, 10.
27. Зернові продукти і комбікорми. — 2016. — Т. 63, № 3.
28. Інженерія переробних і харчових виробів. — 2016. — № 1.
29. Інженерія природокористування. — 2016. — № 1.
30. Квіти України. — 2016. — №№ 4, 5.
31. Кролиководство и звероводство. — 2016. — № 3.
32. Лісовий і мисливський журнал. — 2016. — №№ 3, 4, 5.
33. Мікробіологічний журнал. — 2016. — Т. 78, № 5.
34. Наше птахівництво. — 2017. — № 1.
35. Облік і фінанси АПК. — 2016. — № 3.
36. Овощеводство. — 2016. — №№ 7/8, 9.
37. Огородник. — 2016. — № 7.
38. Пасіка. — 2016. — №№ 11,12; 2017. — № 1.
39. Плантадор. — 2016. — №№ 4, 5.
40. Продовольча індустрія АПК. — 2016. — № 4.
41. Пропозиція. — 2016. — №№ 6, 9, 10.
42. Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 3.
43. Садівництво по-українськи. — 2016. — № 5.
44. Садоводство и виноградарство. Напитки. Технології. Інновації. — 2016. — № 8.
45. Садоводство и виноградарство. Технологии и инновации. — 2016. — № 1.
46. Сільське господарство та лісівництво. — 2016. — № 3.
47. Сучасні проблеми токсикології, харчової та хімічної безпеки. — 2016. — №№ 2, 3.
48. Техніка і технології АПК. — 2016. — №№ 5, 6, 7.
49. Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів. — 2016. — №№ 3, 4, 5.
50. Український пасічник. — 2016. — № 12.
51. Физиология растений и генетика. — 2016. — Т. 48, № 3.
52. Цукор України. — 2016. — № 6/7.
53. Цукрові буряки. — 2016. — № 4.
54. Эксклюзивные технологии. — 2016. — № 2.
55. Agroexpert. — 2016. — №№ 7, 9, 11.
56. The ukrainian farmer. — 2016. — №№ 4, 8, 9, 10, 12.

ПРОДОВЖУВАНІ ВИДАННЯ ТА ІНШІ НАУКОВІ ЗБІРНИКИ

1. 2016: зернобобові культури та соя для сталого розвитку аграрного виробництва України [Текст]: матеріали Міжнар. наук. конф., 11–12 серпня 2016 р., присвяченої 80-річчю від дня народження академіка НААН А.О. Бабица / НААН, Ін-т кормів та сільськогосподарства; редкол.: Гадзало Я.М., Роїк М.В., Петриченко В.Ф. [та ін.]. — Вінниця, 2016. — 176 с. Шифр 547736.
2. 4-й Міжнар. конгрес захисту навколишнього середовища. Енергоощадність. Збалансоване природокористування [Текст]: зб. матеріалів, м. Львів, 21–23 верес. 2016 р. / М-во освіти і науки України, Львівська обл. держ. адміністрація, Нац. ун-т “Львів. політехніка” [та ін.], наук.-програм. комітет. — Л., 2016. — 244 с. Шифр 547522.
3. Агробіологія [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 —
№ 1 (124). — 2016. — 138 с. Шифр 547511
4. Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН [Текст] / НААН, Ін-т сіл. госп-ва степової зони; редкол.: Черенков А.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Д., 1956 —
№ 9. — 2015. — 184 с. Шифр 547512
№ 10. — 2016. — 194 с. Шифр 547515
5. Ветеринарна біотехнологія [Текст]: бюлетень / НААН, Держ. комітет вет. медицини України, Ін-т вет. медицини, Держ. наук.-контрольний ін-т біотехнології і штамів мікроорганізмів; редкол.: Ничик С.А. (голов. ред.) [та ін.]. — К., 2001 —
Вип. 28. — 2016. — 395 с. Шифр 547672
Вип. 29. — 2016. — 296 с. Шифр 547801
6. Ветеринарна медицина [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Нац. наук. центр “Ін-т експериментальної і клінічної вет. медицини”; редкол.: Стегній Б.Т. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 1964 —
Вип. 102. — 2016. — 373 с. Шифр 06 547640
7. Вісник Національного технічного університету “ХПІ” [Текст]: зб. наук. пр. / Нац. техн. ун-т “Харків. політехн. ін-т”; Товажнянський Л.Л. [та ін.]. — Х.: НТУ “ХПІ”, 2015. — № 63(1172). — ____ с. — (Сер. Системний аналіз, управління та інформаційні технології).
8. Вісник Степу [Текст]: наук. зб. / Кіровоград. ДСГДС НААН, Центр забезпечення АПВ Кіровоград. обл. — Кіровоград, 2002 —
Вип. 13: Стан і перспективи розвитку агропромислового виробництва України: матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, Кіровоград, 24–25 берез. 2016 р. / редкол.: Семеняка І.М. (голов. ред.) [та ін.]. — 2016. — 162 с. Шифр 547519
9. Вісник Українського відділення Міжнародної академії аграрної освіти [Текст] / редкол.: Дідур В.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Запоріжжя, 2013 —
Вип. 4. — 2016. — 275 с. Шифр 547675
10. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики та продовольства України; редкол.: Скобло Т.С. (відп. ред.) [та ін.]. — Х., 2000 —
Вип. 173: Механізація с.-г. виробництва. — 2016. — 180 с. — (Сер. Техн. науки). Шифр 547765
11. Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області [Текст]: наук.-виробн. зб. / НААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр’єва — Центр наук. забезпечення АПВ Харків. обл.; редкол.: Попов С.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 2003 —
Вип. 20. — 2016. — 289 с. Шифр 547676
12. Генетичне та сортове різноманіття рослин для покращення якості життя людей [Текст]: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 25-річчю Нац. генбанку рослин України, 4–7 лип. 2016 р. / НААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр’єва, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України; наук. комітет конф.; Кириченко В.В. (голова) [та ін.]. — К., 2016. — 208 с. Шифр 547730
13. Захист і карантин рослин [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т захисту рослин; редкол.: Борзих О.І. (голов. ред.) [та ін.]. — К., 1964 —
Вип. 61. — 2015. — 403 с. Шифр 06 547786
14. Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету [Текст] / редкол.: Черновол М.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Кіровоград, 1997 —
Вип. 29: Техніка в с.-г. виробництві, галузеве машинобудування, автоматизація. — 2016. — 318 с. Шифр 547681

15. **Збірник наукових праць ННЦ“Інститут землеробства НААН”** [Текст] / редкол.: Камінський В.Ф. (голов. ред.) [та ін.]. — К., 1996 —
Вип. 1. — 2016. — 156 с. Шифр 547523
16. **Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи** [Текст]: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., 25–27 трав. 2015 р. / М-во освіти і науки України, Поділ. держ. аграр.-техн. ун-т, ф-т технол. виробництва і переробки продукції тваринництва; редкол.: Іванишин В.В. (ред.) [та ін.]. — Кам’янець-Поділ., 2016. — 272 с. Шифр 547738
17. **Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин** [Текст]: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. / М-во освіти і науки України, Кіровоград. нац. техн. ун-т; редкол.: Черновол М.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Кіровоград, 1971 —
Вип. 45, ч. II. — 2015. — 212 с. Шифр 06 547123
18. **Корми і кормовиробництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т кормів; редкол.: Петриченко В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — Вінниця: Діло, 1976 —
Вип. 81. — 2015. — 264 с. Шифр 06547788
19. **Миронівський вісник** [Текст]: зб. наук. пр. / НААН, Миронів. ін-т пшениці ім. В.М. Ремесла, редкол.: Демидов О.А. (ред.) [та ін.]. — Миронівка, 2016. —
Вип. 2. — 274 с. Шифр 547766
20. **Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України** [Текст]: зб. наук. пр. / редкол.: Ніколаєнко С.М. (відп. ред.) [та ін.]. — К., 1997 —
Вип. 217, ч. I. — 2015. — 249 с. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). Шифр 547644
Вип. 237. — 2016. — 417 с. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). Шифр 547646
21. **Науково-технічний бюлетень** [Текст] / НААН, Ін-т тваринництва; редкол.: Іонов І.А. (відп. ред.) [та ін.]. — Х., 1971 —
Вип. 114. — 2015. — 208 с. Шифр 547530
22. **Новітні технології вирощування с.-г. культур** [Текст]: тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, м. Київ, 29–30 верес. 2016 р. / НААН, Ін-т біоенергет. культур і цукр. буряків, М-во агрополітики та продовольства України, Укр. ін-т експертизи сортів рослин. — Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016. — 123 с. Шифр 547531.
23. **Розведення і генетика тварин** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т розведення і генетики тварин; редкол.: Гладій М.В. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1971 —
Вип. 51. — 2016. — 331 с. Шифр 06 548263
24. **Селекційно-генетична наука і освіта** [Текст]: матеріали міжнар. наук. конф., м. Умань, 16–18 берез. 2016 р. / Уман. нац. ун-т садівництва, Нац. дендропарк “Софіївка” НАНУ, Укр. т-во генетиків і селекціонерів ім. М.І. Вавилова; редкол.: Непочатенко О.О. (відп. ред.) [та ін.]. — Умань, 2016. — 379 с. — (Присвячено світлій пам’яті Федора Микитовича Парія). Шифр 547850
25. **Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України** [Текст]: зб. наук. пр. / Держ. наук. установа “Укр НДІ прогнозування і випробування техніки та технологій для сіл. госп-ва ім. Л. Погорілого”; редкол.: Кравчук В. (голов. ред.), Луценко М. [та ін.]. — Дослідницьке, 1999 —
Вип. 20. — 2016. — 482 с. Шифр 547535
26. **Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва** [Текст]: зб. наук. пр. / Білоцерк. НАУ; редкол.: Даниленко А.С. (відп. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2010 —
№ 1 (125). — 2016. — 120 с. Шифр 547536
27. **Фактори експериментальної еволюції організмів** [Текст]: зб. наук. пр., присвяч. 150-річчю від дня народження Томаса Ханта Моргану / НАН України, Ін-т молекул. біології і генетики; редкол.: Кунах В.А. (голов. ред.) [та ін.]. — К.: Логос, 2003 —
Т. 19. — 2016. — 272 с. Шифр 547538

СТРУКТУРА СТОРІНКИ РЕФЕРАТУ В РЖ “АПК УКРАЇНИ”

1. **Індекс УДК** — еталонне видання українською мовою Універсальної десятикової класифікації (2000 р.).
2. **Бібліографічний опис (БО) документа** — згідно з ГОСТом 7.1–84. Відмінною особливістю БО РЖ є розташування елементів БО: назва матеріалу; галузь свідчень про відповідальність, де подаються прізвища всіх авторів незалежно від їх кількості.
Приклад:
УДК 633.416:631.527.5:631.543.2
СЕЛЕКЦІЯ І НАСІННИЦТВО КОРМОВОГО БУРЯКУ В УКРАЇНІ / Рибак Д.А., Фомічов А.М., Ярош Ю.М. // Вісн. аграр. науки. — 1998. — № 8. — С. 39–43. — Бібліогр.: 4 назви.
Бібліографічний опис документа подається мовою оригіналу.
3. **Ключові слова (5–10 слів)** — слова чи словосполучення, взяті з назви чи тексту документа, які характеризують його зміст і забезпечують пошук (згідно з ДСТУ 2398–93).
4. **Номер реферату** — рік, порядковий номер РЖ у поточному році, порядковий номер реферату у журналі.
5. **Текст реферату** подається українською мовою і складається за таким планом: об’єкт роботи, якщо це неясно із заголовка; основні питання, які розглядаються в первинному документі; результати, висновки, галузь застосування. Передається точка зору автора. Реферат не має абзаців, розділів, рубрик.
6. **Результати роботи** викладаються точно і гранично інформативно.
7. **Висновки** подаються так, як вони представлені в документі.
8. **Викладати текст** реферату потрібно коротко, використовуючи короткі, стислі речення. Реферат є самостійним вторинним документом.
9. У рефераті **не вживати** складні граматичні звороти, незвичні терміни, символи.
10. У тексті реферату **формули наводяться у таких випадках**: без формул неможлива побудова тексту реферату; формули виражають результати роботи; формули значно полегшують розуміння змісту роботи. Одиниці виміру приводяться в одиницях міжнародної системи (СИ) згідно з ГОСТом 8.417–81.
11. **Обсяг реферату**: для більшості статей, брошур тощо 350–1000 знаків, до 32 друкованих рядків; для документів великого обсягу (монографій та ін.) — 2500 знаків, дві друковані сторінки.

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ, БІБЛІОГРАФІЧНІ
ТА ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ СЕРІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
(1998–2016 рр.)**

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АКАДЕМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р. (70 кн.)

1. АВДІЗБА А.М. (2009)
2. БАБИЧ А.О. (2003)
3. БАРАБАШ О.Ю. (2002, 2007)
4. БАЩЕНКО М.І. (2008)
5. БОГДАНОВ Г.О. (2010, 2015)
6. БУРКАТ В.П. (1999, 2009)
7. ВАСИЛЕНКО П.М. (2000)
8. ВЛАСЕНКО В.М. (2004)
9. ВЛІЗЛО В.В. (2010)
10. ГЛАДІЙ М.В. (2015)
11. ГОЛІК В.С. (2007)
12. ГОЛОВКО А.М. (2011)
13. ГРИЦИНЯК І.І. (2016)
14. ГУДКОВ І.М. (2005)
15. ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я. (2005, 2015)
16. ЄЖОВ В.М. (2009)
17. ЗУБЕЦЬ М.В. (1999, 2008, 2014)
18. ІБАТУЛЛІН І.І. (2006)
19. КИРИК М.М. (2008)
20. КИРИЧЕНКО В.В. (2010)
21. КОВАЛЕНКО П.І. (1999)
22. КОЗИРЬ В.С. (2007)
23. КРАВЧЕНКО В.А. (2009)
24. КУЧКО А.А. (2006)
25. ЛЕБІДЬ Є.М. (2007)
26. ЛІСОВИЙ М.П. (1999)
27. ЛУКІНОВ І.І. (2007)
28. МАЗУР Г.А. (2006)
29. МАЛІК М.Й. (2014)
30. МАРТИНЕНКО І.І. (1999)
31. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК В.Я. (2003, 2008, 2013)
32. МУСІЄНКО М.М. (2008)
33. НОВАКОВСЬКИЙ Л.Я. (2015)
34. ОСТАШКО Ф.І. (2004)
35. ПАНАСЮК Б.Я. (2007)
36. ПЕРЕСИПКІН В.Ф. (1999)
37. ПОГОРІЛИЙ Л.В. (2004)
38. РИБАЛКО В.П. (2006)
39. САБЛУК П.Т. (2001, 2006, 2011)
40. САВЧЕНКО Ю.І. (2009)
41. САЙКО В.Ф. (2001)
42. СИТНИК В.П. (1999, 2009)
43. СНІТИНСЬКИЙ В.В. (2009)
44. СОЗІНОВ О.О. (2001, 2010)
45. СТЕГНІЙ Б.Т. (2011)

46. ТАРАРІКО О.Г. (2005)
47. ТРЕГОВЧУК В.М. (2002)
48. ТРІШИН О.К. (2012)
49. УШКАРЕНКО В.О. (2008)
50. ФЕДОРЕНКО В.П. (2010)
51. ФУРДИЧКО О.І. (2012)
52. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Г.О. (2006)
53. ЦИКОВ В.С. (2006)
54. ШЕВЧЕНКО А.М. (2008)
55. ШПИЧАК О.М. (2016)
56. ЮРЧИШИН В.В. (2000, 2005, 2015)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р. (13 кн.)

1. БЕРЕЗОВСЬКИЙ М.Д. (2011)
2. ВОЙТЮК Д.Г. (2009)
3. GERMAN В.В. (2011)
4. ГОЛОВКО А.М. (2006)
5. ГУЦУЛЯК Г.Д. (2016)
6. ЄФІМЕНКО М.Я. (2007)
7. МАЗОРЕНКО Д.І. (2011)
8. МАЛІК М.Й. (2005)
9. СІГАРЬОВА Д.Д. (2010)
10. СЛАВОВ В.П. (2007)
11. СОБКО О.О. (2009)
12. УШКАЛОВ В.О. (2013)
13. ЧЕРНОВОЛ М.І. (2010)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2009 р. (1 кн.)

ГРАБОВЕЦЬ А.І. (2009)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЗЕМЛЕВПОРЯДНА НАУКА”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р. (1 кн.)

НОВАКОВСЬКИЙ Л.Я. (2005)

СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ
ВЧЕНИХ-АГРАРІВ УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р. (66 кн.)

1. КУЛЕШОВ М.М. (1998)
2. КРАВЧЕНКО М.А. (1999)
3. ЯНАТА О.А. (2001)

4. ФЕДОРОВА Н.А. (2002)
5. КОТКО І.К. (2002)
6. ФОМІЧОВ А.М. (2003)
7. НАУМЕНКО В.В. (2004)
8. ГЛАЗКО В.І. (2004)
9. ТЮЛЕНЄВ М.О. (2004)
10. МАХОВ Г.Г. (2005)
11. ШЕВЧЕНКО М.Н. (2005)
12. ВЛАСЮК П.А. (2005)
13. АЛПАТЬЄВ С.М. (2005)
14. СЛЮСАР І.Т. (2005)
15. БОГДАНОВ С.М. (2006)
16. ДЕГОДЮК Е.Г. (2007)
17. ЗЕЛЕНСЬКИЙ М.О. (2007)
18. ЯНГОЛЬ А.М. (2007)
19. СВЄЧИН К.Б. (2007)
20. МУДРУК О.С. (2007)
21. ОСИПЧУК А.А. (2007)
22. ТИХОНЕНКО Д.Г. (2007)
23. ТЕРНИЧЕНКО А.Г. (2008)
24. ГОРОДНІЙ М.Г. (2008, 2008)
25. ЗАДОНЦЕВ А.І. (2008)
26. ТАРАНЕНКО Л.К. (2009)
27. ВІЛЕНСЬКИЙ Д.Г. (2009)
28. ТАРАБРІН О.Є. (2009)
29. ЛОПАТІН М.І. (2009)
30. РЕВО М.В. (2009)
31. ПОЧЕРНЯЄВ Ф.К. (2010)
32. КОЛЕСНИКОВ О.І. (2010)
33. САЗАНОВ В.І. (2010)
34. СТУПЕНЬ М.Г. (2010)
35. ГУБЕНІ Ю.Е. (2010)
36. ШЕЛЕПОВ В.В. (2011, 2016)
37. СІРАЦЬКИЙ Й.З. (2011)
38. ЗАВІРЮХА П.Д. (2011)
39. БЕРЕЗІВСЬКИЙ П.С. (2011)
40. КРИЛОВА Г.І. (2011)
41. ДЖОВАНІ Д.О. (2011)
42. ВОЛЬФ М.М. (2011)
43. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2011)
44. КУЛЖИНСЬКИЙ С.П. (2011)
45. КОБЕЦЬ А.С. (2012)
46. СТЕПЧЕНКО Л.М. (2012)
47. РОЖЕСТВЕНСЬКИЙ Б.М. (2012)
48. ШАРАПА Г.С. (2013)
49. ВОЗНЯК Р.П. (2013)
50. ПРОКОПОВИЧ П.П. (2013)
51. НАБОКИХ О.Г. (2013)
52. ОНИСЬКО С.М. (2013)
53. ЗОСИМОВИЧ В.П. (2013)
54. ВЛАСОВ В.І. (2014)
55. ОСЬМАК К.І. (2014)
56. ПОГГЕНПОЛЬ В.О. (2014)
57. ГУЗЄВ І.В. (2015)
58. НИЖНІЙ М.І. (2015)
59. ШЕПОТЬКО Л.О. (2015)
60. ХОМЕНКО О.Д. (2016)
61. ПОДОБА Б.Є. (2016)
62. БОЙКО П.І. (2016)
63. СПЕСИВЦЕВ П.В. (2016)
64. ФРАНКУРТ С.Л. (2016)

ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
 "АГРАРНА НАУКА УКРАЇНИ В ОСОБАХ,
 ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ"
 засн. проф. В.А. Вергуновим у 2001 р.
 (100 кн.)

Персоналії:

1. БУДРІН П.В. (2001)
2. ЛИХВАР Д.Ф. (2002, 2015)
3. ЯНАТА О.А. (2003)
4. ІВАНИЦЬКИЙ Б.Г. (2004)
5. КВАСНИЦЬКИЙ О.В. (2005)
6. РЕМЕСЛО В.М. (2006)
7. ЮР'ЄВ В.Я. (2007)
8. АЛЕШО О.Г. (2011)
9. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2012)
10. СКОРОХОДЬКО А.К. (2015)
11. БУГУЦЬКИЙ О.А. (2015)
12. САПЄГІН А.О. (2015)
13. ПЕРЕСИПКІН В.Ф. (2016)
14. ЗУБЕЦЬ М.В. (2016)
15. ФРАНКУРТ С.Л. (2016)

Монографії, брошури, довідники:

1. *Вергунов В.А.* Коноплярство в Україні: історичні аспекти розвитку. Погляд у минуле. Проблеми сьогодення. Перспективи: моногр. (2002).
2. Харківський с.-г. науково-освітній центр з селекції і насінництва: становлення та діяльність (II половина XIX — початок XX ст.): моногр. (2004).
3. Наукова школа акад. ВАСИЛЕНКА Петра Мефодійовича: моногр. (2005).
4. Коломийській дослідній станції — 50 років: здобутки, перспективи (2006).
5. *Вергунов В.А.* Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки: моногр. (ч. 1. — 2006; ч. 2. — 2008; ч. 3. — 2010).
6. *Вергунов В.А.* Харківський науковий центр з селекції с.-г. культур: історія та сьогодення: до 100-річчя від дня заснування Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва: моногр. (2007).
7. *Вергунов В.А.* Професор СЛЪОЗКІН Петро Родіонович (1862–1927 рр.): моногр. (2007).
8. *Вергунов В.А.* Державна наукова с.-г. бібліотека УААН: історія і сьогодення: моногр. (2007).
9. *Супіханов Б.К.* Олійні культури: історія, сорти, виробництво, торгівля: моногр. (2008).
10. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1917–1920 рр.: міністри землеробства: моногр. (2008).
11. *Вергунов В.А.* Історія Української академії с.-г. наук (1956–1962). До 110-річчя створення Нац. аграр. ун-ту: моногр. (2008).
12. *Вергунов В.А.* Полтавське дослідне поле: становлення і розвиток с.-г. дослідної справи в Україні (до 125-річчя державного дослідництва в агрономії та тваринництві): моногр. (2009).
13. *Супіханов Б.К.* Продовольча безпека України: історія і сьогодення: моногр. (2009).

14. Супіханов Б.К. Зернові культури: історія, сорти, виробництво: моногр. (2009).
15. Мельник Ю.Ф. Сільське господарство України доби 1920-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2009).
16. Вергунов В.А. Академік К.К. Гедройц і Україна: невідомі сторінки творчої біографії (1929–1930 рр.): моногр. (2009).
17. Вергунов В.А. Агрономія і становлення науки про тваринництво на теренах України та Франції (II половина XVIII — 1917 р.): моногр. (2009).
18. Вергунов В.А. Сельскохозяйственное опытное дело в Украине: историко-научный анализ организационных основ: моногр. (2009).
19. Вергунов В. Василий Николаевич Ремесло — ученый селекционер (1907–1983): (к 100-летию Мирововского ин-та пшеницы имени В.М. Ремесло): моногр. (2010).
20. Вергунов В.А. Еволюція наукових засад на шляху до природоохоронного адаптивно-ландшафтного меліоративного землеробства: моногр. (2010).
21. Історія розвитку генетики та селекції: особистості і здобутки: моногр. (2010).
22. Сінченко В.М. Цукрові буряки: історія, сорти і гібриди, технологія, виробництво: моногр. (2010).
23. Коваленко С.Д. Історія Ботанічної секції С.-г. наукового комітету України (1918–1927): моногр. (2010).
24. Білоцерківська А.С. Сільське господарство України першої чверті XX століття та його наук.-освіт. забезпечення в контексті діяльності проф. А.Г. Терниченка: моногр. (2010).
25. Мельник Ю.Ф. Сільське господарство України 1930-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2010).
26. Приходько Ю.О. Становлення та діяльність Харківського науково-освітнього центру з ветеринарної паразитології: кінець XIX — початок XXI ст.: моногр. (2010).
27. Радченко Л.С. Академік І.І. Лукінов — вчений, громадський діяч, організатор аграрно-економічної науки в Україні: моногр. (2011).
28. Герук С.М. Відновлення деталей сільськогосподарських машин зварюванням і наплавленням: становлення та розвиток: моногр. (2011).
29. Черныш О.А. Академик Василий Николаевич Ремесло — ученый и организатор сельскохозяйственной науки (1907–1983) (к 100-летию Мирововского института пшеницы им. В.Н. Ремесло): моногр. (2011).
30. Вергунов В.А. Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні ретросп. наук.-доп. бібліогр. показж. автореф. дис. (2011).
31. Корзун О.В. Становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Поділлі (кінець XIX — початок XX ст.): моногр. (2011).
32. Вергунова І.М. Історія процесу інформатизації в агрономії України (60-ті рр. XX ст. — поч. XXI ст.): моногр. (2011).
33. Вергунов В.А. Передумови становлення та діяльність Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2011).
34. Присяжнюк М.В. Наукове забезпечення розвитку українського тваринництва у 20-х рр. XX ст. (2011).
35. Радченко Л.С. Наукова школа академіка І.І. Лукінова (1927–2004) (2011).
36. Зубець М.М. Київська дослідна станція тваринництва “Терезине”: історія, здобутки, вчені (2011).
37. Бородай І.С. Теоретико-методологічні основи становлення та розвитку вітчизняної зоотехнічної науки (2012).
38. Вергунова І.М. Математичні методи для вирішення наукових завдань вітчизняної агрономії першої половини XX ст. (2012).
39. Вергунов В.А. Передумови становлення та діяльність Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2012).
40. Діденко О.М. Розвиток водного права в контексті науково-освітньої діяльності В.А. Григор’їва (1872–1927) (2012).
41. Войтюк В.Д. Мобільні засоби технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки в Україні (XX — початок XXI ст.) (2013).
42. Присяжнюк М.В. Розвиток сільськогосподарської дослідної справи УСРР у 20-х рр. XX ст.: науково-організаційні засади (2012).
43. Вергунов В.А. Сільськогосподарська дослідна справа в Україні від зародження до академічного існування: організаційний аспект (2012).
44. Піпан Х.М. Селекція озимої пшениці в Україні: історія та здобутки (2013).
45. Гриценко Н.Ф. Історія наукової думки про класифікацію ґрунтів (до 130-річчя виходу кн. проф. В.В. Докучаєва “Російський чорнозем”) (2013).
46. Ерозія ґрунтів України: еволюція теорії та практики: монографія (2014).
47. Вергунов В.А. Професор Борис Карлович Єнкен (1873–1943): нарис життя та творчої діяльності (2014).
48. Волощук М.Д. Ерозія ґрунтів України : еволюція теорії та практики : монографія (2014).
49. Вергунов В.А. Полтавському товариству сільського господарства — 150 років : віхи видатних діянь на благо України (2015).
50. Вергунов В.А. Національному університету водного господарства та природокористування — 100 років : іст.-наук. аналіз передумов появи (2015).
51. Вергунов В.А. Професор А.К. Скороходько — учений, педагог, організатор зоогієнічної науки (2015).
52. Путівник по архівних установах України для дослідників історії аграрної науки (2015).

53. *Вергунов В.А.* Полтавському товариству сільського господарства — 150 років: віхи видатних діянь на благо України (2015).
 54. *Вергунов В.А.* Від Погарського навчально-сільськогосподарської дослідної станції, або історія подарунку купця В.В. Бойка полтавській громаді (до 150-річчя Полтавського товариства сільського господарства та 95-річчя Полтавської державної аграрної академії) (2015).
 55. *Павлушко Ю.І.* Професор Бугуцький Олексій Андрійович (1929–2000) — інтелектуал аграрно-економічної науки (2015).
 56. *Вергунов В.А.* Науково-організаційна діяльність професора Д. Ф. Лихваря з розвитку селекції та акліматизації сільськогосподарських рослин в Україні (20-ті — 80-ті рр. XX ст.) : монографія (2015).
- Збірки документів і матеріалів:**
57. С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матеріалів (2006).
 58. Академік Микола Іванович ВАВИЛОВ і розвиток аграрної науки в Україні: зб. іст.-наук. нарисів, док., бібліогр. матеріалів (2005).
 59. Р. ВАЛЬТЕР, Ю. КЛЕОПОВ і Г. МАХОВ — забуті сторінки вітчизняної науки: зб. док. і матеріалів (2006).
 60. Всеукраїнська Академія С.-г. Наук (1931–1935 рр.): зб. док. і матеріалів (2006).
 61. Українська академія с.-г. наук (1956–1962 рр.): зб. док. і матеріалів (2006).
 62. Агроґрунтознавство в Україні (1930–1940 рр.): зб. док. і матеріалів (2007).
 63. Відділ с.-г. наук АН УРСР (1945–1956): зб. док. і матеріалів (2008).
 64. Агрономічне ґрунтознавство в Україні (1918–1930 рр.): зб. док. і матеріалів (2008).
 65. Науково-консультаційна рада Народного комісаріату земельних справ УРСР (1927–1930 рр.) : зб. док. і матеріалів (2010).
 66. Південне відділення ВАСГНІЛ : зб. док. і матеріалів (2011).
 67. Присяжнюк М. В. Сорто-насіннєве управління Цукротресту (1921–1927) : зб. док. та матеріалів (2011).
 68. Сільське господарство УРСР та його наукове забезпечення у роки Другої світової війни (1940–1945) (2012).
 69. Сівозміни в системах землеробства України (1958–1984 рр.) : зб. док. і матеріалів (2012).
 70. Агроґрунтознавство в Україні (1930–1941 рр.) : зб. док. і матеріалів (2013).
 71. Науково-організаційні засади розвитку аграрної науки та її управління в УРСР (1962–1969) : зб. док. і матеріалів (2014).
 72. Організація наукового забезпечення сільськогосподарської галузі УРСР у 1946–1956 роках : зб. док. і матеріалів (2014).
 73. Полтавське товариство сільського господарства (журнали засідань) (вип. 1; вип. 2, ч. 1; вип. 2, ч. 2; вип. 3, ч. 1; вип. 3, ч. 2) (2015).
 74. Київське товариство сільського господарства та сільськогосподарської промисловості (1876–1919) : зб. док. і матеріалів (2015).
 75. Державне регулювання с.-г. науки в УСРР / УРСР у 1935–1940 рр.: зб. док. і матеріалів (2015).
 76. Колгоспна дослідна справа УРСР у 1935–1956 рр. : зб. док. і матеріалів (2016).
- СЕРІЯ “ВІДОМІ ВЧЕНІ-ПРИРОДОЗНАВЦІ
ТА ОСВІТЯНИ УКРАЇНИ”**
засн. проф. В.А. Вергуновим у 2004 р. (8 кн.)
1. НОВИКОВ М.М. (2003, 2008)
 2. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2010)
 3. КОСТЕНКО Н.В. (2011)
 4. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012)
 5. ЧЕРНЯХІВСЬКИЙ О.Г. (2012)
 6. ДЕРЛЕМЕНКО В.В. (2013)
 7. ЗЛЕНКО В.А. (2014)
- СЕРІЯ “АКАДЕМІКИ ТА ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ
НАН УКРАЇНИ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА”**
засн. НБУВ НАНУ і ННСГБ НААН у 2007 р. (2 кн.)
1. Академік НАН України ЛУКІНОВ І.І. (1927–2004): біобібліогр. покажч. (2009).
 2. Академік АН УРСР і ВАСГНІЛ Оппоков (Опоків) Євген Володимирович (1869–1937): біобібліогр. покажч. (2014)
- СЕРІЯ “НАУКОВІ
ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ ЧИТАННЯ”**
заснована ННСГБ НААН у 2001 р. (11 кн.)
1. ЯНАТА О.А. (2001)
 2. ШІНДЛЕР К.Г. (2005)
 3. НОВИКОВ М.М. (2008)
 4. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2011)
 5. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012)
 6. КОСТЕНКО В.С. (2013)
 7. АНГЕЛІНА П.М. (2014)
 8. АНТОНЕЦЬ С. С. (2014)
 9. ОСЬМАК К.І. (2014)
 10. СЛОБОДЯНИК М.С. (2015)
 11. ФРАНKFУРТ С.Л. (2016)
- СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ ДІЯЧІВ НАУКИ,
ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ”**
заснована ННСГБ НААН у 2014 р. (1 кн.)
1. ДЕРЛЕМЕНКО Т.Ф. (2014)
 2. СЛОБОДЯНИК М.С. (2015)
- БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “ІНОЗЕМНА С.-Г. КНИГА
У ФОНДАХ ННСГБ НААН ТА НАУКОВО-
ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ І ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ”**
засн. проф. В.А. Вергуновим у 2009 р. (5 кн.)
1. Польська книга у фондах ДНСГБ УААН: наук.-доп. бібліогр. покажч. (1825–2002 рр.) (2008).

2. Польська с.-г. книга у фондах Держ. наукової с.-г. бібліотеки УААН та наук.-дослідних установ і вищих навч. закладів аграр. профілю (1771–2008 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2009).
3. Колекція французьких с.-г. видань у фондах ДНСГБ УААН (1802–2008) (2009).
4. Німецькі сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (1822–2010).
5. Чеські сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (2012).

**НАУКОВО-ДОПОМІЖНІ
РЕТРОСПЕКТИВНІ БІБЛІОГРАФІЧНІ,
БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ
(24 кн.)**

1. Професор Довгопола Олена Павлівна. Життєвий і творчий шлях: біобібліогр. покажч. (2001, 2002).
2. Періодичні видання з агрономії в Україні. 1918–1940. Журнали, “Бюлетені”, “Вісті”, Наукові записки, “Збірники наукових праць”, “Труди”: наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
3. Періодичні та продовжувані видання з агрономії на Полтавщині (XIX–XX ст.): наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
4. Українська с.-г. книга (з фондів ЦНСГБ УААН). 1868–1900: наук.-доп. бібліогр. покажч. (2002); 1901–1910 рр. (2002); 1911–1917 рр. (2003); 1918–1922 (2004); 1923–1932 (2005); 1933–1935 (2005); 1936–1939 (2007); 1940–1945 (2007, 2008);
5. Центральна наукова с.-г. бібліотека УААН. 1921–2001: бібліогр. покажч. літ. за 1933–2001 рр. До 80-річчя заснування ЦНСГБ УААН (2002).
6. Аграрна наука в Україні: автореф. дис. із фондів ДНСГБ УААН. 1950–1959: наук.-доп. бібліогр. покажч. Вип. 1. (2007); Вип. 2. 1960–1965 (2007); Вип. 3. (2008).
7. Наукові праці та статті наукових співробітників Коломийської дослідної станції (1980–2005): наук.-доп. бібліогр. покажч. / УААН, Івано-Франків. ін-т АПВ, Колом. ДС, ДНСГБ (2006).
8. Наукові публікації Державної наукової с.-г. бібліотеки УААН. 2001–2007 рр.: бібліогр. покажч. наук. видань та публ. співробітників б-ки (2008).
9. Фонд видань, випущених у XIX столітті з с.-г. тематики ДНСГБ НААН, включених до Держ. реєстру наук. об’єктів, що становлять нац. надбання (1802–1900 рр.) : наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).
10. Сільськогосподарські періодичні видання в Україні. 1918–1940 (2012).
11. Українська академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени). 1990–2004 рр. : біогр. довід. (2006).
12. Національна академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени). 1990–2011 рр. (2012).
13. Календар знаменних і пам’ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2014 рік (2013).
14. Календар знаменних і пам’ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2015 рік (2014).
15. Календар знаменних і пам’ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2016 рік (2015).
16. Календар знаменних і пам’ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2017 рік (2016).

**СЕРІЯ ТЕМАТИЧНИХ
НАУКОВО-ДОПОМІЖНИХ
БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОКАЖЧИКІВ ВІТЧИЗНЯНИХ
ТА ЗАРУБІЖНИХ ВИДАНЬ З ФОНДІВ ННСГБ НААН
“ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНІ
РЕСУРСИ АГРОПРОМИСЛОВОМУ
ВИРОБНИЦТВУ УКРАЇНИ”,
засн. ННСГБ НААН у 2013 р. (3 кн.)**

1. Бджільництво (2013)
2. Ґрунтознавство = Soil Science (2013).
3. Зернобобові культури (2016)